

Φεστιβάλ Φανταστικού Κινηματογράφου

• Φεστιβάλ Φανταστικού Κινηματογράφου 2009 5

Επιμέλεια: Νώντας Σαρήλης

Εκδήλωση του Ιδρύματος «ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΤΡΩΝΗΣ», της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης και του ΙΕΚ ΑΚΜΗ στις 4-5-6/4/2009

Πρόσωπα του κινηματογράφου, του θεάτρου, της μουσικής και της λογοτεχνίας

• Ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος (1909-1990) - 100 χρόνια από τη γέννησή του 7

Συζήτηση με εισηγητές τους Σόνια Ίλινσκαγια, Αγγελική Κώπη και Γιώργο Σγουράκη

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 18/1/2009

• Τιμητικό αφιέρωμα στο σεναριογράφο - συγγραφέα Πάνο Κοντέλλη 11

Συζήτηση με εισηγητές τους Πάνο Κοντέλλη, Γιάννη Βόγλη, Αλέξανδρο Κακαβά, Λένα Γρηγορίου, Μυρσίνη Κοντού-Καρκάνη και Παναγιώτα Πλωμαρίτου

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης και του Συλλόγου Μεσοποτιτών Λέσβου «Η Αναγέννηση» στις 1/2/2009

• Πέλος Κασιέλης (1907 - 1981) - Αφιέρωμα στο μοναδικό δάσκαλο, σκηνοθέτη και στοχαστή 21

Συζήτηση με εισηγητές τους Θόδωρο Αντωνίου, Έφη Ροδίτη, Γιάννη Βόγλη, Ματίνα Μόσχοβη, Βαρβάρα Γεωργοπούλου και Δώρα Μασκλαβάνου

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 22/2/2009

• Θανάσης Παπακωνσταντίνου - Ένα ταξίδι στις μουσικές του κόσμου με αφετηρία το θεσσαλικό κάμπο 28

Επιμέλεια αφιερώματος: Δήμητρα Οικονόμου

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 15/2/2009

Η ναζιστική κατοχή στην Ελλάδα (1941-1944)

• Οι γυναίκες στην Αντίσταση κατά την περίοδο της κατοχής 1941-1944 32

Συζήτηση με εισηγητές τους Αλίνα Δημητρίου και Στράτο Κερασιάδη

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 29/3/2009

• Η σφαγή του Διστόμου (10/6/1944) μέσα από τα μάτια του Αργύρη Σφουντούρη ... 34

Συζήτηση με εισηγητές τους Αργύρη Σφουντούρη, Χρυσούλα Σφουντούρη - Τζάβα, Μαρία Σφουντούρη - Παπαϊωάννου και Παναγιώτη Σφουντούρη

Συνέντευξη με τον επιζήσαντα της σφαγής του Διστόμου Αργύρη Σφουντούρη

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 22/3/2009

Λαϊκό τραγούδι και κινηματογράφος

• Πολιτικά κινηματογραφικά ντοκουμέντα για το λαϊκό τραγούδι 36

Συζήτηση με εισηγητές τους Γιώργο Κοντογιάννη, Κώστα Φέερη, Δημήτρη Υφαντή και Νίκο Μητρογιαννούδη

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 8/3/2009

Εγκυμοσύνη και τοκετός

• Η εμπειρία της εγκυμοσύνης 41

Συζήτηση με εισηγητές τους Μαρία Λεωνίδα και Ηρώ Βρετζάκη

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 25/1/2009

Ιστορία και θεωρία του κινηματογράφου

• Διαφορές λογοτεχνίας και κινηματογράφου 41

Του Δημήτρη Καθαντίδη

• Το φιλμ νουάρ ως κριτική του κυρίαρχου συστήματος αξιών και δράσης 45

Του Θανάση Τσακίρη

Κινηματογραφικά βιβλία και περιοδικά

• Οι κινηματογραφικές εκδόσεις του 2008 47

Του Δημήτρη Καθαντίδη

ΕΝΘΕΤΟ: Κριτικές ταινιών (Κ.Λ.Η.: 22η θερινή περίοδος 2009 - 21η χειμερινή περίοδος 2008-2009)

Επιμέλεια: Δημήτρης Καθαντίδης

Τιμή κάρτας μέλους της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης για το 2009 30€ (για μαθητές - φοιτητές 20€).

Το μέλος της Λέσχης έχει δικαίωμα δωρεάν παρακολούθησης όλων των ταινιών που θα προβάλλει η Λέσχη μέσα στο 2009.

Δελτίο συμμετοχής για μία προβολή 6€ (για μαθητές - φοιτητές 4€).

Φοτογραφία εξωφύλλου:

Από το ποιητικό και εικαστικό έργο του Γιάννη Ρίτσου (Σύνθεση από το βιβλίο των Γιώργου και Ηρώς Σγουράκη «Γιάννης Ρίτσος - Αυτοβιογραφία. Κινηματογραφική αυτοβιογραφία. Ντοκουμέντα της ζωής και του έργου του / Yiannis Ritsos - Autobiography. Documents on his Life and Work», επιμέλεια: Αγγελική-Ειρήνη Μήτση, Αρτζέο Κρήτης, Αθήνα 2008).

Για σας ο κινηματογράφος είναι ένα θέαμα.

Για μένα, είναι σχεδόν μια αντίληψη του κόσμου.

Ο κινηματογράφος είναι φορέας της κίνησης.

Ο κινηματογράφος είναι τόλμη.

Ο κινηματογράφος διαδίδει ιδέες.

ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ ΜΑΓΙΑΚΟΦΣΚΙ

(Αύγουστος 1922)

Τα εντυπώγραφα κείμενα εκφράζουν τις προσωπικές απόψεις των συγγραφέων τους

ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΘΕΡΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Κάθε ΤΡΙΤΗ στις 21:00 και 23:00 στο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ «ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ»

(Λεωφ. Ειρήνης 50, Πλάτεια Εθνικής Αντίστασης, Άνω Ηλιούπολη, τηλ.: 210 9919818, 210 9941199, 210 9914732)

ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Κάθε ΚΥΡΙΑΚΗ στις 20:00 στην Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων του ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ (Μαρίνου Αντύπα 86, Άνω Ηλιούπολη, τηλ.: 210 9941199, 210 9914732)

Ιστοσελίδα: www.klh.gr
E-mail: klh_club@yahoo.gr

Επιμέλεια έκδοσης: ΧΡΩΜΟΑΝΑΛΥΣΗ - TRIBUTE PLUS ADVERTISING

Ο πολιτισμός γίνεται πράξη!

ΑΦΟΙ ΚΟΛΟΜΒΟΥΝΗ

Στο κάτω κάτω της τιμής... υπάρχει ο Κολομβούνης!

Φεστιβάλ Φανταστικού Κινηματογράφου

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ 2009

Εκδήλωση του Ιδρύματος «ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΤΡΩΝΗΣ», της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης και της ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ του ΙΕΚ ΑΚΜΗ στις 4-5-6/4/2009.

- Προβολή 23 ελληνικών ταινιών μικρού μήκους Φανταστικού Κινηματογράφου παραγωγής 2008
- Απονομή πέντε (5) βραβείων και ένδεκα (11) τιμητικών διακρίσεων

Επιμέλεια: **Νώντας Σαρλής**

Φωτογραφίες: **Gurami Chachanidze**

Όπως κάθε χρόνο, οργανώθηκε και φέτος, το Σάββατο 4 και την Κυριακή 5 Απριλίου του 2009, στην αίθουσα του Οργανισμού Προώθησης Εξαγωγών (Μαρίνου Αντύπα 86, Ηλιούπολη) το 24ο Φεστιβάλ Φανταστικού Κινηματογράφου, από το Ίδρυμα «ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΤΡΩΝΗΣ», την Κινηματογραφική Λέσχη Ηλιούπολης και τον Τομέα κινηματογράφου της Ακαδημίας Τέχνης του ΙΕΚ ΑΚΜΗ.

Η τελετή απονομής των βραβείων, έγινε τη Δευτέρα 6 Απριλίου, στο αμφιθέατρο «ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ» του ΙΕΚ ΑΚΜΗ.

Η έναρξη του Φεστιβάλ έγινε σε βαρύ κλίμα λόγου του ξαφνικού θανάτου του σκηνοθέτη, πνευματικού ανθρώπου, κριτικού κινηματογράφου της εφημερίδας «Ριζοσπάστης», συνδικαλιστή και μέλους του Δ.Σ. της Ε.Ε.Σ, Νίκου Αντωνάκου. Το τραγικό γεγονός συνέβη την Παρασκευή 3 Απριλίου τη στιγμή που ο Νίκος Αντωνάκος μιλούσε από το

Δήμητρα Οικονόμου, Φρύνη Παπαγεωργίου, Τατιάνα Μουζακίτη, Ισαβέλλα Μαυράκη, Αλέκος Παπαδόπουλος, Γιάννης Γαϊτανίδης και Σωφρόνης Βαμβακούσης (τα μέλη της Κριτικής Επιτροπής)

βήμα της Ε.Ε.Σ σε τιμητική εκδήλωση για τον ποιητή Γιάννη Ρίτσο.

Τόσο κατά την έναρξη όσο και κατά την τελετή της απονομής των βραβείων του Φεστιβάλ, τηρήθηκε ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του.

ΟΙ ΤΑΙΝΙΕΣ

Προβλήθηκαν συνολικά και τις δύο μέρες 23 ταινίες παραγωγής 2008 με την εξής σειρά:

1. **ΡΕΠΕΡΑΖ (...ΓΙΑ ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ)** του ΚΩΣΤΑ ΓΟΥΝΑΡΗ
2. **LILLY** του ΚΥΡΗΝΑΙΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΑΤΟΥ
3. **MILK** των ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΙΓΣΙΔΗ και ΚΩΣΤΑ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ
4. **ΖΩΗ** του ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΑΚΗ
5. **FERRYMAN** του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΤΣΕΛΗ
6. **ΟΔΟΜΑΧΙΑ** του ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΝΑΚΗ
7. **ΔΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΔΕΜ** του ΖΑΦΕΙΡΗ ΧΑΪΤΙΔΗ

Ο Νώντας Σαρλής απονέμει το Βραβείο Καλύτερης Ταινίας (Βραβείο «Βαγγέλης Κοτρώνης») στον Κυρηναίο Παπαδημάτο, σκηνοθέτη της ταινίας «Lilly»

«Lilly» του Κυρηναίου Παπαδημάτου (ΕΛΛΑΔΑ, 2008 - Βραβείο Καλύτερης Ταινίας)

8. **ΔΙΔΥΜΟΙ** του ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ
9. **ΑΥΘΥΠΟΒΟΛΗ** του ΒΑΣΙΛΗ ΣΙΑΦΑΚΑ
10. **ΑΓΑΠΗ ΤΡΥΦΕΡΗ** του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΙΟΥΓΑ
11. **ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΣ** του ΚΩΣΤΑ ΓΙΑΛΟΥΡΙΔΗ
12. **ΤΟ ΑΛΜΑ** του ΧΑΡΗ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ
13. **ΕΒΕ** του ΘΑΝΟΥ ΨΥΧΟΓΙΟΥ
14. **ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΑΓΓΕΛΩΝ** του ΧΡΗΣΤΟΥ ΖΑΧΑΡΑΚΗ
15. **Ο ΕΡΩΣ ΕΙΝΑΙ ΤΥΦΛΟΣ** των ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΛΑΝΤΙΔΗ και ΑΝΔΡΕΑ ΒΑΚΑΛΙΟΥ
16. **ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΜΜΟΥ** του ΝΙΚΟΥ ΜΑΜΑΛΟΥ
17. **MIRAYA** του ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΑΚΡΗ
18. **DESERTUM** του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΤΡΑΓΑΛΙΝΟΥ
19. **ΤΑ ΛΙΛΙΑ ΜΑΝΤΗΛΙΑ** της ΚΕΛΛΥΣ ΣΤΑΜΟΥΛΑΚΗ
20. **ΣΤΑΓΟΝΑ ΣΤΟΝ ΩΚΕΑΝΟ** των ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΕΛΙΩΤΗ και ΘΟΔΩΡΟΥ ΒΕΝΕΡΗ
21. **Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ** του ΤΑΣΟΥ ΓΟΥΔΕΛΗ
22. **TIMOR MORTIS** του ΝΙΚΟΥ ΔΡΟΣΑΚΗ
23. **ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ ΚΑΙ ΕΡΧΟΜΑΙ** του ΛΟΥΚΑ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Την Κριτική Επιτροπή απετέλεσαν οι:

1. **ΙΣΑΒΕΛΛΑ ΜΑΥΡΑΚΗ** (σκηνοθέτης), ως Πρόεδρος της Κριτικής Επιτροπής
2. **ΑΛΕΚΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ** (υπεύθυνος Διεθνούς Κινηματογραφικού Φεστιβάλ Επιστημονικής Φαντασίας και Φανταστικού «SFF-rated»)
3. **ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΪΤΑΝΙΔΗΣ** (σκηνοθέτης, περσινός βραβευμένος του Φεστιβάλ)
4. **ΤΑΤΙΑΝΑ ΜΟΥΖΑΚΙΤΗ** (σκηνοθέτις - παραγωγός)
5. **ΦΡΥΝΗ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ** (μοντέζ)
6. **ΔΗΜΗΤΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ** (Αντιπρόεδρος Δ.Σ. της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης)
7. **ΣΩΦΡΟΝΗΣ ΒΑΜΒΑΚΟΥΣΗΣ** (μέλος του Δ.Σ. της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης).

ΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

Απονεμήθηκαν τα εξής βραβεία και τιμητικές διακρίσεις:

1. **ΒΡΑΒΕΙΟ ΚΑΛΥΤΕΡΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ (Βραβείο «ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΤΡΩΝΗΣ»)**: στην ταινία **LILLY** του ΚΥΡΗΝΑΙΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΑΤΟΥ. (Το βραβείο συνοδεύεται από 1500 ΕΥΡΩ, χορηγία του ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ «ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΤΡΩΝΗΣ».)
2. **ΒΡΑΒΕΙΟ ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑΣ (Βραβείο «ΝΙΝΑ ΚΟΤΡΩΝΗ»)** στον ΚΩΣΤΑ ΓΙΑΛΟΥΡΙΔΗ για την ταινία **ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΣ**. (Το βραβείο συνοδεύεται από 500 ΕΥΡΩ, χορηγία του ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ «ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΟΤΡΩΝΗΣ».)
3. **ΒΡΑΒΕΙΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ** στους ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΕΛΙΩΤΗ και ΘΟΔΩΡΟ ΒΕΝΕΡΗ για την ταινία **ΣΤΑΓΟΝΑ ΣΤΟΝ ΩΚΕΑΝΟ**. (Το βραβείο συνοδεύεται από 350 ΕΥΡΩ, χορηγία του ΙΕΚ ΑΚΜΗ.)
4. **ΒΡΑΒΕΙΟ ΚΑΛΥΤΕΡΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ** στους ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ ΣΙΠΣΙΔΗ και ΚΩΣΤΑ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ για την ταινία **MILK**. (Το βραβείο συνοδεύεται από 350 ΕΥΡΩ, χορηγία της ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ ΛΕΣΧΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ.)

5. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΔΙΕΘΥΝΣΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ** στον ΚΩΣΤΑ ΜΠΟΧΑΓΙΑΡ για την ταινία **ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΜΜΟΥ**.
6. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΟΝΤΑΖ** στον ΚΥΡΗΝΑΙΟ ΠΑΠΑΔΗΜΑΤΟ για την ταινία **LILLY**.
7. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΗΧΟΛΗΨΙΑΣ** στον ΓΙΩΡΓΟ ΠΟΤΑΓΑ για την ταινία **ΟΔΟΜΑΧΙΑ** και στον ΓΙΩΡΓΟ ΦΑΣΚΙΩΤΗ για τον σχεδιασμό ήχου της ταινίας **ΣΤΑΓΟΝΑ ΣΤΟΝ ΩΚΕΑΝΟ**.
8. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ** στον ΘΑΝΟ ΑΜΟΡΓΙΝΟ για την ταινία **FERRYMAN**.
9. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ** στους ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΖΙΒΑ – ΠΕΤΡΟΒΑ και ΦΩΤΗ ΜΟΥΡΤΑ για την ταινία **MILK**.
10. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΝΔΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ** στην ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΒΟΛΙΔΗ για την ταινία **ΤΑ ΛΙΛΙΑ ΜΑΝΤΗΛΙΑ**.
11. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΑΚΙΓΙΑΣ** στην ΜΑΡΙΕΤΙΝΑ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ για την ταινία **ΖΩΗ**.
12. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ Α' ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΡΟΛΟΥ** στις ΜΑΡΙΝΑ ΜΠΕΧΡΑΚΗ για την ταινία **ΖΩΗ** και ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΙΩΤΙΝΗ για την ταινία **ΤΟ ΑΛΜΑ**.
13. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ Β' ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΡΟΛΟΥ** στην RACHEL MITCHEM για την ταινία **ΕΒΕ**.
14. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ Α' ΑΝΔΡΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ** τον ΓΙΑΝΝΗ ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ για την ταινία **ΟΔΟΜΑΧΙΑ**.
15. **ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ Β' ΑΝΔΡΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ** στον ΑΡΓΥΡΗ ΘΑΝΑΣΟΥΛΑ για την ταινία **ΖΩΗ**.

Στο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ 2009 απονεμήθηκε και το **ΒΡΑΒΕΙΟ ΚΟΙΝΟΥ ΦΕΣΤΙΒΑΛ 2008** στην ταινία **LAY A BET** του ΙΩΑΝΝΗ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ με βάση την ψηφοφορία στο site www.bigbang.gr, όπου φιλοξενοούνται όλες οι ταινίες του Φεστιβάλ για ένα χρόνο, δίνοντας την δυνατότητα σε όποιον ενδιαφέρεται να τις δει, να τις σχολιάσει και να ψηφίσει για το σχετικό βραβείο.

Οι ταινίες του φετινού Φεστιβάλ, θα φιλοξενοούνται στο bigbang, από 1ης Μαΐου, μέχρι την επόμενη διοργάνωση, όπου θα απονεμηθεί και το βραβείο κοινού για το Φεστιβάλ 2009.

Από την προβολή του περσινού Φεστιβάλ που διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη απονεμήθηκε το **Βραβείο Κοινού** στην ΜΑΡΙΑ ΜΑΓΚΑΝΑΡΗ για την ταινία **ΚΛΑΙΝΕ ΤΗΝ ΩΡΑ ΠΟΥ ΤΑ ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ** και από την προβολή στο Ηράκλειο Κρήτης στους ΓΙΑΝΝΗ ΓΑΪΤΑΝΙΔΗ για την ταινία **TRANZIT**, ΒΑΣΙΛΗ ΚΑΖΗ για την ταινία **ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΜΕΡΑ** και ΔΗΜΗΤΡΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗ για την ταινία **ΩΜΟΣ ΠΡΟΣ ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ**.

Επίσης, απονεμήθηκε το **Βραβείο Κοινού**, του φετινού Φεστιβάλ, μετά από σχετική ψηφοφορία, στους ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΛΑΝΤΙΔΗ και ΑΝΔΡΕΑ ΒΑΚΑΛΙΟ για την ταινία **Ο ΕΡΩΣ ΕΙΝΑΙ ΤΥΦΛΟΣ**.

Εκτός από το site: www.bigbang.gr στο οποίο θα βρίσκονται από 1ης Μαΐου και για ένα χρόνο όλες οι ταινίες, το Φεστιβάλ Φανταστικού Κινηματογράφου 2009, θα συνεχίσει με επαναληπτικές προβολές όλη του προγράμματος των δύο ημερών σε διάφορες επαρχιακές πόλεις. Ήδη, το διήμερο 10 – 11 Μαΐου 2009, οι προβολές του Φεστιβάλ επαναλήφθηκαν στο θέατρο «ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ» του ΙΕΚ ΑΚΜΗ στη Θεσσαλονίκη. Έχουν επίσης προγραμματισθεί προβολές στην Κέρκυρα, στη Σύρο, το Ηράκλειο, την Πάτρα, τα Χανιά, την Καλαμάτα, τη Χίο, τα Τρίκαλα, τη Φλώρινα και άλλες επαρχιακές πόλεις. Σε κάθε πόλη που θα φιλοξενήσει το Φεστιβάλ οι θεατές θα έχουν την δυνατότητα αφού δουν τις ταινίες να ψηφίσουν για την καλύτερη. Τα «βραβεία κοινού» των προβολών αυτών θα απονεμηθούν στην επόμενη διοργάνωση, στο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ 2010.

Πρόσωπα του κινηματογράφου, του θεάτρου, της μουσικής και της λογοτεχνίας

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909 - 1990) 100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 18/1/2009

- Προβολή των ταινιών του *Ροβήρου Μανθούλη* «ΡΙΖΕΣ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ» (ΓΑΛΛΙΑ/ΕΛΛΑΔΑ/ΕΛΒΕΤΙΑ/ΒΕΛΓΙΟ, 1985) και της *Ηρώς Σγουράκη* «ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ - ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ» (2008)
- Συζήτηση με εισηγητές τους *Σόνια Ιλίνσκαγια* (ομότιμη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων), *Αγγελική Κώττη* (δημοσιογράφος) και *Γιώργο Σγουράκη* (παραγωγό, σκηνοθέτη, συγγραφέα)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ. ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ «ΤΩΡΑ» ΚΑΙ ΣΤΟ «ΠΑΝΤΑ»

Της *Σόνιας Ιλίνσκαγια*

Σε μια όψιμη ομολογία ο Ρίτσος είχε αναφέρει ότι η ποιητική δημιουργία του προχωρούσε ανταποκρινόμενη στις δύο αναγκαιότητες – της κοινωνικής στράτευσης και της εμπνευσμένης καλλιτεχνικής αναζήτησης, του «τώρα» και του «πάντα», της συγκεκριμένης ιστορικής πραγματικότητας και της «μυθικής» πραγματικότητας της ιστορίας του ανθρώπου που ξεπερνάει τα «επείγοντα πλαίσια της δοσμένης στιγμής».

Είναι μάλλον αναμφισβήτητο πως η συνύπαρξη αυτή είχε δημιουργήσει κάποια εμπόδια ή προφάσεις για εμπόδια προς μια άνετη και συνεχή πρόσβαση στον πυρήνα του έργου του, στην αληθινή εξέλιξη του, στα πρωτοποριακά του ανοίγματα. Φτάνει να κοιτάξει κανείς ως χαρακτηριστικό δείγμα έστω την πρώτη δεκαετία της ποιητικής του πορείας και να μετρήσει σταθμούς μετάβασης:

1. Ξεκίνημα με ρομαντική έξαρση κοινωνικού οραματισμού: ενθουσιώδης ενατένιση ενός νέου ορίζοντα ζωής, σαρωτική, σαρκαστική απόρριψη όποιων οπισθοδρόμησης, εικόνες κοσμογονικής πνοής και στιχουργική δεξιοτεχνία στο μορφικό πλαίσιο της ποιητικής παράδοσης (συλλογές *Τρακτέρ*, 1934, και *Πυραμίδες*, 1935). Στις *Πυραμίδες* όμως οφείλουμε να διακρίνουμε τον κύκλο «Πόλεμος» όπου στα «Γράμματα για το μέτωπο» της μητέρας και «Γράμματα απ' το μέτωπο» του γιου μέσα από τη λυρικά χρωματισμένη επιστολογραφική μορφή διαγράφεται η ολοζώντανη εικόνα της εποχής με χειροπιαστά ρεάλια της, με ανάδειξη της συνειδησιακής εξέλιξης και των δύο προσώπων. Μέσα από τον συγκεκριμένο μικρόκοσμο διακρίνεται ο μακρόκοσμος. Πολύ χαρακτηριστική η διαλογική σύνθεση με τον πρωτοπρόσωπο λόγο των ηρώων και απουσία του αφηγητή που προαγγέλλουν τον σημαντικό δομικό νευτερισμό του *Επιτάφιου*.

2. Ο *Επιτάφιος* (1936) παρουσιάζει ένα μακρινό πρόπλασμα των μελλοντικών δραματικών μονολόγων. Η επικαιρική πληροφοριακή κατάθεση περιορίζεται στη σύντομη πεζή εισαγωγή, τη σκηνική οδηγία, ενώ ο μονόλογος λαμβάνει διαχρονικές διαστάσεις,

Σόνια Ιλίνσκαγια, Αγγελική Κώττη και Γιώργος Σγουράκης (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

παραπέμποντας και στη μητέρα του Χριστού και στη μάνα του Γκόρκι. Η προσφυγή στη δημοτική παράδοση εξυπηρετεί τους στόχους, τους οποίους αργότερα θα καλύπτουν τα μυθολογικά μοντέλα.

3. Τον επόμενο χρόνο *Το τραγούδι της αδελφής μου* (1937) σηματοδοτεί την προσχώρηση του Ρίτσου στη «νέα ποίηση» και αποσπά τη γενναιόδωρη αναγνώριση από τον Κ. Παλαμά. Εγκαινιάζει σειρά από χειμαρρώδεις λυρικές συνθέσεις με έντονο οντολογικό προβληματισμό και ψυχογραφική διεισδυτικότητα. Στα έργα που ακολουθούν (*Εαρινή συμφωνία*, *Το εμβατήριο του ωκεανού*) το κέντρο βάρους μετατοπίζεται στις εσωτερικές διεργασίες ενός εκκολλημένου ποιητή, στη διάπληση της προσωπικότητάς του, της δικής του θέασης της ζωής. Ο εξομολογητικός τόνος προΐδεάζει για τη γραφή της μελλοντικής *Τέταρτης διάστασης*. Θα μεταφέρω εδώ την εύστοχη και πολύ ουσιαστική παρατήρηση του Α. Αργυρίου: «Ο Ρίτσος, μαζί και χώρια από τον Βρεττάκο, είναι οι πρώτοι που γράφουν σε ελεύθερο στίχο εκτενή συνθετικά ποιήματα. Αντίστοιχα: *Το τραγούδι της αδελφής μου* και η *Επιστολή του κύκνου*»¹.

4. Το τελευταίο άλημα της δεκαετίας πραγματοποιείται τις παραμονές του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, εγκαινιάζοντας ένα ισχυρό και μόνιμο ρεύμα της ποιητικής δημιουργίας του – τους κύκλους με μικρά

Μάνος Κατράκης, Γιάννης Ρίτσος και Μάνθος Κέτσος στη Μακρόνησο (1949 - 1950)

ποιήματα, σκίτσα της καθημερινότητας, «μαρτυρίες» του βουβού κόσμου των πραγμάτων. Πρόκειται για τις *Σημειώσεις στα περιθώρια του χρόνου* (1938-1941), όπου, στην κατακλιείδα του ποιήματος «Συμπαράσταση», διατυπώνεται μια νέα προγραμματική αρχή – της αποστασιοποίησης, ώστε ο αναγνώστης να έρχεται σε άμεση επικοινωνία με τους «μάρτυρες», τα *ασήμαντα πράγματα*, χωρίς καμία μεσολάβηση του ποιητή.

Η ποιητική παραγωγή του Ρίτσου στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης θα κινηθεί στο πεδίο της νεοτερικής, συμβολικά φορτισμένης γραφής, θα ακολουθήσουν όμως κατακλιςμαία γεγονότα, στα οποία ο ποιητής ένιωσε την ανάγκη να ανταποκριθεί με έντονη αίσθηση κοινωνικού χρέους και δικαίου, με ψυχική συμμετοχή στον ανθρώπινο πόνο και την οργή. Έτσι επανέρχεται η στρατευμένη φωνή της εκκίνησης, γίνεται όπλο αγώνα, που, λόγω έκτακτων περιστάσεων της νεότερης ελληνικής ιστορίας, θα αποκτήσει μεγάλη διάρκεια και βιωσιμότητα. Θα εκδηλώνεται όμως όχι μόνο άμεσα επικαιρικά, αλλά και με ποιητικές συνθέσεις επικής πνοής, όπως η *Ρωμιούσση* ή η *Γκραγκάδα* που αποτύπωναν το στίγμα της ιστορικής δοκιμασίας του έθνους (δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, δικτατορία) με την παράλληλη ανίχνευση της διαχρονικής εθνικής ταυτότητας στη γραμμή των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* του Σολωμού:

*Τόσα χρόνια πολιορκημένοι από στεριά και θάλασσα
όλοι πεινάνε, όλοι σκοτώνονται και κανένας δεν πέθανε...*

Εκείνο που παραμένει σταθερό στην ποίηση του Ρίτσου είναι το άκουσμα του βηματισμού της ιστορίας, η ενόραση του ατομικού, αλλά και του συλλογικού βιώματος (και δράματος και τραγωδίας), ένας αξιολογικός πυρήνας που λειτουργεί ως πυξίδα στις περιπέτειες του μικρόκοσμου και του μακρόκοσμου της ανθρώπινης ύπαρξης. Η μεγάλη, πράγματι, αρετή του δημιουργού Ρίτσου ήταν ένα ασταμάτητο γίνεσθαι της σκέψης του και της τέχνης του, χέρι-χέρι με την ιστορική εξέλιξη: με τη δυναμική συμμετοχή στα γεγονότα, αλλά και με την εντεινόμενη συνθετική και αναλυτική τους θέαση.

Η στρατιά μικρών ποιημάτων του Ρίτσου που όλα

τους μπορούν να χωρέσουν κάτω από τον τόσο εύγλωττο τίτλο των δύο κύκλων του *Μαρτυρίες*, λειτουργεί ως άγρυπνος ανιχνευτής του συνεχώς μεταμορφωμένου εδάφους και με τον προβολέα της μας βοηθά να ξεχωρίζουμε πράγματα που πιθανόν θα τ' αφήναμε απαρατήρητα - και «όξω» από μας, αλλά και «μέσα» μας. Πράγματα περίπλοκα, κάποτε αλληλοσυγκρουόμενα - είτε σκόρπια, ακινητοποιημένα κάτω από το δυνατό μικροσκόπιο (στις μικρές μορφές), είτε στη φυσική αδιάσπαστη ροή τους (σε μεγάλες συνθέσεις, όπως π.χ. τα διεισδυτικά ψυχογραφήματα της *Τέταρτης διάστασης*).

Η πολυφωνία καταθέσεων φανερώνει και τόλημη και σοφία: καμία από τις φωνές που ακούγονται, δε διεκδικεί το απόλυτο δικαίωμα στην αποκλειστική αλήθεια, όλες τους συνεισφέρουν στην κατανόηση του πολυδιάστατου, η προσήλωση στο μεταλλασσόμενο παρόν δεν αποκλείει, αλλά περικλείει, ενσωματώνει μέσα του το παρελθόν, τη μνήμη των πηγών, τα κίνητρα, τις προσδοκίες του ξεκινήματος. Έτσι κάποιες αρχικές προδιαγραφές παραμένουν απαρασάλευτα, όπως διαβεβαιώνουν οι σοφοί γέροντες στον *Τειρεσία*:

*Πικραθήκαμε απ' τ' άδικο, πληγωθήκαμε πάλε, οργιστήκαμε
για την κλησιά, για το σφετέρισμα. Καλοί συνεργάτες δε γίναμε·
δεν ξέραμε να σκύψουμε το κούτελο, να βοηθήξουμε
σ' άρπαγμα, στο ξεγέλασμα, στο κρύψιμο· δεν μπορούσαμε
να μνηείμαστε πλείτεροι.*

Και στις πιο δύσκολες, δραματικές, ακόμα και τραγικές στιγμές της η ποίηση του Ρίτσου είναι ένα επιχείρημα υπέρ της ζωής, τροφοδοτεί τη βούληση για το καλύτερο, το ανθρώπινο - στο όνομα του ατόμου και του συνόλου, για το «πλούτισμα του κόσμου», συνηγορεί υπέρ της ομορφιάς που, όπως έλεγε ο Ντοστογιέφσκι, θα σώσει τον κόσμο:

*Κ' είναι καμμός και θάμα ο κόσμος - ένας κόμπος σκληρός
.....
στο λαιμό σου, κόμπος βαθύς το θάμασμα μπροστά στο
χρυσοπόρφυρο λιόγεμα,
μπροστά στη δύναμη, το κάλλος, την υπομονή τ' ανθρώπου.*

Στην τελευταία συλλογή του Ρίτσου *Αργά, πολύ αργά μέσα στη νύχτα* (1991) η επίγνωση των τελευταίων καταθέσεων, του *τελευταίου καλοκαιριού*, προσδίδει στον ποιητικό του λόγο ένα ιδιαίτερο ρίγος συγκίνησης, τις τρυφερές νότες του αποχαιρετισμού – με ήρεμη βεβαιότητα ότι *κάτι μένει*, με αστείρευτη εμπιστοσύνη στον άνθρωπο, με

*ένα γλυκύτατο χαμόγελο στον κόσμο τούτον
που αδιάκοπα θα λέει «ναι» και πάλι «ναι»
σ' όλες τις προαιώνιες διαψευσμένες ελπίδες.*

(«Ο ποιητής»)

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Αλεξ. Αργυρίου, «Η ποίηση του Ρίτσου. Μια σπειροειδής εξέλιξη», *Νέα Εστία*, Αφιέρωμα στον ποιητή Γιάννη Ρίτσο, Χριστούγεννα 1991, 45.

«ΝΑ ΛΕΣ: ΟΥΡΑΝΟΣ΄ ΚΙ ΑΣ ΜΗΝ ΕΙΝΑΙ»

Της Αγγελικής Κώττη

*Χρονολογία της γέννησής μου πιθανόν το 903 π.Χ.-
εξίσου πιθανόν*

*το 903 μ.Χ. Εσπούδασα ιστορία του παρελθόντος και του μέλλοντος στη σύγχρονη σχολή του Αγώνα. Επάγγελμα μου: λόγια και λόγια - τι να 'κανα; Ρακοσυλλέκτη με είπαν. Και τώντι. Σύναξα ένα σωρό φτερά στρουθοκαμήλου απ' τα καπέλα της υπόγειας Κόρης, κουμπιά από χλαίνες στρατιωτών, ένα κράνος, δυο φθαρμένα σαντάλια, μάζεψα ακόμη δυο σπιρτόκουτα και την καπνοσακούλα του Μεγάλου Τυφλού. Στο Ληξιαρχείο, τα τελευταία χρόνια, μου 'δωσαν την πλέον απίθανη χρονολογία της γέννησής μου: 1909. Βολεύτηκα μ' αυτήν, και μένω.
(...) Πάντως*

το μόνο σίγουρο: τόπος της γέννησής μου: η Άκρα Μινώα.

(«Στοιχεία ταυτότητας» - «Μονοβασιά»)

Χρονολογία της γέννησής του: 1909. Ήμερώνοντας

Πρωτομαγιά, στη Μονεμβάσια της Λακωνίας. Εσπούδασε, «ιστορία του παρελθόντος και του μέλλοντος στη σύγχρονη σχολή του Αγώνα» και μαζί τους ανθρώπους, τους πόθους και τα πάθη τους. Επάγγελμά του: ποιητής. Εδήλωνε «απαρηγόρητος παρηγορητής του κόσμου» και διατράνωνε: «είμαι κι εγώ απ' την ίδια ράτσα* επιμένω* δεν το βάζω κάτω». Πάληψε «με τις λέξεις, με το χρόνο, με τα πράγματα». Έδωσε θέση «στην πεταλούδα, στο χαλίκι, στ' αηλόγακι της Παναγίας/ στους ολονύκτιους στεναγμούς των άστρων, στη δροσοστάλα/ που πέφτει απ' το ροδόφυλλο, στ' άρρωστο αηδόνη, στις μεγάλες σημαίες/ στο γαλάζιο, στο κόκκινο, στο κίτρινο». Πλούτισε «τον κόσμο με μόχθο κι εγκαρτέρηση». Το όνομά του, Γιάννης Ρίτσος. «Ερωτευμένος πάντα με τα δέντρα, τα πουλιά, τα ζώα και τους ανθρώπους/ ερωτευμένος προπάντων με το κάλλος των καθάρων στοχασμών/και με το κάλλος των νεανικών σωμάτων».

Πώς, άραγε, γίνεται κανείς ποιητής; Πώς έγινε ποιητής ο Γιάννης Ρίτσος; Ένα «ταξίδι» στα παιδικά του χρόνια, που πέρασαν στο νότο της Πελοποννήσου θα μας έδινε κάποιες πληροφορίες για τις ποιητικές του απαρχές: θα μπορούσαμε να πούμε πως ο ανυπότακτος χαρακτήρας του, τα αδηφάγα μάτια της ψυχής του και οι διδαχές της μητέρας του, έπαιξαν το σημαντικότερο ρόλο στο ξεκίνημά του. Έπειτα, ήρθαν η ακάματη δουλειά, αλλήλα και οι δυσκοιλιές, για τις οποίες ήταν ευγνώμων: «ευχαριστώ τη ζωή γιατί πολύ με τυράννησε, δίνοντάς μου έτσι υλικό για την ποίησή μου» έλεγε.

Ο ξεπεσμός της αρχοντικής του οικογένειας, ο θάνατος του αδερφού του και της πατρεμένης του μητέρας όταν ο ποιητής είναι μόλις 12 ετών, η νοσηλεία του στα 16 του χρόνια ως απόρου για φυματίωση, μια αρρώστια που ήταν ανίατη εκείνη την εποχή, η τρέλα του πατέρα και της αδερφής του και ο εγκλεισμός τους στο Δαφνί, ο γεμάτος

θλίψη και πόνο γάμος της άλλης αδερφής, είναι το σκηνικό των παιδικών, εφηβικών και νεανικών του χρόνων. Ο Γιάννης Ρίτσος δουλεύει στο θέατρο ως ηθοποιός και χορευτής, σε συμβολαιογράφο ως αντιγραφέας, κατόπιν σε εκδοτικούς οίκους ως μεταφραστής και επιμελητής. Παρηγοριά του, πάντα, η ποίηση. Στα 23 του χρόνια κυκλοφορεί η πρώτη του ποιητική συλλογή με τον τίτλο «Τρακτέρ» και ακολουθούν περισσότερα από 100 βιβλία μέχρι τον θάνατό του καθώς και περίπου πενήντα ανέκδοτα υπό έκδοσιν.

Η ποίηση, «ωραία ασπίδα, πιο ωραία ακόμα κι απ' του Αχιλλέα», ήταν μια ασπίδα που σμίληψε πιο πολύ από τη μέθη της δημιουργίας. Ήταν πράξη έρωτα, απαραίτητη τροφός, συνοδός, σύντροφος. Ο ποιητής έγραφε σε όλη του τη ζωή «από ανάγκη», μένοντας πολύ συχνά ξάγρυπνος, πεινασμένος, διψασμένος, δουλεύοντας δέκα, δώδεκα και μερικές φορές δεκαοκτώ και είκοσι ώρες το εικοσιτετράωρο. Περηφανευόταν αυτός «ο πολυγράφος,

ο ακόρεστος», για την παραγωγή του, φέρνοντας πάντοτε παράδειγμα τον Αισχύλο, το Σοφοκλή, τον Ευριπίδη. Αγαπούσε πολύ ωστόσο και τον Καβάφη, με τα μόλις 154 ποιήματα, των οποίων όμως η πνοή ήταν απaráμιλλη. Έγραφε, ψάχνοντας να βρει «το θάνατο νερό», όπως υποσχέθηκε στα παιδικά του χρόνια στη μητέρα του. «Πού θα το βρεις;» τον ρώτησε εκείνη. «Δεν ξέρω πού, μα θα το βρω» της απάντησε με βεβαιότητα. Ο ποιητής συνεχίζει την αφήγηση: «Η μαμά βάζει το χέρι της στα μαλλιά μου. Ευλογία Θεού. Τι γλυκά που 'ναι. Η θάλασσα λάμπει. Η μαμά κλαίει. Τι όμορφα. Κι αν δεν βρω τ' θάνατο νερό, έτσι, μια νύχτα, όπως η μαμά, θ' ακουμπήσω το χέρι μου απαλά στο κεφάλι του κόσμου

και θα τον ευλογήσω, κι αμέσως θα σκύψω να δέσω τα κορδόνια μου μη με δούνε πως κλαίω».

Καθώς αισθανόταν από πολύ νέος τον εαυτό του «σαν τον εντολοδόχο, τον υπεύθυνο ενός κόσμου» δεν άργησε να λάβει ενεργό μέρος στη διαμόρφωση της τύχης του κόσμου αυτού. Όταν νοσηλεύόταν στη «Σωτηρία», είχε γνωριστεί με μαρξιστές και με διανοούμενους της εποχής. Σύντομα, εντάχθηκε στο προοδευτικό κίνημα και έγινε μέλος του ΚΚΕ. Εξαιρεόταν σε όλη του τη ζωή κατά της αδικίας, με το γόνιμο τρόπο του ανυπότακτου. Ήταν εναντίον της εξουσίας, όσο κι αν του στοίχιζε αυτό, πιστός στην ιδεολογία του, ασυμβίβαστος, άνθρωπος με ήθος, αξίες, άρνηση απέναντι σε ό,τι καταστρέφει και υποβαθμίζει τη ζωή, θέση απέναντι σε ό,τι την κάνει να αζίζει. Δεν προσήλθε στην Αριστερά με τις αποσκευές της συμβατικότητας, αλλήλα συντάχθηκε με το κίνημα στην εξαιρετικά δύσκολη δεκαετία του '30. Κι όταν ήρθε η γερμανική Κατοχή, δε δίστασε να λάβει μέρος στην Εθνική Αντίσταση, από τις τάξεις του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ).

Τράβηξαν ολόγισια στην αυγή με την ακαταδεξιά του ανθρώπου που πεινάει, μέσα στ' ασάλευτα μάτια τους είχε πήξει ένα άστρο, στον ώμο τους κουβάλλαγαν το λαβωμένο καλοκαίρι.

Από δω πέρασε ο στρατός με τα φλάμπουρα κατάσαρκα, με το πείσμα δαγκωμένο στα δόντια τους σαν άγουρο γκόρτσι, με τον άμμο του φεγγαριού μες στις χοντρές αρβύλλες τους και με την καρβουνόσκονη της νύχτας κολλημένη μέσα στα ρουθούνια και στ' αυτιά τους.

Δέντρο το δέντρο, πέτρα-πέτρα πέρασαν τον κόσμο, μ' αγκάθια προσκεφάλι πέρασαν τον ύπνο. Φέρναν τη ζωή στα δυο στεγνά τους χέρια σαν ποτάμι.

Σε κάθε θήμα κέρδιζαν μια οργιά ουρανό για να τον δώσουν. Πάνου στα караούλια πέτρωναν σαν τα καψαλισμένα δέντρα, κι όταν χορεύαν στην πλατεία, μέσα στα σπίτια τρέμαν τα ταβάνια και κουδουνίζανε τα γυαλικά στα ράφια.

Τα χέρια τους ήταν στεγνά γιατί τα έδωσαν όλα. Δεν κράτησαν τίποτα για τον εαυτό τους. Στους πικρούς καιρούς του εμφυλίου πολέμου που θα ακολουθήσουν, ο ποιητής θα συλληφθεί, τον Ιούλιο του 1948 και θα σταλεί εξορία στο Κοντοπούλι της Λήμνου, στη φοβερή Μακρόνησο και στον Αν- Στράτη. Η απριλιανή χούντα του 67 τον συλλαμβάνει και πάλι και τον στέλνει στη Γυάρο, στο Παρθένι της Λέρου και σε κατ' οίκον περιορισμό στη Σάμο. Οι πολιτικές περιπέτειες δεν ήταν χωρίς επιπτώσεις για τον ίδιο αλλά και για το έργο του. Χειρόγραφα του καταστράφηκαν δύο φορές, μία κατά τη διάρκεια της μεταξικής δικτατορίας και μία κατά τη διάρκεια των δεκεμβριανών, ενώ επί χρόνια ολόκληρα η ποίησή του δεν μπορούσε να φτάσει στους αποδέκτες της. Απαγορεύονταν οι εκδόσεις έργων του όσο ήταν εξόριστος ή οι πολιτικές συνθήκες ήταν ανώμαλες.

Οι καιροί των συμφορών έχουν, ευτυχώς, ανάμεσά τους ανέφελα διαλείμματα. Ο γάμος του με τη γιατρό Γαρυφαλλιά Γεωργιάδου από τη Σάμο, η γέννηση της μονάκριβης κόρης του Έρνης, το πρώτο κρατικό βραβείο ποίησης για τη «Σονάτα του σεληνόφωτος», πολλή διεθνή βραβεία και μετάλλια, και ανάμεσά τους το Διεθνές Βραβείο Λένιν για την Ειρήνη, είναι μερικά από τα σημαντικότερα γεγονότα της ζωής του. Η ποίησή του, που έχει αναγνωρισθεί από τα πρώτα του ήδη βήματα, κάνοντας τον Κωστή Παλαμά να αναφωνήσει «παραμερίζουμε, ποιητή, για να περάσως», αναγνωρίζεται και διεθνώς καθώς περνούν οι δεκαετίες. Ο Γάλλος ποιητής Λουϊ Αραγκόν θα μιλήσει για το «βίαιο τράνταγμα μιας μεγαλοφυΐας» που ένιωσε διαβάζοντας τη «Σονάτα του σεληνόφωτος». Και είναι πράγματι έτσι:

Κι αλήθεια δεν είναι λίγες οι φορές που ανακαλύπτω εκεί, στο βάθος του πνιγμού, κοράλλια και μαργαριτάρια και θησαυρούς ναυαγισμένων πλοίων, απρόοπτες συναντήσεις, και χτεσινά και σημερινά και μελλούμενα, μιαν επαλήθευση σχεδόν αιωνιότητας, κάποιο ξανάσασμα, κάποιο χαμόγελο αθανασίας, όπως ήλνε, μιαν ευτυχία, μια μέθη, κι ενθουσιασμόν ακόμη, κοράλλια και μαργαριτάρια και ζαφείρια μονάχα που δεν ξέρω αν μπορώ να τα δώσω - όχι τα δίνω* μονάχα που δεν ξέρω αν μπορούν να τα πάρουν- πάντως εγώ τα δίνω. Άφησέ με να 'ρθω μαζί σου.*

(...)

*Βαθύ βαθύ το πέσιμο,
βαθύ βαθύ το ανέβασμα,
το αέρινο άγαλμα κρουστό μες στ' ανοιχτά φτερά του,*

*βαθιά βαθιά η αμείλικτη ευεργεσία της σιωπής,-
τρέμουσες φωταψίες της άλλης όχθης, όπως
ταλαντεύεσαι μες στο ίδιο σου το κύμα, ανάσα
ωκεανού».*

(«Η σονάτα του σεληνόφωτος»)

Η ποίησή του δημιουργήθηκε με τα θεμέλια του αιώνιου. Σαν τους αρχαίους ναούς, που δεν είχαν λήξη, παρά μόνο διάρκεια, που είχαν βαθιά θεμέλια και τέλεια σμιλεμένα και δεμένα αρχιτεκτονικά μέλη. Ο Γιάννης Ρίτσος «έχτιζε» για την αιωνιότητα. Κατείχε όλα τα μυστικά του μεγάλου τεχνίτη και μαζί είχε τη σφραγίδα του θείου ταλέντου. Η ακαταπόνητη εργατικότητα του ήταν επίσης καθαριστική.

Βεβαίως, υπάρχει και η ασχήμια. Δεν έκλεισε ποτέ τα μάτια απέναντί της. Ήθελε πάντοτε να την αντιπαλεύει, όπως και την ήττα, το θάνατο. Να της αντιτάσσει ό,τι θησαύριζε στις καθημερινές εκστρατείες του στον κόσμο των μικρών και των μεγάλων:

*Αυτός ο φόβος
μήπως έμεινε κάτι
που δεν το πήρα.
Κι ο φόβος
μήπως εκείνο το απέραντο
έχει τέλος.*

(«Σάρκινος λόγος» - «Τα ερωτικά»)

Ποιητής ήταν και όταν δεν έγραφε. Παρατηρούσε, σε θέση μάχης πάντα και ποτέ σε θέση ανάπαυσης, μήπως και χάσει το απειροελάχιστο χρώμα από τα πράγματα. Ετοίμαζε μέσα του τη δημιουργία του. Έκανε ατέρμονους αγώνες δρόμου για να αιχμαλωτίσει τη στιγμή, λαχταρούσε μη και δεν την αθανάτισει. Μέσω της ποίησης προσεδάμβανε τα πάντα, μέσω αυτής ήθελε και να τα μοιράζεται («το πιο βαρύ φορτίο είναι το φως που δεν μπορούμε να το δώσουμε.» έλεγε.)

Επιθυμούσε τη δημιουργία του φωτιά ζωογόνο, εξυγιαντική, την ήθελε αεικίνητη και ταλαντευόμενη, πράξη Εξομολόγησης και Ηθικής, να του επαυλώνει τις πληγές και να μετριάσει τη μοναξιά, που αύξαινε όσο αύξαινε και η δόξα. Η Επανάσταση και ο Έρωτας ήταν συνυφασμένα με κείνην. Ήταν ταγμένως και στα δύο.

Σε καιρούς που το πρόσωπο της Επανάστασης προβάλλει μερικές φορές χαρακωμένο, ίσως οι επαναστατικές δημιουργίες του να μη συνεγείρουν όπως παλιά. Κι όμως. Πάντοτε υπάρχει ένα δεύτερο επίπεδο ανάγνωσης. Αυτό που παρουσιάζει την ανθρώπινη αγωνία του ποιητή. Την ωραιότητα της πίστης του. Την ανιδιοτέλειά του. Την ποιητική του. Πιστεύεις ή όχι στα οράματα του Γιάννη Ρίτσου, αρκεί η συναίσθηση ότι ο κόσμος του ήταν ένας κόσμος για τον οποίο «γίνεσαι ικανός να πεθάνεις», όπως σημείωνε ο Τάσος Λειβαδίτης, για να συγκινηθείς.

Ο Γιάννης Ρίτσος «έφυγε» στις 11 Νοεμβρίου του 1990, αφήνοντάς μας σπουδαίες όσο και συγκινητικές υποθήκες μέσα από την ποίηση και τη ζωή του. Αφήνοντάς μας και τη συγκλονιστική του παρακαταθήκη:

*Να με θυμόσατε- είπε. Χιλιάδες χιλιόμετρα
περπάτησα χωρίς ψωμί, χωρίς νερό, πάνω σε
πέτρες κι αγκάθια, για να σας φέρω ψωμί και νερό
και τριαντάφυλλα. Την ομορφιά ποτές μου δεν
την πρόδωσα. Όλο το βιος μου το μοίρασα δίκαια.
Μερτικό εγώ δεν κράτησα. Πάμπωτος. Μ' ένα
κρινάκι του αγρού τις πιο άγριες νύχτες μας φώτισα.*

Να με θυμάστε.

Να τον θυμόμαστε γιατί πολύ αγάπησε τον Κόσμο και την Ποίηση. Γιατί δίδαξε ήθος, αξίες, θέση ζωής. Γιατί ευλόγησε τον Έρωτα, την Ομορφιά, την Αρμονία, την Επανάσταση. Γιατί ήξερε να παρηγορεί με την πίστη του στη δύναμη της Δημιουργίας και του Ανθρώπου. Γιατί ο Κόσμος θα ήταν πολύ πιο σκληρός, πιο άδικος και πιο απελπισμένος χωρίς τους ποιητές, χωρίς το Γιάννη Ρίτσο.

*Και συγχωράτε μου αυτή την τελευταία μου θλίψη:
Θα 'θελα ακόμη μια φορά με το λεπτό δρεπανάκι του
φεγγαριού να θερίσω ένα ώριμο στάχυ. Να σταθώ
στο κατώφλι, να κοιτώ και να μασώ σπειρί σπειρί
το στάρι με τα μπροστινά μου δόντια θαυμάζοντας
κι ευλογώντας τούτον τον κόσμο που αφήνω,
θαυμάζοντας κι Εκείνον που ανεβαίνει το λόφο στο
πάγχρυσο λιόγερμα.*

*Δέστε: Στο αριστερό μανίκι του έχει ένα πορφυρό
τετράγωνο μπάλωμα.*

*Αυτό δεν διακρίνεται πολύ καθαρά. Κι ήθελα αυτό
προπάντων να σας δείξω.*

Κι ίσως γι' αυτό προπάντων θα άξιζε να με θυμάστε.

(«Επιλογικό» - «Τα αρνητικά της σιωπής»)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

1909. 1/14 Μαΐου. Γεννιέται στη Μονεμβασιά της Λακωνίας. Είναι γόνος αρχοντικής οικογένειας. Πατέρας του ο Ελευθέριος Ρίτσος (1872 ή 1873-1938), μητέρα του η Ελευθερία Βουζουναρά (1879-1921), αδελφία του η Νίνα-Αννα (1898-1970), ο Μίμης-Δημήτρης-

(1899-1921) και η Λούλλα-Σταυρούλλα (1908- 1995).

1913. Εγγράφεται στο πεντατάξιο δημοτικό σχολείο της Μονεμβασιάς με συμμαθητρία την αδερφή του Λούλλα.

1917- Δοκιμάζει για πρώτη φορά να γράψει ποίηση με συμπαραστάτρια τη μητέρα του. Η οικογένειά του αρχίζει να αντιμετωπίζει μεγάλα οικονομικά προβλήματα.

1918. Εγγράφεται στο Σχοληρχείο της ίδιας πόλης.

1921. Στις 6/19 Αυγούστου πεθαίνει από φυματίωση ο αδερφός του Μίμης. Τον Σεπτέμβριο ο Ρίτσος εγγράφεται στο γυμνάσιο Γυθείου. Στις 11/24 Νοεμβρίου πεθαίνει, επίσης από φυματίωση, η μητέρα του, σε σανατόριο στην Πορταριά του Πηλίου, χωρίς να μάθει το θάνατο του γιου της. Η αδερφή του Νίνα έχει παντρευτεί τον χωροφύλακα Χρήστο Κοκκώνη.

1924. Δημοσιεύεται το πρώτο του κείμενο (πεζό) στη «Διάπλαση των Παιδών» με το ψευδώνυμο «Ιδανικόν Οραμα».

1925. Τον Σεπτέμβριο έρχεται με την αδερφή του Λούλλα στην Αθήνα. Μένουν σ' ένα μικρό ξενοδοχείο στην οδό Προαστίου 2 (κατόπι Μπενάκη). Η οικογένεια έχει καταστραφεί οικονομικά. Εργάζεται ως δακτυλογράφος και στη συνέχεια προσλαμβάνεται στη συμβολαιογραφική υπηρεσία της Εθνικής Τράπεζας ως αντιγραφείας.

1926. Προσβάλλεται από φυματίωση και μεταφέρεται με τη Λούλλα σ' ένα νοικιασμένο δωμάτιο στο τέρμα της οδού Αχαρνών. Το Μάρτιο πηγαίνει στη Μονεμβασιά. Γράφει ποιήματα που ανήκουν στις συλλογές «Δάκρυα και χαμόγελα» και «Στο παλλό μας σπίτι», οι οποίες δε θα εκδοθούν. Τον Ιούλιο επιστρέφει στην Αθήνα. Εγγράφεται στη Νομική Σχολή, στην οποία δε θα φοιτήσει ποτέ και εργάζεται ως βοηθός βιβλιοθηκάρη και γραφέας στο Δικηγορικό Σύλλογο της Αθήνας. Συχνάζει στη Φοιτητική

Λέσχη (οδός Πειραιώς).

1927. Τον Ιανουάριο νοσηλεύεται στην κλινική Παπαδημητρίου και τον Φεβρουάριο εισάγεται στη «Σωτηρία», όπου θα μείνει τρία χρόνια ως ασθενής γ' θέσης. Γνωρίζεται με μαρξιστές και αξιόλογους διανοούμενους της εποχής, καθώς και με τη Μαρία Πολυδούρη που νοσηλεύεται εκεί από το επόμενο έτος. Ποιήματά του δημοσιεύονται στο «Φιλολογικό Παράρτημα» της «Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας».

1930. Τον Απρίλιο πεθαίνει η Μαρία Πολυδούρη στην κλινική Χρυστομάνου. Τον Μάιο ο Ρ. παίρνει υποχρεωτικό εξιτήριο από τη «Σωτηρία» έχοντας εξαντλήσει το ανώτατο επιτρεπτό όριο παραμονής. Το Σεπτέμβριο μεταφέρεται στο φθισιατρείο της Καψαλώνας, έξω από τα Χανιά της Κρήτης. Στις 14 Νοεμβρίου θα γράψει ένα γράμμα που θα δημοσιευθεί στην τοπική εφημερίδα «Εφεδρικός Αγών», τρεις μέρες αργότερα, με την υπογραφή «Φυματικός της Καψαλώνας». Το κείμενο μιλά για τις τραγικές συνθήκες διαβίωσης των αρρώστων και για τις υποσχέσεις κρατικών παραγόντων ότι θα μεταφερθούν σε άλλο σανατόριο, οι οποίες αθετήθηκαν. Περίπου ένα μήνα αργότερα, γίνεται η μεταφορά τους στο παρακείμενο σανατόριο του Αγίου Ιωάννη.

1931. Δημοσιεύει κείμενά του στην τοπική εφημερίδα «Παρατηρητής». Τον Οκτώβριο επιστρέφει στην Αθήνα. Συνδέεται με τους «Πρωτοπόρους», μπαίνει στην Εργατική Λέσχη και αναλαμβάνει τη διεύθυνση του καλλιτεχνικού της τμήματος. Σκηνοθετεί, παίζει και απαγγέλλει ποιήματα. Η αδερφή του Λούλλα από την Αμερική, όπου έχει μεταναστεύσει μετά το γάμο της με τον Δημήτρη Σταυρόπουλο, τον συντρέπει οικονομικά για λίγο καιρό.

1932. Ο πατέρας του, Ελευθέριος Ρίτσος, εισάγεται στο ψυχιατρείο (Δαφνί).

1933. Στρέφεται, για βιοποριστικούς λόγους, στο εμπορικό θέατρο. Πρωτοεμφανίζεται σε παράσταση του «Θεάτρου της Κυψέλης» (Ζωώ Νταημάς) και ακολουθούν τα επόμενα χρόνια συμμετοχές του σε παραστάσεις των θιάσων Ρισαρόδη, Παπαϊωάννου και Μακέδου. Η Λούλλα επιστρέφει από τις ΗΠΑ τον Απρίλιο με το γιο της Έρη (Ελευθέριο) έχοντας εκδηλώσει ψυχολογικά προβλήματα.

1934. Εκδίδεται το πρώτο του βιβλίο με τον τίτλο «Τρακτέρ». Αρχίζει η συνεργασία του με το «ΡΙζοσπάστη». Χρησιμοποιεί το ψευδώνυμο Ι. Σοστήρ. Γίνεται μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας. Γνωρίζεται με τον Κώστα Γκοβόστη.

1935. Κυκλοφορεί το δεύτερο βιβλίο του με τον τίτλο «Πυραμίδες». Προσλαμβάνεται ως διορθωτής και επιμελητής κειμένων στον εκδοτικό οίκο «Γκοβόστης», αλλά εξακολουθεί να εργάζεται και στο θέατρο.

1936. Στις 9 Μαΐου γίνονται στη Θεσσαλονίκη ταραχές, στη διάρκεια μεγάλης καπνεργατικής απεργίας. Την επομένη ο ποιητής βλέπει στην πρώτη σελίδα του «ΡΙζοσπάστη» τη φωτογραφία μιας μάνας που θρηνεί το σκοτωμένο παιδί της. Συγκλονίζεται, κλείνεται στη σοφίτα του στην οδό Μεθώνης και γράφει τον «Επιτάφιο» (τα 14 από τα 20 άσματα). Τρία απ' αυτά, δημοσιεύονται στο «Ρ» της 12ης του μήνα με τον τίτλο «Μοιρολόι». Ο «Επιτάφιος» εκδίδεται σε 10.000 αντίτυπα. Με τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου, τα τελευταία 250 από αυτά καίγονται στους στύλους του Ολυμπίου Διός. Δεκέμβριο εισάγεται στο Δαφνί και η Λούλλα

1937. Νοσηλεύεται το φθινόπωρο στο σανατόριο της Πάρνηθας με υποτροπή της φυματίωσης. Γίνεται μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών με πρόταση της Έλλης Αλεξίου, της Γαλάτειας Καζαντζάκη και της Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη. Κυκλοφορεί «Το τραγούδι της αδελφής μου», εμπνευσμένο από την περιπέτεια της Λούλλας, και ο Παλαμάς χαιρετίζει την έκδοση με το τεράστιο που καταλήγει: «Παραμερίζουμε, ποιητή, για να περάσες».

1938. Κυκλοφορεί η «Εαρινή Συμφωνία». Στις 5 Νοεμβρίου πεθαίνει στο ψυχιατρείο ο πατέρας του. Προσλαμβάνεται στο τότε Βασιλικό Θέατρο (μετέπειτα Εθνικό).

1939. Βγαίνει από το ψυχιατρείο η Λούλλα. Ο ποιητής κατοικεί στην οδό Βίκτωρος Ουγκώ.

1940. Κυκλοφορεί «Το εμβατήριο του ωκεανού». Μεταπηδά από το Βασιλικό Θέατρο στην Εθνική Λυρική Σκηνή, που αποτελούσε παράρτημά του, και εργάζεται εκεί ως χορευτής.

1942. Η χώρα βρίσκεται υπό γερμανική κατοχή. Προσχωρεί

στο μορφωτικό τμήμα του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) και προσφέρει τις υπηρεσίες του στον αγώνα, αν και κατάκοιτος στο σπίτι των φίλων του Τάσου Φιλικού και Μιράντας Βούλγαρη, στα Σεπόλια (Παπαναστασίου 56). Το Νοέμβριο, δημοσιεύεται στην «Ακρόπολη», σε χρονογράφημα του Αλέκου Λιδωρίκη, επιστολή του ηθοποιού Στέλιου Βόκοβιτς, με την οποία παρουσιάζεται η κατάσταση της υγείας του και ζητείται να ληφθούν μέτρα για τη σωτηρία του. Ανοίγεται δημόσιος έρανος, ο ποιητής όμως δε δέχεται τα χρήματα, σημειώνοντας σε επιστολή του προς τον διευθυντή της εφημερίδας: «μου είναι απόλυτα αδύνατο να δεχτώ κάθε ιδιωτική προσφορά όσο ευγενική και καλοπροαίρετη κι αν είναι.» Προτείνει να διατεθούν τα χρήματα στην «Επιτροπή ενισχύσεως και προστασίας πνευματικών αξιών της χώρας μας.»

1943. Εκδίδεται η «Παλιά μαζούρκα σε ρυθμό βροχής» (με τον τίτλο «Μακρινή εποχή της εφηβείας» και σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων) και η «Δοκιμασία», η τελευταία ποιητική σύνθεση της οποίας με τον τίτλο «Παρμονές ήλιου» απαγορεύεται από τη γερμανική λογοκρισία. Αυτή την εποχή γράφει επίσης, ανάμεσα σε άλλα, τα πρώτα του θεατρικά έργα καθώς και το πεζό «Στους πρόποδες της σιωπής», το οποίο ξεπερνά τις εννιακόσιες σελίδες.

1944. Μετά την απελευθέρωση της Αθήνας ανακαλύπτει ότι έχουν καταστραφεί πολλά χειρόγραφα του που είχαν δοθεί προς φύλαξη κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και της κατοχής. Στις μάχες των Δεκεμβριανών, είναι στην Αθήνα και πηγαίνει συχνά στην ελεύθερη Καισαριανή.

1945. Με το σπάσιμο του μετώπου, τον Ιανουάριο, πηγαίνει στη Λαμία, όπου συναντά τον Άρη Βελουχιώτη, στα Τρικάλα και στο Βόλο. Τον στέλνουν στην Κοζάνη, ως συνεργάτη του Λαϊκού Θεάτρου Μακεδονίας. Στην Κοζάνη γράφει το «Η Αθήνα σ' άρματα» που παίζεται με τεράστια επιτυχία και αποτελεί βάση του τρίπρακτου θεατρικού έργου «Πέρα απ' τον ίσκιω των κυπαρισσιών». Επιστρέφει μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας στην Αθήνα και ανακαλύπτει ότι όλο σχεδόν το αρχείο του (στο οποίο περιλαμβάνονται πολλά χειρόγραφα έργα του) έχει καεί από το πρόσωπο στο οποίο έχει παραδοθεί προς φύλαξη (Ο Κώστας Νίτσος αναφέρει πως ήταν η Ίντα Λαμπριανίδη, σύζυγος του τότε υφυπουργού Στρατιωτικών. Η Καίτη Δρόσου δίνει άλλη εκδοχή, λέγοντας ότι ήταν πρόσωπο του στενού του περιβάλλοντος. Τέλος, ο Σταύρος Ζορμπαλής σημειώνει πως τα έργα ξεχάστηκαν σε κάποια «γιάφκα» της εποχής και, προφανώς, καταστράφηκαν).

Συnergάζεται με το περιοδικό «Ελεύθερα Γράμματα». Εκδίδει την ποιητική σύνθεση «Ο σύντροφός μας Νίκος Ζαχαριάδης». Συnergάζεται επίσης με το καλλιτεχνικό τμήμα της ΕΠΟΝ, παρακολουθώντας την ομάδα νέων ποιητών και πεζογράφων.

1948. Συλλημβάνεται τον Ιούλιο και τον στέλνουν εξορία στο Κοντοπούλι της Λήμνου.

1949. Μεταφέρεται στο τρομερό στρατόπεδο της Μακρονήσου. Συνεχίζει να δημιουργεί, αν και είναι απαγορευμένο από τους φύλακές του. Συνεξοριστοί του, και κυρίως ο Μάνος Κατράκης, θάβουν τα ποιήματά του σε μπουκάλια για να τα σώσουν. Τα ζωγραφικά του έργα φυγαδεύονται με εξοριστο που απολύεται και τα παραδίδει στον Χρήστο Κοκκώνη.

1950. Νοσηλεύεται από τον Μάρτιο στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο Μακρονήσου. Τον Ιούλιο απολύεται βαριά άρρωστος, αλλά ξανασηλημβάνεται ένα μήνα αργότερα. Μεταφέρεται πίσω στη Μακρονήσο, της οποίας το στρατόπεδο έχει αρχίσει να διαλύεται και μετά στον Άν-Στράτη. Γράφει το «Γράμμα στο Ζολιό-Κιουρί» και καταφέρνει να το στείλει στο εξωτερικό, όπου βρίσκεται πηλιτιά απήκηση.

1952. Απολύεται από τον Άν-Στράτη τον Αύγουστο, μετά από διαμαρτυρίες της παγκόσμιας διανοήσης (Αραγκόν, Νερούδα, Πικάσο κ.ά.) χωρίς να υπογράψει δήλωση. Συνδέεται αμέσως μετά με τη νεοσύστατη τότε Ενίαία Δημοκρατική Αριστερά και εκλέγεται στη Διοικούσα Επιτροπή του Κόμματος. Συnergάζεται με την «Αυγή». Εκδίδεται «Ο άνθρωπος με το γαρύφαλλο», που έχει γραφτεί τον Μάρτιο, αμέσως μετά την εκτέλεση του Νίκου Μπελογιάννη και των συντρόφων του.

1954. Παντρεύεται το Δεκέμβριο τη γιατρό Γαρυφαλιώ Γεωργιάδου (Φαλίτσα), από τη Σάμο, την οποία είχε γνωρίσει την περίοδο της Κατοχής, όταν εκείνη ήταν φοιτήτρια. Εκδίδεται η «Αγρύπνια».

1955. Τον Αύγουστο γεννιέται η μονακριβή κόρη του Ελευθερία (Ερη). Εκδίδεται το «Πρωινό άστρο», που είναι αφιερωμένο σ' εκείνη.

1956. Εκδίδονται το «Η γκρινιέρα κατσίκα και άλλα ρώσικα λαϊκά παραμύθια», του Αλεξέι Τολστόι (διδασκεί στα ελληνικά, που έγινε αφορμή για τη γνωριμία του με τον Νίκο και τη Ναβά Καλλιανέση) και «Η σονάτα του σεληνόφωτος» για την οποία παίρνει το κρατικό βραβείο ποίησης (εξ ημισείας με τον Άρη Δικταίο). Έπειτα από πολλά εμπόδια λαμβάνει άδεια και διαβατήριο για να ταξιδέψει στη Σοβιετική Ένωση σαν μέλος μιας αντιπροσωπείας που την απαρτίζουν καθηγητές Πανεπιστημίων, διανοούμενοι και δημοσιογράφοι. Δημοσιεύει τις εντυπώσεις του στην «Αυγή».

1957. Κυκλοφορούν το «Χρονικό», ο «Αποκαρτετισμός», τα «Μακρονησιώτικα», (που θα βγουν στη δεύτερη έκδοση με τον τίτλο «Πέτρινος χρόνος», ο οποίος είναι και ο αρχικός), «Οι γειτονιές του κόσμου», η «Υδρία», ποιητική σύνθεση γραμμένη για το θάνατο της μόλις ενός έτους κόρης των Φιλικών και βαφτισιάς του Φωτεινούλας (τον Αύγουστο). Επίσης, η «Χειμερινή διαύγεια» και η απόδοση των «Δώδεκα» του Αλεξάντρ Μπλοκ. Κυκλοφορεί στα γαλλικά «Η σονάτα του σεληνόφωτος» και ο Αραγκόν μιλά για «το βίαιο τράνταγμα μιας μεγαλοφυΐας» που αισθανθηκε όταν διάβασε το ποίημα.

1958. Κυκλοφορούν το «Όταν έρχεται ο ξένος», η «Ανυπόταχτη πολιτεία», «Η αρχιτεκτονική των δέντρων» και το «Πέρα απ' τον ίσκιω των κυπαρισσιών». Ασκείται δίωξη κατά της «Επιθεώρησης Τέχνης» και των συνεργατών της Μάρκου Αυγέρη, Νικηφόρου Βρεττάκου και Γιάννη Ρίτσου για το αφιέρωμα του τεύχους 34 στα 40 χρόνια της Οκτωβριανής Επανάστασης. Ο Ρίτσος, ειδικά, διώκεται για τη μετάφραση των «Δώδεκα» του Μπλοκ. Ακολουθούν έντονες διαμαρτυρίες από την Ελλάδα και τη Γαλλία για τη δίωξη αυτή. Οι κατηγορούμενοι απαλλάσσονται με βούλευμα. Πραγματοποιεί ταξίδι στη Ρουμανία (Μάιο-Ιούνιος) και κατόπιν στη Βουλγαρία.

1959. Κυκλοφορούν «Οι γερρόντισες κ' η θάλασσα» και το «Μια γυναίκα πηλι στη θάλασσα» (θεατρικό). Πηγαίνει τον Οκτώβριο στη Ρουμανία και επεξεργάζεται την «Ανθολογία Ρουμάνικης Ποίησης». Για κάποιο χρονικό διάστημα επισκέπτεται και τη Βουλγαρία και την Τσεχοσλοβακία.

1960. Φεβρουάριο επιστρέφει στην Ελλάδα. Κυκλοφορούν «Το παράθυρο» και «Η γέφυρα». Τον Οκτώβριο εκδίδεται σε δίσκο ο «Επιτάφιος» μελοποιημένος από το Μίκη Θεοδωράκη.

1961. Εκδίδονται δύο τόμοι από τα ποιητικά του Άπαντα, με τον τίτλο «Ποιήματα». Επίσης, «Ο Μαύρος Άγιος» και η «Ανθολογία Ρουμάνικης Ποίησης». Στο «Νέο Θέατρο» ανεβαίνει από τον Μίκη Θεοδωράκη ο «Επιτάφιος».

1962. Εκδίδονται «Το νεκρό σπίτι» και το «Κάτω απ' τον ίσκιω του βουνού». Το Μάιο πηγαίνει στη Ρουμανία, όπου γνωρίζει το Ναζιμ Χικμέτ. Συνεχίζει το ταξίδι του στην Τσεχοσλοβακία. Η αρρώστια του υποτροπιάζει και εισάγεται στο νοσοκομείο Φιφέντς της Όστραβας. Κατόπιν πηγαίνει στην Ουγγαρία και στη Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία. Επιστρέφει στην Αθήνα στις 11 Νοεμβρίου.

1963. Εκδίδονται «Το δέντρο της φυλακής και οι γυναίκες», τα «12 ποιήματα για τον Καβάφη» (το 1963 είναι Έτος Καβάφη), οι «Μαρτυρίες» (σειρά πρώτη) και τα «Ποιήματα» του Ατίλβα Γιοζέφ, σε μετάφραση Νικηφόρου Βρεττάκου-Γιάννη Ρίτσου. Το Μάιο πηγαίνει στη Θεσσαλονίκη για να συμπαρασταθεί στον ετοιμοθάνατο Γρηγόρη Λαμπράκη, που έχει πέσει θύμα δολοφονικής επίθεσης από το παρακράτος. Στις 29 Οκτωβρίου απαγγέλλει το ποίημά του «Ο λαός» στην προεκλογική συγκέντρωση της ΕΔΑ. Την επομένη, ο Index Προεδρίας απαγορεύει τα «Ποιήματα».

1964. Εκδίδονται τα «Ποιήματα» του Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι, με πρόλογο και απόδοση Γιάννη Ρίτσου. Από τα έργα του ποιητή, εκδίδονται: ο τρίτος τόμος των ποιητικών του Απάντων, πάντα με τον τίτλο «Ποιήματα» και τα «Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού». Είναι υποψήφιος της ΕΔΑ στις εκλογές και στις 4 Φεβρουαρίου εκφωνεί μνημειώδη λόγο.

1965. Εκδίδονται ο «Φιλοκτήτης» και η μετάφραση του «Εγώ, η μητέρα μου κι ο κόσμος» της Ντόρα Γκάμπε.

1966. Εκδίδονται: η «Ρωμιούσιν», σε χωριστή έκδοση από την «Αγρύπνια» στην οποία ανήκει, «Το δέντρο» του Ηλία Έρεμπουργκ με πρόλογο και απόδοση του Γιάννη Ρίτσου, οι «Μαρτυρίες» (σειρά δεύτερη), ο «Ορέστης», η «Ανθολογία Τσέχων και Σλοβάκων ποιητών», «Ο μεγάλος ζωολογικός κήπος» του Νικολάς Γκιλιέν, σε απόδοση Γιάννη Ρίτσου. Ταξιδεύει στην Κούβα και γνωρίζεται με τον Νικολάς Γκιλιέν. Κυκλοφορεί σε δίσκο η «Ρωμιούσιν», μελοποιημένη από το Μίκη Θεοδωράκη.

1967. Εκδίδεται η «Όστραβα». Στις 21 Απριλίου γίνεται το στρατιωτικό πραξικόπημα. Οι φίλοι του τον ειδοποιούν να κρυφτεί, όμως εκείνος δε φεύγει από το σπίτι. Τον συλλαμβάνουν και τον οδηγούν στην Ασφάλεια και από εκεί στον Ιππόδρομο του Ν. Φαλήρου, όπου είναι συγκεντρωμένοι χιλιάδες όμηροι της χούντας. Στα τέλη του μήνα τούς μεταφέρουν με αρματαγωγή στη Γυάρο. Με την πρώτη ομάδα που μεταφέρει, (30 Ιουνίου/1η Ιουλίου) ο Ρίτσος μεταφέρεται στο Παρθένι της Λέρου. Ο Αραγκόν πρωτοστατεί στο διεθνές κίνημα για την απελευθέρωση του.

1968. Τον Αύγουστο οδηγείται στην Αθήνα και εισάγεται στο νοσοκομείο «Άγιος Σάββας» (Αντικαρκινικό). Έχει παρουσιάσει αιματορία και οι γιατροί πιθανολογούν καρκίνο της ουροδόχου κύστης. Στο νοσοκομείο είναι υπό φρούρηση και η επίσκεψη της οικογένειάς του γίνεται μετά από μεγάλον αγώνα της Φαίτσας. Ξαναγυρίζει στο στρατόπεδο, χειρουργημένος, ύστερα από 40 μέρες. Τέλη Οκτωβρίου μεταφέρεται στο Καρλόβασι της Σάμου, στο σπίτι της γυναίκας του, όπου παραμένει σε κατ' οίκον περιορισμό. Καταφέρνει και στέλνει κρυφά στη Γαλλία το «Πέτρες Επαναλήψεις Κιγκλίδωμα» που μεταφράζεται και εκδίδεται. Επίσης, αρκετά αργότερα, στέλνει μέσω της Μαρίας Δεληβορριά, που τα έχει παραλάβει από την Αμαλία Φλέμινγκ, τα «Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας» τα οποία μελοποιεί ο Μίκης Θεοδωράκης και τα παρουσιάζει σε συναυλίες ανά τον κόσμο. Ξεσηκώνεται νέο διεθνές κίνημα συμπαρατάσσης.

1970. Τον Ιανουάριο αίρεται ο κατ' οίκον περιορισμός και επιστρέφει στην Αθήνα. Απία, το κίνημα αλληλεγγύης και ειδικά η πρόσκλησή του στην Αγγλία για ένα παγκόσμιο συνέδριο ποίησης. Ο Παττάκος τού προτείνει να του χορηγήσει διαβατήριο με τον όρο ν' απόσχει από κάθε επίκριση του καθεστώτος. Αρνείται κατηγορηματικά. Στις 8 Φεβρουαρίου πεθαίνει η αδερφή του Νίνα. Τον Απρίλιο τον συλλαμβάνουν και τον οδηγούν ξανά στη Σάμο σε κατ' οίκον περιορισμό. Τον Οκτώβριο αίρεται η απαγόρευση μετακίνησής του στην Ελλάδα. Επιστρέφει στην Αθήνα και χειρίζεται, το Δεκέμβριο, στη Γενική Κλινική Αθηνών, γιατί η αρρώστια του έχει υποτροπιάσει. Το Νοέμβριο ανακηρύσσεται μέλος της Ακαδημίας Λογοτεχνών και Επιστημών Μάνιτς της ΟΔΓ.

1971. Δημοσιεύεται, στον τόμο «Νέα Κείμενα» που εκδίδεται από τον «Κέδρο», «Ο αφανισμός της Μήλης». Έχει προηγηθεί άρση της λογοκρισίας. Πολλά έργα του κυκλοφορούν στο εξωτερικό.

1972. Κυκλοφορούν τα: «Πέτρες Επαναλήψεις Κιγκλίδωμα», «Η Ελένη», «Χειρονομίες», «Τέταρτη Διάσταση» (συγκεντρωτικός τόμος με πολλές ποιητικές συνθέσεις), «Η επιστροφή της Ιφιγένειας», «Χρυσόθεμις», «Ισμήνη».

1973. Κυκλοφορούν τα: «Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας», «Διάδρομος και σκάλα», «Γκραγκάντα», «Σεπτήρια και δαφνηφόρια». Στα γεγονότα του Πολυτεχνείου βρισκείται στην Αθήνα και συμμετέχει στη διαδήλωση των οικοδόμων και των φοιτητών που έγινε την πρώτη μέρα.

1974. Κυκλοφορούν «Ο αφανισμός της Μήλης» σε δεύτερη έκδοση, το «Καπνισμένο τσουκάλλι» σε έκτη, που είναι η πρώτη ιδιαίτερη για το ποίημα, το «Ύμνος και θρήνος για την Κύπρο», το «Κώδωνοστάσιο», τα «Μελετήματα», «Ο τοίχος μέσα στον καθρέφτη», τα «Χάρτινα». Έχει συντελεσθεί, στις 24 Ιουλίου, η πολιτειακή μεταβολή. Η λογοκρισία αίρεται.

1975. Κυκλοφορούν «Η Κυρά των Αμπελιών» (έκτη έκδοση, πρώτη ιδιαίτερη για το ποίημα), «Η τελευταία προ Ανθρώπου εκατονταετία» (έβδομη έκδοση, πρώτη ιδιαίτερη), «Τα Επικαιρικά» (τόμος με συλλογές), «Το υστερόγραφο της δόξας» (δύτη έκδοση, πρώτη ιδιαίτερη για το ποίημα), «Ημερολόγια εξορίας» (δύτη έκδοση, επίσης πρώτη ιδιαίτερη), «Μαντατοφόρες» (τρίτη έκδοση, πρώτη ιδιαίτερη) και ο τέταρτος τόμος των Απάντων του «Ποιήματα». Το Μάιο τού απονέμεται στη Σόφια το Διεθνές Βραβείο «Γκεόργκι Ντιμίτροφ». Ένα μήνα αργότερα, αναγορεύεται επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μετά από πρωτοβουλία του Γ. Π. Σαββίδη. Την ίδια εποχή τού απονέμεται το Μέγα Γαλλικό Βραβείο Ποίησης «Αλφρέ ντε Βινύ» και προτείνεται για το Νόμπελ.

1976. Κυκλοφορεί το «Θυρωρείο». Του απονέμονται το διεθνές βραβείο ποίησης «Σερένο - Μπριάντσα» και το διεθνές βραβείο ποίησης «Αίτνα - Ταορμίνα» (ιταλικά και τα δύο).

1977. Κυκλοφορούν «Το μακρινό», το «Γίννεσθαι» (συγκεντρωτικός τόμος), «Τα παιδιά της ΚΝΕ». Του απονέμεται στη Μόσχα το διεθνές βραβείο «Λένιν» για την ειρήνη.

1978. Κυκλοφορούν «Το ρόπτρο», «Λοιπόν;», «Βοηθδοσκόπος», «Η πύλη», «Τροχονόμος», «Τοιχοκολλητής», «Μονεμβασιώτισσες», «Το σώμα και το αίμα», «Το τερατώδες αριστούργημα», «Φαίδρα», «Μια πυγολαμπίδα φωτίζει τη νύχτα». Ανακηρύσσεται επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου του Μπέρμινγχαμ (Αγγλία).

1979. Κυκλοφορεί η «Γραφή τυφλού». Αναγορεύεται επίτιμος δημότης Λευκωσίας, του απονέμεται το Διεθνές Βραβείο Ειρήνης για τον πολιτισμό, από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ειρήνης και το σοβιετικό παράσημο της «Φιλίας των Λαών».

1980. Κυκλοφορούν η «Διαφάνεια», τα «Μονόχορδα», η «Πάρδος», το «Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού».

1981. Κυκλοφορούν τα «Ερωτικά», τα «Συντροφικά τραγούδια» και, σε μετάφρασή του, τα «Ποιήματα» του Σεργκέι Γιεσένιν.

1982. Κυκλοφορούν το «Αρίστος ο Προσεχτικός αφηγείται στιγμές του βίου του και του ύπνου του», (πεζό γραμμένο στην Κατοχή, στο οποίο κάνει νέα επεξεργασία) τα «Υπόκωφα», το «Ιταλικό τρίπτυχο», η «Μονοβασία».

1983. Κυκλοφορούν «Το χορικό των σφουγγαράδων», ο «Τερεσίας», το «Τι παράξενα πράγματα» (δύτη πεζό της εννεαηλογίας «Εικονοστάσιο Ανωνύμων Αγίων»). Γίνεται μέλος της επιτροπής απονομής του διεθνούς βραβείου «Λένιν».

1984. Κυκλοφορούν το «Με το σκούνημα του αγκώνα» (πεζό) οι «Ταναγραίες», τα «Επινίκια» (συγκεντρωτική έκδοση). Αναγορεύεται επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου Καρλ Μαρξ της Λειψίας.

1985. Κυκλοφορούν το «Ώσως να 'ναι κι έτσι», «Ο γέροντας με τους χαρταϊτούς», το «Όχι μονάχα για σένα» (πεζά). Του απονέμονται τα ιταλικά βραβεία «Φελίτσε Μαστρογιάννι», «Λα τσιτά ντελ λο Στρέτο» και της Ακαδημίας της Μπιέττα και το γιουγκοσλαβικό «Χρυσό στεφάνι».

1986. Κυκλοφορούν το «Σφραγισμένα μ' ένα χαμόγελο», το «Λιγοστεύουν οι ερωτήσεις» και το «Ο Αρίστος αρνείται να γίνει άγιος» (πεζά). Του απονέμεται το βραβείο «Ποιητής διεθνούς ειρήνης» του ΟΗΕ, μετάλλιο από το Εθνικό Νομισματοκοπείο Γαλλίας και το Διεθνές Βραβείο «Λυτές».

1987. Κυκλοφορούν οι «Ανταποκρίσεις» και τα «3 X 111 τρίστιχα». Αναγορεύεται επίτιμος διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας και του απονέμεται το χρυσό μετάλλιο του Δήμου Αθηναίων.

1988. Κυκλοφορεί η μετάφραση που είχε κάνει ο Ρίτσος για το βιβλίο του Φερειντόν Φαριάντ «Όνειρο με χαρταϊτούς και περιστέρια».

1989. Κυκλοφορούν ο ένατος και ο δέκατος τόμος των «Ποιημάτων» του. Του απονέμεται το μετάλλιο ειρήνης «Γρηγόρη Λαμπράκη» της ΕΕΔΥΕ, ο μεγάλος αστέρας «της φιλίας των λαών» (ΓΛΔ) και ο μεγαλόσταυρος του τάγματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' (Κύπρος).

1990. Του απονέμεται το μετάλλιο «Ζοζιό-Κιουρί», ανώτατη διάκριση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ειρήνης. Πεθαίνει στις 11 Νοεμβρίου και ενταφιάζεται στη Μονεμβασιά στις 14.

1991. Εκδίδεται το «Αργά, πολύ αργά μέσα στη νύχτα».

1993. Εκδίδεται ο ΙΑ' τόμος των «Ποιημάτων» και το έργο της Αικατερίνης Μακρυνικόλα «Βιβλιογραφία Γιάννη Ρίτσου (1924- 1989)».

1995. Πεθαίνει η αδερφή του Λούλα.

1997. Εκδίδεται ο ΙΒ' τόμος των «Ποιημάτων».

1999. Εκδίδεται ο ΙΓ' τόμος των «Ποιημάτων».

2000. Εκδίδεται η Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου σε επιλογή Χρύσας Προκοπάκη

2003. Πεθαίνει η χήρα του, Φαίτσα Ρίτσου.

2007. Εκδίδεται ο ΙΔ' τόμος των «Ποιημάτων».

2009. Το υπουργείο Πολιτισμού κήρυξε τη χρονιά, Έτος Ρίτσου για τα 100 χρόνια από τη γέννησή του.

Το χρονολόγιο αυτό στηρίχθηκε στο «Σχεδιάγραμμα χρονολογίας Γιάννη Ρίτσου» του Γ. Βαλέτα («Αισθητικά Γράμματα», τ. 32-33) και στο «Χρονολόγιο του Γιάννη Ρίτσου» του Θ. Πετρόπουλου (Διαβάζω, τ. 205). Επίσης στα: «Βιβλιογραφία Γιάννη Ρίτσου 1924-1989», της Αικατερίνης Μακρυνικόλα, «Τα παιδικά χρόνια του αδελφού μου Γιάννη Ρίτσου», της Λούλας Ρίτσου-Γιέζου, «Γιάννης Ρίτσος, προβλήματα μελέτης του έργου του», του Γ. Βελουδή, «Η μακριά πορεία ενός ποιητή», του Ζεράρ Πιερά. Ακόμα, σε αφηγήσεις του ποιητή από την ταινία «Γιάννης Ρίτσος» του Γ. Σγουράκη, σε προφορικές αφηγήσεις του, σε υλικό του Θεατρικού Μουσείου και σε δημοσιεύματα εφημερίδων. Τα έργα που έγραψε ο ποιητής κάθε χρονιά (πολλά από τα οποία παραμένουν ανέκδοτα) δεν αναφέρονται, εκτός από μερικά νεανικά του.

Πρόσωπα του κινηματογράφου, του θεάτρου, της μουσικής και της λογοτεχνίας

ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟΓΡΑΦΟ-ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΑΝΟ ΚΟΝΤΕΛΛΗ

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης και του Συλλόγου Μεσοτοπιτών Λέσβου «Η Αναγέννηση» στις 1/2/2009

- Προβολή της ταινίας του Βασίλη Γεωργιάδη «ΠΑΝΤΕΒΟΥ ΜΕ ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ» (σενάριο: Πάνος Κοντέλλης, 1968)
- Προβολή αποσπασμάτων από ταινίες στις οποίες έγραψε το σενάριο ο Πάνος Κοντέλλης και έκθεση βιβλίων του
- Συζήτηση με εισηγητές τους Πάνο Κοντέλλη, Γιάννη Βόγλη (ηθοποιό), Αλέξανδρο Κακαβά (σεναριογράφο), Λένα Γρηγορίου (σκηνοθέτιδα), Μυρσίνη Κοντού-Καρκάνη (δασκάλα, συγγραφέα) και Παναγιώτα Πλωμαρίτου (δασκάλα, αντιπρόεδρος του Συλλόγου Μεσοτοπιτών Λέσβου «Η Αναγέννηση»)

Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΚΟΝΤΕΛΛΗ ΣΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Ευχαριστώ

--Την Κινηματογραφική Λέσχη Ηλιούπολης που, μέσα στη λαμπρή προσφορά της στους φίλους του Κινηματογράφου, περιέλαβε την οργάνωση της αποψινής εκδήλωσης με τη συνεργασία του Συλλόγου Μεσοτοπιτών Λέσβου «Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ».

Ευχαριστώ

--Τις φίλες και τους φίλους που μίλησαν για μένα, παρ' όλο ότι η αγάπη που μου έχουν, τους οδήγησε σε υπερβολές επαίνων για το άτομό μου.

Ευχαριστώ

--Το γιο μου Μάριο Κοντέλλη για τη συγκέντρωση και την ηλεκτρονική κειμενογράφηση των στοιχείων της συγγραφικής μου εργασίας και το διαχωρισμό των αποσπασμάτων σκηνών από ταινίες, που είδαμε πριν από λίγο.

Ευχαριστώ εξόχως

--Όλους εσάς, αγαπητοί φίλοι, που τιμάτε την ταπεινότητά μου με την παρουσία σας απόψε σ' αυτή τη φιλόξενη αίθουσα.

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

Χωρίζω τη διαδρομή μου στον κινηματογραφικό χώρο σε δύο στάδια:

Το πρώτο είναι το δύσκολο. Το ιδρωκοπημένο. Το πικρό πολλές φορές. Είναι τα ηρωικά χρόνια της σκληρής δουλειάς και του ασταμάτητου αγώνα για να σπάσουν τα φράγματα του αποκλεισμού των ασήμων από τα οικόπεδα των βολεμένων.

Το δεύτερο, το πιο εύκολο, είναι η επαγγελματική πλέον απασχόληση, η οποία όμως απαιτούσε αυξημένη υπευθυνότητα, βέβαια, αλλά και χρήση εμπορικών αρετών.

Αγαπώ ξεχωριστά το πρώτο στάδιο. Το δύσκολο, το αγωνιστικό, το -συχνά- απλήρωτο, που μπορώ να το προβάλω και ως παράδειγμα για τους νέους που ψάχνουν για ένα δρόμο, τον όποιο δρόμο τους.

Ως προς το δεύτερο στάδιο, της εμπορικής δηλαδή εκμετάλλευσης των όποιων επιτευγμάτων μου μετά την αναγνώριση, δηλώνω:

Υπήρξα κάκιστος έμπορος. Και δυστυχώς αμετανόητος, παρά τα επανειλημμένα στραπάτσα

και παρά της διαρκείς παραινέσεις της Χριστίνας, της γυναίκας μου.

Περίεργο που δε με χώρισε γι' αυτή την αιτία.

Κι όχι μόνο αυτό, αλλά σ' όλη τη διάρκεια της κινηματογραφικής πορείας μου, και στις καλές ώρες και στις δύσκολες, στάθηκε δίπλα μου ενθαρρυντική, με το χαμόγελο πάντα, με ακλόνητη πίστη στις δυνατότητές μου, και με αστείρευτη αγάπη.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΧΩΡΟ

Γεννήθηκα το 1924 και πέρασα τα παιδικά μου χρόνια σ' ένα μικρό και απομονωμένο χωριό της Δυτικής Λέσβου: Το Μεσότοπο.

Ο πατέρας μου ήταν δάσκαλος, πρόσφυγας απ' το Αϊβαλί, που ήρθε στο χωριό με τον πρώτο Διωγμό του Μικρασιατικού Ελληνισμού το 1914.

Η μάνα μου, μεσοτοπίτισσα, ήταν πρωτοκόρη πολυμελούς οικογένειας και, από δεκαπέντε χρονών, στάθηκε μάνα για τα μικρότερα αδέρφια της που ορφάνεψαν μωρά μετά το θάνατο της γιαγιάς μου.

Ο πατέρας μου, ομοιοπαθής, από πολυμελή οικογένεια κι αυτός, με πρόωρα χαμένη τη μάνα, πρωτογίος κι εκείνος, τροφός της οικογένειας με τις πενιχρές δασκαλικές αποδοχές στο Αϊβαλί και το φτωχό μεροκάματο του παππού.

Οι παράλληλες με της μάνας μου βαριές συνθήκες τους φέρανε κοντά και τους δέσανε ως τα στερνά τους.

Ξεχειλίσματα αυτών των παλιών καημών, στους οποίους προστέθηκε η συμφορά από τον χαμό πέντε παλιかりών των δύο οικογενειών κατά το χαλασμό της μικρασιατικής καταστροφής, παρά την προσπάθεια των γονιών μου να με κρατάνε απ' έξω, περνούσαν στην παιδική μου ψυχή σαν λιπυτερά παραμύθια και, υποσυνείδητα, ζητούσα ανάσα στο γύρω μου κόσμο και στην απλή ζωή του χωριού.

Τα πρώτα μου βιώματα (που μ' ακολουθούν ίσα με τώρα) ήταν απ' αυτά τα «ξεχειλίσματα» των πνιγμένων καημών και από τη Φύση και τη ζωή του χωριού, πριν τα «μπασταρδέψει» η «πρόοδος».

Φαίνεται κωμικό, αλλιά για τα πρώτα μου «συγγραφικά», να πούμε, βήματα ευθύνεται η ελινοσσία που μάστιζε το χωριό μου, αλλιά και όλη την Ελλάδα, εκείνα τα χρόνια (δεκαετίες 1920 και 1930).

Πλήρωσα την αρρώστεια πολύ ακριβά.

Ήμουν επτά – οκτώ χρονών. Ενας μήνας στο κρεβάτι με υψηλό πυρετό και τα επακόλουθα. Επέζησα. Θα έκανα όμως πολύ καιρό να συνέλθω. Κάνα δυό μήνες ξαπλωμένος όλη την ημέρα στον κήπο του πατρικού μου σπιτιού σε μια παλιά σεζ – λογκ (Μου την είχε χαρίσει μια νονετική γειτόνισσα. Ήταν μόνο τα ξύλα και την «έντυσε» η μάνα μου μ' ένα χοντρό χράμι. Πού να βρεθεί καραβόπανο).

Στις ατέλειωτες ώρες μοναξιάς, τα μάτια μου στα πουλάκια που φτεροκοπούσαν τιτιβίζοντας μέσα στα φύλλα της κληματαριάς και στη φυλλωσιά του αθάνατου πάνω απ' το κεφάλι μου σχεδόν, στις πεταλούδες και τις μέλισσες που πετοχαϊδολογήγαν σ' ένα πλήθος τριανταφυλλιάς και μενεξεδάκια που κανάκευε η μερακλή η μάνα μου και γέμιζαν τον κήπο με παραδείσια αρώματα ανακατεμένα με τις ευωδιές απ' τα χωράφια, τα περιβόλια, τις βοσκές που έζωναν το χωριό. (Τότε δεν ξέραμε το καυσαέριο).

Γύρω μου η γαλήνη και η μαγευτική σιωπή της μακάριας εκείνης εποχής, που δεν ξέραμε τι θα πει ηχορύπανση και μπορούσε η σκέψη να πετά ανεμπόδιση με τα φτερά της φαντασίας σ' όλη τη γη, στους μαγικούς τόπους των παραμυθιών, σ' όλη τ' αστέρια, συντροφιά με τα πουλάκια, τις πεταλούδες, τις μέλισσες, τις νεράιδες, τις βασιλοπούλλες, τα ζωτικά, τον Ηρακλή, τον Θησέα, που μ' έπαιρναν μαζί τους μέσα απ' τις σελίδες των παιδικών παραμυθιών που μούφερνε ο πατέρας μου απ' τη βιβλιοθήκη του Σχολεϊού.

Και μούρθε η πετριά να γράψω κι εγώ παραμύθια. Εστηνα κάτι απλοϊκές ιστορίες με νεράιδες, δράκους, τον Ηρακλή, το Θησέα, αλλιά και πρόβατα, πεταλούδες, γαϊδούρια, τον νετλάλη του χωριού, το γύρω μου κόσμο.

Όταν έγινα καλή και ξαναπήγα στο σχολειό, πρόσεξα τα σκετσάκια («διαλόγους» τα λέγαμε τότε) που μας δίδασκαν οι δάσκαλοι στις σχολικές γιορτές, και, έχοντας πάρει φόρα απ' τα παραμύθια, βάλθηκα να γράψω κι εγώ «διαλόγους». Δεν ξέρω πώς θα τα 'κριναν οι άλλοι, γιατί δεν τολμούσα να τα δείξω πουθενά. Μου έφτανε που άρεσαν σε μένα.

1934 – 35 μετακομίσαμε στη Μυτιλήνη για να πάω στο Γυμνάσιο. Ευτύχησα να έχω υπέροχους φιλόλογους ως καθηγητές μου: Γιάννης Λάσκαρης, Γιώργος Βαλιέτας, Βασίλης Αρχοντίδης. Πρόσεξαν τις εκθέσεις μου. Με καθοδηγούσαν. Με ενθάρρυναν. Εγραψα κάτι για τον Ιούλιο μήνα. Δε θυμάμαι ποιος καθηγητής με παρότρυνε, το 'στειλα και δημοσιεύθηκε σε νεανικό περιοδικό της Αθήνας. Πήρα φτερά.

Μαθητής Γυμνασίου, όταν είδα για πρώτη φορά επαγγελματικό θέατρο. Ένα δράμα με τη μεγάλη κυρία του Θεάτρου Κατερίνα Ανδρεάδη. Διαβάζω δυό – τρία θεατρικά έργα του συμπατριώτη μας Δημητρίου Βερναρδάκη αναφερόμενα σε διάφορες περιόδους της Ελληνικής Ιστορίας. Γράφω κι εγώ το ιστορικό δράμα «Αριστόδημος» εμπνευσμένο απ' τις πολεμικές αναμετρήσεις Λακεδαιμονίων και Μεσσηνίων.

Τον ίδιο καιρό γράφω ένα κάποιο μυθιστορηματάκι «Ο καλόγερος», βασισμένο σε μια παλιά ιστορία του χωριού μου.

Πλάβος Κοντέλλης (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

Κι έρχεται ο πόλεμος 1940 κι ακολουθεί η Κατοχή. Γυρίζουμε πίσω στο χωριό, όπου και μένω μέχρι την απελευθέρωση. Τέσσερα χρόνια. Δύσκολη ζωή, απομονωμένο το χωριό, στερήσεις, πείνα. Ευτυχώς, δεν είχαμε Γερμανούς.

Συμμετέχω τώρα στην οργάνωση θεατρικών παραστάσεων με ερασιτέχνες, για ενίσχυση των παιδικών συσσιτίων.

Στο συγκρότημά μας ευγενικά και ταλαντούχα παιδιά του χωριού από δεκαπέντε ως εικοσιπέντε χρονών. Παράλληλα με τη συμμετοχή μου ως ηθοποιός, έχω την καλλιτεχνική διεύθυνση, σκηνοθεσία κλπ. Παρουσιάζουμε τον «κλασικό» «Αγαπητικό της βοσκοπούλλας», τ' «Αρραβωνιάσματα» του Μπόργκ, το «Χορό του Ζαλόγγου» του Περεσιάδη, το «Μια νύχτα – μια ζωή» του Μελλά.

Δοκιμάζω τις δυνάμεις μου στο σύγχρονο θέατρο και γράφω (για άσκηση) ένα αισθηματικό – κοινωνικό δράμα. Το δείχνω σε φίλο μου νεαρό καθηγητή που είχε φοιτήσει σε δραματική σχολή. Μου υπέδειξε τις κάποιες αρετές και τις πολλές αδυναμίες του. Δεν το προχώρησα. Αλλήωστε, αυτή την εποχή φούντωνε το κίνημα της Εθνικής Αντίστασης όπου είχαμε ενταχθεί όλοι και δε μας περίσσευε χρόνος. Ορίζομαι Γραμματέας ΕΠΟΝ Δυτικής Λέσβου.

Σεπτέμβρης 1944. Απελευθέρωση. Φεύγουν οι Γερμανοί κι αρχίζουν να θολώνουν τα οράματα που μας συνεπαίρνανε ως τότε. Ο Δεκέμβρης 1944, η τραγική Βάρκιζα, η τρομοκρατία, κατατρογμοί, παράνομοι στο βουνό, βεβιασμένη αναχώρηση στην Αθήνα, που είχε όλα τα χαρακτηριστικά της φυγής.

Πρόθεσή μου να σπουδάσω. Είχα χάσει ήδη πέντε χρόνια. Και να 'μαι στην Αθήνα χωρίς λεφτά, μόνο με τα ρούχα που φορώ και με τον επιίατη της παρακολούθησης. Τώρα, το πώς βρέθηκα υπάλληλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης είναι μια άλλη αντιφατική ιστορία της εποχής, που μου εξασφάλισε την επιβίωση, αλλιά μου στοίχισε τα πανεπιστημιακά μου όνειρα. Φιλολογία ονειρευόμουν από παιδί. Μάλιστα Ιστορικός – Αρχαιολόγος. Όμως η Φιλοσοφική Σχολή απαιτούσε παρουσία στις παραδόσεις. Αδύνατο για μένα. Επρεπε να δουλεύω. Μόνο στη Νομική υπήρχε αυτή η ευχέρεια. Δίνω ζορισμένα εξετάσεις και περνώ στη Νομική που δεν την ήθελα, θυσιάζοντας τη Φιλολογία που ήταν ο έρωτάς μου.

Παράλληλα με τις πανεπιστημιακές μου υποχρεώσεις, απολαμβάνω Θέατρο και Κινηματογράφο. Απολαμβάνω και μελετώ. Μερικά έργα τα είδα δυό και τρεις φορές κάνοντας από μόνος μου καλλιτεχνικό σεμινάριο.

Η υπηρεσία μου έχει να κάνει με παιδιά. Αναλαμβάνω τον ψυχαγωγικό τομέα, γράφω και διδάσκω υποτυπώδεις θεατρικές επιθεωρήσεις και μικρά μονόπρακτα για σχολικές γιορτές.

Τότε υπήρχε μόνο το κρατικό Ραδιόφωνο. Δεν είχε έρθει ακόμα η Τηλεόραση. Γράφω και μεταδίδονται τρία ραδιοφωνικά θεατρικά έργα μου που τα ερμηνεύουν επαγγελματίες ηθοποιοί: «Ελληνικό Παραμύθι», «Παπαφλέσσας», «Λόρδος Μπάϋρον».

Ο νους μου όμως στον Κινηματογράφο. Θέλησα να γράψω σενάριο μα δεν ήξερα την τεχνική. Έκανα κάποιες απόπειρες αυτοσχεδιάζοντας. Ολόκληρα σενάρια ή συνοπτικές ιστορίες για σεναριακή ανάπτυξη. Πλήθος. Χιλιάδες σελίδες. Αν τις είχα δεκάρες θα ήμουν βαθύπλουτος.

Γνωρίζω ένα νεαρό, άσημο ηθοποιό που παίζει σε κάποια ταινία της εποχής. Του ζήτησα το σενάριο να δω πώς το γράφουν. Ήταν συνθεμένο με πολύπλοκο τρόπο. Τέσσερις στήλες η σελίδα. Στην τελευταία ο διάλογος. Σ' αυτή τη μορφή γράφω ένα σενάριο που το σχεδιάζα καιρό, «Καημοί του κάμπου». Δραματική αγροτική ηθογραφία. (Τα βιώματα του χωριού, δεν είπαμε;). Είχα την ευκαιρία να γνωρίσω από κοντά τον μεγάλο ηθοποιό Αιμίλιο Βεάκη. Με δέχτηκε στο σπίτι του και του το διάβασα. Μ' ένα ευγενικό, και τιμητικό «Επιστροφή» του Ερρίκου Ανδρέου (ΕΛΛΑΔΑ, 1965)

για μένα, γράμμα του με σύστησε στον πατριάρχη της ελληνικής Κινηματογραφίας Φιλοποίμενα Φίνο. Βλέπει ο Φίνος πώς είναι γραμμένο το σενάριο και κάνει χάζι.

-Πού τα 'μαθες αυτά τα πράγματα. Αυτά ενδιαφέρουν το σκηνοθέτη. Ξαναγράψε το, παιδί μου, σε δύο στήλες. Στην πρώτη οι απαραίτητες οδηγίες. Στη δεύτερη ο διάλογος. Και όποτε αλλιάζουμε χώρο, αλλιάζουμε σκηνή.

Μου 'πε και άλλα πραματάκια τεχνικής φύσεως.

-Ξαναγράψε το, χτένισέ το και να μου το ξαναφέρεις Μάιο με Ιούνιο.

Δεν πήγα. Οικογενειακά ζητήματα εκείνης της εποχής, οι зορισμένες σπουδές της Νομικής, και η στράτευσή μου. Τριάντη χρόνια στο στρατό και, όταν απολύθηκα (Δεκέμβρης 1952) ήμουν πια παντρεμένος και με παιδί. Ευτυχώς είχα τη δημοσιοϋπαλληλική θέση, αλλά μισθοί πείνας εκείνα τα χρόνια και άντε να συντηρήσεις οικογένεια. Στερήσεις. Χρέη. Αναζήτησα και μια δεύτερη δουλειά και σταματώ προσωρινά τη Νομικά για να δω πώς θα τα βγάλω πέρα.

Λογιστής σ' ένα Οικοδομικό Συνεταιρισμό, από τις τρεις το απόγευμα έως εννιά – δέκα το βράδυ.

Καλεσμένος από ένα μεγάλο προσφυγικό Σύλλογο, γράφω και διδάσκω μια επιθεώρηση με θέματα από τη ζωή στη Μικρασία πριν την καταστροφή και από τον αγώνα επιβίωσης των προσφύγων μετά το χαλασμό. Ερμηνεύεται από νέες και νέους ερασιτέχνες, παρουσιάζεται από τη σκηνή μεγάλου θεάτρου της Αθήνας και η επιτυχία ξεπερνά τις προσδοκίες μας.

Τότε ήταν που ο Φιλολογικός Σύλλογος «Παρνασσός» προκηρύσσει τον «Καλοκαιρινό Πανελλήνιο Θεατρικό Διαγωνισμό». Αντιμέτωπος σκληρό αγώνα επιβίωσης και τα χρονικά όρια δεν μ' έπαιρναν να γράψω εξ' αρχής.

Διασκεύαζω για θέατρο το σενάριο που είχα γράψει για τον Φίνο: Τους «Καημούς του κάμπου». Το υποβάλλω στον διαγωνισμό και μου απονέμουν το πρώτο βραβείο.

Το πάω σε δυο θιάσους που δεν το δέχονται γιατί «είναι ηθογραφία»! Απογοτεύομαι, αλλήλ εξακολουθώ να ψάχνω για μια πόρτα. Ένα φως.

Παίζεται το θεατρικό έργο του Δημ. Ψαθά «Εταιρεία Θαυμάτων» με τον Δημήτρη Χορν. Πάω και προσπέφτω στον Ψαθά:

«Δώστε μου ένα αντίτυπο του έργου να το σεναριοποιήσω, χωρίς καμιά δέσμευσή σας απέναντί μου. Απλώς να το 'χετε στο συρτάρι σας και αν από κάποια κινηματογραφική εταιρεία ζητήσουν το έργο σας, πέστε μόνον να ρίξουν μια ματιά και στο σενάριό μου. Τίποτ' άλλο».

Μου απάντησε ύστερα από δύο μέρες:

«Αν θα μεταφερθεί στον κινηματογράφο», μου είπε, «η μεταφορά πρέπει να γίνει από κάποιον δοκιμασμένο και αναγνωρισμένο. Αυτή είναι η γνώμη και του κυρίου Χορν».

-Κι εμείς οι άσημοι, τι θα γίνουμε κύριε Ψαθά;

Πολύ ηυπημένος ανασήκωσε τους ώμους του.

Ο Οικοδομικός Συνεταιρισμός δεν ανανέωσε τη συνεργασία μας και βρέθηκα πάλι χωρίς δεύτερη δουλειά. Ερχομαι σ' επαφή μ' έναν κινηματογραφικό παραγωγό

της εποχής, όχι απ' τους μεγάλους, και του ζητώ να δουλέψω στο στούντιο, να κάνω ό,τι να 'ναι. Με προσέλαβε για τις απογευματινές και νυχτερινές ώρες ως «γενικών καθηκόντων», με αμοιβή ένα πεντακοσάρικο το μήνα, για οχτώ και δέκα ώρες ημερησίως και μέχρι πρωίας όταν είχαμε γυρίσματα. (Το μεροκάματο της απλής παρουσίας ενός βωβού κομπάρσου ήταν τότε εξήντα δραχμές). Το θέμα είναι ότι αυτά τα ψίχουλα που μου 'δινε ήθελε να τα εκμεταλλευθεί στο έπακρο. Μου ανέθετε λοιπόν παντός είδους δουλειά. Από διορθώσεις σεναρίου μέχρι χαμαλίκι, κουβάλημα, φόρτωμα – ξεφόρτωμα προβολέων, μηχανών, επίπλων του ντεκόρ, επιλογή εξωτερικών χώρων γυρισμάτων, δημόσιες σχέσεις, σκρίπτ στα γυρίσματα, πρώτο χέρι ντεκουπάζ (σκηνοθετούσε και ο ίδιος), πρώτο χέρι μοντάζ, διεκπεραίωση φωνοθηψίας σε ειδικό στούντιο (τότε δεν είχαμε σύγχρονη εγγραφή εικόνας και ήχου και κάναμε τη φωνοθηψία χωριστά). Ακόμα, διανομή στο δρόμο φείγ βολάν για προβαλλόμενη ταινία, παρακολούθηση της πρώτης προβολής για διαπίστωση των αντιδράσεων του κοινού, πλήρες ξεζούμισμα δηλαδή. Όμως, μου βγήκε σε καλό. Γνώρισα από πρώτο χέρι όλα τα στάδια μιας κινηματογραφικής παραγωγής, από συγγραφή σεναρίου μέχρι την πρεμιέρα της ταινίας. Ετσι, όταν θα ξανάγραφα σενάριο θα ήξερα καλά τι σημαίνει δομή σεναρίου, ποιες καταστάσεις συγκινούν ή διασκεδάζουν τον κόσμο, τι σημαίνει οικονομία διαλόγου, οικονομία χώρων, οικονομία κινηματογραφικού χρόνου, ποια πράγματα είναι εφικτά ή ανέφικτα σε σχέση με τις δυνατότητες της ελληνικής κινηματογραφικής παραγωγής.

Είχα όμως κι ένα άλλο κέρδος. Γνωρίστηκα με πολύ κόσμο. Σκηνοθέτες, ηθοποιούς, τεχνικούς και

μεταξύ αυτών τον αθησμόντο φίλο Στέφανο Στρατηγό. Η εξαντλητική δουλειά όμως με αρρώστησε και αναγκάστηκα ν' αποσυρθώ. Συνέχισα να γράφω σενάρια. Δεκάδες. Χτυπούσα πόρτες. Υποσχέσεις μπόλικες, αποτέλεσμα μηδέν.

Ήταν τότε που ο Στέφανος Στρατηγός, ως συμπαραγωγός με τον Τζέιμς Πάρις, θα σκηνοθετούσε την «Εταιρεία Θαυμάτων». Ο Στέφανος ήξερε την πικρή εμπειρία μου απ' αυτό το έργο. Με κάλεσε να δουλέψω μαζί του ως γενικός συνεργάτης του. Φυσικά ασχοληθήκαμε πρώτα – πρώτα με τη σεναριοποίηση του θεατρικού. Η συνεργασία με υπήρξε ιδανική και ανώτερο κινηματογραφικό φροντιστήριο για μένα, γιατί ο Στέφανος γνώριζε τον κινηματογράφο. Μια μέρα, στην αρχή της συνεργασίας μας, έρχεται στο σπίτι του Στέφανου ο Τζέιμς Πάρις, που τον έβλεπα για πρώτη φορά. Με βλέπει που χτένιζα κάποιες σκηνές του σεναρίου. Ενδιαφέρθηκε:

- Γράφεις και σενάριο;
- Όταν τύχει...
- Μπράβο.

Η απήκηση αυτού του «μπράβο» ήρθε ύστερα από δύο χρόνια.

Ήμουν καθηλωμένος στο κρεβάτι ύστερα από μια εγχείρηση. Ένα βράδυ ενέσκηψε στο σπίτι μου ο Πάρις, φωνακλής και πληθωρικός όπως πάντα. Χωρίς περιττούς προλόγους μου ανέθεσε να γράψω το σενάριο της ταινίας «Αδελφός Άννα». Τόγρρα ανακαθισμένος στο κρεβάτι και είχα την τύχη και την τιμή, στο πρώτο μου αυτό κινηματογραφικό ξεκίνημα, να έχω συνεργάτη και οδηγό τον κορυφαίο σκηνοθέτη της εποχής Γρηγόρη Γρηγορίου.

Το έργο άρεσε και στο κινηματογραφικό φεστιβάλ Θεσσαλονίκης του 1963 έφερε στον πρωταγωνιστή με Πέτρο Φουσσουνί το βραβείο πρώτου ανδρικού ρόλου, σε μένα δε την ανάθεση δεύτερου σεναρίου από τον Τζέιμς Πάρις, με σκηνοθέτη πάλι τον Γρηγόρη Γρηγορίου. Επρόκειτο για το «Διωγμό» που μου έφερε το πρώτο μου βραβείο σεναρίου στο Φεστιβάλ του 1964.

Ήταν «αποχρών» λόγος οριστικού διαζυγίου από τη Νομική Σχολή, αν και «κούτσα – κούτσα» είχα φτάσει στις πτυχιακές εξετάσεις.

Τον επόμενο χρόνο (1965) γράφω τη «Μοίρα του αθώου» που σκηνοθετεί πάλι ο Γρηγόρης Γρηγορίου σε παραγωγή Τζέιμς Πάρις.

Τον ίδιο χρόνο γνωρίζω τον ευγενικό, τον ευπατρίδη του Ελληνικού Κινηματογράφου, το νεαρό τότε σκηνοθέτη Ερρίκο Ανδρέου. Κάνουμε τότε την πρώτη ταινία της συνεργασίας μας, την «Επιστροφή», με τον Αλέκο Αλεξανδράκη και την Ελλη Φωτίου και παραγωγή Κλέαρχου Κονιτσιώτη. Στο σενάριο είχε συμπράξει, κατά κάποιο τρόπο, ο συγγραφέας Αντώνης Σαμαράκης.

Τον ίδιο χρόνο (1965) κάνουμε τη δεύτερη ταινία μας, το «Διχασμό», με τους Πέτρο Φουσσουνί, Ελλη Φωτίου, παραγωγή Τζέιμς Πάρις.

Τρίτη ταινία της συνεργασίας μας με τον Ερρίκο Ανδρέου ήταν το 1967 το «Εκείνος κι Εκείνη» με την Τζένη Καρέζη και το Φαίδωνα Γεωργίτη. Παραγωγή Φίλοποιμν Φίνος.

Τις επτά ταινίες που κάναμε με τον Ερρίκο Ανδρέου τις κατατάσσουμε κι εκείνος κι εγώ, μέσα στις καλύτερες της ολικής κινηματογραφικής παρουσίας μας. Μία δε εξ' αυτών κατέχει σταθερά τα πρωτεία στις προτιμήσεις του

Απονομή τιμητικής πηλακέτας στον Πάνο Κοντέλλη (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

κοινού αφού, ύστερα από τόσα χρόνια, προβάλλεται ανελλιπώς κάθε χρόνο στα εορταστικά προγράμματα της εθνικής επετείου της 25ης Μαρτίου: Ο «Παπαφλέσσας» (1971), ερμηνευόμενος από ηλειαδα εκλεκτών ηθοποιών με επικεφαλής το Δημήτρη Παπαμιχαήλ και την Κάτια Δανδουλάκη. (Παραγωγή Τζέιμς Πάρις – Φίνος Φιλμ – Γενική Κινηματ/κών Επιχειρήσεων).

Το 1967 συνεργάζομαι για πρώτη φορά με το Γιάννη Βόγλη, που πρωταγωνιστεί εντυπωσιακά στην ταινία «Ο 13ος» σε σκηνοθεσία Ντίμη Δαδήρα και παραγωγή Τζέιμς Πάρις. Ήταν η δεύτερη φορά που με τιμούσε το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης με το βραβείο σεναρίου.

Συνολικά έκανα δέκα ταινίες με παραγωγή του Τζέιμς Πάρις.

Τον επόμενο χρόνο (1968) συνεργάζομαι για δεύτερη φορά με το Γιάννη Βόγλη, που πρωταγωνιστεί με την Ελένα Ναθαναήλ στο «Ραντεβού με μια Αγνώστη». Σκηνοθεσία του αθησμόντο φίλου Βασίλη Γεωργιάδη και παραγωγή της εταιρείας «Δαμασκηνός – Μιχαηλίδης». Είναι η ταινία που θα παρακολουθήσουμε απόψε.

Ετσι «μπήκε σε λούκι», που λέμε, η επαγγελματική κινηματογραφική διαδρομή μου, κατά την οποία υπογράφη καμιά σαρανταριά κινηματογραφικά σενάρια, πέντε – εξι (δε θυμάμαι καλά), τηλεοπτικές σειρές και μια βιντεοταινία. Είχα πλούσια συνεργασία με την «ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ» (Απόστολος Τεγόπουλος). Δεκατέσσερις ταινίες, οχτώ εξ αυτών με τον Νίκο Ξανθόπουλο.

Τη δεκαετία 1970 – 1980 η ελληνική κινηματογραφική παραγωγή, ύστερα από τη θεαματική άνθιση των τελευταίων χρόνων, γνώρισε κατακόρυφη πτώση. Είχα προλάβει την «εποχή των παχιών αγελιάδων».

Κάνοντας απολογισμό της κινηματογραφικής διαδρομής μου, αναφέρω ότι δεν εφοίτησα σε καμιά Σχολή Κινηματογράφου και σε κανένα Σεμινάριο Σεναριογραφίας.

Όχι γιατί τα νομοπάριζα αυτά, προς Θεού! Αλλά γιατί δεν είχα τα μέσα να σπουδάσω.

Είναι σκληρός ο αγώνας της επιβίωσης.

Ό,τι ξέρω το έμαθα μόνος μου με ασίγηστη επιμονή και με δουλειά, πολλή δουλειά, ασαμάτητη δουλειά. Γι αυτό, βρίσκομαι σε δύσκολη θέση όταν μου κάνουν ερωτήσεις για τον κινηματογράφο, θεωρητικής φύσεως.

Βεβαίως, μάθαινα πολλή μελετώντας μεγάλα κινηματογραφικά έργα και απέφευγα επίσης πολλή, μελετώντας αποτυχημένα.

Όταν έγραφα, με οδηγούσε, βασικά, το ένστικτό μου

για το σωστό ή το λαθεμένο, για το ωραίο ή το άσχημο. Έστινα τους μύθους και διαμόρφωνα τους χαρακτήρες αντλώντας στοιχεία από τις εμπειρίες μου στη ζωή και από τα βιώματα της παιδικής και εφηβικής ηλικίας στο περιβάλλον ενός μικρού χωριού.

Είχα επίγνωση της επίδρασης που ασκεί η δουλειά που έκανα, είχα γνώμονα την πίστη μου σε κάποιες αξίες, το σεβασμό προς το κοινό και ήθελα κάτι καλό, κάτι ωραίο, κάτι εποικοδομητικό να αποκομίσει ο θεατής βγαίνοντας από την αίθουσα. Αν τυχόν το έργο είχε κάποιο μήνυμα, επιδίωκα να διατυπωθεί αυτό το μήνυμα σαφώς και να φτάσει άνετα στον θεατή.

Αν αυτά συνιστούν κάποια τεχνοτροπία ή εκφράζουν κάποια καλλιτεχνική τάση, δεν το ξέρω.

Εκθέτω απλώς το πώς δούλευα.

Η συνταξιοδότησή μου το 1980 συνέπεσε με τη «συνταξιοδότησή» μου και από τον Κινηματογράφο.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΒΑΚΑΛΗ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΕΣΟΤΟΠΙΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ «Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ»

Αγαπητοί φίλοι της Λέσχης, αγαπητοί συγχωριανοί και καλεσμένοι μας.

Μπορούμε να πούμε τόσα πολλά για το κινηματογραφικό και θεατρικό έργο του επίτιμου προέδρου και πνευματικού μας ανθρώπου Πάνου Κοντέλλη.

Του μπαρμπα Πάνου μας, όπως χαρακτηριστικά τον αποκαλούμε όλοι οι Μεσοτοπιίτες ανεξαρτήτως ηλικίας ή στενής γνωριμίας με τον ίδιο.

Μέσα από τις προηγούμενες ομιλίες των ανθρώπων του Συλλόγου μας, πήρατε οι «αμύητοι» από αυτό το πραγματικά σύνθετο αλλά και φυσικότατα απλό συλλογικό βίωμα, που χαρακτηρίζει την πορεία των Μεσοτοπιτών. Πήρατε μια μυρωδιά από την αόρατη κλωστή που κρατά ενεργούς και πρόθυμους όλους τους χωριανούς μας όταν δρουν όλοι μαζί, αλληλά και ξεχωριστά ο καθένας, για το καλό του τόπου μας.

Βασικότατο και απαραίτητο συστατικό τόσα χρόνια, τώρα, ο μπαρμπα Πάνος, που με τα θεατρικά του έργα, τα λασογραφικά του βιβλία και την προσωπικότητά του, άφησε ανεξίτηλη τη σφραγίδα προσφοράς και αγάπης του για όλους μας.

Μια προσφορά που φούντωσε τότε στα χρόνια της μεταπολίτευσης όταν και «αναγεννήθηκε» ο Σύλλογός μας μαζί με τα οράματα που, βίαια, είχε διακόψει η επτάχρονη δικτατορία.

Σήμερα, με την πρωτοβουλία της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης θα δούμε και την κινηματογραφική πλευρά του μπαρμπα Πάνου μας, που και αυτή συνοδεύεται με βραβεία και διακρίσεις γι' αυτό που προσέφερε, έστω και εντός συγκεκριμένων συντεταγμένων και προδιαγραφών. Και εννοώ, πως ο μπαρμπα Πάνος, όσο και να ακολουθούσε το δεδομένο σενάριο που του υπαγορευόταν, προσπαθούσε πάντα να αφήσει και τη δική του ευαίσθητη, διαφορετική, επαναστατική και ανατρεπτική πινακίδα. Γι' αυτό άηλωσε δεν ήταν λίγες οι φορές που αρνήθηκε ή παράτησε καθοπληρωμένες δουλειές.

Εγώ θέλω να ευχαριστήσω τη Λέσχη της Ηλιούπολης για το τιμητικό αφιέρωμα και να πω δυο λόγια για κείνη, διότι πιθανόν να μην τη γνωρίζετε τόσο καλά.

Η Κινηματογραφική Λέσχη Ηλιούπολης με τη σημαντικότερη παρουσία πανελλαδικά (δεν είναι τυχαίο ότι τον περασμένο Ιούλιο ο πρόεδρος της Δημήτρης Καθαντίδης, ανέλαβε και ανάλογα καθήκοντα για την Ομοσπονδία Κινηματογραφικών Λεσχών Ελλάδας) δημιουργήθηκε το 1988 από μια αυτόνομη ομάδα νέων, φίλων του κινηματογράφου και συμπληρώνει φέτος 21 χρόνια συνεχούς λειτουργίας. Η δραστηριότητά της όλο αυτό το διάστημα υπήρξε πλούσια και πολύπληρη: Προβλητές ταινιών μεγάλου και μικρού μήκους από τον ελληνικό και παγκόσμιο κινηματογράφο, Ειδικές προβολές – εκδηλώσεις, σεμινάρια, μαθήματα, συζητήσεις, εκθέσεις, δημοσιεύσεις (κείμενα σε περιοδικά και εφημερίδες), εκδόσεις

Ήμουν επιτέλους ελεύθερος να ξαναγυρίσω στις ρίζες μου, στα ευδιαστά βιώματα της παιδικής και εφηβικής μου ηλικίας. Στα χρόνια που έζησα στο χωριό μου.

Ο Σύλλογος Μεσοτοπιτών Λέσβου «Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ» υιοθέτησε ολόψυχα αυτή τη διάθεση μου και περηφανευόμαστε όλοι για το αποτέλεσμα.

Η τιμητική βράβευση με την οποία με αξίωσε ο Σύλλογος παίρνει ξεχωριστή θέση με πολύ συναισθηματική αξία κοντά στις όποιες άλλες διακρίσεις γνώρισα.

Το χρυσό βραβείο όμως, το μεγάλο βραβείο, το ατίμητο, μου το 'δωσε και μου το δίνει ως τώρα το κινηματογραφόφιλο κοινό που τιμά πάντα με το ενδιαφέρον του τις παλιές εκείνες ταινίες στις οποίες έχω βάψει ένα μεγάλο κομμάτι απ' την ψυχή μου.

Νεκτάριος Βακάλης (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

(περιοδικό ΠΡΟΣΕΧΩΣ), ειδικά φυλλάδια, προγράμματα. Οι προβολές της Λέσχης με το τέλος της χειμερινής περιόδου 2008 – 2009 θα φτάσουν τις 1253 (638 ταινίες μεγάλου μήκους και 615 μικρού μήκους). Οι ταινίες προέρχονται από 46 χώρες και καλύπτουν διάστημα από το 1894 έως σήμερα. Τα μέλη της Λέσχης κουβαλάνε την ίδια «τρέλλα» με το Σύλλογο Μεσοτοπιτών και αυτό αποδεικνύεται εκτός των παραπάνω, από το γεγονός ότι και αυτοί συναντώνται (σαν Συμβούλιο) κάθε εβδομάδα. Η διαφορά μας έχει να κάνει με τη μέρα, καθώς εμάς είναι Δευτέρα και αυτών Τρίτη. Αυτή η γόνιμη τρέλλα, είναι που μας έφερε πιο κοντά (πέραν της γεωγραφικής γειτονίας) και αρχίσαμε να καλλιεργούμε την υπόθεση «αφιέρωμα στον Πάνο Κοντέλλη» ειδικότερα όταν το 2006 ταξιδέψαμε και μείναμε μαζί τις πιο πολλές μέρες του 47ου φεστιβάλ κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Ήταν η χρονιά που η Ένωση Σεναριογράφων Ελλάδος τίμησε τον Πάνο Κοντέλλη για την προσφορά του στον ελληνικό κινηματογράφο.

Η τιμητική πηλακίδα απονεμήθηκε τότε από τον Πρόεδρο του φεστιβάλ Γιώργο Χωραφά, τον τότε Πρόεδρο της Ένωσης Σεναριογράφων Ελλάδος Αλέξανδρο Κακαβά και την καλλιτεχνική διευθύντρια του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης Δέσποινα Μουζάκη.

Παράλληλα προβλήθηκε η ταινία «ΔΙΩΓΜΟΣ» (σε σκηνοθεσία Γρηγόρη Γρηγορίου και σενάριο Πάνου Κοντέλλη) που τιμήθηκε με τα βραβεία καλύτερης ταινίας, σκηνοθεσίας και σεναρίου, στο φεστιβάλ του 1964.

Μετά από αυτή την αφορμή προχωρήσαμε στην υλοποίηση του σημερινού αφιερώματος στον Πάνο Κοντέλλη. Ενός σημαντικού αφιερώματος της Λέσχης και ένα ελάχιστο δείγμα της υποχρέωσης και της οφειλόμενης αναγνώρισης του Συλλόγου σε έναν άνθρωπο που τίμησε τον τόπο καταγωγής του, πέραν των άλλων και μέσα από την 7η τέχνη, το μαγικό κόσμο του κινηματογράφου.

Μπαρμπα Πάνο σ' ευχαριστούμε.

ΠΑΝΟΣ Ι. ΚΟΝΤΕΛΛΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

A. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ

1960 - ΧΙΛΙΕΣ ΠΑΡΑ ΜΙΑ ΝΥΧΤΕΣ (κωμωδία)
Τζανής Αλιφέρης, ΤΖΑΛ ΦΙΛΜ
(Δυό φουκαράδες φίλοι και μια κοπελίτσα ονειρεύονται μια καλύτερη ζωή).

1961 - Η ΜΠΕΤΥ ΠΑΝΤΡΕΥΕΤΑΙ (κωμωδία)
Σπ. Ζιάγκος, Σαμπατακάκης
(Περιπέτειες μιας φτωχής όμορφης τραγουδίστριας)

1963 - ΑΔΕΛΦΟΣ ΑΝΝΑ (περιπέτεια)
Γρ. Γρηγορίου, Τζέιμς Πάρις
(Μια ομάδα αρχαιοκαπήλων επιχειρεί να κλέψει από ένα μοναστήρι ένα πολύτιμο βυζαντινό κειμήλιο, που το προστατεύει ένα απλόκοικο κορίτσι που κρυβόταν απ' το φόβο των Γερμανών).

1964 - ΔΙΩΓΜΟΣ (περιπέτεια)
Γρ. Γρηγορίου, Τζέιμς Πάρις
Βραβείο σεναρίου φεστιβάλ Θεσσαλονίκης 1964
(Στην κατοχή, μια χήρα πρόσφυγας σ' ένα νησί του Αιγαίου, περνά στη Μικρασία προστατεύοντας ένα τραυματία αγωνιστή της Αντίστασης κι εκεί ψάχνει να βρει το παιδί της που χάθηκε το 1922).

1965 - Η ΜΟΙΡΑ ΤΟΥ ΑΘΩΟΥ (κοινωνικό δράμα)
Γρ. Γρηγορίου, Τζέιμς Πάρις
(Ένας νεαρός αγρότης ξεσπκώνει τους χωριανούς του εναντίον του τσιφλικιά που τους εκμεταλλεύεται).

1965 - ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ (κοινωνικό δράμα)
Ερ. Ανδρέου, Κη. Κοντσιώτης
(Στον πόλεμο του '40 Έλληνας αεροπόρος καταρρίπτεται και όλοι πιστεύουν ότι σκοτώθηκε. Μέσα στην κατοχή, η μηνηστή του απειλησμένη και θύμα της πείνας, ξεπέφτει. Όταν, μετά την απελευθέρωση εμφανίζεται ο αγαπημένος της, είναι πια πολύ αργά γι' αυτήν).

1965 - ΔΙΧΑΣΜΟΣ (κοινωνικό δράμα)
Ερ. Ανδρέου, Τζέιμς Πάρις
(Σ' ένα νησί του Αιγαίου. Η κορη μιας αυταρχικής καπετάνισσας αρραβωνιάζεται με το ζόρι έναν που δεν αγαπά. Τον εγκαταλείπει κι ακολουθεί τον αγαπημένο της. Οι δυο αντίζηλοι θα δώσουν τη «λύση» μονομαχώντας).

1966 - ΞΕΧΑΣΜΕΝΟΙ ΗΡΩΕΣ (περιπέτεια)
Νικ. Γαρδέλης, Τζέιμς Πάρις
(Ένας Έλληνας αξιωματικός έρχεται από το Κάιρο για να οργανώσει ένα σμποτάζ εις βάρος των γερμανών. Κρύβεται σ' ένα μοναστήρι όπου θα προσπαθήσει να τον παγιδεύσει μια πράκτορας των Γερμανών).

1967 - ΤΡΟΥΜΠΑ '67 (κοινωνικό δράμα)
Γρ. Γρηγορίου, Αφού Κουρουνιώτη
(Μια τραγουδίστρια σε καμπαρέ αναγκάζεται από το αφεντικό της να μπλέξει σε λαθρεμπόριο ναρκωτικών, με συνέπεια να χάσει και την αγάπη της και τη ζωή της).

1967 - ΕΚΕΙΝΟΣ ΚΙ ΕΚΕΙΝΗ (αθλητογραφικό δράμα)
Ερ. Ανδρέου, ΦΙΝΟΣ ΦΙΛΜ
(Απεγνωσμένη απόπειρα απλών ανθρώπων να διασώσουν ό,τι μπορούν από τον κόσμο της αθωότητας. Η νίκρα της απογοήτευσης δεν σβήνει το όραμα).

1967 - Ο 13ος (περιπέτεια)
Ντ. Δαδήςρας, Τζέιμς Πάρις
Βραβείο σεναρίου Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης 1967
(Κατοχή. Ο κόσμος πιστεύει ότι μια μεγάλη επιχείρηση σμποτάζ σε μια γερμανική βάση εκτελέστηκε από το γιο ενός πλούχοντα, που είχε διαφύγει στη Μέση Ανατολή. Κανείς δε φαντάζεται ότι ο ήρωας ήταν ένας ανάπηρος και περιφρονημένος τσομπάνης).

1968 - ΡΑΝΤΕΒΟΥ ΜΕ ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ (κοινων. δράμα)
Β. Γεωργιάδης, Δαμασκηνός
(Μια γυναίκα πλήττει θανάσιμα κοντά στον πολυύσυχλο εισαγγελέα σύζυγό της. Η γνωριμία της μ' έναν παράξενο ερημίτη καλλιτέχνη θα σφραγίσει τραγικά τη ζωή της).

1968 - ΑΣ ΜΕ ΚΡΙΝΟΥΝ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (κοινων. δράμα)
Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ
(Νέο κορίτσι ζει με τον αυστηρό πατέρα της ο οποίος είναι δέσμιος της μνήμης της γυναίκας του. Όταν η κόρη γνωρίσει τον μεγάλο έρωτα στο πρόσωπο ενός απατεώνα, η εξέλιξη θα είναι βαριά για όλους).

1968 - ΣΥΝΝΕΦΙΑΣΜΕΝΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ (κοινων. δράμα)
Μ. Παπανικολάου, ΜΑΡΘΑ ΦΙΛΜ

(Όταν η Κατερίνα χάνει τον πατέρα της, μένει μόνη με μοναδικό πόρο ζωής ένα φορτηγό αυτοκίνητο. Θα βρει στήριγμα σ' έναν έντιμο επαγγελματία).

1969 - ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΜΙΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ (αισθ. δράμα)
Αντ. Τέμπος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ
(Η Ελένα έχει μια σπάνια πάθηση της καρδιάς, αλλή, παρά τα αναπόφευκτα προβλήματα, ο έρωτας θα βρει θέση στη ζωή της).

1969 - Η ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (νησιώτικη περιπέτεια)
Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ
(Ο καπετάν Ανδρέας έρχεται στο νησί του ύστερα από πολλά χρόνια σκληρής δουλειάς στη θάλασσα και θα διεκδικήσει την πατρική περιουσία που σφετερίστηκε ένας μεγαλοκαπετάνιος. Μέσα σε μια σκληρή διαμάχη θα ανθίσει ο έρωτας).

1969 - ΦΤΩΧΟΓΕΙΤΟΝΙΑ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ (κοινων. δράμα)
Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ
(Ένας παλαιοβιβλιοπώλης στο Μοναστηράκι θα βρεθεί στο κέντρο μιας πολύπλοκης παρεξήγησης ενώ προσπαθεί να συμπαρασταθεί ψυχολογικά σε μια πικραμένη γριούλα).

1969 - ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ (κοιν. περιπέτεια)
Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ
(Εξ αιτίας μιας άτυχης συγκυρίας, ένας έφ. ανθυπολοχαγός, ο Χρήστος, κηρύσσεται λιποτάκτης. Φεύγει στη Μ. Ανατολή, απ' όπου θα γυρίσει με άλλο όνομα επικεφαλής κομάντος για ένα σμποτάζεις βάρος των Γερμανών).

1969 - ΕΝΑΣ ΑΝΔΡΑΣ ΜΕ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ (κοινων. δράμα)
Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ
(Θύμα παρεξήγησης ένας νεαρός φορτηγατζής βρίσκεται κατηγορούμενος για φόνο. Θύμα ο σύζυγος της κοπέλας που τον είχε παρατήσει όταν πίστεψε ότι αυτός την ξέχασε. Η ζωή τους έχει χτυπηθεί ανεπανόρθωτα).

1969 - Η ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΕΝΟΣ ΞΕΡΙΖΩΜΕΝΟΥ (περιπέτεια)
Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ
(Ένας λαϊκός τραγουδιστής, πρόσφυγας από τη Μ. Ασία, πιστεύει ότι ο πατέρας του που χάθηκε, δεν πέθανε αλλή ζει στα βάθη της Ανατολίας. Θα προσπαθήσει να τον βρει).

1970 - ΕΡΩΤΑΣ ΔΙΧΩΣ ΣΥΝΟΡΑ (οικογεν. δράμα)
Ερ. Ανδρέου, ΟΜΙΚΡΟΝ ΦΙΛΜ
(Προβληματικός συγγραφέας πληρώνει κάποιον να γίνει εραστής της γυναίκας του).

1970 - Ο ΠΡΟΔΟΤΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΘΑΝΕΙ (περιπέτεια)
Ερ. Ανδρέου, Τζέιμς Πάρις
(Κατοχή. Ένας αλεξιπτωτιστής κρύβεται στο αγρόκτημα ενός συνεργάτη των Γερμανών και συνδέεται με τη γυναίκα του. Η σύγκρουση είναι αναπόφευκτη).

«Ο 13ος» του Ντίνη Δαδήςρας (ΕΛΛΑΔΑ, 1967)

1970 – ΩΡΕΣ ΑΓΑΠΗΣ ΩΡΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ (περιπέτεια)

Αντ. Τέμπος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ

(Κατοχή. Ο αντάρτης Κώστας αναγκάζεται να ζητήσει καταφύγιο στο σπίτι του ετεροθαλούς αδελφού του Γιάννη, αδίστακτου φιλοχρήματου μαυραγορίτη. Η παρουσία της φιλοξενούμενης του Γιάννη, Ελένης, θα φέρει σε σύγκρουση τα δύο αδέρφια).

1970 – ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ ΜΙΑ ΡΩΜΕΪΚΗ ΚΑΡΔΙΑ (οικογ. δράμα) Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ

(Ένας πλούσιος θείος έρχεται από την Αμερική και αλληλάζει τη ζωή του ανηψιού του, φτωχού εργάτη Γιακουμή. Ένας φίλος και συνεργάτης του θείου, θέλει να αποσπάσει τον Γιακουμή από την αγαπημένη του για να τον κάνει γαμπρό του).

1970 – ΕΣΕΝΑ ΜΟΝΟ ΑΓΑΠΩ (αισθημ. δράμα)

Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ

(Το ειδύλλιο ενός λαϊκού τραγουδιστή με την πλούσια και αλθαζονική κόρη ενός μεγαλοεκδότη).

1970 – Ο ΑΕΤΟΣ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΩΝ (περιπέτεια)

Ορ. Λάσκος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ

(Μια αισθηματική ιστορία μέσα στην ταραγμένη ατμόσφαιρα ενός από τα πολλά επαναστατικά κινήματα της Κρήτης ενάντιον των Τούρκων).

1971 – «ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ» η μεγάλη στιγμή του '21

Ερ. Ανδρέου, ΦΙΝΟΣ ΦΙΛΜ – Τζ. Πάρις

(Επική, ιστορική περιπέτεια)

(Η Ελληνική Επανάσταση μέσα από χαρακτηριστικές στιγμές απ' τη ζωή και τη δράση του μεγάλου ήρωα του '21).

1971 – ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ (οικογεν. δράμα)

Β. Γεωργιάδης, Κλ. Κονιτσιώτης

(Ένα νέο ζευγάρι βρίσκεται στα πρόθυρα του χωρισμού. Μια αρρώστια της γυναίκας και η παρουσία της μικρής κορούλης τους, αλληλάζει την πορεία της προβληματικής σχέσης).

1971 – ΑΓΑΠΗΣΑ ΕΝΑΝ ΑΛΗΤΗ (οικογ. δράμα)

Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ

(Ένας διάσημος γιατρός γίνεται αλκοολικός ύστερα από μια οικογενειακή τραγωδία. Η συμπαράσταση μιας ευγενικής νησιωτοπούλας θα τον συνεφέρει).

1971 – ΑΗΤΗΤΟΣ (οικογεν. δράμα)

Απ. Τεγόπουλος, ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ

(Το κοριτσάκι ενός εισαγγελέα πέφτει θύμα απαγωγής από μια εκδικητική τσιγγάνα που τον μισεί, και που επιχειρεί να μπλέξει ένα νεαρό δικηγόρο, αλλά θα πιαστεί στο δίκτυο που στήνει).

1971 – Σ' ΑΓΑΠΩ (αισθηματικό δράμα)

Τ. Βουγιουκλάκης, ΦΙΝΟΣ ΦΙΛΜ

(Ένας σαρανταπεντάρης καθηγητής συνδέεται με μια νεαρή κοπελίτσα που είχε κάποτε δεσμό μ' έναν επιπόλαιο νεαρό. Μια αρρώστια θα αλληλάξει τους δρόμους όλην).

1971 – ΓΙΑ ΜΙΑ ΧΟΥΦΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΡΙΕΣ (κωμωδία)

Ερ. Θαλασσινός, Τζέιμς Πάρις

(Διαμάχη μεταξύ δύο νησιωτικών χωριών για την προσέλκυση τουριστών).

1971 – ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ, ΜΙΑ ΑΓΑΠΗ, ΜΙΑ ΖΩΗ (αισθ. δράμα)

Οδ. Κωστελέτος, Ν. Παπαδόπουλος

(Εξ αιτίας ερωτικής αντιζηλίας ο έντιμος νεαρός Στέφανος, ενοχοποιείται για κλοπή και καταδικάζεται άδικα. Η αγαπημένη του θα παρέμβει αποτελεσματικά).

1972 – ΣΟΥΛΩΤΕΣ (ιστορική – επική περιπέτεια)

Δ. Παπακωνσταντής, Τζέιμς Πάρις

(Μια πτυχή των αγώνων των Σουλιωτών εναντίον του Αλή Πασά. Σεναριακή διασκευή από το ομότιτλο μυθιστόρημα του Μιχάλη Περάνθη).

1972 – ΟΡΓΙΣΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ (αισθημ. δράμα)

Μεμ. Παπαδάτος, Γερ. Παπαδάτος

(Ο εμποδισμένος έρωτας του Νίκου με τη Μαρίνα. Η σκληρότητα του πατέρα του και η οργισμένη αντίδραση των δύο νέων, οδηγούν σε μια απροσδόκητη και πικρή εξέλιξη).

1972 – ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΥΓΥΧΙΑ (αισθ. δράμα)

Π. Παρασκάκης, ΘΕΛΛΟΣ ΦΙΛΜ

(Ο περιπετειώδης έρωτας ενός νεαρού Κύπριου τραγουδιστή με τη Μαρίνα, που ο αδελφός της θέλει να την παντρεύει μ' ένα πλούσιο νέο από το Λονδίνο).

1974 – ΤΟ ΣΦΑΛΜΑ (κοινων. δράμα)

Ντ. Δαδήρας, Τζέιμς Πάρις

(Μια σειρά σατανικών συμπτώσεων πείθουν ένα διάσημο χειρουργό ότι είναι υπεύθυνος για το θάνατο ενός παιδιού. Το παιδί όμως έχει επιζήσει και ύστερα από πολλά χρόνια θα βρεθεί στο δρόμο του καθηγητή και της κόρης του).

1976 – ΤΟ ΑΓΚΙΣΤΡΙ (οικογ. περιπέτεια)

Ερ. Ανδρέου, Κλ. Κονιτσιώτης

(Η σύζυγος ενός πλούσιου επιχειρηματία σχεδιάζει μαζί με τον εραστή της τη δολοφονία του συζύγου. Ένα απροσδόκητο περιστατικό ανατρέπει την κατάσταση με μοιραίες συνέπειες και για τους τρεις).

Β. ΒΙΝΤΕΟΤΑΙΝΙΑ

ΑΓΑΠΗ ΠΟΥ ΔΕ ΓΝΩΡΙΣΕ ΣΥΝΟΡΑ (2 κασέτες)

Απ. Τεγόπουλος, ΜΑΣΤΕΡ

Γ. ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΣΕΙΡΕΣ

1972 – ΣΤΑ ΔΙΧΤΥΑ ΤΗΣ ΑΡΑΧΝΗΣ (περιπ. 36 επεισοδίων)

Μ. Ρετσιώλης, Τζέιμς Πάρις

1973 – ΣΤΑ ΔΙΧΤΥΑ ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΥ (περιπ. 25 επεισοδίων)

Β. Σερντάρης, Τζέιμς Πάρις

1976 – ΤΑΞΙΔΙ (150 από 238 επεισόδια)

Αντ. Τέμπος, Β. Κατσάρης

1983 – ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΟΞΟ (6 από 17 επεισόδια)

Β. Γεωργιάδης

1992 – ΤΟ ΜΙΝΟΡΕ ΜΙΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ (16 επεισόδια)

Απ. Τεγόπουλος, ΜΑΣΤΕΡ

Δ. ΘΕΑΤΡΙΚΑ

1980 – ΠΑΝΤΡΟΥΛΟΥΓΗΜΑΤΑ

(ηθογραφία σε τοπικό γλωσσικό ιδίωμα)

(Η θέση της γυναίκας στο χωριό μας. Αξιολογικά κριτήρια για επιλογή γαμπρού)

Σκηνογραφία: Γιάννης Πιπίνης * Μουσική – τραγούδια: Στέλιος Καλιαίτζης – Πέρκος

1983 – ΜΠΙΣΜΠΙΛΙΑ (ηθογραφία σε τοπικό γλωσσικό ιδίωμα)

(Η μάστιγα της αστυφιλίας που άδειασε τα χωριά)

Σκηνογραφία: Γιάννης Πιπίνης * Μουσική – τραγούδια: Στέλιος Καλιαίτζης – Πέρκος

1987 – ΑΓΡΙΑΓΚΑΘΟΥΣ (ηθογραφία σε τοπικό γλωσσικό ιδίωμα)

(Ο πρωτογίος που γίνεται γκέτης της οικογένειας μετά το θάνατο του πατέρα και ο κρυφός έρωτας που δεν τοιμά να φανερωθεί)

Σκηνογραφία: Γιάννης Πιπίνης – Ελ. Περράκη * Μουσική – τραγούδια: Στέλιος Καλιαίτζης – Πέρκος

1992 – ΜΑΡΟΥΔΙΤΣΑ (παραμυθόδραμα)

(Διασκευή ενός παλιού μεσοποτιτικού παραμυθιού)

Σκηνογραφία: Γιάννης Πιπίνης – Ελ. Περράκη

1994 – ΞΙΓ(Ι)ΤΙΜΕΝ(Ι) (Ξεντεμένοι) (ηθογραφία σε τοπικό γλωσσικό ιδίωμα)

(Το έπος των ξεντεμένων Μεσοποτιτών μαστόρων).

Σκηνογραφία: Γιάννης Πιπίνης – Ελ. Περράκη

2004 – ΑΝΙΤΣΝΑΔΙΣ (Βλαστήρια) (ηθογραφία σε τοπικό γλωσσικό ιδίωμα)

(Θεατροποίηση περιεχομένων στο δίτομο Λαογραφικό Βιβλίο, στοιχείων λαογραφίας – ηθογραφίας του Μεσοτόπου, υπό μορφή θεατρικής επιθεώρησης).

Σκηνογραφία: Χαράλαμπος Σαραντιδής * Μουσική επένδυση: Ευάγγελος Σαραντιδής.

Η παρουσίαση από σκηνής των θεατρικών έγινε από την **θεατρική ομάδα του Σύλλογου Μεσοποτιτών Λέσβου «Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ»** σε σκηνοθεσία Πάνου Κοντιέλη. Η έκδοσή τους σε βιβλία έγινε από τον Σύλλογο Μεσοποτιτών Λέσβου «Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ»

Ε. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ – ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ

1980 – Ο ΚΟΣΜΟΣ Ο ΜΙΚΡΟΣ (τόμος Α!)

(Ιστορικά – λαογραφικά Μεσοτόπου Λέσβου)

Επαινος Ακαδημίας Αθηνών

1985 – Ο ΚΟΣΜΟΣ Ο ΜΙΚΡΟΣ (τόμος Β!)

(Λαογραφικά – ηθογραφικά Μεσοτόπου Λέσβου)

Έκδοση: Σύλλογος Μεσοποτιτών Λέσβου «Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ»

ΣΤ. ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

1998 – ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

(Διηγηματοποιημένες μνήμες)

Έκδοση: ΝΟΤΗΣ & ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΡΕΠΑΝΗ

Πρόσωπα του κινηματογράφου, του θεάτρου, της μουσικής και της λογοτεχνίας

ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ (1907 - 1981) ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΔΑΣΚΑΛΟ, ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΑΣΤΗ

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 22/2/2009

- Προβολή της ταινίας της Δώρας Μασκλαβάνου «ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ» (2008)
- Συζήτηση με εισηγητές τους Θόδωρο Αντωνίου (συνθέτη, μαέστρο, καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βοστώνης, Πρόεδρο της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών), Έφη Ροδίτη (ηθοποιό), Γιάννη Βόγλη (ηθοποιό), Ματίνα Μόσκοβη (ηθοποιό, ποιήτρια), Βαρβάρα Γεωργοπούλου (λέκτορα θεατρολογίας Πανεπιστημίου Πελοποννήσου) και Δώρα Μασκλαβάνου (σκηνοθέτιδα της ταινίας)

ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ

Του Γιάννη Βόγλη

*Γιατί είναι μαύρα τα βουνά
Και στέκουν βουρκωμένα;*

Με αυτούς τους στίχους αντηχούσε ολόκληρη η σχολή εκεί στο νεοκλασικό πανέμορφο σπίτι της οδού Ασκληπείου. Με τη γκλισίνα να σκεπάζει την όμορφη αυλή, πάντα καθαρή και τακτοποιημένη από το γραμματέα και επιστάτη της σχολής. Το Ρώσο γρεναδιέρο Σβάνια, που είχε μάθει την Ελληνική γλώσσα χωρίς τα άρθρα της κι είχε γεμίσει τη σχολή με καλλιγραφικές ταμπελίτσες, «Κλείνε πόρτα», «Κάνε ησυχία», «Τράβα καζανάκι».

Εκεί ήταν το βασίλειο του Πέλου Κατσέλη. Σε αυτό το βασίλειο δέσποζε σαν κόντορας. Σαν αετός από τις βουνοκορφές της Ηπείρου. Με τη γαμψή του μύτη, με το μυτερό του πηγούνι, και κυρίως με το αείσιο μάτι. Τίποτα και κανένας δεν ξέφευγε από αυτό το βλέμμα. Σε διαπερνούσε σαν ασάβητο ξίφος κι ήταν σαν να διάβαζε τις μύχιες σκέψεις σου. Γιατί ο Πέλος νοιαζόταν για όλους, και για τον καθένα χωριστά. Δεν υπήρχε μαθητής που να του ήταν αδιάφορος. Κι αλίμονο σε εκείνον που θα προσπαθούσε να τον ξεγελάσει. Είχε διώξει από τη σχολή μαθητές μόνο και μόνο γιατί προσπάθησαν να τον εξαπατήσουν λέγοντας έστω κάποιο μικρό ψέμα. Κι αν ποτέ έπεφτε έξω στην εκτίμηση κάποιων, πληγωνόταν βαθύτατα. Γιατί ο Πέλος ήταν **δάσκαλος** με την κυριολεκτική έννοια. Σε αυτή την αποστολή αφιέρωσε τη ζωή του και αυτή την αποστολή υπηρέτησε με πάθος και αφοσίωση.

Στη σχολή ήταν και η Αλέκα. Η αφοσιωμένη σύντροφος του Πέλου. Μας δίδασκε κίνηση. Εκείνη μας ελευθέρωσε

από τα συμπλέγματα του κορμιού μας. Μας έμαθε να το χρησιμοποιούμε σωστά, σαν εργαλείο έκφρασης. Αυτό όμως που θυμάμαι έντονα ήταν η παρουσία της. Κάθε φορά που ερχόταν για μάθημα, η σχολή γέμιζε ομορφιά και φως, από την αγέρωχη κορμοστασιά της, το όμορφο φωτεινό της πρόσωπο, και προ πάντων τα μάτια της. Αυτές οι απέραντες, ήρεμες γαλάζιες θάλασσες που καθρέφτιζαν αγάπη και δύναμη για τη ζωή. Κι αυτή η δύναμη δεν την εγκατέλειψε ούτε στις δύσκολες ώρες της. Και είχε αρκετές. Ούτε και στην αρρώστια της, που την πάληψε με λιβεντιά και περηφάνια. Μερικές φορές στη σχολή ερχόταν και τα Κατσελάκια. Η ζωηρή, ατίθαση και ανυπότακτη Νόρα, και η γλυκιά και χαριτωμένη Λούκα.

Όσοι είχαμε μελλοντικά την τύχη να δεθούμε φιλικά με τη φαμίλια Κατσέλη, και μπαίναμε στο πανέμορφο σπιτικό της Νέας Σμύρνης, πέρα από τα όποια προβλήματα αντιμετώπιζε, σιωπηλά και με αξιοπρέπεια, νιώθαμε την αγάπη να περισσεύει εκεί μέσα. Κι αυτή την αγάπη την πρόσφεραν απλόχερα στους φίλους τους, χωρίς μιζέρια και τσιγκουνιά.

Τους πρώτους μήνες της φοίτησής λιοπόν, όλοι οι πρωτοετείς έπρεπε να μάθουμε το ίδιο ποίημα. «Γιατί είναι μαύρα τα βουνά και στέκουν βουρκωμένα;» Αργότερα προχωρήσαμε. Μας έδωσε το *Γιοφύρι της Άρτας*, του *Νεκρού Αδελφού*, της *Λυγερής* και του *Χάρου*. Ακολούθησαν οι ηλυρικοί ποιητές. Κάλβος, Σολωμός, Παλαμάς, Σικελιανός, Βάρναλης, Παπαντωνίου, κ.α. Προχωρήσαμε και σε μονολόγους. Όλα τα αγόρια

Έφη Μαρκουλάκη, Βαρβάρα Γεωργοπούλου, Ματίνα Μόσχοθη, Γιάννης Βόγλης, Έφη Ροδίτη και Θόδωρος Αντωνίου (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

το μονόλογο του Άμλετ προς του θεατρίνου, και όλα τα κορίτσια την Πόρσια στο δικαστήριο, από τον Έμπορο της Βενετίας. Κι εμάς, μας έτρωγε η ζήλια που μαθαίναμε ό,τι στη σχολή του Κουν οι πρωτοετείς παίζανε κιόλας Τένεση Ουίλιαμς, Άλμπερτ, Ιονέσκο, Αναγνωστάκη, Πιραντέλλο και ό,τι σύγχρονο είχε φέρει τότε στο θέατρο ο Κουν. Κι όταν εμείς, που βιαζόμαστε να **παίζουμε**, επαναστατούσαμε και του ζητούσαμε σκηνές σύγχρονου θεάτρου, εκείνος αυστηρά μας έλεγε ότι δεν είμαστε ακόμα έτοιμοι γι αυτό. Μας έλεγε πως, «μόνο όταν τιθασεύσεις τον ποιητικό λόγο, όταν μάθεις καλά να μιλάς και να παίζεις το ποιητικό θέατρο, τότε το σύγχρονο και το ρεαλιστικό θέατρο θα είναι παιχνίδι». Και συνέχισε. «Δεν ξέρω πόσοι και ποιοι από εσάς θα μείνετε ή θα προχωρήσετε στο θέατρο. Ένα είναι σίγουρο. Βγαίνοντας από εδώ, θα έχετε στη βαλίτσα σας, όσο γίνεται περισσότερα εργαλεία, για να μπορέσετε να δουλέψετε τη τέχνη που αποφασίσατε να υπηρετήσετε». Μέσα στην έξαρση των νιάτων μας τότε, δεν το δεχόμαστε, δε συνειδητοποιούσαμε τη μεγάλη αλήθεια. Το πόσο σημαντική είναι για το θέατρο η **αγωγή του λόγου**, όπως τη χαρακτήριζε εκείνος. Έπρεπε να περάσει καιρός για να καταλάβουμε πραγματικά πόσο σημαντικό ήταν εκείνο το **μαρτύριο** του πρώτου έτους, όπως το λέγαμε.

Για μένα δεν άργησε να έλθει αυτή η ικανοποίηση. Αμέσως μετά τη σχολή είχα τη τύχη να βρεθώ στο θέατρο Τέχνης. Το έργο, *Αρτούρο Ούι* του Μπρεχτ. Ποιητικό κείμενο. Εγώ είχα ένα μικρό αλλά σημαντικό ρόλο. Στις πρόβες πολλοί από τους ηθοποιούς είχαν δυσκολίες με το κείμενο. Μια μέρα ο Κουν σταματάει την πρόβα και λέει: «Μα δεν μπορείτε να μιλήσετε το κείμενο χωρίς να χτυπάτε το στίχο; Χωρίς να απαγγέλλετε; Δεν ακούτε το Βόγλη πως κρατάει το ρυθμό και είναι σαν να μιλάει καθημερινά;». Και μετά από μια μικρή παύση συμπλήρωσε: «Τελικά ο Πέλλος έχει δίκιο. Πρέπει να γίνεται ειδικό μάθημα για το ποιητικό θέατρο». Εγώ βέβαια, ένωσα να ψηλώνω τρία μπόγια.

Με τον καιρό λοιπόν καταλάβαμε το μέγεθος και την αξία αυτού του **μαρτυρικού** πρώτου έτους. Αλλά κυρίως την πρόθεση του δασκάλου. Μέσα από τη δημοτική μας ποίηση και τους μεγάλους ποιητές, μας μύησε στη μαγεία και τους ρυθμούς της γλώσσας μας. Αποκτήσαμε γνώση. Πλάτυναν οι ορίζοντες μας με το μέγεθος των εννοιών και των συναισθημάτων που κλείνει μέσα της αυτή η ποίηση. Μας έκανε να την αγαπήσουμε, και μέσα από αυτή ν'αγαπήσουμε την Ελλάδα. Μας δίδαξε να σεβόμαστε τα κείμενα των Τραγικών ποιητών μας, και όλων των μεγάλων δραματικών ποιητών του παγκόσμιου θεάτρου. Σαίξπηρ, Γκαίτε, Σίλλερ, και αργότερα Ίψεν, Τσέχωφ, Άρθουρ Μίλλερ κ.ά. Πάνω στις αρχές του Αριστοτέλη, μας υπέδειξε το **μέγεθος** των συγκρούσεων και των συναισθημάτων των πρώτων αυτού του θεάτρου.

Μας επέβαλε να αγωνιζόμαστε και να προσπαθούμε να πλησιάσουμε εμείς αυτό το μέγεθος, και όχι να το κόβουμε

στα μέτρα μας, σαν κουστούμι που μας βολεύει. Βεβαίως η αισθητική αλλιάζει και εξελίσσεται. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι πρέπει, εν ονόματι ενός ισοπεδωτικού κυνισμού και μιας ψυχρής ανατομίας που διάγουμε σήμερα, να καταστρέφουμε το **μέγεθος** και την **ποίηση** αυτών των ποιητών. Γιατί εκδικούνται. Και εκδικούνται άσχημα. Το έχουμε δει να συμβαίνει πάμπολλες φορές σήμερα.

Δεν μπορούσαμε να συνειδητοποιήσουμε τότε, ότι η πεισματική εμμονή του Κατσέλη στην **αξία** και τη βαθιά **έννοια** των λέξεων, ήταν η βάση, όχι μόνο του θεάτρου, αλλά κι αυτής ακόμα της ζωής μας. Δεν ήμασταν σε θέση ακόμα να κατανοήσουμε ότι η **λογική του λόγου** είναι το όχημα της επικοινωνίας. Εάν δεν μπορείς στη ζωή σου να γίνεις κατανότης από τους άλλους, τότε πώς θα μπορέσεις να μεταφέρεις στο θεατή τις σκέψεις και τα συναισθήματα του ήρωα που υποδύεσαι; Η εμμονή του στην τεχνική, την πειθαρχία της έκφρασης και την αισθητική, μπορεί να μας **έπνιγε** τότε, γιατί ανόητα πιστεύαμε, ότι μας περιόριζε την **ελευθερία της έκφρασης**, για να καταλάβουμε αργότερα ότι η αναρχία στην έκφραση, σκοτώνει την τέχνη. Τότε δεν ήμασταν ακόμα σε θέση να καταλάβουμε, πως και η αναρχία στο θέατρο, εάν χρειάζεται, πρέπει να είναι κι αυτή οργανωμένη.

Σήμερα είμαι απόλυτα βέβαιος, κινδυνεύοντας να χαρακτηριστώ **αναχρονιστικός**, ότι πρέπει να στραφούμε και πάλι προς αυτή την αντίληψη προσέγγισης του θεάτρου, με σύγχρονες βέβαια μεθόδους, αντί αυτής της άσχημης εικόνας της αποδόμησης των πάντων, που βλέπουμε στον καθρέφτη της σύγχρονης εισαγόμενης θεατρικής κουλτούρας. Αυτό που λένε **μεταμοντέρνο** ή **cult**. Ακόμα και τη λέξη κουλτούρα την έχουν κόψει στη μέση.

Έμεινα ειδικά στο πρώτο έτος της σπουδής, γιατί συνειδητοποίησα, ευτυχώς σύντομα, όταν βγήκα στην αρένα του θεάτρου, ότι ήταν ο θεμέλιος λίθος πάνω στον οποίο στήριξα όλο το οικοδόμημα της πορείας μου στο θέατρο.

Ο Κατσέλης μάς δίδαξε και κάτι ακόμα, εξίσου σημαντικό, όσο και η τέχνη του θεάτρου. Μας δίδαξε **ήθος**. Ήθος για τη σκηνή, ήθος για τη ζωή. Μας έμαθε να σεβόμαστε τους παλαιότερους ηθοποιούς, τόσο στη σκηνή όσο και στο παρασκήνιο. Να σεβόμαστε τους συναδέλφους μας επάνω στη σκηνή την ώρα που παίζουν. Να σεβόμαστε τη γνώμη όλων, και κυρίως των τεχνικών του θεάτρου, γιατί το θέατρο δεν είναι **εγώ**, αλλά **εμείς**. Μας έμαθε να αγαπάμε την αλήθεια και να μισούμε το ψέμα. Μας έμαθε να εκφράζουμε τις σκέψεις μας ελεύθερα. Να υπερασπιζόμαστε τα πιστεύω και τις θέσεις μας με σθένος. Βέβαια μας προειδοποίησε, ότι αυτό έχει κόστος. Κάποιες φορές, θα πληρώσουμε βαρύ τίμημα γι αυτό. Εγώ προσωπικά το έχω καταθέσει αρκετές φορές αυτό το τίμημα. Όμως, μόνον έτσι κερδίζεις τον αυτοσεβασμό σου. Μας έμαθε να σφίγγουμε το χέρι του άλλου θερμά, να κοιτάμε τον κόσμο κατάματα χωρίς φόβο, και να κρατάμε το κεφάλι ψηλά στις δύσκολες ώρες μας.

Έφυγα από τη σχολή με ένα μπαούλο γεμάτο πραγμάτιες κι εργαλεία, χρήσιμα για το μεγάλο ταξίδι, για την περιπέτεια της ζωής μου μέσα στο θέατρο, εδώ και 47 χρόνια τώρα. Για όλα αυτά, εγώ προσωπικά, τον ευγνωμονώ, όπως θέλω να πιστεύω, και όλοι οι μαθητές του.

Πέλλο και Αλέκα Κατσέλη, μας λείπετε. Μας λείπετε πολύ.

*Γι αυτό είναι μαύρα τα θουνά
και στέκουν βουρκωμένα...*

Ο ΘΕΑΤΡΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ

Της *Βαρβάρας Γεωργοπούλου*

Το θεατρικό ταξίδι του Πέλου Κατσέλη ήταν πράγματι «μακρύ και πλούσιο», όπως το εύχεται ο ποιητής: ηθοποιός, θεωρητικός και κριτικός, σκηνοθέτης του θεάτρου πρόζας και του μουσικού θεάτρου στο κρατικό και στο ελεύθερο θέατρο, μεταφραστής, δάσκαλος υποκριτικής. Για τον άνθρωπο, σκηνοθέτη και παιδαγωγό Κατσέλη, η ταινία που προηγήθηκε μας έδωσε επαρκή στοιχεία φωτίζοντας με τη δύναμη της εικόνας την πολυσύνθετη προσωπικότητα και το πολυεπίπεδο έργο του. Οι μαρτυρίες και από ψυχής καταθέσεις μαθητών και συνεργατών του, που θα ακολουθήσουν διαθέτοντας την εμπειρική γνώση και τη συναισθηματική μέθεξη θα μειώσουν ακόμη περισσότερο την απόσταση. Η δική μας παρέμβαση, περισσότερο θεωρητική επιχειρεί να φωτίσει ορισμένες πλευρές της διαδρομής του Κατσέλη, ιδιαίτερα σημαντικές για τη θεατρική μας ιστορία.

Ως σκηνοθέτης εμφανίστηκε για πρώτη φορά με το *Ζωντανό πτώμα* του Τολστόι το 1930. Στη συνέχεια η επαφή του με την όμι και τόσο ανθηρή θεατρική ελληνική πραγματικότητα της εποχής, εγκαινιάζεται με τη συμμετοχή του σε διάφορους θιάσους και θεατρικά σχήματα, όπως τους θιάσους του Μάριου Παλαιολόγου και του Χρ. Νέζερ. Αργότερα το 1934-5 συμπράττει σε θεατρικά σχήματα με την Ελένη Χαλκούση, τον Καλογερίκο κ.α και το 1936 ιδρύει το «Καλλιτεχνικό θέατρο» με τον Τζαβαλά Καρούσο. Με τους θιάσους αυτούς οργώνει κυριολεκτικά την ελληνική επαρχία με σκοπό να γνωρίσει το κοινό της, όπως αργότερα εξομολογείται. Το 1949 συνεργάζεται με την Αλέκα Κατσέλη σε δύο θεατρικά σχήματα. Στη συνέχεια σκηνοθετεί ποικίλο δραματολόγιο ελληνικό και ξένο, τόσο στο Ελεύθερο θέατρο όσο και στις κρατικές σκηνές Αθήνας και Θεσσαλονίκης, με υψηλές καλλιτεχνικές προδιαγραφές, μέχρι τον Απρίλιο του 1967. Στη διάρκεια της δικτατορίας απέχει από τις σκηνοθετικές του

δραστηριότητες. Επανέρχεται το 1974. Υπήρξε ο πρώτος σκηνοθέτης της Λυρικής Σκηνής, το 1951, στην οποία παρουσίασε σημαντικά έργα του διεθνούς και ελληνικού ρεπερτορίου, μεταξύ των οποίων τον *Κωνσταντίνο Παλαιολόγο* και το *Δακτυλίδι της Μάνας* του Μανώλη Καλομοίρη. Διετέλεσε καθηγητής της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου (1941-1946), ίδρυσε και διέυθυne τη Σχολή Κατσέλη από το 1957 μέχρι τον θάνατό του. Ιδιαίτερα τον απασχόλησε θεωρητικά και πρακτικά ο Ίψεν, όπως δείχνουν ανέκδοτα κείμενά του και μεταφράσεις έργων που βρίσκονται στο αρχείο του στο Ε.Λ.Ι.Α, καθώς και οι παραστάσεις των έργων: *Το σπίτι της κούκλας*, *Ο Γιάννης Γαβριήλ Μπόργκμαν*, και *Οι μνηστήρες του θρόνου* στο Εθνικό θέατρο. Μετέφρασε έργα Ίψεν, Λόρκα κ.ά. Στη Γερμανία ο Κατσέλης θα συμπληρώσει το θεωρητικό και πρακτικό του οπλοστάσιο και επιστρέφοντας στην Ελλάδα θα αναλάβει τη θέση του καλλιτεχνικού διευθυντή και στη συνέχεια του σκηνοθέτη στο «Άρμα Θέσπιδος», με το οποίο θα περιοδεύσει στην ελληνική επαρχία παρουσιάζοντας κλασικό και νεοελληνικό ρεπερτόριο¹.

Στη συνέχεια θα εστιάσουμε σε δύο τομείς, στους οποίους η προσφορά του είναι ιδιαίτερα σημαντική, σχετικά άγνωστη και δεν έχει αξιολογηθεί επαρκώς. Ο ένας τομέας αφορά τη θεωρητική ενασχόληση και ο άλλος την πρακτική, ο ένας σηματοδοτεί τη νεότητα και ο άλλος την ωριμότητα. Στο πρόσωπο του Πέλου Κατσέλη συνδυάζονται αρμονικά η θεατρική θεωρία και η σκηνική πράξη.

Ο δύσκολος αλλιά δημιουργικός αυτός συνδυασμός κυφορείται την περίοδο του Μεσοπολέμου. Ο Πέλος Κατσέλης συμμετέχει ως ηθοποιός στο «Θεατρικό Φοιτητικό Όμιλο» και φοιτά στην «Επαγγελματική Σχολή θεάτρου» στις επιδείξεις της οποίας παίζει το Γερασμάκη στο *Βασιλικό* του Αντ. Μάτεση το 1927 και τον Ιάγο στον *Οθέλλο* του Σαίξπηρ το 1929. Στο δημοσιογραφικό χώρο εμφανίστηκε το 1924 και στη συνέχεια δημοσίευσε άρθρα του για θεατρικά θέματα στα περιοδικά *Ελληνικά Γράμματα*, *Νεοελληνικά Γράμματα*, *Ελληνικό θέατρο*, *Παρασκήνια*, (1938), και τις εφημερίδες *Εμπρός*, *Καθημερινή*, κ.ά.

Επηρεασμένος άμεσα από το δάσκαλό του, το θεατράνθρωπο Φώτο Πολίτη, θα στραφεί στα κλασικά κείμενα και οι μεγάλοι χαρακτήρες της σαιξπηρικής δραματουργίας θα αποτελέσουν το κύριο αντικείμενο της μελέτης του. Αποτέλεσμα της ενασχόλησής του με τον Άγγλο δραματουργό είναι οι μελέτες *Οθέλλος*, *Νόημα* και *χαρακτήρες* το 1932

και *Ρωμαίος και Ιουλιέτα*. Ο Σαίξπηρ κωμωδιογράφος το

Αλέκα Κατσέλη και Πέλος Κατσέλης

ΘΟΔΩΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ευτυχία και χαρά να γνωρίσω τον Πέλο Κατσέλη, έγινε συγχρόνως και αφορμή μιας απογοήτευσης. Είχα την ευκαιρία να γράψω μια πολύ εκτεταμένη μουσική για τη σύγχρονη τραγωδία του Βαγγέλη Κατσάνη *Όταν οι Ατρείδες*, για το Φεστιβάλ Αθηνών, την οποία ο Πέλος Κατσέλης σκηνοθετούσε. Συμμετείχε μια πλειάδα πολύ σπουδαίων ηθοποιών. Όλα ήταν έτοιμα, αλλά μετά τη γενική δοκιμή, το Παλλάτι αποφάσισε να ματαιώσει αυτή την παράσταση διότι φαίνεται πως η Κλυταιμνήστρα στην ουσία, σκιαγραφούσε κατά κάποιο τρόπο την τότε «πολυδύναμη» Φρειδερίκη. Φυσικά, μεγάλη απογοήτευση και λύπη. Το ότι όμως μου δόθηκε η ευκαιρία να δουλέψω μαζί του, ήταν για μένα μια πολύ ευτυχής στιγμή. Θα μπορούσα να τον χαρακτηρίσω με μια λέξη: ήταν ένας «λεβεντόνθρωπος». Είχε τη βαθιά γνώση και μόρφωση, αλλά και ένα πολύ εποικοδομητικό τρόπο να δουλεύει με τους ηθοποιούς, του συνεργάτες και τους μαθητές του. Διαπίστωσα ακόμη ότι ήταν πολύ γενναιοδωρος προς τους νέους (τότε ήμουν νέος κι εγώ) και αυτό αποδεικνύει γιατί όλοι τον θεωρούσαν πολύ σημαντικό δάσκαλο. Βοηθούσε και χαιρόταν να βλέπει τους νέους να προχωράνε.

Έμαθα πολλά από το Μεγάλο Δάσκαλο που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη πορεία μου. Θα του είμαι ευγνώμων για πάντα.

1943. Στον πρόλογο του *Οθέλλου*, ο Κατσέλης εκθέτει τη δραματουργική και θεατρική θεωρία του σχετικά με «το νόημα και την αξία του θεάτρου, αναγνωρίζει την προτεραιότητα στους μεγάλους δραματουργούς και τονίζει την ανάγκη ανάπτυξης του θεάτρου στην εποχή του, περίοδο παρακμής των ηθικών αξιών. Το ενδιαφέρον του στρέφεται στο λαϊκό κοινό, του οποίου υμνεί τη δεκτικότητα και αθωότητα. Στηριζόμενος στις απόψεις του δασκάλου του Φ. Πολίτη, και αναθεωρώντας τις επικρατούσες αποδίδει στον *Οθέλλο* το νόημα ενός διαχρονικού συμβόλου². Στη μελέτη είναι προφανής η επίδραση των μεγάλων δασκάλων του γερμανικού ιδεαλισμού και Ρομαντισμού, Σίλλερ, Γκαίτε, και Νίτσε. Η υπεροχή του Άγγλου δραματουργού, ο ρόλος του ποιητή-προφήτη και ο μεταφυσικός χαρακτήρας της τέχνης, αναπτύσσονται στο δοκίμιο αυτό, το οποίο κατέχει σημαντική θέση στην «πενιχρή» σαιξπηρολογία του Μεσοπολέμου³. Με τον ίδιο στόχο εμπλουτισμού της σαιξπηρικής ερμηνείας προσαρμοσμένης στα νέα δεδομένα της εποχής και απαλλοτριωμένης από τον ιδεαλισμό του περασμένου αιώνα, κινείται και το άλλο μελέτημα του Κατσέλη που αναφέρεται στις κωμωδίες του Σαίξπηρ⁴. Περιλαμβάνει διαλέξεις (1935, 1936),⁵ που εκφωνήθηκαν ως αντίδραση σε ξεπερασμένες σκηνικές προσεγγίσεις ή παρερμηνείες του Άγγλου δραματουργού. Ενδιαφέρον στοιχείο της μελέτης είναι η άμεση σύνδεση θεωρίας και πράξης με τις διαρκείς αναφορές σε συγκεκριμένες θεατρικές παραστάσεις. Με ευαισθησία και γνώση προσεγγίζει τις «διάφανες και φωτεινές κωμωδίες» του Σαίξπηρ *Ρωμαίος και Ιουλιέττα*, *Όπως αγαπάτε* και *Δωδεκάτη Νύχτα*. Η σημασία της μελέτης αυτής έγκειται στη θετική αξιολόγηση των σαιξπηρικών κωμωδιών, η οποία γίνεται για πρώτη φορά, δεδομένης

της μέχρι τότε αδιαφορίας κοινού και διανοουμένων για το σημαντικό αυτό τμήμα της δραματουργίας του Άγγλου συγγραφέα. Η στάση αυτή, οφειλόταν κυρίως σε άγνοια και αδυναμία κατανόησης του νοήματος και της τεχνικής των κωμωδιών. Η ενασχόληση του νεαρού Κατσέλη με τον «ποιητή των ποιητών» σχολιάστηκε θετικά από τη διάνοηση της εποχής⁶. Στα πλαίσια αυτά ο νεαρός λόγιος ανοίγει το δρόμο στη θεατρολογία, και τα δοκίμια του αποτελούν τις πρώτες συστηματικές μονογραφίες για σαιξπηρικά κείμενα, όπως τόνισε σε σχετική διάλεξη ο καθηγητής Β. Πούχνερ, σε ημερίδα που διοργάνωσε για τον Πέλο Κατσέλη, το τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών το 2001.

Αλλά και στη σκηνική πράξη η συμβολή του Κατσέλη είναι πρωτότυπη και διεκδικεί δίκαια το χαρακτήρα μιας επαναστατικής καινοτομίας στον τομέα του λαϊκού θεάτρου. Στον όρο αυτό, έδωσαν νέο και ουσιαστικό περιεχόμενο τα μεγάλα θεάματα που παρουσίασε στην ελληνική επαρχία τη δεκαετία του '50.

Ο λαϊκός πολιτισμός στις ποικίλες μορφές του και ειδικότερα το δημοτικό τραγούδι ως περιεχόμενο αλληλά και αισθητική φόρμα, αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης του Πέλου Κατσέλη, όπως δείχνει η συστηματική διδασκαλία του στη Σχολή αλληλά και οι αναλύσεις του σε συγκεκριμένα δημοτικά τραγούδια. Το 1938 αναφερόμενος στο ρόλο του θεάτρου γράφει: «Το θέατρο όχι σαν ένας ξένος και ουδέτερος παράγοντας της επίσημης ζωής του κράτους, αλληλά σαν μια έκφραση βασική και σαν παραστάτης σπουδαίος της καθολικής ζωής του λαού. Το θέατρο όχι μια διασκέδαση φυλαγμένη για τους λίγους αλληλά μια λειτουργία εθνική, που πηγάζει από το λαό και προς το λαό απευθύνεται»⁷. Δέκα περίπου χρόνια αργότερα, ο Πέλος Κατσέλης με το «Φυσικό Θέατρο», σε συνεργασία με την Περιηγητική Λέσχη παρουσίασε ολοκληρωμένα την ευφάνταστη πρότασή του σχετικά με το ρόλο και τις δυνατότητες του θεάτρου, απόλυτα σύμφωνη με τους σκοπούς της Περιηγητικής Λέσχης: να γνωρίσουμε την Ελλάδα. Σε νευραλγικούς τόπους, σε χώρους μυθικούς να οργανώσουμε ετήσιους κύκλους εορτών και πανηγυριών, που θα την προβάλλουν και θα την αναδείξουν όχι μόνον σαν φυσικό, εξάισιο σε ομορφιά περιβάλλον, αλληλά και σαν πνεύμα, σαν μνήμη, σαν παράδοση, σαν ζώσα πραγματικότητα»⁸.

Οι χώροι που φιλοξένησαν το «Φυσικό Θέατρο» ήταν η Ύδρα το 1951, η Ναύπακτος το 1952 και το Μεσολόγγι το 1956 και το 1957. Τα έργα, αναφερόμενα στην παράδοση, στην ιστορία αλληλά και στο παρόν κάθε τύπου, έγραψαν «κατά παραγγελία» οι συγγραφείς Δημ. Μπόγρης (*Τα κύματα της Ύδρας, Σκοτεινιά στον Έπαχτο*), ο Νίκος Τσεκούρας (*Καημοί στο Μεσολόγγι*), και ο Νότης Περγιάλης (*Τραγούδι στο Μεσολόγγι*). Οι συγγραφείς έμειναν για αρκετό διάστημα στα μέρη αυτά και γνώρισαν από κοντά τις συνθήκες ζωής των κατοίκων τους. Η συμμετοχή των κατοίκων συμπλήρωνε τον ιδιάζοντα χαρακτήρα των παραστάσεων. Ο Πέλος Κατσέλης αναφερόμενος στις γιορτές της Ύδρας γράφει: «Με συγκίνηση κι ευγνωμοσύνη θυμόμαστε την αποκάλυψη εκείνης της βραδιάς το Μάη του 1951, όταν πραγματοποιήθηκε η γιορτή στην Ύδρα. Τότε συνειδητοποιήσαμε για πρώτη φορά τη μεγάλη σημασία που προσφέρει το ελληνικό τοπίο για τη διεξαγωγή και στρουκτούρα μιας παράστασης. Για μας ήταν μια

συνειδητοποίηση και μια αποκάλυψη του ρόλου που είχε να διαδραματίσει η νέα μορφή θεάτρου που τώρα πρόβαλλε, του λεγόμενου ΦΥΣΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ. Για το ελληνικό θέατρο ανοίγονται νέοι ορίζοντες. Σε τούτη τη μορφή του θεάτρου βασικός παράγων είναι ο τόπος, η φύση. Αυτός πρώτα υπάρχει και καλεί το σκηνοθέτη και το συγγραφέα να τον δραματοποιήσει και να τον τεχνουργήσει. Αυτός ο παράγων -ΦΥΣΗ- καθορίζει κάθε φορά τη μορφή, το ύφος και τα μέσα τα εκφραστικά της τέχνης του. Αυτός απαιτεί για γνήσια έκφραση και αξιοπιστία, όχι μόνο καλλιτέχνες αλλά και τη συμμετοχή του λαού που κατοικεί το συγκεκριμένο τόπο και τον ζει»⁹.

Το αποκορύφωμα της πορείας τού Φυσικού Θεάτρου ήταν το θρυλικό Μεσολόγγι. Η πόλις αυτή, ιδιαίτερα κατάλληλη για την ενσάρκωση των οραμάτων του Πέλου Κατσέλη, λόγω του φυσικού σκηνικού της λιμνοθάλασσας αλλά και της πλούσιας ιστορικής μνήμης, φιλοξένησε για δύο συνεχόμενα καλοκαίρια το Φυσικό θέατρο.

Στις παραστάσεις του «Φυσικού θεάτρου» συμμετείχαν ηθοποιοί του Εθνικού Θεάτρου Αλέκα Κατσέλη, Άννα Ραυτοπούλου, Λέλα Νενεδάκη, Λουίζα Ποδηματά, Βέρα Δεληγιάννη (Υδρα) Γεώργιος Γληνός, Θάνος Κωτσόπουλος, Χριστόφορος Νέζερ, Ηλίας Σταματίου, Αθανάσιος Κεδράκας, Ιορδάνης Μαρίνος, Χάρης Πλακούδης (Ναύπακτος), Ελένη Χατζηναγύρη, Ελλη Ξανθάκη, Έλλη Βοζικιάδου, Μαθαίνα Ανουσάκη, Τζένη Ρουσέα, Κυβέλη Μυράτ, (εγγονή της Κυβέλης), Χρ. Νέζερ, Λάμπρος Κωνσταντάρας, Τζαβαλής Καρούσος, κ.ά. Το σκηνικό χώρο, διαμόρφωσε σύμφωνα με τις ανάγκες του έργου ο ζωγράφος Σπύρος Βασιλείου, συμμετείχαν καλλιτέχνες της Λυρικής Σκηνής και όμιλοι εθνικών χορών, για τους οποίους η Ντόρα Τσάτσου έγραψε τη χορογραφία και τις εκδηλώσεις συντόνιζε η γνωστή χορογράφος Λουκία. Η τολμηρή πρόταση του Πέλου Κατσέλη, έφερε στο προσκήνιο το αίτημα της θεατρικής αποκέντρωσης, το οποίο υποστήριξε θερμά ο πνευματικός κόσμος, όπως φαίνεται στις δηλώσεις του Ι.Μ Παναγιωτόπουλου, του Ηλία Βενέζη και άλλων επώνυμων στοχαστών¹⁰, καθώς και στα άρθρα του αθηναϊκού τύπου¹¹.

Το ενδιαφέρον του Πέλου Κατσέλη για τα λαϊκά θεάματα ανοικτού χώρου συνεχίζεται αμείωτο τα επόμενα χρόνια. Το Νοέμβριο του 1960 σε καλλιτεχνικό συνέδριο του Σ.Ε.Η¹² αναπτύσσει τις δυνατότητες που παρέχει η ελληνική φύση για υπαίθρια λαϊκά θεάματα. Εφαρμόζοντας τις απόψεις του, το 1964 με το Άρμα Θεάτρου, τον εταιρικό θίασο του Σωματείου Ελλήνων Ηθοποιών, παρουσιάζει την *Ειρήνη* του Αριστοφάνη σε μετάφραση Βασ. Ρώτα και σκηνικά και κουστούμια Σπ. Βασιλείου. Το έργο παρουσιάστηκε αρχικά στη Σφενδόνη του Παναθηναϊκού σταδίου και στη συνέχεια σε 42 παραστάσεις σ' όλη την Ελλάδα, με έκδηλο το χαρακτήρα του λαϊκού πανηγυριού¹³. Το Μάιο του 1966 παρουσιάζει στα κάστρα του Μυστρά για τα Παιδιολόγια το *Θρύλο του Μυστρά* του Άγγελου Τερζάκη. Το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου σκηνοθετεί την *Ερωφίλη* του Χορτάτζη για το Άρμα Θεάτρου στο υπαίθριο θέατρο «Θέσπις» στου Παπάγου¹⁴ και στη συνέχεια σε περιοδεία στα κάστρα και στα υπαίθρια θέατρα όλης της Ελλάδας. Η διασκευή του έργου από το Νότη Περγιάλη, περιόρισε σημαντικά

την έκταση διατηρώντας ωστόσο το δέσιμο της πλοκής και την ουσία της τραγωδίας. Τα ιντερμέδια, τα οποία για πρώτη φορά παρουσιάστηκαν σε παράσταση της κρητικής τραγωδίας, συμπυκνωμένα και διασκευασμένα, συνενώθηκαν σ' ένα σύνολο, το οποίο παρουσιάστηκε ανάμεσα στις δύο πράξεις του έργου, δίνοντας στην παράσταση το χαρακτήρα της λαϊκής γιορτής, μόνιμη επιδίωξη του Πέλου Κατσέλη.

Ο γερμανοτραφής Κατσέλης, συνεχίζοντας την παράδοση του Φ. Πολίτη στους νευραλγικούς τομείς θεωρίας δράματος και θεάτρου, ως θεατρικός κριτικός θα συμβάλλει σημαντικά στη μεσοπολεμική σαιξπηρολογία, εφαρμόζοντας στη συνέχεια τις απόψεις του στη σκηνική πράξη. Ανήκει μαζί με τους Μουζενίδη και Καραντινό, στους σημαντικούς Έλληνες θεατράνθρωπους, που ασκώντας παράλληλα με τη θεωρία και τη θεατρική πράξη, συνέβαλαν στην εδραίωση του σκηνοθετικού θεσμού και έχοντας αφομοιώσει τα δυτικά επιτεύγματα στον τομέα της θεατρικής τέχνης, εφάρμοσαν δημιουργικά στη μεσοπολεμική Ελλάδα τα «αγαθά της εσπερίας» δίνοντας ένα νέο δυναμικό περιεχόμενο στο αίτημα της ελληνικότητας. Ήταν πάνω από όλα ένας «ποιητής» που πίστευε στην «αθανασία του θεάτρου».

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Τα βιογραφικά στοιχεία από το πρόγραμμα της ημερίδας, που διοργάνωσε το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1991.
2. Π. Κατσέλης: «*Σαν πρόλογος. Το νόημα του θεάτρου*», στο: Σαίξπηρ 1. Οθέλλος. Νόημα και Χαρακτήρες, Τυπογραφικά Καταστήματα Ακροπόλεως, Αθήνα, Αθήνα 1932, σ. 28.
3. Βλ. Β. Πούχνερ : «*Κατσέλης και Σαίξπηρ*», στο Κλίμακες και Διαβαθμίσεις, εκδ. Ιωλκός, Αθήνα 2003, σ. 143-152.
4. Π. Κατσέλης, «*Γύρω από το θέατρο, Ο Σαίξπηρ κωμωδιογράφος*». Θεωρία. Ζητήματα αισθητικής και σημειωτικής, εκδ. Θεωρία, Αθήνα 1983. Η πρώτη έκδοση της μελέτης έγινε το 1943 με εκδότη τον Αριστείδη Μαυρίδη και με υπέροχες ξυλογραφίες του χαράκτη Τάσσου, οι οποίες επαναλήφθηκαν και στην έκδοση του 1983.
5. Με θέμα τη Δωδέκατη Νύχτα του Σαίξπηρ, ο Κατσέλης έδωσε διάλεξη στη Λέσχη Καλλιτεχνών στις 25 Οκτωβρίου του 1935 και το Νοέμβριο του 1936 για το Ρωμαίο και την Ιουλιέττα, έπειτα από την παράσταση του έργου στο Βασιλικό θέατρο.
6. Θ.Ν. Συναδινός: «*Σαίξπηρ. Οθέλλος. Μελέτη του κ. Πέλου Κατσέλη*», Ελεύθερος Άνθρωπος, 6, 11. 1932.
7. Πέλος Κατσέλης: «*Τα Άρματα του Θέσπιδος*» στη *Γερμανική επαρχία*, 31.12.1938. Το απόκομμα, στο οποίο δεν αναγράφεται το όνομα της εφημερίδας από το αρχείο του Πέλου Κατσέλη στο Ε.Λ.Ι.Α.
8. Πέλος Κατσέλης: «*Το Φυσικό θέατρο*», περ. Περιηγητική, Ιαν.- Φεβρ. 1977, σ. 24.
9. Ο.π., σ. 25.
10. Δημ. Σιατόπουλος: «*Το Φυσικό θέατρο*» στο: Ελληνική Περιηγητική Λέσχη .Οδοιπορικός Σύνδεσμος (1921-1991), Αθήνα 1991, σ. 186-187.
11. Ο.π., σ. 187-188. Σημειώνουμε ότι ακόμη και ο Άλκης Θρύλος που διατύπωσε αρνητικά σχόλια για την παράσταση, παραδέχτηκε στη συνέχεια τη σπουδαιότητα του εγχειρήματος και τόνισε :«Οι θεατρικές γιορτές σε διάφορα μέρη της Ελλάδος πρέπει να επιτύχουν και να εδραιωθούν. Θα ήταν από κάθε άποψη κρίμα να μη συνεχισθούν». (Άλκης Θρύλος, ό.π., σ. 229).
12. Μαρία Μαρκεζίνη: «*Πολιτιστική δραστηριότητα του Σ.Ε.Η. Συνέδρια*», στον τόμο Ογδόντα χρόνια Σ.Ε.Η., εκδ. Κ.Π Σμιπιλίας, Αθήνα 1999, σ. 421. (επιμέλεια Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου).
13. Άλκης Θρύλος, Το Ελληνικό θέατρο, τόμ. Ι, (1964-1966), εκδ. Ίδρ. Ουράνη, Αθήνα 1981, σ. 85-87.
14. Ο.π, σ. 416-418.

ΤΟ ΑΠΡΟΟΠΤΟ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Της *Ματίνας Μόσχοβη*

Λένε πως με την εξιδανίκευση επιτυγχάνεται η ομαλή ένταξη του νέου ανθρώπου στο κοινωνικό περιβάλλον, χωρίς να εμποδιστεί η προσωπική του ανάπτυξη. Οι νέοι, (δροσεροί κι ευλύγιστοι στο σώμα) έχουν συχνά σκέψη, «εξωτικά δύσκαμπτη», τα χρώματα της οποίας κινούνται από το ακατέργαστο άσπρο, στο ακατέργαστο μαύρο, αφού σε άλλο σημείο είναι στραμμένη η ψυχή και σε άλλο σημείο ο λύχνος της. Η μεν ψυχή, ευπαθής, αμχαναίει μέσα στην προσμονή, την αυταπάτη και την απαίτηση: «Η ζωή να είναι έτσι όπως θα ήθελα να είναι», ο δε λύχνος της, αποκαλύπτει τη βάνουση εφαρμογή της άγνοιας πάνω στις ευμετάβλητες ανθρώπινες καταστάσεις.

Ο νέος άνθρωπος λέει ο Αριστοτέλης, υπερβολικά αγαπά και υπερβολικά μισεί· και ο Νίτσε σχολιάζει πως ανώριμα αγαπά και ανώριμα μισεί, επειδή η ψυχή και τα φτερά του πνεύματός του είναι ακόμη δεμένα και βαριά.

Αυτό το υλικό παραλαμβάνει σε γενικές γραμμές ο παιδαγωγός, ο δάσκαλος. Κι αν έχει τη δωρεά να είναι πραγματικός δάσκαλος, τότε καθίσταται στην κυριολεξία ένας Κοδόμβος στην ανακάλυψη του εαυτού του μαθητή, επειδή κανένας μόνος του δεν μπορεί να εκτρίψει το φως.

Μια τέτοια παρουσία ήταν ο Πέλλος Κατσέλης, βαθύς, οξύνους, διορατικός, ευρυμαθής, αυστηρός, θεραπευτικός, δίκαιος, τολμηρός, ασυμβίβαστος, χωρίς ηλικία, επειδή οι αθηναίοι άνθρωποι εμπεριέχουν όλες τις ηλικίες και τολμούν όπως και τα παιδιά να θέτουν τα έσοχα ερωτήματα.

Τα φθινόπωρα, τους χειμώνες αλλιά και τις αμφιθυμικές μέρες της άνοιξης, ο δάσκαλος φορούσε έναν πλεκτό καφέ σκούφο. Κατέβαινε για τα μαθήματά του το απόγευμα, ενώ το πρόγραμμα της εποχής ξεκινούσε από το μεσημέρι. Κατέβαινε λοιπόν, ευθυτενής και αρωματισμένος. Η φωνή του, επιβλητική, χωρίς ποτέ να γίνεται καταπιεστική, ακόμη κι όταν σε επέπληττε, ξανάδινε στις λέξεις την αρχική τους στιλπνότητα.

Στο πρώτο έτος η εκπαίδευσή μας εστιαζόταν στο δημοτικό τραγούδι, γιατί καμιά παιδεία δεν είναι ούτε νοητή, ούτε δυνατή αν δεν έχει τις ρίζες της στη μεγάλη πνευματική παράδοση του λαού της. Έτσι στο πρώτο εξάμηνο, ο δάσκαλος φώτιζε τις ημέρες μας διδάσκοντας τις παραλλαγές: *Της Νύφης* που κακοτύχησε, *του Γιοφυριού*

της Άρτας, *του Νεκρού Αδελφού*, αλλιά και τα μοιρολόγια του κάτω κόσμου, *της Λυγερής* και του *Χάρου* κι εκείνο το αριστουργηματικό: *Γιατί είναι μαύρα τα θουνά*.

Δίδασκε με εμμονή αξιοθαύμαστη, ακαταπόντος τον έσω λόγο, δηλαδή τη σκέψη και τον έξω λόγο, δηλαδή την έναρθη εκδήλωσή του. Όταν τον αναρρίπιζε ο οίστρος, στην προσπάθειά του να καταδείξει το «θεμελιώδη ρυθμό» όπως έλεγε ο Σολωμός, άδραχνε με το δεξί του χέρι το σκούφο, η φωνή του ανέβαινε σ' ένα εκθαμβωτικό κρεσέντο, το χέρι υπογράμμιζε την κίνηση του λόγου και τότε αιφνίδια, αντιλαμβάνόσουν το απρόοπτο του πνεύματος, εκείνο το ξάστερο βάθος της ελληνικής λαλιάς να ψαύει αναστάσιμα την ακοή σου, προορισμένο να παραμένει ακατάβλητο, άφθαρτο μεσ' στην αιωνιότητα. Αιφνίδια, αντιλαμβάνόσουν ότι ο ηθοποιός – το πρωτεϊκό αυτό πλάσμα – οφείλει να διακονήσει το ύψιστο συμβάν του ανθρώπου: Το Λόγο. Κι ότι δεν ανήκει ο Λόγος σ' αυτόν, αλλιά αυτός στο Λόγο. Κι ακόμη ότι το υλικό της τέχνης του ηθοποιού, που είναι ο άνθρωπος, αποτελεί το αεί ζητούμενο και το αεί απορούμενο και γι' αυτό η φωνή του δασκάλου σε καθούσε να τολμήσεις ένα άλμα προς τη ζωή, σε καθούσε να μάθεις να «στηρίζεις το ένα σου πόδι έξω απ' τη γή για να μπορέσεις κάποτε να σταθείς επάνω της».

Ευλογημένα ανοιξιάτικα απογεύματα που η κυοφορία της άνοιξης εισχωρούσε από το παράθυρο της μεγάλης αίθουσας, στη σκηνή με τους μαύρους τοίχους κι έσμιγε με την εκστατικότητα της νιότης και τη μορφή του Δασκάλου που υπαγόρευε από το τραπεζάκι του: *Έστιν ούν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας και τελείας...*

Αν κάποιος αφύπνισε μέσα σου το νόστο για το αληθές, το ιερό και το ωραίο, αν κάποιος μόχθησε να σε διδάξει το θάρρος να χρησιμοποιείς το δικό σου νού, για να μη γίνεις άλλος απ' αυτόν που θα ήθελες να είσαι, επειδή άλλοι σε θέλουν άλλον, αν, παρά τις κραυγαλέες επαληθεύσεις πανταχόθεν: «ότι από τόσο στραβόξυλο που φτιάχτηκε ο άνθρωπος, τίποτε ίσιο δεν μπορεί να δημιουργηθεί», αν κάποιος σου δίδαξε ότι αξίζει να μάχεσαι και για το παραμικρό ίσιο, τότε ένα είναι σίγουρο: ότι η ζωή σε φιλοδώρησε με μια θαυμαστή παρουσία, με την παρουσία ενός αθηναίου Δασκάλου.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ

Της *Έφης Ροδίτη*

Το απρόσμενο τηλεφώνημα της Έφης Μαρκουλάκη γι' απόψε, να θυμηθούμε και να μιλήσουμε μαζί για τον αγαπημένο μου Δάσκαλο και Δάσκαλό μας Πέλο Κατσέλη, με ξάφνιασε, με τάραξε. Πήγα χίλια χρόνια πίσω. Στα βάρη των αιώνων!

Είπα: «Ναι» και κατρακύλησα σ' εκείνα τα ωραία και ανυποψίαστα χρόνια της Σχολής.

Και να, Εκείνος:

Να δείχνει, να καπνίζει, ν' απαγγέλλει: «*Μάνα με τους εννία σου γιούς και με τη μια σου κόρη...*», να μας μιλάει για χίλια δυό, να μας ανοίγει κόσμους και κόσμους για το θέατρο, για τη ζωή, να μας παίζει τον αγαπημένο του Τρελλό από τον *Ληρ*: «*Χάι, χάι, μ' αέρα και βροχή, βροχή*

καθημερινά». Κι' άλλες φορές να με κοιτά τρυφερά.

«*Πού ήσουνα;*».

«*Στο Λονδίνο, κύριε Κατσέλη*».

«*Ε! Σήκω, τώρα, να κάνεις πρόβα!*».

Κι' άλλες εικόνες από Εκείνον, άσχετες η μία με την άλλη, αλληπαλλήλες, απανωτές, τόσο πολλές που αυτή η βουτιά στα παλιά, να σου φέρνει ζάλη, ίλιγγο, «*τον εξάισιο ίλιγγο*», που λέει και ο Ρίτσος μας στη *Σονάτα του Σελινόφωτος*.

Τυχαία, πήγα σε σχολή, τη Σχολή του. Η δασκάλα μου, Νέλλη Μαρσέλλη, ηθοποιός του Εθνικού Θεάτρου, μου 'κανε μαθήματα ορθοφωνίας· γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Αίγυπτο. Τα ελληνικά μου ήταν πολύ

Οι κόρες του Πέλλου και της Αλέκας Κατσέλη, Νόρα και Λούκα και ο Γεράσιμος Αρσένης, σύζυγος της Λούκας

καλά – είχαμε σπουδαίους δασκάλους – αλλήλα τα μιλούσα με ελαφριά ξενική προφορά. Αυτό με ενοχλούσε. Δε μ' άρεσε. Γι' αυτό και τα μαθήματα ορθοφωνίας.

Με προέτρεψε, λοιπόν, η δασκάλα μου να πάω σε Δραματική σχολή. «Στου Κατσέλη να πας. Είναι πολύ καλή σχολή. Είναι κι η Αλέκα». Μάζεψα κουράγιο, το τρελό μου καρδιοχτύπι και πήγα.

Η σχολή ήταν στην Ασκληνπιού, λίγο πιο ψηλά από τον Άι Νικόλα. Παλιό σπίτι, μπορεί κι εκατό χρονών με την καγκελένια του πόρτα, τη σκάλα του, την αυλή του. Τώρα στη θέση του, πολυκατοικία! Ποτέ δεν ξαναπέρασα από 'κει.

Η πρώτη επαφή με το Δάσκαλο; Μου 'κοψε τη μιηλιά. Ψηλός, ξερακιανός, άντρας γοντευτικός, μάτια διαπεραστικά. Σε τρυπούσαν. Φτάναν μέσα σου ως εκεί που δεν παίρνει άλλο. Σε διέλιθαν.

Μ' ένα ποίημα, πέρασα στη σχολή. Μας έκανε Υποκριτική. Απογοήτευση! Ούτε Σέξπιρ, ούτε Τσέχοφ, ούτε Λόρκα, ούτε τίποτα!

«Μα τι γίνεται;», λέγαμε, «δε θα τους παίξουμε; Αμάν πια με το δημοτικό τραγούδι».

«Ναι, δημοτικό τραγούδι και πάλη δημοτικό τραγούδι», μας έλεγε. «Μόνο αν ξέρουμε τα δικά μας, θα καταλάβουμε τ' άλλα. Να μάθουμε τις ρίζες μας για να πάμε παραπάνω».

Μας πήρε, λοιπόν, από το χέρι και μας σεργιάνισε στα υπέροχα Δημοτικά μας Τραγούδια, τ' Ακριτικά, της Αγάπης και του Έρωτα, τα Μοιρολόγια, της Ξενιτειάς...

Τον ακούω ν' απαγγέλει. Η βαθιά, αντρίκεια, βαριά φωνή του να σε χτυπάει ίσα στην καρδιά:

«Γιατί είναι μαύρα τα θουνά και στέκουν θουρκωμένα»....

«Η Κυρά Ρήνη του Κριτού του Δούκα η θυγατέρα...».

Η ελληνικότητα ήταν μια από τις αρχές του. Αν και ξενοσπουδαγμένος δεν την ξέχασε και μας τη μεταλαμπάδευσε. Του χρωστώ χάρη μεγάλη γι' αυτό. Τα πρώτα μας ψελλίσματα στην υποκριτική τα πήραμε από τα

πρόσωπα-ρόλους των Δημοτικών Τραγουδιών.

Ακέραιος, ασυμβίβαστος, ο Δάσκαλος! Ηπειρώτης γαρ. Σκέμμι το κεφάλι που λέμε στην κοινή μας πατρίδα, την Ήπειρο. Δεν υποχωρούσε στις αρχές του, τα πιστεύω του. Πατρικός, τρυφερός με μας, αυστηρός πολύ αν δεν είμαστε εντάξει, συνεπείς, εργατικοί.

Εργαζόμενος. Προσπαθούσα να μην απουσιάζω, να μη φτάνω αργοπορημένη. Έμπαινα, λοιπόν, στην τάξη, στις μύτες, σιγά-σιγά, μην ακουστεί κι· αλλήλα πάντα, πάντα μ' έκανε τσακωτή! Με κοίταζε διαπεραστικά μέσα από τα γυαλιά του :

«Είστε σεις μαθήτριά μου; Θα δώσετε εξετάσεις και σεις;».

Κατέβαζα το κεφάλι.

Νόρα, Λούκα, είστε μια πολύ τρυφερή μου ανάμνηση! Σας θυμάμαι να 'ρχεστε στη Σχολή όμορφα, χαριτωμένα, γελαστά κοριτσάκια και κει στο χοί να σας αγκαλιάζει με λατρεία.

Και η Αλέκα; Η Αλέκα μας! Πολλά της οφείλουμε... Το στήριγμα του Πέλλου· ερωτευμένη μια ζωή μαζί του.

Ο Κατσέλης μάς έφερε στη Σχολή σπουδαίους Δασκάλους: Τον αξέχαστο Μάνο Κατράκη, τον πρωταγωνιστή του Εθνικού Γιώργο Γληνό, τον Ιορδάνη Μαρίνο – μας έκανε τραγωδία – τον Κουκούλη, τον Φουρκύτη για τα θεωρητικά.

Πέρα από την κλασική ύλη στα θεωρητικά και τους ρόλους που μας έδιναν να ετοιμάσουμε – πάντα από το κλασικό ρεπερτόριο – μας γοήτευαν με ιστορίες για παλιούς ηθοποιούς, για τα ανεπανόληπτα, θαυμαστά, ηρωικά πια για μας θεατρικά μπουλουκία κ.ά.

Θυμάμαι με αγάπη τους δασκάλους μου. Με αγάπη, ευγνωμοσύνη και με κάποια ενοχή, αν θέλετε. Εκείνοι ήταν μαζί μας, δίπλα μας και μας έδιναν, απλόχερα, την πείρα τους, την έγνοια, την αγάπη τους. Εμείς, «ωραία κι ανυποψίαστα παιδιά (ωραία ακριβώς γιατί είναι ανυποψίαστα)», όπως λέει ο Ρίτσος στη *Σονάτα του Σελινοφωτός*, δε μας περνούσε ποτέ από το μυαλό, δε φανταζόμασταν ότι μπορεί να τους παιδέυει, να τους προβλημάτιζε προσωπικά κάτι, να είχαν κάποια πίκρα. Για μας ήταν δάσκαλοι και μόνο δάσκαλοι, που άλλη έγνοια δεν είχαν παρά εμάς και τη Σχολή.

Έτσι και για το Δασκαλό μας. Για μας ήταν μοναδικός, αζεπέραστος. Δεν μπορεί να υπήρχε τίποτε που να τον πικραίνει. Πέρασε καιρός, για να μάθω πως τον είχαν πικράνει πολλοί και πολύ. Στη Σχολή, αξιοπρεπής, κλεισμένος στον εαυτό του. Δε μίλησε ποτέ για κάτι δικό του!

Όσοι είχαμε το προνόμιο να είμαστε κοντά του, όσοι ευτυχίσαμε να είμαστε μαθητές του, με πόνο θα θυμόμαστε πως ο αγαπημένος μας Δάσκαλος, ο ασυμβίβαστος, ο ανυποχώρητος, ο παθιασμένος με το θέατρο, έφυγε πικραμένος απ' αυτό!

ΔΩΡΑ ΜΑΣΚΛΑΒΑΝΟΥ

Ο καθένας που καταπιάνεται με μια ταινία που μόνος του την αποφασίζει, αυτό που βαθύτατα θέλει, είναι να τακτοποιήσει κάποια ζητήματα μέσα του, που σχετίζονται με τον πυρήνα της ταινίας του. Σ' αυτήν τη διαδικασία πιστεύω. Ο δάσκαλός μου στη Δραματική Σχολή, με

συνοδεύει και θυμάμαι τα λόγια του μέχρι τώρα. Αναζήτησα τρεις συμμαθητές μου από τότε, και θέλησα μαζί τους να θυμηθώ και να βεβαιωθώ ότι η πίστη, η εμπιστοσύνη και η αγάπη μου γι' αυτόν τον άνθρωπο, είναι και σήμερα μια συνθήκη που επηρεάζει και οδηγεί το λόγο και τον τρόπο της δουλειάς μου.

Πρόσωπα του κινηματογράφου, του θεάτρου, της μουσικής και της λογοτεχνίας

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΙΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΜΕ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΚΑΜΠΟ

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 15/2/2009

- Προβολή της ταινίας του Θανάση Παπακώστα «ΣΤΑ ΚΕΡΑΤΑ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ» (2007)

Επιμέλεια αφιερώματος: **Δήμητρα Οικονόμου**

ΟΙ ΠΟΤΕΣ ΤΗΣ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

*«Γύρω από τούτο το ακούραστο τραπέζι,
που το φαΐ και το πιτό μας κουβαλά,
τη μέρα κλείσαμε αδυσώπητη μέρα,
με τα διλήμματά της και τις αναποδιές.
Α, βλέφαρα μοιθυβένια
α, και μάτια θολά!*

*Γεια σας πότες της στρογγυλής τραπέζης,
που τα σαρκία σας η μέθη κυβερνά.
Ας είναι μια φορά τίποτα να μην πούμε,
τον ψιθυρο των άστρων έπιασε η γκλάβα μου.
Α, αρμονία και χάος!
Πάλι στα ίδια γυρνά...»*

Δίσκος: *Στην Ανδρομέδα και στη γη.*

Στίχοι & Μουσική Θανάσης Παπακωνσταντίνου

Η περιπέτεια για μένα, νομίζω πως ξεκίνησε πριν 15, περίπου, χρόνια με μια κασέτα με την *Αγία Νοσταλγία*, που μόλις είχε κυκλοφορήσει και μου την έφερε ένας φίλος από την παρέα της Κινηματογραφικής Λέσχης, λέγοντάς μου «άκου αυτό...».

Λίγες μέρες μετά, είδα, για πρώτη φορά σε ζωντανή εμφάνιση το δημιουργό αυτού του δίσκου, σ' ένα μικρό μαγαζί κάπου στα Εξάρχεια, όπου, χωρίς προβολείς και ηχητικά εφέ, με μια μικρή μπάντα δημιούργησε μια πολύ ζεστή και γλυκιά ατμόσφαιρα, Έτσι πρωτογνώρισα το Θανάση Παπακωνσταντίνου.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, οι χώροι των εμφανίσεων, όπως και η μπάντα, μεγάλωσαν, οι προβολείς έπεσαν επάνω τους και να, που, το σωτήριο έτος 2007 κυκλοφορεί μια ταινία που καταγράφει όλο αυτό το πανηγύρι που προκύπτει από τη συνεργασία του Θανάση με την παρέα των «Λαϊκεδέλικα». *Στα Κέρατα Του Ταύρου* ο τίτλος.

Είδα, για πρώτη φορά, την ταινία πριν από ενάμισι χρόνο, σ' ένα μικρό καφενείο στο Θησείο και ένιωσα και πάλι την ίδια ζεστή και γλυκιά αίσθηση εκείνου του πρώτου live. Αυτό το «χειροποίητο» φιλμ λειτούργησε αυτόματα μέσα μου, αφήνοντας μια γεύση σαν αυτή του σπιτικού φαγητού της μαμάς, που, παρά τις όποιες μικρές ατέλειές του, έχει πάντα υπέροχη μυρωδιά και είναι φτιαγμένο με μεράκι, αγάπη και αγνά υλικά. Αμέσως αναζήτησα το σκηνοθέτη, με σκοπό να του ζητήσω να προβάλλουμε την ταινία στην Κινηματογραφική Λέσχη. Έτσι γνώρισα το Θανάση Παπακώστα.

Μάιος του 2009 σήμερα, κι έχω αναλάβει να γράψω στο περιοδικό *ΠΡΟΣΕΧΩΣ* για την περιπέτεια της διοργάνωσης της εκδήλωσης της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης (Κ.Λ.Η.) όπου προβλήθηκε η ταινία *Στα Κέρατα Του Ταύρου* και με την ευκαιρία, να κάνω κι ένα μικρό αφιέρωμα στον αγαπημένο μου καλλιτέχνη.

Τι παραπάνω, άραγε, θα μπορούσε να γραφτεί σήμερα σ' ένα τέτοιο αφιέρωμα για το μουσικό, τον άνθρωπο, τον ποιητή - θα τολμούσα να πω χωρίς να παρεξηγηθώ - Θανάση Παπακωνσταντίνου που μας ταξιδεύει τα τελευταία 15 χρόνια σε κόσμους μαγικούς, μέσα από μουσικά μονοπάτια γεμάτα ευαισθησία και στοχασμό, το δημιουργό που έφερε το καινούργιο και συγχρόνως, όμορφο και σημαντικό στην ελληνική μουσική πραγματικότητα, που, αν και πάτησε σε δρόμους της παράδοσης και άντλησε απ' αυτήν τα καλύτερα στοιχεία, δεν την αντέγραψε όπως συμβαίνει συχνά και κατάφερε να σταθεί αυτόνομα, με τη δική του ξεχωριστή μουσική ταυτότητα.

Διχάζομαι ανάμεσα στην ιδιότητα του απλού μέλους της Λέσχης και της πιστής θαυμάστριάς.

Θα χρειαστώ και πάλι τη βοήθεια του σκηνοθέτη Θανάση Παπακώστα (άραγε τότε θα τελειώσει η δική του περιπέτεια...) κι ελπίζω να δώσουμε την αίσθηση στον αναγνώστη ότι ανάμεσά μας βρίσκεται κι ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου. Δ. Ο.

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Μια μουσική και όχι μόνο... περιπέτεια, για το σκηνοθέτη Θανάση Παπακώστα, το κεντρικό πρόσωπο της ταινίας Θανάση Παπακωνσταντίνου αλλιώς και για μένα προσωπικά που ανέλαβα για λογαριασμό της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης τις επαφές για τη διοργάνωση της προβολής της ταινίας *Στα Κέρατα Του Ταύρου*.

Προηγήθηκαν αμέτρητα τηλεφωνήματα και συναντήσεις με τους δύο δημιουργούς μέχρι να εξασφαλισθεί η απαραίτητη συναίνεση για την παραχώρηση της ταινίας στην Κ.Λ.Η. Δεν ήταν και τόσο απλό, όπως αρχικά νόμιζα – ακόμη δεν έχω καταλάβει πώς κατάφερα να τους πείσω – και δεν είχα φανταστεί πόση αγωνία θα ζούσα μέχρι να φτάσει η ταινία στην οθόνη της αίθουσας προβολών της Λέσχης.

Στο παρασκήνιο της προετοιμασίας κι ένας έντονος διάλογος, στο Forum των φανατικών θαυμαστών του Θανάση Παπακωνσταντίνου, σχετικά με το δυσεύρετο DVD που πολλοί επόθησαν αλλά λίγοι κατάφεραν να δουν. Το κοινό του Forum τελικά δεν ήρθε στην προβολή. Σκέπη φασαρία για το τίποτα, θα έλεγα, αλλά δεν πειράζει.

Αποτέλεσμα, η πιο «χαμηλών» τόνων εκδήλωση που έγινε μέχρι σήμερα για τον αγαπημένο καλλιτέχνη. Ένα «άλλο» κοινό, παρακολούθησε τη συγκεκριμένη προβολή και ήταν διαφορετικό απ' αυτό που είχαμε ως τώρα συναντήσει σε συναυλίες ή και στις προβολές που προηγήθηκαν. Ένα κοινό που μας εξέπληξε κυρίως για την προσήλωσή στο οπτικοακουστικό θέαμα αλλά και για τον τρόπο που εξέφρασε την ικανοποίησή του, μ' ένα ζεστό χειροκρότημα κι ένα «ευχαριστώ» που κάποιοι ψιθύρισαν σαν να τους είχαμε κάνει ένα ακριβό δώρο. Αυτό το κοινό, σίγουρα θα αποτελούσε ευχάριστη έκπληξη και για τον ίδιο το Θανάση Παπακωνσταντίνου, αν ήταν εκείνο το βράδυ του περασμένου Φλεβάρη κοντά μας. Τα λόγια και η μουσική του, στάθηκαν ικανά, ακόμη και μέσα από την οθόνη, για άλλη μια φορά, να προκαλέσουν συναισθήματα.

Από κοινού με το Θανάση Παπακώστα συμφωνήσαμε να μη γίνει συζήτηση μετά την προβολή γιατί η ταινία ήταν από μόνη της μια συναυλία, και για μας αυτό που είχε σημασία ήταν να φύγουμε από την αίθουσα με τον απόηχό της.

Ένα προσωπικό, μεγάλο «ευχαριστώ» και στους δύο δημιουργούς μαζί αλλά και στον καθένα χωριστά, για το δώρο αλλά και για το αίσιο τέλος αυτής της περιπέτειας. Δ. Ο.

Η ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Αν και μας στέρησε τη φυσική του παρουσία εκείνη τη βραδιά, σαν ελάχιστη αποζημίωση, ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου μας έστειλε μια αφιέρωση που συνάδει απόλυτα με το χαρακτήρα της Κινηματογραφικής μας Λέσχης. Πρόκειται για στίχους που έγραψε εμπνευσμένος από την κινηματογραφική ταινία των αδελφών Ταβιάνι *Ο Σαν Μικέλε είχε έναν κόκορα* και θα κυκλοφορήσουν μελοποιημένοι, από τον ίδιο, στον καινούργιο δίσκο που ετοιμάζει.

Οι στίχοι δημοσιεύονται στο τέλος του αφιερώματος με την εκτίμηση ότι αποτελούν τον καλύτερο επίλογο.

Θανάσης Παπακώστας, Δήμητρα Οικονόμου και Δημήτρης Καλαντίδης, λίγο μετά την προβολή.

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ ΘΑΝΑΣΗ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ...

Από την πρώτη στιγμή που άκουσα τον Γιώργο Μιχαήλ να τραγουδά από τον δίσκο «Αγία Νοσταλγία», «Μάσκα δεν έχω να γυρνώ στο καρναβάλι ετούτο...», η συγκίνηση ήταν άμεση. Από τότε πέρασαν πάνω από δέκα χρόνια όταν τα αγαπημένα τραγούδια του Θανάση Παπακωνσταντίνου παντρεύτηκαν με τον ήχο των «Λαϊκεδέλικά» και απογειώθηκαν δημιουργώντας ένα εκρηκτικό αποτέλεσμα.

Αυτό που συνέβαινε στις συναυλίες ήταν απίστευτο. Με οδηγό τα τραγούδια του Θανάση, ο Μπάμπης Παπαδόπουλος ως πρωτομάστορας μαζί με όλους τους μουσικούς και την προσθήκη της Μάρθας Φριτζήλα στα φωνητικά, έφτιαξαν ένα σχήμα ανεπανάληπτο για τα ελληνικά δεδομένα.

Εκείνη την περίοδο έγινε η γνωριμία μου με το Θανάση και στο πλαίσιο της παρέας, είπαμε να καταγράψουμε σε βίντεο αυτή την μπάντα. Φτιάξε κάτι να το δω κι αν μου αρέσει να το κάνουμε DVD... μου είπε ο Θανάσης και έτσι ξεκίνησε το έπος αυτής της ιστορίας που ονομάστηκε «Στα Κέρατα Του Ταύρου».

«Πάμε να κάνουμε ένα γύρισμα κι αν γίνει δουλειά, τότε θα πληρωθούμε...» είπα σε μια ντουζίνα φίλων και ξεκίνησαμε μια εργασία που ο καθένας μας ακούμπησε ανιδιοτελώς ό,τι είχε διαθέσιμο, μια κάμερα, ένα τρίποδο και κυρίως αγάπη.

Πρώτο γύρισμα στις 22-3-2004 στο θέατρο «Χώρα» και το αποτέλεσμα του αρχικού ημιτελούς μοντάζ, που σκοπό είχε να είναι ένα δείγμα προς τη δισκογραφική εταιρία «ΛΥΡΑ» για να εγκρίνει την δημιουργία ενός DVD, άρεσε τόσο στο Θανάση που αποφάσισε να κάνει ο ίδιος την παραγωγή της επιχείρησης.

Κάπως έτσι ξεκίνησε η εργασία που θέλησα να έχει μια διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο παραγωγής, που αφορά δηλαδή την αισθητική, πολιτιστική, πολιτική και καλλιτεχνική αντιμετώπιση.

Αρχικά δημιούργησα την τεχνική υποδομή του μοντάζ στο σπίτι μου, για να υπάρχει η δυνατότητα η εργασία να προχωρά με τους ρυθμούς που απαιτεί το έργο και όχι τα χρονοδιαγράμματα μιας εταιρείας παραγωγής που θέλει να έχεις τελειώσει από «χθες» ένα έργο και με τις λιγότερες δυνατόν εργατοώρες.

Όσον αφορά το περιεχόμενό του, το πρώτο ζητούμενο ήταν να αποδώσω τη μαγική αίσθηση των συναυλιών, δηλαδή τη συγκίνηση και αδρεναλίνη που οδηγούν στη βαθιά ψυχική ανάταση που μοιάζει με ζαλάδα και μέθη· έτσι το έργο ξεκινά με τα τραγούδια να ρέουν όπως ακριβώς και στις συναυλίες, ένα ταξίδι από την «Αγρύπνια» στην «Ανδρομέδα».

Με την πρώτη ματιά το έργο έχει αρχή μέση και τέλος, όμως, πέρα απ' αυτό, διεκδίκησα να έχει κι έναν ακόμα τρόπο ανάγνωσης, με φιλοσοφική υπόσταση περισσότερο.

Η θεωρία της σπείρας, του αέναου ταξιδιού του σύμπαντος που ταξιδεύει και περιστρέφεται στο χωροχρόνο κάνοντας τα πράγματα να επαναλαμβάνονται χωρίς ποτέ να είναι ίδια, έτσι η μουσική και τα τραγούδια είναι αφορμή και οδηγός μαζί, σ' ένα ταξίδι χωρίς τέλος και αρχή, οι εικόνες και οι συνειρμοί υφαίνουν μια σπείρα, γι' αυτό και η ταινία αρχίζει και τελειώνει με την ίδια σκηνή σε διαφορετικό χωροχρόνο, «Στο άπειρο πορεύομαι... απ' το άπειρο ξεκίνησα...».

Έπειτα θέλησα να μεταφέρω την άποψη του Θανάση, να μιλήσει γι' αυτά που θα 'θελε και να επιλέξει ο ίδιος τι θα επικοινωνήσει στον κόσμο. Έτσι ό,τι ήθελε στο έργο είναι δική του επιλογή.

Η επόμενη κίνηση ήταν η μεταφορά της ατμόσφαιρας της μπάντας στη σκηνή και τα παρασκήνια. Ένα σύνολο, κάτι παραπάνω από το άθροισμα των επιμέρους μελών, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Γιώργος «Μπαντούκ» Αποστολάκης.

Το επόμενο βήμα αφορούσε τη δική μου αίσθηση πάνω στο έργο του Θανάση αλλιώς και την άποψη και τους προβληματισμούς μου για πράγματα γενικότερα, δηλαδή προσάθησα να φτιάξω μια παράλληλη προσωπική ιστορία, με πολιτικές, κοινωνικές και οικολογικές προεκτάσεις με την ελπίδα να βρω κοινό τόπο συνάντησης ανησυχιών με τους ανθρώπους γύρω μου.

Όλη η προσπάθεια ήταν πολύ δύσκολη και κουραστική, προσπαθώντας πάντα να έχει το δυνατόν μικρότερο κόστος και με τους φίλους πάντα να βοηθούν αφιλοκερδώς.

Μετά το θέατρο «Χώρα» συνεχίζονται τα γυρίσματα το καλοκαίρι του 2004 στο «Θέατρο Βράχων» όπου γίνεται το αδιαχώρητο, στον Κίσαβο με ελαφρύτερο σχήμα, στο Λυκαβηττό το Σεπτέμβριο που ακολούθησε και γενικά διαγράφεται μια πορεία δυο χρόνων με την μπάντα για την ολοκλήρωση των γυρισμάτων.

Στο επίπεδο του μοντάζ, αυτό που θέλησα ήταν να πειραματιστώ και να συνθέσω το υλικό όπως με καθοδηγούσε το κάθε τραγούδι, δηλαδή με διαφορετικούς τρόπους και διαφορετική αισθητική, εκεί όπου μπερδεύονται οι φόρμες μεταξύ τους, έτσι κάποιες στιγμές γίνεται γρήγορο, άναρχο, και ίσως δύστροπο, προσπαθώντας να αλλιάξει την καθιερωμένη ματιά.

Στο έργο υπάρχει κι ένα ανέκδοτο τραγούδι του **Λουκά Θάνου** με το **Νίκο Ξυλιούρη** να ερμηνεύει: «Χαραυγή κατ' επάνω του θανάτου», θέλοντας να γεφυρώσει το «Όταν χαράζει» με τη διαδρομή του «Τειρεσία». Επίσης υπάρχει το τραγούδι «**Το Πρόσωπο του Ντίνου**», μήνιμ ενός χαμένου φίλου, με το οποίο θέλησα με τρόπο λίγο περιπαιχτικό μα και μεταφυσικό να ενώσω σε φραστικό επίπεδο και όχι μόνο, εμένα με το Θανάση, δηλαδή από τον Παπακώστα στον Παπακωνσταντίνου η απόσταση είναι ένα «Ντίνου», μια απόσταση που τραγουδά μέσα από μια ερασιτεχνική ηχογράφιση 25 χρόνων «Έχω δει ένα πρόσωπο που 'χε χίλιες όψεις κι ένα που είχε μόνο μια σαν νάταν σε καλούπι...» στιχάκια που με παραπέμπουν στην πρώτη επαφή μου με τον Θανάση, «Μάσκα δεν έχω να γυρνάω στο καρναβάλι ετούτο...»

Με τέτοιες σκέψεις και υψηλής καλλιτεχνικής αισθητικής προθέσεις, φτιάσαμε στο καλοκαίρι του 2006 που ο Θανάσης μετά από ώριμη σκέψη κι αφού υπολόγισε όλες τις παραμέτρους του κόστους παραγωγής, ανακοίνωσε ότι οικονομικά το όλο εγχείρημα ήταν ασύμφορο και έτσι αποσύρεται απ' αυτό.

Προκειμένου λοιπόν να βρω διέξοδο γι' αυτή την τριετή εργασία και να μην την πετάξω στα σκουπίδια αφού είχα επενδύσει χρόνο, χρήμα και πολλή αγάπη, αποφάσισα να την πληρώσω εγώ και να δώσω στο έργο μια ντοκιμαντερίστικη οπτική για να μπορέσει να βρει διέξοδο μέσα από το φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, όπως και έγινε.

Τελειώνοντας την εξιστόρησή μου, να πω ότι η εργασία αυτή ήταν πραγματικά μια «χειροποίητη» παραγωγή που έγινε με τα λιγότερα τεχνικά μέσα γι' αυτό η εικόνα και ο ήχος κάποιες στιγμές δεν είναι στο επίπεδο που της αξίζει.

Ελπίζω εκείνοι που έζησαν αυτές τις συναυλίες και θα δουν το έργο «Στα Κέρατα Του Ταύρου» να πουν με χαρά στο τέλος «ήμουν κι εγώ εκεί...».

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου έχει ένα μοναδικό προνόμιο στα ελληνικά μουσικά χρονικά. Είναι ο μόνος, ή ίσως ένας από τους λίγους, Έλληνας καλλιτέχνης, που έγινε γνωστός πριν τον πλησιάσουν τα Μ.Μ.Ε., πριν ο έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος ασχοληθεί μαζί του. Το κοινό του τον ανακάλυψε μέσα από «υπόγειες», θα λέγαμε, διαδρομές και όχι μέσα από τη διαφήμιση.

Σήμερα που όλοι μιλάνε και γράφουν γι' αυτόν, οι

Θανάσης, Λαϊκεδέλλικα και Γιώργος Μιχαήλ σε συναυλία στην Κοζάνη φανατικοί θαυμαστές του, συχνά, ξέρουν περισσότερα απ' αυτά που δημοσιεύονται.

Το κοινό του Θανάση, είναι πολύ ιδιαίτερο, πολύ πιστό και «ταξιδιάρικο». Ο ίδιος, χαρακτηρίζει αυτούς που παρακολουθούν τις συναυλίες του με τον όρο «συναυλιακός τουρισμός» μιας και, πράγματι, πολλοί είναι αυτοί που ταξιδεύουν στην Ελλάδα, στα μέρη που ταξιδεύει κι αυτός για να δώσει συναυλίες.

As θυμηθούμε, λοιπόν, τις πιο σημαντικές στιγμές της πορείας του στο «χώρο» μέσα από μια σύντομη εργοβιογραφία που μπορεί να δώσει πληροφορίες σε κάποιους νεότερους και να ξυπνήσει μνήμες στους παλιότερους που, χρόνια τώρα, τον ακουλούμε στα μουσικά του ταξίδια.

Σύντομο βιογραφικό

Ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου γεννήθηκε το 1959 στον Τίρναβο, (στα κέρατα του ταύρου τον άφησε η μάνα του), όπου και μεγάλωσε.

Σπούδασε μηχανολόγος μηχανικός στη Θεσσαλονίκη και στη συνέχεια υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία στην Κοζάνη.

Μετά το στρατό αρχίζει ν' ασχολείται με την κατασκευή μουσικών οργάνων (μπουζούκια, μαγαζαμάδες κ.ά.).

Για κάποια χρόνια δούληψε στη Λάρισα, στη Δ.Ε.Υ.Α.Λ. ως εργοστάσιος δημοσίων έργων, ενώ παράλληλα έγραφε στίχους και μουσική.

Η πρώτη του σημαντική επαφή με το χώρο της μουσικής ήταν μια συνάντηση με το Μάνο Λοΐζο.

Δυστυχώς, ο Μάνος «έφυγε νωρίς» και δεν υπήρξε συνέχεια.

Σήμερα, ζει στο Μεταξοχώρι Αγιάς με την οικογένειά του, έχει δύο γιούς, τα δίδυμα Αριστοτέλη και Κωνσταντή και ασχολείται αποκλειστικά με τη μουσική, με δικό του, πια, στούντιο ηχογραφήσεων και δική του εταιρία παραγωγής.

Δισκογραφία

Αγία Νουσαλγία. Ο πρώτος δίσκος του Θανάση Παπακωνσταντίνου κυκλοφορεί το 1993 σε παραγωγή Νίκου Παπάζογλου και κάνει αμέσως αίσθηση. Ερμηνευτές ο συνθέτης και ο Γιώργος Μιχαήλ.

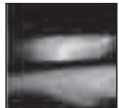
Στην Ανδρομέδα και στη γη. Δεύτερος δίσκος, κυκλοφορεί το 1995 και τον κάνει ευρύτερα γνωστό. Συμμετέχουν η Μελίνα Κανά και ο Σωκράτης Μάλαμας που επιμελήθηκε και την ενορχήστρωση.

Της αγάπης γερακάρης. Τρίτος δίσκος και πάλι σε συνεργασία με τη Μελίνα Κανά, το 1996.

Λάφυρα. Σε συνεργασία με το συγκρότημα ASHKHABAD από το Τουρκμενιστάν, κυκλοφορεί το 1998 ο τέταρτος δίσκος, με ερμηνεύτρια και πάλι τη Μελίνα Κανά.

Βραχνός Προφήτης. Πέμπτος δίσκος, το 2000, σε ενορχήστρωση Μπάμπη Παπαδόπουλου (Τρύπες) και ερμηνευτές εκτός από το συνθέτη τους Γιάννη Αγγελιάκα (Τρύπες) και Λιζέτα Καλημέρη. Καινούργιος ήχος όπου ο ηλεκτρισμός συναντά την παράδοση, με εξαιρετικό αποτέλεσμα.

Αγρύπνια, Το 2002 κυκλοφορεί ο έκτος δίσκος ενορχηστρωμένος και πάλι από τον Μπάμπη Παπαδόπουλο. Τραγουδούν ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου, ο Σωκράτης Μάλαμας και ο Νίκος Παπάζογλου.

Τα ζωντανά. Το 2004 ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου και οι Λαϊκεδέλικα κυκλοφορούν ένα διπλό, τον έβδομο κατά σειρά δίσκο, με ηχογραφήσεις από ζωντανές εμφανίσεις. Εδώ, συμμετέχει για πρώτη φορά η Μάρθα Φριντζήλα.

Οι πρώτες ηχογραφήσεις. Το 2005 κυκλοφορεί, για λογαριασμό του περιοδικού ΔΙΦΩΝΟ, ο όγδοος κατά σειρά κυκλοφορίας δίσκος. Μια συλλογή 6 πρωτόλειων ηχογραφήσεων, μετέπειτα γνωστών τραγουδιών.

Η βροχή από κάτω. Ένατος δίσκος σε ενορχήστρωση Θ. Παπακωνσταντίνου και Κώστα Θεοδώρου το 2006. Πειραματισμός ήχων από ετερόκλητες πηγές και στίχοι, μεταξύ άλλων, των Νίκου Καρούζου και Λόρκα. Απόπειρα, όπως λέει ο ίδιος ο Θανάσης, να προσεγγίσει το παράδοξο.

Διάφανος. Το 2006 κυκλοφορεί το δέκατο άλμπουμ, σε παραγωγή της οικογενειακής εταιρίας «Αχός». Τραγουδούν οι Σωκράτης Μάλαμας, Μάρθα Φριντζήλα, Φώτης Σιώτας και ο συνθέτης.

Σαμάνος. Καλοκαίρι του 2008 κυκλοφορεί το ενδέκατο άλμπουμ, η ...πολυσυστημένη, συνεργασία του Θανάση με το Διονύση Σαββόπουλο.

Συμμετοχές

Εκτός από την παραπάνω προσωπική δισκογραφία συναντάμε το Θανάση να υπογράφει στίχους ή μουσική ή και τα δύο σε δίσκους φίλων όπως ο Σωκράτης Μάλαμας, ο Βασίλης Παπακωνσταντίνου, η Λιζέτα Καλημέρη, η Σοφία Παπάζογλου, ο Γιάννης Χαρούλης κ.α.

Μουσική για τον κινηματογράφο

Σημαντική είναι η παρουσία του Θανάση Παπακωνσταντίνου στο χώρο του ελληνικού κινηματογράφου. Έχει γράψει τη μουσική για τις παρακάτω ταινίες:

Ο Βασιλιάς. Ταινία μεγάλου μήκους, του Νίκου Γραμματικού – 2002

Είναι ο θεός μάγισρας;. Ταινία μεγάλου μήκους, του Στέργιου Νιζήρη - 2004

Υγραέριο. Ταινία μικρού μήκους, του Μπουγιάρ Αλιμάνι – 2006

Κράτσέ με. Ταινία μεγάλου μήκους, της Λουκίας Ρικάκη – 2006

Στα Κέρατα του Ταύρου. Ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους, του Θανάση Παπακώστα – 2007

Μουσική για το θέατρο

Θεατρικές παραστάσεις για τις οποίες έγραψε μουσική ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου:

Το ημερολόγιο της άμμου. Θεατρική παράσταση που ανέβηκε το 2001

Η μοιρασιά του διαβόλου του Φαμπρίς Μελκίο. Θεατρική παράσταση που ανέβηκε από το ΚΘΒΕ το 2004

Μυστικός Δείπνος. Παράσταση χοροθεάτρου της ομάδας Sine qua non – 2005

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ

*Στο άπειρο πορεύομαι,
απ' το άπειρο ξεκίνησα.*

*Κέντρο του σύμπαντος κι αθάνατος
νόμισα ο άμυαλος πως ήμουνα.*

Από την *Αγία Νουσταλγία*

ΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ...

Ιούνιος του 2009 και ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου ξεκινά περιοδεία ζωντανών εμφανίσεων σε όλη την Ελλάδα ενώ παράλληλα ηχογραφείται ο καινούργιος δίσκος.

Του ευχόμαστε καλή επιτυχία !!!

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα τελευταία λόγια ανήκουν στο Θανάση Παπακωνσταντίνου.

Πρόκειται για τους ανέκδοτους στίχους που μας αφιέρωσε κι αποτελούν ένα ελάχιστο δείγμα για το τι μπορούμε να περιμένουμε από την επόμενη δουλειά του.

Ανέκδοτοι στίχοι από τραγούδι που θα κυκλοφορήσει μαζί με άλλα Προσεχώς... και γράφτηκε με βασική αφορμή την ταινία *Ο Σαν Μικέλε είχε έναν κόκορα* των αδερφών Ταβιάνι.

Θανάση, σ' ευχαριστούμε!!!

ΣΑΝ ΜΙΚΕΛΕ

Στίχοι & Μουσική Θανάσης Παπακωνσταντίνου

*Δεν μ' αναγνωρίζετε γιατί έληπα καιρό,
τα δάκρυά μου δεν σας λένε κάτι.
Λοιπόν διηγηθείτε μου τι έγινε εδώ
να βρω ξανά του νήματος την άκρη.*

*Πείτε μου εκείνες τις ιστορίες σας
που κάνουν τα καλάρια να λυγίζουν
στα όρια των χωραφιών και -εν μέσω άπνοιας-
τα μέτωπα των αγροτών δροσίζουν.*

*Φωτογραφίες δείξτε μου αυτών που Κυριακή
γεννήθηκαν και κείνων που 'χουν πέσει
από τη βάρκα λίγο πριν φτάσει στην ακτή
γιατί η ζωή τους πια δεν τους αρέσει.*

*Τα τραγούδια πείτε μου που ήλτε την αυγή
σαν σβήνουνε τα φώτα στην πλατεία
καθώς και τ' απογεύματα μετά την προσευχή
και πριν να ξεκινήσει η αλητεία.*

*Αν συνεχίζουν, πείτε μου, κοιτώντας τη φωτιά
οι άνθρωποι να κάθονται στις φτέρνες
και αν οι ομορφότερες γυναίκες, στα κρυφά,
κάτω από τη γλώσσα εκτρέφουν σμέρνες.*

*Πείτε μου ακόμα αν έρχεται στην άκρη του χωριού
ο ήλκος του θανάτου τους χειμώνες,
που, σαν κουνούσε την ουρά, το γάλα έπνιξε
στα τρομαγμένα στήθη απ' τις λεχώνες.*

*Πείτε μου. Μην βρέθηκε η σκάφη που, παλιά,
λουζόμουνα με ήλιο και με χιόνι
ή τα μαλλιά που φύλαξε απ' την πρώτη μου κουρά
η μάνα, που ακόμα ρούχα απλώνει;*

*Το πτυελοδοχείο του Μπακούιν το χυτό,
συντρόφια, μήπως βρέθηκε και κείνο,
να φτύσω μέσα με οργή, που οι νέες εποχές
με κάνουν να μοιάζω με κρετίνο;*

Η ναζιστική κατοχή στην Ελλάδα (1941-1944)

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ 1941-1944

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 29/3/2009

- Προβολή της ταινίας της Αλίντας Δημητρίου «ΠΟΥΛΙΑ ΣΤΟ ΒΑΛΤΟ» (2008)
- Συζήτηση με εισηγητές τους Αλίντα Δημητρίου (σκηνοθέτιδα της ταινίας) και Στράτο Κερσανίδη (κριτικό κινηματογράφου)

«ΠΟΥΛΙΑ ΣΤΟ ΒΑΛΤΟ» ΤΗΣ ΑΛΙΝΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Του Στράτου Κερσανίδη

Η δύναμη της εικόνας είναι αδιαμφισβήτητη. Εκτός από τη δυνατότητα επηρεασμού είναι μέγιστη η υπηρεσία που προσφέρει στη διατήρηση της μνήμης. Ζωγραφική, φωτογραφία, κινηματογράφος και τηλεόραση εν μέρει, επιβεβαιώνουν το αδιαμφισβήτητο αυτής της δύναμης.

Οι πληροφορίες οι οποίες εμπεριέχονται στις παλαιότερες ταινίες είναι μεγάλης αξίας, αφού έχουν αποτυπώσει το χώρο και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων, τα επαγγέλματα, τις κοινωνικές τάξεις, τη μόδα, την αρχιτεκτονική, την πολεοδομία κτλ. Κι αν αυτή η αποτύπωση στις ταινίες μυθοπλασίας (fiction) δεν αποτελεί το ζητούμενο, το αντίθετο συμβαίνει με τις ταινίες τεκμηρίωσης ή ντοκιμαντέρ. Η διαφύλαξη της μνήμης αποτελεί τη μέγιστη υπηρεσία που προσφέρει αυτό το κινηματογραφικό είδος στις νεότερες γενιές αλλά και στους μελετητές της ιστορίας.

Τα χρόνια που τη χώρα πλάκωνε η φοβέρα, υπήρξαν άνθρωποι που δεν υποχώρησαν, που δε συνθηκολόγησαν, που «χαράμισαν» τη ζωή τους επειδή δεν ανέχονταν να κοιτάζουν χαμηλά. Η Αλίντα Δημητρίου, με πάνω από 50 ντοκιμαντέρ μέχρι σήμερα στο ενεργητικό της, αποφάσισε να δώσει φωνή στους ανθρώπους «χωρίς φωνή», στις γυναίκες που πήραν ενεργό μέρος στην Εθνική Αντίσταση, καθώς και τις οδυνηρές συνέπειες για τη συμβολή τους στο κίνημα κατά των κατακτητών. Με το πρώτο της ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους *Πουλιά στο Βάλτο*, η Αλίντα Δημητρίου,

Αλίντα Δημητρίου και Στράτος Κερσανίδης (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

μας φέρνει πρόσωπο με πρόσωπο με εκείνες τις γυναίκες – μάρτυρες, τις οποίες παρακολουθούμε να μιλούν για τη γεμάτη ενθουσιασμό και πάθος στράτευσή τους στις αντιστασιακές οργανώσεις. Από την Ιουλίτσα Μπίμπα, που μετέφερε τα εκρηκτικά στην ΕΣΠΟ για την ανατίναξη της, και η οποία πιάστηκε, βασανίστηκε άγρια και εκτελέστηκε από τους ναζιστές με τσεκούρι στη Γερμανία, μέχρι την Ελένη Σκαρπέτη που οδηγήθηκε από Έλληνες στο Γουδί και διασώθηκε την τελευταία στιγμή.

Στην ταινία παρουσιάζονται 32 γυναίκες μάρτυρες και το σύνολο των γυναικών που κατέθεσαν είναι 40. Οι γυναίκες αυτές αναφέρουν τις διάφορες πλευρές της αντιστασιακής τους δράσης. Τις βλέπουμε και τις ακούμε να μιλούν για πολλα, για την οργάνωση συσσιτίων, εμπύχωση του λαού, ενημέρωση με συνθήματα, προκηρύξεις, χωνί, συμμετοχή στις κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις, αντίσταση και οργάνωση στις φυλακές, προβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στα βασανιστήρια και στις εκτελέσεις. Αλλά και για τον ένοπλο αγώνα και τη συμμετοχή τους σε μάχες με τους κατακτητές. Μια από τις πιο σκοτεινές σελίδες της νεοελληνικής ιστορίας, δηλαδή οι διώξεις, οι εξορίες και τα βασανιστήρια που υπέστησαν μετά την απελευθέρωση, διερευνάται από το φακό της Αλίντας Δημητρίου, η οποία υπογράφει το σενάριο και τη σκηνοθεσία της ταινίας.

Όπως κάθε ταινία ντοκιμαντέρ έτσι και *Τα πουλιά στο Βάλτο* κρίνονται από την τεκμηρίωση και από το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα. Ας ξεκινήσουμε από το δεύτερο και ας μιλήσουμε για τη σκηνοθεσία. Τι σημαίνει σκηνοθεσία; Κάτι πολύ απλό, αλλά όχι εύκολο να γίνει, τουλάχιστον από τους μη κατέχοντες, όπως ο υποφαινόμενος. Σημαίνει ΠΥΘΜΟΣ. Δηλαδή να προκαλεί στο θεατή την αίσθηση της πληρότητας, πιο απλά να μη τον αφήνει να βαρεθεί, η ταινία να μην «κάνει κοιλιά», όπως λέμε. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως η Αλίντα δεν έχει τέτοιο πρόβλημα. Αν και έχω δει την ταινία τρεις φορές, ουδέποτε ένιωσα πως βαριέμαι και το πιο σημαντικό, δεν αντιλήφθηκα κάτι τέτοιο για το κοινό. Αντίθετα διέκρινα προσήλωση στα όσα επί της οθόνης προβάλλονταν. Βέβαια, μεγάλο ρόλο στο ρυθμό παίζει

το μοντάζ. Το οποίο, όπως γνωρίζουμε, είναι η τέχνη της δημιουργίας συναισθήματος. Υπάρχει κάποιος εδώ ο οποίος να διαφωνεί πως η ταινία είναι γεμάτη συναισθήματα; Νομίζω πως η συγκίνηση είναι διάχυτη σε αυτή εδώ την αίθουσα όπως και σε όσες άλλες προβλήθηκαν τα *Πουλιά*... Και είναι μία συγκίνηση η οποία διαχέεται μεν σε όλη την ταινία, μέσα από τις συγκλονιστικές αφηγήσεις των υπέροχων αυτών γυναικών, αλλά έχει και μία κλιμάκωση, έχει κορυφώσεις. Και αυτό, επιτρέψτε μου, δεν είναι τυχαίο. Είναι σκηνοθετική μαεστρία. Είναι εκείνος ο μαγικός τρόπος με τον οποίο η σκηνοθέτιδα, η Αλίντα Δημητρίου, έκοψε και έραψε το υλικό της και το τοποθέτησε, το μοντάρισε, ανάλογα. Το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα, λοιπόν είναι κατά την άποψή μου αδιαμφισβήτητο. Παίρνει πολύ υψηλή βαθμολογία.

Τώρα όσον αφορά την τεκμηρίωση, πέραν πάσης αμφιβολίας, οι αφηγήσεις μιλούν από μόνες τους. Και υπάρχει και το πλέον σημαντικό στοιχείο, το στοιχείο της ιδεολογικής προσέγγισης. Γιατί επέλεξε η Αλίντα Δημητρίου να κάνει ένα τέτοιο ντοκιμαντέρ;

Μα για να μιλήσει για τις γυναίκες της Αντίστασης, για εκείνες τις αφανείς ηρωίδες. Και η ταινία αυτό κάνει. Έρχεται να συμπληρώσει, όχι μόνον την επίσημη ιστορία η οποία έχει κάθε λόγο να υποκρύπτει τα της Εθνικής Αντίστασης, αλλά και αυτήν ακόμη την ιστορία της Αριστεράς, τη δική μας ιστορία και να μας θυμίσει πως ακόμη κι εμείς σε αυτόν τον τομέα, δηλαδή στην αναγνώριση της γυναικείας

συμβολής, δεν πρέπει να αισθανόμαστε ιδιαίτερα υπερήφανοι.

Πάνω από όλα, όμως, η ταινία συμβάλει στη διατήρηση της μνήμης. Σε αυτήν, χωρίς την οποία κανείς λαός δεν μπορεί να σταθεί και να προχωρήσει. Και αυτή η μνήμη βάλιεται εσχάτως πανταχόθεν. Ζούμε μία διαρκή επίθεση της λήθης, μέσα από διάφορα ιδεολογήματα τα οποία σκοπό έχουν την αναθεώρηση της ιστορίας. Αμφισβητούνται πλέον απροκάλυπτα τα εγκλήματα του φασισμού, προσπαθούν να εξισώσουν, τα όχι αθώα σταλινικά καθεστώτα, με τη ναζιστική ληϊλία που σάρωσε την Ευρώπη. Στη χώρα μας η επιχείρηση έχει ένα πολύ ωραίο και πιασάρικο όνομα. Λέγεται Εθνική Συμφιλίωση. Μόνο που όσο ωραία μπορεί να είναι η συμφιλίωση για τις σημερινές γενιές που δεν έχουν καμία σχέση με τα γεγονότα εκείνης της εποχής, κουβαλιά μαζί της την αναθεώρηση της ιστορίας, τη λήθη, εξισώνοντας το θύτη με το θύμα. Συχνά εμφανίζονται οι θύτες ως νικητές, θαρρείς και κυβέρνησαν ποτέ αυτόν τον τόπο. Ιδού, λοιπόν, ένα νέο πεδίο αγώνα, ένα πεδίο αντίστασης που ανοίγει.

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Της Αλίντας Δημητρίου

Η ταινία *Πουλιά στο βάλτο* αναφέρεται σε όλες εκείνες τις γυναίκες που έλαβαν μέρος στην Εθνική Αντίσταση.

Με τον τίτλο θέλησα να αποδώσω μεταφορικά την ταπείνωση που υπέστησαν. Στάθηκαν πλάι στους άνδρες και αγωνίστηκαν για την ελευθερία της πατρίδας τους. Εκτελέστηκαν βασανίστηκαν, νοσηλεύτηκαν σε ψυχιατρικές κλινικές, σκοτώθηκαν σε μάχες και άλλες πέρασαν τα καλύτερα χρόνια της ζωής τους σε φυλακές και εξορίες. Τα ψυχικά τους τραύματα είναι ακόμα φανερά. Μια γυναίκα μου είπε πως κάθε χρόνο που κάνουν αναμνηστικές εκδρομές στους χώρους της εξορίας βγάζει έρπη. Μια άλλη ότι έχει θραύσματα ακόμα στο πόδι της.

Άλλη είναι κουφή, άλλη με σπασμένη σιαγόνα. Εκείνο όμως που διαπιστώθηκε, και η πιο νέα του συνεργείου δεν κατανοούσε, είναι ότι η απειλή δεν έχει ξεπεραστεί. Παρόλο που είναι έτοιμες ακόμα και σ' αυτή την ηλικία να επαναλάβουν αν χρειασθεί τα ίδια.

Όταν τέλειωσε η ταινία πήρα μια δημοσιογράφο (την κόρη του μουσικοσυνθέτη Ξένου) να την ευχαριστήσω για το ενδιαφέρον που είχε επιδείξει για την ταινία και η οποία μου είπε: « η τάδε (94 χρονών) τώρα τελευταία δε μου φαίνεται και πολύ καλά. Δεν της κάνεις ένα τηλεφώνημα;» Κάνω το τηλεφώνημα και ακούω μια ξεψυχισμένη φωνή «Τι, ποιος, α». Τελικά καταλαβαίνει. Της θυμίζω πόσο γέλια είχαμε κάνει στο γύρισμα, τι ωραία είχαμε περάσει και τότε, πιστέψτε με, αρχίζει να μου διηγείται ξανά, με φωνή που νταν σάηπιγγα, γεγονότα εκείνης της εποχής από το 2ο αντάρτικο. Την άφησα γεμάτη ελπίδες και πίστη να συνεχίσει. Είναι δασκάλα από την εποχή του Μεταξά και έχει εκδόσει μέχρι σήμερα 5 - 6 βιβλία με μνήμες, φωτογραφίες και πληροφορίες και έχει τώρα άλλο βιβλίο στο τυπογραφείο. Όπως μια άλλη που νοσηλεύτηκε

σε ψυχιατρική κλινική μου είπε με ύφος ναζιάρικο : «Γίνεται διαδήλωση χωρίς να πάω;» Είναι ακόμα όλες τους μάχιμες με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο. Καμιά, μα καμιά δεν κάθεται στα αυγά της. Το υλικό που έχω στα χέρια μου είναι μεγάλη διάρκεια, διότι κάθε γυναίκα μιλάει για το πριν και για το μετά την απελευθέρωση.

Το αποτέλεσμα είναι δυο ταινίες:

Η πρώτη *Πουλιά στο βάλτο* (Κατοχή - Φυλακές), 2008.

Η δεύτερη *Η ζωή στους βράχους* («Εμφύλιος» και Εξορίες), 2009.

Χρειάστηκα τέσσερα χρόνια. Εκείνο που μου φέρνει λύπη είναι πως μέσα σ' αυτά τα χρόνια, γύρισμα και μοντάζ της ταινίας, εννιά από τις σαράντα μάρτυρες έφυγαν χωρίς να προλάβουν να δουν τις ταινίες.

Προσπάθησα να αποκαλυφθεί ο ρόλος των κοινωνικών ομάδων «χωρίς φωνή» ο οποίος αγνοείται από την επίσημη γραπτή ιστορία. Ο νεότερος κλάδος της «προφορικής ιστορίας» ερευνά τις ζωντανές μαρτυρίες των μη επωνύμων, μαζί και τις βιοματικές εμπειρίες τους για να φωτίσει πληρέστερα το παρελθόν, και τις δυναμικές της ιστορίας που δεν μπόρεσαν να πραγματοποιηθούν.

Και στις δυο ταινίες ομάδες «χωρίς φωνή» είναι οι γυναίκες. Το μήνυμα που δίνουν οι γυναίκες μέσα από την ταινία είναι η αξιοπρέπεια και το ήθος. Και το περισσότερο, πως με το λόγο τους μας λένε ότι δε βιώνουν καμιά ήττα και αυτό είναι το πολύ σημαντικό.

Η ταινία γεννήθηκε και πορεύτηκε σαν πολιτική πράξη.

Έφτασε στο Φεστιβάλ χωρίς να χρηματοδοτηθεί από κανέναν και φυσικά κανείς μας δεν πληρώθηκε ούτε ένα ευρώ. Πιστεύαμε όλοι σ' αυτό που φιάχναμε με μια ψυχή.

Και τα βραβεία που πήρε η ταινία δεν ανήκουν σε μένα, είναι βραβεία που έδωσε το Κοινό στην Εθνική μας Αντίσταση.

Η ναζιστική κατοχή στην Ελλάδα (1941-1944)

Η ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΔΙΣΤΟΜΟΥ (10/6/1944) ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΗ ΣΦΟΥΝΤΟΥΡΗ

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 22/3/2009

- Προβολή της ταινίας του Στέφαν Χάουπτ «ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΓΥΡΗ» (ΕΛΒΕΤΙΑ, 2006)
- Συζήτηση με εισηγητές τους Αργύρη Σφουντούρη, Χρυσούλα Σφουντούρη - Τζάθα, Μαρία Σφουντούρη - Παπαϊωάννου και Παναγιώτη Σφουντούρη (επιζήσαντες της σφαγής του Διστόμου)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΠΙΖΗΣΑΝΤΑ ΤΗΣ ΣΦΑΓΗΣ ΤΟΥ ΔΙΣΤΟΜΟΥ ΑΡΓΥΡΗ ΣΦΟΥΝΤΟΥΡΗ

Ο Αργύρης Σφουντούρης γεννήθηκε το 1940 στο Δίστομο Βοιωτίας. Στις 10 Ιουνίου του 1944 στρατιώτες μιας γερμανικής ειδικής μεραρχίας των Ες - Ες σκοτώνουν 218 κατοίκους του χωριού. Ανάμεσα στα θύματα συγκαταλέγονται οι γονείς και τριάντα συγγενείς του Αργύρη. Σε ηλικία οκτώμισι ετών μεταφέρεται στο παιδικό χωριό Πεσταλότσι στην Ελβετία. Μετά τις σπουδές του εργάζεται ως φυσικός σε λύκεια της Ζυρίχης και, παράλληλα, αρχίζει να γράφει ποιήματα, δοκίμια και να μεταφράζει έργα Ελλήνων συγγραφέων (όπως Κазαντζάκη, Καβάφη, Σεφέρη, Ρίτσο) στα γερμανικά.

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας αγωνίζεται για την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα. Εκδίδει στη Ζυρίχη το πολιτιστικό περιοδικό *Προτύπια* στο οποίο δημοσιεύει ποιήματα και άλλα κείμενα, τα οποία απαγορεύονται στην Ελλάδα.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 αποφασίζει να ασχοληθεί με την αναπτυξιακή βοήθεια και περνά μερικά

χρόνια στη Σομαλία, στην Αιθιοπία, στο Νεπάλ και στην Ινδονησία, όπου συνεργάζεται σε ένα πρόγραμμα για την ίδρυση Ανωτάτων Τεχνικών Σχολών. Παράλληλα, διεξάγει νομικό αγώνα, ώστε να δοθούν αποζημιώσεις στα θύματα της σφαγής του Διστόμου. Τον Ιούνιο του 2006 υποβάλλεται, ως τελευταίο νομικό μέσο, μία προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο, του οποίου η απάντηση εκκρεμεί μέχρι σήμερα. Επίσης, ο Αργύρης Σφουντούρης επεξεργάζεται ένα σχέδιο για μια καινούργια έκδοση της Σύμβασης της Γενεύης όπου με τον όρο «Πρωτοβουλία για την τιμή του στρατιώτη» προβλέπεται η θεμελίωση παγκόσμιων κανόνων για την εκπαίδευση των στρατιωτών. Σκοπός είναι να συγκαταλέγεται στα καθήκοντα του στρατιώτη η υποχρέωσή του να αρνείται να εκτελέσει απάνθρωπες διαταγές και να αντιστέκεται σε προτροπές για εγκληματικές πράξεις.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής βιώσατε τραυματικές εμπειρίες στο Δίστομο. Πώς σας επηρέασαν στη μαθητική σας ζωή;

Σίγουρα η Κατοχή επηρέασε τα πρώτα χρόνια της μαθητικής μου ζωής, ιδιαίτερα στον τρόπο και τον τόπο που πήγα σχολείο. Οι αδελφές μου δεν μπορούσαν να πάνε σχολείο κατά τη διάρκεια του πολέμου και μετά τη σφαγή. Μετά το '45 - '46, αν και δεν ήμουν στην κατάλληλη ηλικία για να πάω σχολείο, οι αδερφές μου, για να μην είμαι συνέχεια στο σπίτι με τη γιαγιά και τον παππού και για να με απασχολήσουν κάπως, με έστειλαν στο δημοτικό του Διστόμου. Εκεί παρακολούθησα την Πρώτη τάξη

Οι επιζήσαντες της σφαγής του Διστόμου Αργύρης Σφουντούρης, Χρυσούλα Σφουντούρη - Τζάθα, Μαρία Σφουντούρη - Παπαϊωάννου και Παναγιώτης Σφουντούρης (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

με παιδιά από διάφορες ηλικίες, μερικά από τα οποία ήταν ακόμα και τέσσερα χρόνια μεγαλύτερά μου. Την εποχή του '50 που ζούσα στην Ελβετία κι επισκεπτόμουν το Δίστομο, ο δάσκαλος μου μου έλεγε ότι ήμουν καλός μαθητής κι εγώ απορούσα, γιατί δεν το θυμόμουν καθόλου.

Στο ορφανοτροφείο με πήγε ο παππούς, όταν έπρεπε να πάω σχολείο. Έτσι με παρέδωσε στο Ζάννειο, στον Πειραιά. Εκεί τα παιδιά ήταν περίπου 10.000 και αναγκάζονταν να κάθονται τρία και τέσσερα μαζί στο ίδιο θρανίο, ενώ τα υπόλοιπα στέκονταν όρθια. Δε θυμάμαι πολλά από εκείνη την περίοδο, γιατί σύντομα μεταφέρθηκα μαζί με άλλα 200 παιδιά σε ένα παράρτημα που είχε το Ζάννειο σε ένα πευκοδάσος στην Εκάλη. Είχα πάθει νευρική ανορεξία από πάθηση του συκωτιού μου. Σίγουρα όμως εκδηλώθηκε και ως μια ψυχολογική και σωματική αντίδραση στα γεγονότα που είχα ζήσει.

Στο σχολείο της Εκάλης έκατσα δυόμισι χρόνια, από την ηλικία των έξι ως τα οκτώμισι μου χρόνια. Αυτό που θυμάμαι καθαρά - και μάλιστα υπήρξε και ένας από τους λόγους που ήθελα να φύγω - ήταν η βιαιότητα των δασκάλων. Όπως είναι φυσικό, αποτέλεσμα αυτής της στάσης ήταν τα παιδιά, τα οποία έτρωγαν ξύλα με τη βέργα και με άλλα μέσα, να συμπεριφέρονται πολύ βίαια. Εγώ δε θυμάμαι να έχω φάει πολύ ξύλο, ίσως μια - δυο φορές μόνο. Ήταν μεσαιωνική η κατάσταση, όπως στις ταινίες του Παζολίνι. Στη συνέχεια πήγα στο χωριό Πεσταλότσι όπου παρέμεινα μέχρι το τέλος του Λυκείου.

Πώς ήταν η κατάσταση εκεί;

Στο Πεσταλτότσι η κατάσταση ήταν σαφώς καλύτερη. Οι δάσκαλοι ήταν επιλεγμένοι και είχαν συνειδητοποιήσει ότι πήγαιναν να διδάξουν σύμφωνα με τις νέες μεθόδους παιδαγωγικής. Παρακολουθούσαν μαθήματα παιδαγωγικής του ίδιου του Πεσταλτότσι. Έτσι το χωριό δεν έφερε μόνο το όνομα του μεγάλου παιδαγωγού Πεσταλτότσι, αλλά εκεί εφαρμοζόταν και η παιδαγωγική του. Σύμφωνα με αυτή, το παιδί δε μαθαίνει γνώσεις με τη μέθοδο της «παπαγαλίας», αλλά απασχολεί το πνεύμα του με διάφορα γνωστικά αντικείμενα και παράλληλα κάνει κάποια χειρωνακτική εργασία. Διδασκόμασταν ορισμένα μαθήματα, όπως γυμναστική, χειροτεχνία, που τα ονομάζαμε «διεθνή», γιατί σ' αυτά συμμετείχαν όλα τα παιδιά. Θυμάμαι χαρακτηριστικά ένα δάσκαλο που μας μάθαινε χειροτεχνία με χαρτί και ξύλο. Παρόλο που δεν είχα πολύ ταλέντο στη χειροτεχνίες, έχω μάθει χίλια – δυο πράγματα κι έχω ακόμα μερικά αναμνηστικά από εκείνη την εποχή.

Στο σπίτι ζούσε μαζί μας ένας δάσκαλος-παιδαγωγός. Το παιδί έπρεπε να μαθαίνει ελληνικά αλλά και να δέχεται συναισθηματική φροντίδα. Τις περισσότερες φορές οι δάσκαλοι ήταν άνδρες, αλλά υπήρχαν και ζευγάρια παιδαγωγών, οπότε δίδασκε και η γυναίκα.

Υπάρχει ακόμα το χωριό Πεσταλτότσι;

Υπάρχει αλλά έχει τελείως διαφορετική μορφή σήμερα. Η βασική ιδέα του '44 ήταν να σωθούν τα παιδιά από τις βόμβες. Η τελική της θεμελίου λίθου έγινε στις 28 Απριλίου του 1946, ένα χρόνο δηλαδή μετά τη λήξη του πολέμου. Μια ομάδα ανθρώπων, οργανωμένοι σε σύλλογο, συγκεντρώναν χρήματα με σκοπό να φέρουν στο Πεσταλτότσι ορφανά παιδιά από την Ευρώπη, για να τα γλιτώσουν από τις βόμβες και τις καταστροφές που γίνονταν στη χώρα τους και να τα περιθάλψουν.

Από τα πρώτα διακόσια παιδιά του Πεσταλτότσι, τρεις καταφέραμε και τελειώσαμε το Λύκειο: μια Ιταλίδα, μια Γερμανίδα κι εγώ. Αργότερα ήρθαν και παιδιά από την Ασία προκειμένου να σπουδάσουν.

Πόσο σας επηρέασε συναισθηματικά η περίοδος παραμονής σας στο χωριό Πεσταλτότσι;

Οι συνθήκες σ' ένα σχολείο μέσα στο ορφανοτροφείο είναι ιδιαίτερες. Από τη μία μεριά, ο δάσκαλος έχει καθημερινά τον έλεγχο σε ορφανά παιδιά. Από την άλλη, ήταν ο ξενιτεμός· η απομάκρυνση από όλους τους στενούς συγγενείς και την κοινωνική ζεστασιά. Ήταν μια συναισθηματική απομόνωση στην τρυφερή ηλικία των οκτώμιση ετών.

Όταν ήσασταν εκεί θυμόσασταν σκηνές από το Δίστομο;

Ναι, όλες οι εικόνες ήταν αποθηκευμένες και καθόλου απωθημένες. Φυσικά οι αναμνήσεις, ήθελα δεν ήθελα, ξαναέρχονταν αλλά και ξαναζωντάνευαν με άλλες εμπειρίες. Ευτυχώς που δεν υπάρχει ένα φάρμακο να σου δώσουν για να ξεχάσεις, απλώς θα αλληλωνόταν η προσωπικότητα. Ορισμένα περιστατικά, όσο οδυνηρά κι αν είναι, αποτελούν μέρος της ζωής και το αίσθημα της ευθύνης δεν θα υπήρχε. Δε θα είχα τόσο έντονα την ευθύνη του γιατί επέζησα και τι θα κάνω στη ζωή μου, όπως την έχω τώρα.

Πως αποφασίσατε να σπουδάσετε θετικές επιστήμες;

Μέχρι λίγους μήνες πριν τελειώσω το λύκειο, ήθελα να γίνω αρχιτέκτονας. Ωστόσο, αυτό που με ενθουσίαζε στο σχολείο ήταν περισσότερο το πώς εξελίχθηκε η φυσική και η αστρονομία μετά το Μεσαίωνα. Ειδικότερα στην αστρονομία, μετά από ορισμένες έρευνες και πειράματα, μπορείς να καταλήξεις κάπου: βρίσκεις

πραγματικά ποιες ερευνητικές υποθέσεις αληθεύουν και ποιες υπήρξαν ένα προπαρασκευαστικό στάδιο για να εξηγήσεις ένα φαινόμενο. Αυτή η διαδικασία είναι που με ενθουσίαζε πάντα, ότι δηλαδή οι επιστήμονες πρέπει να κάνουν υπομονή και να μαθαίνουν να βρίσκουν τρόπους, για να κατανοούν και να εξηγούν τις καταστάσεις.

Όταν σπούδασα θεωρητική φυσική και πυρηνική φυσική, έφτασα στο σημείο ορισμένα πράγματα να μην τα καταλαβαίνω με την απλή έννοια της λέξης «καταλαβαίνω». Στα γερμανικά υπάρχει η λέξη *begreifen* που σημαίνει ότι πρέπει να τα αγγίζεις τα πράγματα, αγγιζοντάς τα μόνο μπορείς να τα καταλάβεις. Είναι πολύ ωραίες μερικές φορές οι ρίζες των λέξεων. Προκειμένου να κατανοήσεις κάτι, πρέπει να το αγγίζεις πνευματικά, να το νιώθεις με την αφή· υπεισέρχεται έτσι στη διαδικασία και το προσωπικό στοιχείο, το ανθρώπινο.

«Ένα τραγούδι για τον Αργύρη» του Στέφαν Χάουπτ (ΕΛΒΕΤΙΑ, 2008)

Πιο συγκεκριμένα, εγώ έχω σπουδάσει φυσικομαθηματικά, δηλαδή ξεκίνησα σπουδάζοντας μαζί τα μαθηματικά και τη φυσική. Στις σπουδές αυτές μετά από το δεύτερο, τρίτο χρόνο διαλέγεις ειδίκευση είτε θα γίνεις μαθηματικός παρακολουθώντας μαθήματα θεωρητικών και εφαρμοσμένων μαθηματικών είτε θα γίνεις φυσικός προχωρώντας περισσότερο στον τομέα της φυσικής. Εγώ διάλεξα στο τέλος την πυρηνική φυσική και παράλληλα την αστροφυσική. Τη διπλωματική μου εργασία την έκανα στην πυρηνική φυσική. Μετά με πήρε ο καθηγητής της πυρηνικής φυσικής ως βοηθό για να κάνω διατριβή αλλά εγώ ήθελα να ασχοληθώ με το πρόβλημα της ραδιενεργούς ακτινοβολίας, δηλαδή των πηδύλων που ενέχει η ενασχόληση με την πυρηνική ενέργεια.

Τελικά για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, φτάνουν οι άνθρωποι να συμπεριφέρονται με τόσο βάνουσο τρόπο όπως στη σφαγή του Διστόμου;

Είναι δύσκολο να δοθεί μια απάντηση σε αυτό το ερώτημα. Υπάρχουν άνθρωποι που τους δίνεται μια διαταγή και φέρονται σαν ζώα. Αυτό πρέπει να σταματήσει. Συγκεκριμένα, στην εκπαίδευση των στρατιωτών θα πρέπει να τους πλένε ότι η υποταγή και η εκτέλεση διαταγών έχει όρια και πως αυτό που δεν πρέπει ποτέ να χάσουν είναι η ανθρωπιά τους. Αναρωτιέμαι γιατί στο διεθνή χάρτη των ανθρώπινων δικαιωμάτων δεν υπάρχει το δικαίωμα των στρατιωτών να διατηρούν τη συνείδηση τους. Όπως θα έπρεπε να υπάρχει η δυνατότητα να προτείνει ένα κράτος ή το ευρωπαϊκό συμβούλιο να προστεθεί στη λίστα των ανθρώπινων δικαιωμάτων το δικαίωμα των στρατιωτών.

Όλα αυτά τα γεγονότα πώς πρέπει να τα μαθαίνουν τα παιδιά;

Ακόμη και άνθρωποι που είναι φιλήσυχτοι, αποδέχονται το δικαίωμα της αντίστασης στους κατακτητές. Είμαστε ελεύθεροι άνθρωποι, άμα δεν αντισταθείς, δε θα έχεις ελευθερία και η ελευθερία δε χαρίζεται ποτέ. Αυτό πρέπει να το μάθουν τα παιδιά, ότι δηλαδή όλα τα γεγονότα έγιναν, επειδή θέλαμε να διατηρήσουμε την ελευθερία μας, όχι μόνο ως έθνος, αλλά και ως άτομα. Αδιαμφισβήτητη η ιστορία της Κατοχής πρέπει να διδάσκεται με τρόπο που να θέτει αρχικά τα ήπια προβλήματα, ώστε να μπορούν τα παιδιά να καταλάβουν πώς λειτουργεί η ηθική και πώς λειτουργεί η αντίσταση ενάντια στην κατάργηση και την κατάρρευση της ηθικής. Αργότερα, βέβαια, όταν κοντεύουν να τελειώσουν το Λύκειο, νομίζω πως μπορούμε να τους θέσουμε και τα πιο ακραία ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα και διλήμματα.

Αποσπάσματα συνέντευξης του Αργύρη Σφουντούρη, που δημοσιεύτηκε στο Δελτίο της Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου (Ανοιξη 2009).

Λαϊκό τραγούδι και κινηματογράφος

ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης και του περιοδικού «Λαϊκό Τραγούδι» στις 8/3/2009

- Προβολή σκηνών από ελληνικές ταινίες, στις οποίες αποτυπώνονται σημαντικές μορφές του λαϊκού τραγουδιού
- Προβολή ερασιτεχνικών φιλμ αρχείου και σπάνιων βίντεο
- Συζήτηση με εισηγητές τους Γιώργο Κοντογιάννη (δημοσιογράφος, εκδότη του περιοδικού «Λαϊκό Τραγούδι»), Κώστα Φέρρη (σκηνοθέτη), Δημήτρη Υφαντή (κοινωνιολόγος) και Νίκο Μητρογιαννόπουλο (σκηνοθέτη)

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Του Γιώργου Κοντογιάννη

Καλησπέρα σας. Και ευχαριστούμε για την παρουσία σας απόψε στην εκδήλωση αυτή.

Εγώ θα παρουσιάσω μερικά αποσπάσματα από παλιές ελληνικές ταινίες, όπου ακούγονται λαϊκά τραγούδια και εμφανίζονται μερικοί από τους πιο γνωστούς και πιο σημαντικούς μουσικούς και τραγουδιστές.

Από τον παλιό ελληνικό κινηματογράφο, οι περισσότεροι φαντάζομαι ότι θυμόμαστε κυρίως τους μεγάλους κωμικούς και μερικές πολύ αστείες ατάκες. Κάποιοι θυμούνται τα νάζια της Βουγιουκλάκη ή διάφορα άλλα επιμέρους στοιχεία. Ίσως να θυμόμαστε και κάποιες ταινίες για την καλλιτεχνική τους αξία. Όμως ο ελληνικός κινηματογράφος, πέρα από την όποια καλλιτεχνική του αξία, σε κάποιες περιπτώσεις έχει και την αξία του ντοκουμέντου.

Το αντικείμενο της σημερινής συνάντησης είναι τα ντοκουμέντα που διέσωσε ο ελληνικός κινηματογράφος από τον κόσμο του λαϊκού τραγουδιού. Τα ντοκουμέντα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για όσους ενδιαφέρονται για την ιστορία του λαϊκού τραγουδιού και κατ' επέκταση για την ιστορία του ελληνικού πολιτισμού. Έχουμε το Μάρκο Βαμβακάρη και τους περισσότερους από τους σημαντικούς μουσικούς, τραγουδιστές της εποχής

Δημήτρης Υφαντής, Γιώργος Κοντογιάννης, Κώστας Φέρρης και Νίκος Μητρογιαννόπουλος (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

εκείνης σε ελληνικές ταινίες. Έχουμε εικόνες από τα παλιά κέντρα, το εξωτερικό και το εσωτερικό τους, θαμώνες να διασκεδάζουν ή να χορεύουν, σερβιτόρους και τους κανονικούς τους ιδιοκτήτες και όχι ήθοποιους ή κομπάρσους... Οι παραγωγοί, οι σεναριογράφοι και οι σκηνοθέτες, είτε για εμπορικούς λόγους, είτε γιατί είδαν την αξία και τη δύναμη του λαϊκού τραγουδιού έβαλαν στις ταινίες τους μουσικούς και τραγουδιστές να ερμηνεύουν κάποιες από τις επιτυχίες της εποχής ή και κομμάτια που πρωτοακούστηκαν μέσα από τις ταινίες αυτές και κάποια από αυτά δισκογραφήθηκαν κατόπιν και έγιναν επιτυχίες.

Αλλά και οι ίδιοι οι δημιουργοί και ερμηνευτές έσπευδαν να συμμετάσχουν σε κινηματογραφικά φίλμ γιατί έτσι διαφήμιζαν τα τραγούδια και τα κέντρα τους και φυσικά γίνονταν γνωστοί και οι ίδιοι στο πλατύ κοινό. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τότε δεν υπήρχε τηλεόραση, δεν υπήρχαν βίντεο κλίπ και στους δύο κρατικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς το λαϊκό τραγούδι ήταν ουσιαστικά αποκλεισμένο, και μόνο ο σταθμός των Ενόπλων Δυνάμεων είχε πληρωμένα διαφημιστικά προγράμματα των δισκογραφικών εταιριών, μισή ώρα κάθε μέρα.

Πριν περάσουμε στα αποσπάσματα από τις ταινίες, θα μου επιτρέψετε ένα σχόλιο. Προσωπικά θα χώριζα τον ελληνικό κινηματογράφο σε τρεις κατηγορίες. Στο λαϊκό κινηματογράφο, στον αστικό κινηματογράφο και στο λόγιο κινηματογράφο, εκείνον δηλαδή όπου οι δημιουργοί του – ανεξαρτήτως αποτελέσματος – είχαν τις λεγόμενες καλλιτεχνικές προθέσεις. Το μεγαλύτερο υλικό για το λαϊκό τραγούδι το διέσωσαν οι λαϊκές ταινίες, δηλαδή τα λεγόμενα μελό και οι κωμωδίες. Σ' αυτό που ονόμασα αστικό κινηματογράφο έχουμε κυρίως ελαφρά τραγούδια. Στο λόγιο κινηματογράφο υπάρχουν ή τα λεγόμενα έντεχνα τραγούδια ή λαϊκά, αλλά με μια γραφική και αφ' υψηλού προσέγγιση.

Θα ήθελα να προσθέσω ότι με την κυριαρχία της Φίνος Φίλμ ανέβηκε το επίπεδο της παραγωγής, αλλά

στον τομέα της μουσικής, όπου κυριαρχεί το στυλ Μίμη Πλέσσα, εκτός από τον τραγουδιστή που είναι ο...πραγματικός, τα ντεκόρ δεν είναι αληθινά και οι εμφανιζόμενοι ως μουσικοί είναι κομπάρσοι.

Και μια τεχνική διευκρίνιση για όσους δεν το έχουν υπόψη τους φυσικά: Πρέπει να γνωρίζουμε ότι στον κινηματογράφο το 90% των τραγουδιών που ακούμε είναι play back. Τα τραγούδια δηλαδή ή είναι από δίσκους ή είναι από πριν ηχογραφημένα για τις ανάγκες της ταινίας και την ώρα που κινηματογραφείται η σκηνή, παίζει ένα μαγνητόφωνο το τραγούδι και οι καλλιτέχνες υποδύονται τον εαυτό τους. Σε λίγες περιπτώσεις έχουμε το λεγόμενο σύγχρονο γύρισμα. Ήχο και εικόνα μαζί, δηλαδή.

1. **ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΠΙΚΑΙΡΑ.** Εδώ έχουμε κινηματογραφημένες σκηνές από την επιστράτευση για τον πόλεμο του 1940. Είναι από τα «Ελληνικά Επίκαιρα». Και είναι η πρώτη απ' όσο ξέρουμε καταγραφή του δημοφιλέστερου ελληνικού οργάνου, του μπουζουκιού στον κινηματογράφο. Παρ' όλο που δεν έχουμε την μπροστινή όψη του οργάνου είναι σαφές από το μέγεθος και το σχήμα του σκάφους και από το μήκος του μπράτσου ότι είναι μπουζούκι. Οι σκηνές είναι από άγνωστο οπερατέρ του υπουργείου Προεδρίας.

2. **ΧΑΜΕΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ** (1948) του Νίκου Τσιφόρου. Εδώ έχουμε πρώτη φορά στον ελληνικό κινηματογράφο την απεικόνιση λαϊκού κέντρου διασκεδάσεως και λαϊκού συγκροτήματος. Θα δούμε τον κορυφαίο σολίστα και συνθέτη Μανώλη Χιώτη στο τραγούδι του «Εσύ είσαι η αιτία που υποφέρω», το 1948, με τρίχορδο μπουζούκι και με συνοδεία, το Γιώργο Λαύκα στο δεύτερο μπουζούκι, και το Χρήστο Λαβίδα στην κιθάρα.

3. **Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΙΠΠΟΤΩΝ** (1952) των Γιώργου Ασημακόπουλου και Νίκου Τσιφόρου. Μεγάλη επιτυχία της δεκαετίας του '50. Ακούγεται το «Μια γυναίκα δύο άντρες», με το Μητσάκη και την Άννα Χρυσάφη. Δίπλα ο πολύ νέος Γιώργος Ζαμπέτας και από την άλλη μεριά το πάλλικο ο Δημήτρης Ευσταθίου.

4. **ΔΥΟ ΚΟΘΩΝΙΑ ΣΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ** (1952) του Κώστα Δρίτσα. Στο μικρό απόσπασμα που θα δούμε ακούγονται, όχι ολόκληρα δυστυχώς για λόγους χρόνου, δύο ανέκδοτα τραγούδια του Γιάννη Τατασόπουλου. Δεν έχουν βγει ποτέ σε δίσκο. Άλλο ένα ενδιαφέρον στοιχείο αυτού του μικρού αποσπάσματος είναι ότι βλέπουμε την πρόσοψη, αλλά και το εσωτερικό του περίφημου κέντρου μπουζουκιών του Αλεξανδριανού. Σε κάποιο πλάνο πίσω από τον πάγκο βλέπουμε και τον ίδιο τον Αλεξανδριανό. Στο πάλλικο μαζί με τον Τατασόπουλο, ο Λαύκας, ο Ανδρ. Σααγαδόρος, ο Βάγιας στο βιολί και ο Αντ. Φιλιππαίος (ακορντεόν).

5. **ΤΟ ΣΩΦΕΡΑΚΙ** (1953) του περίφημου σκηνοθέτη Γιώργου Τζαβέλλα. Στο απόσπασμα αυτό, που είναι γυρισμένο στο κέντρο Λουζιτάνια στην περιοχή του Αιγάλεω, βλέπουμε και πάλι το συγκρότημα του Μανώλη Χιώτη με τη συμμετοχή του Γιάννη Τατασόπουλου στο μπουζούκι και στην κιθάρα του Πάνου Πετσά και του Γιώργου Γοζαδίνου.

6. **ΟΙ ΠΑΠΑΤΖΗΔΕΣ** (1954) του Αλέκου Σακελλάρου. Ο μεγάλος τραγουδιστής, αλλά άγνωστος στο ευρύ κοινό Αθανάσιος Ευγενικός με το συγκρότημα του Σπύρου Καληφόπουλου. Ενδιαφέρον ντοκουμέντο, όπου βλέπουμε ότι παίζει μαγαζιά ο ηθοποιός Κοκοβιός. Απ' ό,τι φαίνεται, εδώ η ηχογράφηση είναι ζωντανή, δεν είναι

play back δηλαδή.

7. **ΠΙΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΚΑΛΗ** (1955) του Γιάννη Τριανταφύλλη. Ωραίο πλάνο από την πρόσοψη του διάσημου στην εποχή του κέντρου Τζιμνς ο Χονδρός, Αχαρνών 77. Στο πάλλικο Τσιτσάνης, Νίνου, Σαλασιδής, Μανησαλής και Βάγιας. Επίσης βλέπουμε από άγνωστο χορευτή (προφανέστατα όχι επαγγελματία) ένα πολύ ωραίο ζείμπέκικο.

8. **ΔΥΟ ΑΓΑΠΕΣ ΔΥΟ ΚΟΣΜΟΙ** (1958) του Ηλία Παρασκευά. Κηουβάτος-Μενιδιάτης. Στην πίσω σειρά; Πιθανότατα κομπάρσοι.

9. **ΤΟ ΡΑΝΤΕΒΟΥ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ** (1960) του Ερρίκου Θαλασσινού. Αγγελόπουλος-Δερβενιώτης, Καρανικόλας. Συμμετέχει το χορευτικό συγκρότημα της Τσαούλη. Εδώ υπάρχει κι ένας ωραίος μπάλλικος με Τίτο Βανδή-Μάρθα Βούρτσιν.

10. **Η ΚΥΡΙΑ ΔΗΜΑΡΧΟΣ** (1960) του Ροβήρου Μανθούλη. Πολύ γνωστή ταινία, πρώτη εμφάνιση του Καζαντζίδη. Μπουζούκι Γιαννάκης Αγγέλου, Στ. Λαζάρου βιολί, Χρυσίνης κιθάρα, Γ. Κουλιάζινς ακορντεόν, Μέμος Κυριαζής κρουστά.

11. **Η ΑΘΗΝΑ ΤΗ ΝΥΧΤΑ** (1962) σκηνοθετική επιμέλεια Κλέαρχου Κοντισιώτη. Ζαμπέτας Μανταλένα. Στο πάλλικο ο αγαπημένος ανηψιός τού Ζαμπέτα, Μιχάλης και ο μόνιμος κιθαρίστας του Χρήστος Παπανικολάου.

12. **ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΣ Ο ΕΡΩΣ** (1962) του Γκρεγκ Τάλλης. Πρώτη εμφάνιση του Μάρκου σε ταινία, που οφείλεται απ' όσο ξέρω στο νεαρό τότε – όπως και σήμερα, άλλωστε! – φίλο μου και πρωτοπόρο στην έρευνα του Ρεμπέτικου Κώστα Φέρη. Το πλάνο είναι μακρυνό, αλλά το τραγούδι (Τι μ' ωφεληθούν οι άνοιξες») είναι τουλάχιστον του Μάρκου. Γιατί στη δεύτερη εμφάνισή του στο «Νόμο 4000» του Δαλιανίδη είναι ως κομπάρσος στην ορχήστρα, μαζί με το Στράτο και φαίνεται σαν να συνοδεύει ένα τραγούδι του Πλέσσα.

13. **ΜΑΣ ΚΡΥΒΟΥΝ ΤΟΝ ΗΛΙΟ** (1963) του Θάνου Σάντα. Οι σπουδαίοι καλλιτέχνες του δημοτικού τραγουδιού Βαγγέλης Σούκας, Βέρα, Κιτσάκης.

14. **ΖΩΗ ΓΕΜΑΤΗ ΠΟΝΟ** (1964) του Σπύρου Ζιάγκου. Πόλυ Πάνου, Γιάννης Καραμπεσίνης, που έχουν παίξει σε πάρα πολλές ταινίες. Επίσης: Πάνος Γαβαλάς με πολύ δυνατό συγκρότημα. Μπουζούκια Λιόσης, Κατινάρης, Φούλη Δημητρίου, Ρια Κούρτη, Χρηστάκης, Τάσος Κουλιούρης, Βασίλης Βασιλειάδης. Χορεύει ο Ν. Ξανθόπουλος ο οποίος έκανε διπλή καριέρα στις ταινίες του Απόστ. Τεγόπουλου ως ηθοποιός και τραγουδιστής.

15. **Η ΜΟΔΙΣΤΡΟΥΛΑ** (1964) του Φίλιππου Φυλακτού. Στην ταινία κάνει και τον ηθοποιό ο Γιάννης Παπαϊωάννου, που εμφανίζεται με τον Μπιθικώτση. Πιο κάτω ο Παπαϊωάννου χορεύει ζείμπέκικο.

16. **Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ** (1964) του Δημήτρη Γαλάτη με το Γρηγόρη Μπιθικώτση. Ο Ανέστης Βλάχος, χορεύει πολύ ωραία ζείμπέκικο. Ο Βλάχος είναι από τους λίγους ηθοποιούς που είχε στενή σχέση με το λαϊκό τραγούδι.

17. **ΤΟ ΛΑΘΟΣ** (1965) του Νίκου Αβραμέα. Κι εδώ ένα περίφημο κέντρο, τα «Κουνέλια» στο Χαϊδάρι. Η φωτογραφία του Στελλάκη Περπινιάδη πάνω από το πάλλικο. Εμφανίζονται: Καναρίδης, Γκρέν, Στέλιος Βαμβακάρης.

18. **ΣΑΚΑΦΛΙΑΣ** (1967) του Βασίλη Κονταξή. Παίζει ο Μήτσος Παπασίκας από τα Τρικάλα, δικό του τραγούδι. Παίζει ζωντανά σε κελί φυλακής.

19. **Ο ΓΙΓΑΣ ΤΗΣ ΚΥΨΕΛΗΣ** (1968) του Κώστα Καραγιάννη. Ζαμπέτας – Καζαντζίδης. Εδώ δεν αναγνωρίζουμε κανέναν μουσικό, έχουν αρχίσει πιά να βάζουν μόνο κομπάρσους στις ταινίες.

20. **ΑΝ ΗΜΟΥΝ ΠΛΟΥΣΙΟΣ** (1972) του Στέλιου Τατασόπουλου. Ο Λεονάρδος Μπουρνέλλης, σ' ένα ωραίο ταξίμι και ο συνθέτης και κιθαρίστας Γιάννης Παπαδόπουλος... Έχει αρχίσει η παρακμή...

Πριν σας ευχαριστήσω, θα ήθελα να τονίσω ότι το υλικό για το λαϊκό τραγούδι που υπάρχει στον

ελληνικό κινηματογράφο είναι πολύ πλούσιο και ότι τα αποσπάσματα που δείξαμε είναι μικρά και ενδεικτικά. Το νόημα εκδηλώσεων σαν κι αυτήν είναι να κεντρίσουν το ενδιαφέρον κάποιων, ώστε να γίνουν προσπάθειες με στόχο να διασωθεί το πολύτιμο υλικό που έχει να κάνει με την πολιτιστική ιστορία του τόπου μας. Για κάποιους από μας, αν όχι το σημαντικότερο, σίγουρα μέσα στα πιο σημαντικά αγαθά της πολιτιστικής μας ιστορίας είναι το λαϊκό τραγούδι.

Σας ευχαριστώ.

«ΗΘΕΛΑ ΝΑ ΒΛΕΠΩ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ ΤΟΝ ΤΑΚΗ ΚΑΡΝΑΒΑ» ΕΝΑ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΝΤΕΟ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΠΕΤΑΡΟΥΔΗ

Του **Νίκου Μπτρογιαννόπουλου**

Αν η ιστορία των επαγγελματικών ταινιών συγκροτείται κυρίως εκ των υστέρων, από το θεωρητικό-κριτικό λόγο που τις συνοδεύει και τις ερμηνεύει ή τις αξιολογεί με γνώμονα κυρίως το ίδιο το φιλμ, η ιστορία των ερασιτεχνικών ταινιών περιλαμβάνει όχι τόσο ερμηνείες και αισθητικές αποτιμήσεις, όσο μαρτυρίες και γεγονότα: ποια είναι τα πρόσωπα και οι χώροι που αποτυπώνονται, κάτω από ποιες συνθήκες γυρίστηκαν, με ποιον τρόπο έφτασαν μέχρι τα χέρια μας.

Πριν από τρία χρόνια περίπου βρέθηκα σε ένα κατάστημα στο κέντρο της Αθήνας. Έπιασα συζήτηση με τον υπάλληλο, το όνομά του Νίκος Καρδαμίκης, και από κουβέντα σε κουβέντα, αφού του εξήγησα με τι ασχολούμαι, μου πρότεινε να ξαναπεράσω σε δυο μέρες, για να μου δώσει ένα σπάνιο βίντεο με τον Τάκη Καρναβά.

Αργότερα, με το DVD πλέον στα χέρια μου, αποφάσισα να γράψω ένα σχόλιο για τη συνάντησή στο περιοδικό *Λαϊκό Τραγούδι*. Τον ενημέρωσα, και μου απάντησε «μη γράψεις για μένα. Να αναφέρεις το φίλο μου, το Γρηγόρη Αλέστα, που μου έδωσε το υλικό. Είναι και πολύ καλός βιοησιστής». Μίλησα με το Γρηγόρη. Συνάντησα την ίδια έλληψη ματαιοδοξίας. «Το DVD, μου αποκάλυψε, το γύρισε ένας φίλος μου, ο Σπύρος ο Πεταρούδης. Να μιλήσεις μ' εκείνον». Μίλησα και με το Σπύρο Πεταρούδη. Ένας νέος άνθρωπος ευγενέστατος στην άλλη άκρη της τηλεφωνικής γραμμής μού εξήγησε υπομονετικά, με ευγένεια άλλων εποχών, σχεδόν απαιτώντας να μην τηλεφωνώ εγώ, για να μη χρεώνομαι, πολλά πράγματα για το αρχαιακό υλικό που πρόκειται να παρακολουθήσετε.

Δανείζομαι και χρησιμοποιώ στοιχεία από τη δική του μαρτυρία: Γεννήθηκε, στα Σελλά Ευρυτανίας, 6 Ιουλίου του 1961. Είναι ηλεκτρολόγος στο επάγγελμα. Εκεί ζει μέχρι σήμερα, με εξαίρεση μια διατήρα που βρέθηκε στην Αμερική. Παντρεύτηκε στις 20 Ιουλίου του 1986 τη Θεοδώρα, που έμενε στην πόλη Σάρλοτ της Βόρειας Καρολίνας. Αρχές του ίδιου έτους κι αφού είχε πάει δυο τρεις φορές στο μαγαζί που έπαιζε ο Βασίλης Σούκας, του ζήτησε να έρθει το συγκρότημα στο χωριό για το γάμο. Η συνεννόηση έγινε χωρίς χαρτιά, και καθώς περνούσε ο καιρός και πλησίαζε η ημερομηνία οι συχωριανοί του τον πείραζαν: «σιγά μην έρθουν ο Σούκας και ο Καρναβάς στο πανηγύρι, έτσι στο είπανε», τα γνωστά... Κατέβηκε στην Αθήνα ανήσυχος και ξαναβρήκε το Βασίλη το Σούκα, στο καλλιτεχνικό του γραφείο, κάπου στη Χαλκοκονδύλη. Τον ρώτησε «κυρ Βασίλη, είναι σίγουρο ότι θα έρθεις στο γάμο;». Όταν του εξομολογήθηκε τους

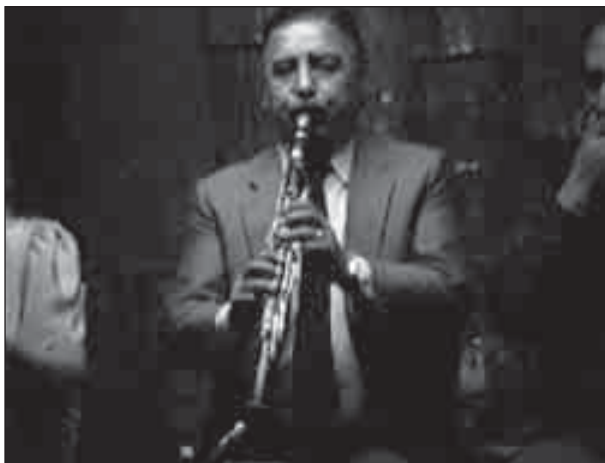
Τάκης Καρναβάς (1936 - 1999)

προβληματισμούς του, ο Σούκας, χτύπησε το χέρι στο τραπέζι και του απάντησε «Εμένα με λένε Βασίλη Σούκα! Αλλά για να αισθάνεσαι σίγουρος εσύ, δώσε μου 25.000 δραχμές και θα σου κόψω ένα χαρτί». Το γλέντι κράτησε δυο μέρες, οι μουσικοί ακολουθούσαν παντού και ο Βασίλης ο Σούκας εκτός από τις 25.000 που πήρε ως προκαταβολή, δε θέλησε άλλα χρήματα.

Μετά το γάμο, ο Σπύρος Πεταρούδης ετοιμάστηκε να μεταναστεύσει, να πάει στην πόλη της γυναίκας του. Λίγο καιρό πριν φύγει, το Νοέμβριο του 1986, ζήτησε να βιντεοσκοπήσει το Βασίλη Σούκα με τον Τάκη Καρναβά, προκειμένου να βλέπει την κασέτα έξω, για να κάνει ένα γλέντι, και η λήψη, επειδή ακριβώς προοριζόταν για την Αμερική έγινε στο σύστημα NTSC. Συνεπώς, το απόσπασμα που θα παρακολουθήσετε είναι η ερασιτεχνική καταγραφή ενός ανθρώπου που ετοιμάζεται να φύγει μετανάστης και προσπαθεί να πάρει μαζί του ό,τι πολύτιμότερο από τον τόπο του. Η επιλογή του Σπύρου Πεταρούδη ήταν δύο από τους κορυφαίους του δημοτικού τραγουδιού: ο ανεπανάληπτος τραγουδιστής Τάκης Καρναβάς (1936-1999) από το Ξηρόμερο και ο δεξιότέχνης του κληρίνου Βασίλης Σούκας(1931-1993) γεννημένος στο Κομπότι της Άρτας.

Αυτά όσον αφορά τα πλάνα που θα δείτε από το κέντρο «Ελληνικό Γλέντι», ιδιοκτητής του οποίου ήταν ο Γιάννης Στασινός. Στην ορχήστρα αναγνωρίζουμε ακόμη το Γιώργο Σούκα στην κιθάρα και τη Σοφία Παπακάστα, τη μία από τις δύο τραγουδίστριες.

Αμέσως μετά ακολουθούν στιγμιότυπα από μια συναυλία του Τάκη Καρναβά στην Αυστραλία,

Βασίλης Σούκας (1931 - 1993)

Χριστούγεννα του 1988. Το υλικό δόθηκε δεκαπέντε χρόνια πριν από το Νίκο Μακρυγιώργο, κιθαρίστα από το Αργίριο, στο Γρηγόρη Αλέστα. Δεν μπόρεσα ωστόσο να μάθω κάτι περισσότερο, εκτός από το ότι κληρίνο εδώ παίζει ο Μάκης Βασιλειάδης και βιολί ο Χρόνης Χαλκιάς.

Πριν κλείσω αυτή τη -σύντομη ελπίζω- εισαγωγή οφείλω μια διευκρίνιση: όσοι έτυχε να δουν αντίστοιχες εκδηλώσεις που πραγματοποιήσαμε πριν από μερικά

χρόνια πάλι στην ΚΛΗ, πιθανόν να θυμούνται ότι το πεδίο της έρευνάς μου είναι αποκλειστικά τα ερασιτεχνικά φιλμ και όχι τα βίντεο. Σήμερα προφανώς γίνεται μια εξαίρεση επιβεβλημένη κατ' αρχήν από τη σπανιότητα του συγκεκριμένου υλικού αλλά και από τη σπουδαιότητα των μουσικών που εμφανίζονται.

Οι τελευταίες αντιστάσεις όσον αφορά την παρουσίαση ενός βίντεο κάμφθηκαν από την αποφασιστικά ανιδιοτελή αντιμετώπιση των τριών ανθρώπων χάρη στους οποίους αυτό το ντοκουμέντο ήρθε μέχρι την αίθουσα, και από την αγάπη τους για τον Τάκη Καρναβά. Θυμάμαι ακόμη τα λόγια του Σπύρου του Πεταρούδη: «Άκουσε. Μου αρκεί ότι εξαιτίας αυτού του υλικού θα ακουστεί ξανά το όνομα του Τάκη Καρναβά». Για τον Τάκη τον Καρναβά ο ίδιος έχει γράψει στίχους που βγαίνουν κατευθείαν από τη μεγάλη πηγή του δημοτικού, με την επιθυμία να τους ακούσει κάποτε να τραγουδιούνται. Νομίζω πως η τελευταία του στροφή είναι το πιο κατάλληλο προοίμιο για τη φωνή του Τάκη Καρναβά, αλλά και για τις νότες από το κληρίνο του Βασίλη Σούκα, που θα ακολουθήσουν:

*Απόδόνι μου στο μνήμα σου
φυτρώνουνε λουλούδια
να βγαίνεις να μας τραγουδάς
δημοτικά τραγούδια*

«ΑΣΠΡΟΜΑΥΡΕΣ ΒΟΥΒΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ, ΣΙΩΠΗΤΗΡΙΟ...» ΤΑ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΑ ΦΙΛΜ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

Του *Νίκου Μπτρογιαννόπουλου*

Σε μία από τις πολλές και ενδιαφέρουσες συζητήσεις στα γραφεία του περιοδικού *Λαϊκό Τραγούδι* ο Γιώργος Κοντογιάννης, εν τη ρύμη του λόγου, μάς αποκάλυψε ότι είχε γυρίσει κάμποσες ερασιτεχνικές ταινίες από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 ως τα μέσα, γύρω στο 1975-76. Για την πενταετία των κινηματογραφικών του δραστηριοτήτων μίλησε μάλλον υποτιμητικά, όχι φυσικά λόγω των θεμάτων και των προσώπων που αποτύπωσε, αλλά εξαιτίας της αδεξιότητας που ο ίδιος χρέωνε στον εαυτό του. Και μόνο μετά από δική μου επιμονή και πίεση δέχτηκε να τα μεταφέρουμε σε βίντεο.

Με τη σειρά λοιπόν που θα προβληθούν, το πρώτο από αυτά τα φιλμάκια είναι γυρισμένο το 1972 στην κηδεία του Μάρκου Βαμβακάρη. Το δεύτερο λίγο αργότερα, τον ίδιο χρόνο, με αφορμή τον απρόσμενο θάνατο του Γιάννη Παπαϊωάννου σε τροχαίο. Το επόμενο είναι το 1973 και παρουσιάζει μια από τις βραδιές αφιερωμένες στο ρεμπέτικο τραγούδι, που είχε οργανώσει ο Ηλίας Πετρόπουλος στο Κύτταρο, με τη συμμετοχή των Στέλιου Κερομούτη, Μιχάλη Γενίτσαρη, Γιώργου Μουφλουζέλη, Κούλη Σκαρπέλη, Χοντρονάκου, Μπιρ Αλλάχ κ.α. Η

αποψινή προβολή θα ολοκληρωθεί με το πρώτο φιλμ που βγήκε από την κινηματογραφική μηχανή του Γιώργου Κοντογιάννη και στο οποίο, με τη συνδρομή του σκηνοθέτη Τάκη Παπαγιαννίδη, διασώζονται σκηνές από την παλιά Σκάλη των Μιλιάνων στην οδό Ερμού στο Βόλο, το 1971.

Δε θέλησα να προσθέσω με οποιονδήποτε τρόπο το οποιοδήποτε σχόλιο πάνω στην εικόνα. Επισημαίνω προφορικά ότι οι δύο ταινίες από τις κηδείες του Μάρκου Βαμβακάρη και του Γιάννη Παπαϊωάννου προβλήθηκαν δημόσια μία και μοναδική φορά, το 1973, στο Κύτταρο. Συνοδεύονταν από μουσική που έπαιζε από ξεχωριστή ηχητική πηγή. Δεν επιχειρήσα να καταφύγω στην ίδια μουσική παρά το ότι χάρη στη μαρτυρία του κ. Κοντογιάννη, μου είναι γνωστά τα κομμάτια που είχε χρησιμοποιήσει τότε-ήταν το «Ταξίμι ζείμπέκικο» και «Το μπουζούκι μου σαν κλαίει»- γιατί πρότιμπα να αποφύγω τον κίνδυνο ενός είδους κινηματογραφικής αναβίωσης. Η πρώτη προβολή δεν επαναλαμβάνεται, μπορεί όμως, και ίσως επιβάλλεται, να υπομνηματισθεί.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΑΙ Η ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΑΡΧΕΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΟΥΣ

Του *Δημήτρη Υφαντή*

Το τραγούδι και η μουσική είναι συστατικό στοιχείο της ιστορίας του ανθρώπου και αφορά σε πολλές πλευρές της ζωής του σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Στη βιομηχανική εποχή ο πολιτισμός, με τα επιτεύγματα της τεχνολογίας, εμπλουτίστηκε με πολλά

νέα κυρίως οπτικοακουστικά στοιχεία. Μέχρι πριν εκατό περίπου χρόνια η μουσική και τα τραγούδια ακούγονταν μόνον «ζωντανά», σε κοινωνικές, πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις, σε χώρους εργασίας, διασκέδασης, συνάντησης των ανθρώπων κτλ.

Οι σταθμοί στην ιστορία της μουσικής είναι δύο. Ο πρώτος, όταν καταγράφηκαν οι ήχοι με σύμβολα και ο δεύτερος όταν οι ήχοι καταγράφηκαν στο φωνόγραφο. Συνειώς οι περίοδοι της μουσικής και του τραγουδιού είναι δυνατό να ορισθούν ως τρεις. Η πρώτη στην εποχή όπου η μουσική δεν καταγράφεται και κοινοποιείται από μνήμης. Η δεύτερη στην εποχή που η μουσική καταγράφεται με σύμβολα και κοινοποιείται σε εκείνους που δύνανται να τα αναγνώσουν. Η δε τρίτη είναι αυτή όπου καταγράφονται οι ίδιοι οι ήχοι μέσω της φωνοηχογραφίας και κινηματογράφου γίνονται όλοι ανεξαιρέτως και όχι μόνον οι εξειδικευμένοι μουσικοί.

Με την εμφάνιση της δισκογραφίας αλληλίζουν άρδην τα δεδομένα σχετικά με το τραγούδι. Ο δίσκος γίνεται ο διάμεσος μεταξύ καλλιτέχνη και ακροατή, κατά συνέπεια αλληλίζει η μέχρι τότε σχέση τους που ήταν άμεση. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, το παρελθόν δε συνεχίζει αναλλοίωτο την παρουσία του στο παρόν, δεν προσδιορίζει την παραπέρα εξέλιξη ακολουθώντας αναπόφευκτα μια ευθεία γραμμή. Αντίθετα το παρελθόν περνά μέσα από το παρόν, το παρελθόν ερμηνεύεται και φτιάχνεται με άξονα τις αναζητήσεις, την οπτική γωνία, τα αδιέξοδα και τους οραματισμούς του παρόντος. Αυτό ωστόσο, δεν αναιρεί το γεγονός ότι το ιστορικό παρελθόν είναι αναπαραστάσιμο. Χωρίς δεν είναι δυνατόν να αναλογισθούμε την πορεία μέσα στο χρόνο, να συλλογήσουμε πρότυπα του παρόντος ή σχέδια του μέλλοντος.

Ο πολιτισμός ήταν και παραμένει εκείνο το «εργοστάσιο» που παράγει το πολυτιμότερο ίσως αγαθό, τη συγκολλητική ουσία μιας κοινωνίας, που είναι οι αξίες της, οι τρόποι συμπεριφοράς των ανθρώπων, οι τρόποι με τους οποίους βλέπει και συλλογίζεται τη ζωή με τις χιλιάδες πτυχές της, ο τρόπος με τον οποίο κανείς αντιλαμβάνεται τη θέση του μέσα στην κοινωνία, τη σχέση του με τους άλλους, τα δικαιώματα και την ευθύνη του. Είναι αυτό που αποκαλείται συλλογική μνήμη ή κοινός τόπος. Πολλοί μελετητές σήμερα υποστηρίζουν πως τα κυριότερα στοιχεία ενός καλλιτεχνικού και ιδιαίτερα μουσικού έργου είναι τα ακόλουθα.

1. Η δημιουργία, η παραγωγή και χρηματοδότηση των μουσικών έργων και άλλων συναφών δραστηριοτήτων.

2. Η διάδοση του μουσικού έργου στο κοινό μέσα από ποικίλα κανάλια, επίσης από τότε που εμφανίσθηκε η μουσική βιομηχανία.

3. Η πρόσληψη και οι επιδράσεις του μουσικού έργου στο κοινό, αφού η επένδυση στη μουσική (οικονομική ή πολιτιστική) εξαρτάται από τις αντιδράσεις του κοινού.

4. Η συγκέντρωση και διατήρηση σε εθνικό, περιφερειακό – τοπικό ή υπερεθνικό επίπεδο, όλου του παραγόμενου μουσικού έργου και του συναφούς υλικού.

Η συγκέντρωση και διατήρηση των μουσικών έργων παίζει καθοριστικό ρόλο για τη συνέχεια. Παίζει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της μουσικής και στη συνεισφορά της στην εξέλιξη της κοινωνίας. Αυτός είναι και ο λόγος που όλα σχεδόν τα προηγμένα βιομηχανικά κράτη φροντίζουν για τη συγκέντρωση και διατήρηση όλου του παραγόμενου πολιτισμού. Όταν όμως οι μελετητές αναφέρονται στη συγκέντρωση και διατήρηση της μουσικής παραγωγής του παρελθόντος ή του παρόντος, δε μιλάνε για τη διατήρηση απλώς των μουσικών έργων, αλλά όλου του μουσικού πολιτισμού. Αυτό έγινε ιδιαίτερα επιτακτικό από τη στιγμή που η

μουσική παραγωγή και κατανάλωση βιομηχανοποιήθηκε και τυποποιήθηκε. Η συγκέντρωση και διατήρηση αφορά έτσι:

1. Τις υλικές, οικονομικές κ.α. υποδομές της παραγωγής (κτίρια, μηχανήματα, μουσικά όργανα και άλλα μέσα, σχετικές μαρτυρίες των δημιουργών, των παραγωγών, των διευθυντών μουσικών εταιρειών κ.α.)

2. Τα ίδια τα έργα (αντίτυπα των πρωτότυπων δίσκων, οι παρτιτούρες, οι στίχοι κλπ.)

3. Τα δίκτυα επικοινωνίας των μουσικών έργων (αναφορές σε περιοδικά, εφημερίδες, βιβλία, κινηματογραφικά έργα, ραδιοφωνικές, τηλεοπτικές εκτελέσεις κ.α.)

4. Τα όποια στοιχεία και μαρτυρίες υπάρχουν για τις επιπτώσεις που προκάλεσαν τα έργα στην εποχή τους και για όσο παρέμειναν ένα ζωντανό κομμάτι της ψυχαγωγίας, στατιστικές πωλήσεων, οικονομικά στοιχεία κ.α.

Το γεγονός ότι η συγκέντρωση και διατήρηση περιλαμβάνει απαραίτητα όλα αυτά τα στοιχεία που αναφέραμε, οφείλεται στο ότι αυτά παρεμβάλλονται ανάμεσα στους δημιουργούς και το κοινό και καθορίζουν τη δημιουργία και τον αντίκτυπο της. Χωρίς αυτά δεν είναι κατανοητό ούτε το έργο, ούτε το ακροατήριο, ούτε οι αντιδράσεις του και φυσικά δεν είναι κατανοητή η επόμενη στιγμή της δημιουργίας, δηλαδή η συνέχεια, τα νέα έργα. Κατά συνέπεια δεν είναι κατανοητή η εξέλιξη στη μορφή και στο περιεχόμενο της μουσικής όπως και της αντίστοιχης βιομηχανίας. Αυτός είναι και ο λόγος που όποια συγκέντρωση και διατήρηση αυτού του υλικού σήμερα οφείλει να περιλαμβάνει:

- Χώρους έκθεσης των υλικών στοιχείων του μουσικού πολιτισμού, διευθετημένων έτσι ώστε να εξηγήσει στον επισκέπτη τη θέση και το ρόλο τους στη μουσική ζωή του παρελθόντος.

- Αρχεία (Τεκμηρίωση) που θα περιλαμβάνουν όλα τα σχετικά στοιχεία (πωλήσεις, οικονομικά στοιχεία, μαρτυρίες, μουσικές κριτικές της εποχής, μελέτες κλπ.)

- Τα ίδια τα κτήρια μέσα στα οποία έλαβαν χώρα όλες αυτές οι δραστηριότητες.

- Χώρους και υποδομές για εκπαίδευση, διδασκαλία και έρευνα.

- Υποδομές και δραστηριότητες ώστε να διατίθεται στο κοινό το μουσικό έργο του παρελθόντος, όχι με σκοπό το κέρδος, αλλά με γνώμονα την περαιτέρω διάδοσή του στις νεότερες ηλικίες και παλαιότερες γενιές, σε γνώστες ή μη των διαφόρων μουσικών ειδών.

Η μουσική, το τραγούδι και η ιστορία τους είναι κοινωνικό αγαθό, δεν ανήκει προσωπικά σε κανέναν, από τη στιγμή μάλιστα που δεν κοινοποιείται ούτε καν στον ίδιο το δημιουργό. Υπό αυτήν την άποψη η όποια σχεδιασμένη προσπάθεια για τη συγκέντρωση, έκθεση και γενικότερη αξιοποίησή τους δεν μπορεί παρά να έχει κοινωνικό και δημόσιο χαρακτήρα. Η Ελλάδα είναι μία από ελάχιστες χώρες που έχει το προνόμιο να διαθέτει εργοστάσιο παραγωγής δίσκων, το γνωστό εργοστάσιο της Columbia, το οποίο αποτελεί συστατικό στοιχείο της ιστορικής μνήμης, της φυσιογνωμίας και της ταυτότητάς της.

Σε μια εποχή έντονων τάσεων αποϊστορικοποίησης όλων των εκφράσεων του πολιτισμού και της ζωής μας, το εργοστάσιο της Columbia θα μπορούσε να γίνει το «σπίτι» όλων των ειδών της Ελληνικής μουσικής και όλων των ανθρώπων της. Μπορεί να ξαναγίνει το σημείο αναφοράς ιδιαίτερα της λαϊκής μουσικής και του τραγουδιού, χώρος μνήμης, δημιουργίας, μελέτης και ψυχαγωγίας.

Εγκυμοσύνη και τοκετός

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ

Εκδήλωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης στις 25/1/2009

- Προβολή της ταινίας της **Μαρίας Λεωνίδα «Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΦΟΡΑ»** (2008)
- Συζήτηση με εισηγητές τους **Μαρία Λεωνίδα** (σκηνοθέτιδα της ταινίας) και **Ηρώ Βρετζάκη** (συμμετέχουσα στην ταινία)

«Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΦΟΡΑ» ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗ

Της **Μαρίας Λεωνίδα**

«Το σώμα μου δεν μου ανήκει πια. Ένας εξωγήινος το έχει καταλάβει και μου λέει τί να κάνω...Μήπως είμαι άρρωστη, ή απλώς είμαι έγκυος;...»

ΠΩΣ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Η ΤΑΙΝΙΑ

Η ταινία «*Η πρώτη μου φορά*» ξεκίνησε από τα ερωτηματικά που είχα για την ίδια τη μητρότητα, μια αξία που η κοινωνία μας θεωρεί δεδομένη. Ο φόβος μιας τέτοιας προοπτικής, που θα με έβαζε σε ένα πλαίσιο άγνωστο σε μένα και θα επηρέαζε τόσο τις επαγγελματικές μου φιλοδοξίες όσο και την ταυτότητά μου ως γυναίκας, μου δημιούργησε την ανάγκη να κρατάω ένα ημερολόγιο παρατηρώντας τον εαυτό μου κατά διαδικασία αυτή. Ήταν 30 Νοεμβρίου θυμάμαι κι είχα ξενυχτήσει στο μοντάζ για μία από τις εκπομπές του ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟΥ γύρω από τη ζωή και το έργο μίας σπουδαίας γυναίκας με **πολύ ουσιαστική προσφορά στη συλλογή και την αναγνώριση της ελληνικής τέχνης**. Δεν είχε παιδιά. Παρά το ότι είχε αφιερώσει τον εαυτό της σε ένα σημαντικό σκοπό, στα 75 της χρόνια την απασχολούσε η έλλειψή τους. Μοντάροντας τα λόγια της, συνειδητοποίησα ότι δεν ήθελα να βρεθώ σε αντίστοιχη θέση. Γύρισα σπίτι και πέταξα τα προφυλακτικά. Έπρεπε να παντρέψω το επαγγελματικό μου κομμάτι με το προσωπικό. Αρχισα να γράφω αλλιά και να τραβάω πλάνα με τη βιντεοκάμερα πριν ακόμα μείνω έγκυος. Σε πολλές από τις αϋπνίες αλλιά και στιγμές αμνησίας που είχα κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης που τελικά προέκυψε, αυτό το ημερολόγιο σταθηκε σύντροφος και στήριγμα.

Ηρώ Βρετζάκη και Μαρία Λεωνίδα (Από την εκδήλωση της ΚΛΗ)

Η επιθυμία μου να κάνω μια ταινία με αυτό το θέμα, της μεταμόρφωσης δηλαδή του σώματος, της ψυχολογίας αλλιά και των καινούριων σχέσεων και δεδομένων που ανακαλύπτει μια γυναίκα σε αυτήν την εμπειρία, δεν έπαψε όταν βρέθηκα με ένα παιδί στην αγκαλιά και το παρακολουθούσα πια να μπουσουλάει. Σταδιακά κατάλαβα ότι αυτές οι ανησυχίες αγγίζουν πάρα πολλές κοπέλες στη χώρα αυτή. Η οικογένεια, όσο και αν αυτή μας έχει πλαισιώσει και στηρίξει, δεν αποτελεί αναγκαστικά ένα πρότυπο για όλες τις γυναίκες. Δυστυχώς η ελληνική κοινωνία πρόσφατα μόνο αρχίσε να βλέπει αυτήν την αναγκαία διαπραγμάτευση με όλους τους ρόλους που αποδίδει στα μέλη της. Εμείς ως γυναίκες φτάνουμε, πιστεύω, αρκετά απληροφόρητες από τη βασική μας εκπαίδευση αλλιά και από το σύστημα Δημόσιας Υγείας στα πρόθυρα της ενηλικίωσής μας. Το ίδιο συμβαίνει και για τους νέους άνδρες από τη σκοπιά των ευθυνών που επωμίζονται αλλιά και του ρόλου τους ως γονέων.

Έτσι αποφάσισα να βρω κι άλλες γυναίκες που η καθημέ τους να εκφράζει μια λίγο διαφορετική πλευρά της πραγματικότητας, που όμως στην ουσία θα αποτελούσαν όλες κομμάτια του ίδιου παζλ.

Η ΤΑΙΝΙΑ

Η ταινία μιλά για μία γυναίκα του ελλαδικού αστικού χώρου με τα τρία δεδομένα. Μένει έγκυος υπό κανονικές συνθήκες και αντιλαμβάνεται ότι αυτή η εμπειρία της δημιουργεί ερωτηματικά για το τι κάνει στη ζωή της από την πρώτη μέχρι την 40η εβδομάδα κύησης. Το ημερολόγιο της εγκυμοσύνης μου είναι η ραχοκοκκαλιά και πάνω σε αυτό δομείται η δική μου εμπειρία και άλλων τεσσάρων γυναικών, τριών Ελληνίδων και μίας μετανάστριας. Η ταινία μάς παρακολουθεί μέχρι και τη γέννηση των μωρών μας.

Μ'ενδιέφερε στο μοντάζ να μπλέξω τους πέντε χαρακτήρες σ' έναν ενιαίο και να δώσω μία εμπειρία πολύπλευρη, ν' αγγίξει διαφορετικές χορδές και να έχει τη δύναμη της συλλογικότητας. Χαίρομαι πολύ που η ταινία αρέσει και στους άνδρες και τις γυναίκες, που την είδαν, ανεξαρτήτως εάν είναι γονείς ή όχι. Διαπίστωσα και με συγκινεί ιδιαίτερα ότι άνθρωποι που δεν έχουν

ζήσει ή δε θέλουν ή δε θα ζήσουν την εμπειρία ταύτισαν δικά τους συναισθήματα με αισθήματα που βιώνονται απ' τους πρωταγωνιστές της ταινίας.

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Προσπαθούσα να γνωρίσω όσες περισσότερες ενδιαφερόμενες μπορούσα μέσα από επαφές με γυναικολόγους, μαιές και φίλους. Μιλούσα με την κάθε γυναίκα ξεχωριστά ή απευθυνόμουν σε γκρουπ γυναικών εξηγώντας ποια είμαι και τι κάνω. Σε ένα ντοκιμαντέρ αν δεν εκτεθείς εσύ ο ίδιος δε θα εκτεθεί και ο άλλος. Η σχέση του ντοκιμαντερίστα με τον άνθρωπο που επιλέγει ως θέμα είναι μια σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ενδιαφέροντος. Πρέπει να υπάρχει έλλξη κι από τις δύο πλευρές. Είναι μια σχέση που ξεπερνά την περιέργεια, γίνεται σχεδόν ερωτική, αν σκεφτεί κανείς τους χρόνους και την αφιέρωση που προκύπτουν. Επιπλέον, δεν υπάρχει συμβόλαιο, ο άλλος δεν είναι νηθοποιός. Ο άνθρωπος που συμμετέχει σε

«Η πρώτη μου φορά» της Μαρίας Λεωνίδα (ΕΛΛΑΔΑ, 2008)

ένα ντοκιμαντέρ μπορεί ανά πάσα στιγμή να σε εγκαταλείψει. Και πρέπει να το σεβαστείς αυτό γιατί μιλάμε για τη ζωή του.

ΟΙ ΑΝΤΡΕΣ

Η θέση του άντρα στην εγκυμοσύνη είναι αναγκαστικά αυτή του δευτεραγωνιστή. Η απόφαση αλληλά και η εμπειρία μέρα με τη μέρα περνάει **μεσ' από το κορμί** της γυναίκας και γι' αυτό την κάνει εκ των πραγμάτων διαφορετικό μέτοχο αυτής της νέας κατάστασης, ενώ ο άντρας όντας σε μεγάλο βαθμό παρατηρητής μπορεί να ξεχνιέται, να φιλοσοφεί αλληλά συγχρόνως και να αγχώνεται με έναν τρόπο που δε συμμερίζεται πάντα την άρρηκτη σχέση της γυναίκας με αυτό που «φέρει». Είναι λογικό ο άντρας να ζητά εγγυήσεις ασφάλειας και να διατηρεί μια ρομαντική άποψη για την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα. Τώρα μετά από δύο παιδιά το καταλαβαίνω, αλληλά, ομολογώ, την πρώτη μου φορά ήθελα ο συντροφός μου να συμπάσχει περισσότερο μέσα από τη δική μου οπτική γωνία!

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΥΣ ΑΔΥΝΑΜΟΥΣ

Αυτή η ιδιαίτερη κατάσταση σε κάνει, αν θες, και λίγο πιο σοφή. Εζησα πράγματα, που με πλούτισαν. Εμαθα την αξία ενός ρυθμού πιο αργού, ενός χρόνου πιο στωικού που δε βιάζεται και δε συμμετέχει στη φρενιτιδα της καθημερινότητας. Κι αυτό γιατί είδα το σώμα μου να μεταμοφώνεται με στοιχεία γηρατειών και αδυναμίας στα 33 μου και όχι στα 70 μου, όταν θα τα έφερνε ο «γηράσκων χρόνος». Αισθάνθηκα χοντρή, δυσκίνητη. Προς το τέλος της εγκυμοσύνης κούτσαινα. Έτσι ένιωσα κατανόηση για όσους ζούν τέτοιες καταστάσεις. Εξάλλου για πρώτη φορά δεν έχεις τον έλεγχο του σώματός σου κι εμείς ως παιδιά μίας δυτικής κοινωνίας πάντα πιστεύαμε ότι με τη βοήθεια της ιατρικής και της νεότητας μας τα ελέγχουμε όλα.

Σε μια Ελλάδα φιλόξενη στους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες η εγκυμοσύνη και στη συνέχεια η ζωή με το παιδί στο καρότσι σε φαίρνουν πιο κοντά στη διαφορετικότητα και στις ανάγκες της: ο δημόσιος χώρος και η μετακίνηση πρέπει να ανήκουν σε όλους.

ΟΙ ΑΠΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΑΠΑΝΤΗΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ

Κάποιες φορές αισθάνεσαι πολύ χαρούμενη με την εγκυμοσύνη, άλλοτε πάλι γυρνάς στους φόβους σου. Δεν είναι δεδομένο ότι το έμβρυο για τη γυναίκα είναι ένα τρυφερό πλάσματάκι. Ίσως είναι πολύ περισσότερο ένας άγνωστος Χ. Όσο καλές κι αν είναι οι εξωγενείς συνθήκες με μία εύκολη σύλληψη, με το σύντροφό σου δίπλα σου και όχι απόντα, οι απορίες παραμένουν: τόσο για τις πρωτόγνωρες και εντυπωσιακές αλλαγές, που υφίστασαι ερήμην σου λόγω εγκυμοσύνης, όσο και για τις βαθύτερες αλλαγές, που επέρχονται σε σχέση με τον εαυτό σου, το μωρό, το σύντροφό σου, τη δουλειά σου, τον περίγυρό σου. Όσο κι αν διαβάσεις, δε λύνονται τα ερωτηματικά σου.

Δε βρίσκεις εύκολα χώρο και ανθρώπους να το συμμαρτυρήσουν αυτό. Μόνον ίσως μία πολύ έμπιστη μαιά, η κολλητή σου φίλη, η αδελφή σου θα μπορούσαν να σου δώσουν

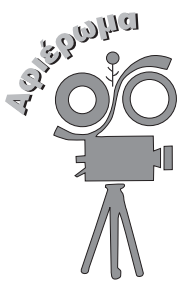
μία απάντηση βιωματική και όχι αποστασιοποιημένη όπως

μέσα από ένα εγχειρίδιο. Πολλοί αντιμετωπίζουν την εγκυμοσύνη ως ιατρικό δεδομένο με αρχή, μέση, τέλος – ο άντρας σου, οι γονείς, ξαδέρφια, όσες γυναίκες δεν έχουν υπάρξει έγκυοι: παρακολουθούν το φαινόμενο, και πιστεύουν ότι γεννάς, θεραπεύεσαι, και μετά τέλος. Είναι μία ιατρική και συχνά ανδρική προσέγγιση.

Επιπλέον, στην Ελλάδα κυριαρχούν για τις γυναίκες τα τρία Α: όλοι θεωρούν Απόλυτο, Αυτόματο και Αυτονόητο ότι προτεραιότητα έχει η οικογένεια έναντι του επαγγέλματος, ότι μπορείς de facto να είσαι μαμά, να χειριστείς την κάθε αντιξοότητα και όλες τις σύνθετες και απαιτητικές καταστάσεις, που δημιουργούνται.

Η προσδοκία του κοινωνικού ρόλου της μητρότητας για τις γυναίκες μετά τα τριάντα, τριάντα πέντε και η – υποτιθέμενη – αυτονόητη ευτυχία από την εκπλήρωση του, είναι ένας από τους παράγοντες, που κάνουν την εγκυμοσύνη να φαίνεται ροζ αλληλά που στην ουσία καταπιέζει πολλές γυναίκες που είτε κοντεύουν αυτήν την ηλικία είτε την ξεπερνούν έντρομες. Συν τοις άλλοις, είναι ένα πολύ πιασάρικο θέμα για να πουλήσεις οτιδήποτε. Έχετε δει καμία έγκυο ή νέα μαμά σε περιοδικό άχαρη και κουρασμένη; Καταφέρνουν όμως να σε φέρουν αντιμέτωπη με το...αμείλικτο ερώτημα του τι εξοπλισμό χρειάζεσαι για το μωρό.

Στην ταινία εμφανιζόμαστε αμήχανοι μπροστά στην υπερπροσφορά εξοπλισμού — χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας και του καπιταλισμού. Τελικά χρειάζεσαι πολύ λιγότερα από όσα σου προτείνουν και πολλά μπορείς να τα βρεις από φίλους και να τα δώσεις και εσύ σε άλλους μετά. Από τα ρούχα των παιδιών μου που τα περισσότερα είναι των ξαδερφιών τους «ντύνω» άλλα 5 παιδάκια «ανακυκλώνοντας». Νιώθω η πιο ευτυχισμένη «νονά». Στις βρεφικές κούνιες των παιδιών μου έχουν λικνιστεί άλλα τόσα μωρά φίλων μεταξύ των οποίων και ένα μωράκι από το Αφγανιστάν που είχε μόλις φτάσει παράνομα στην Ελλάδα.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Του Δημήτρη Καλαντίδη

1. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ – ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΛΕΚΤΙΚΟ

Η λογοτεχνία χρησιμοποιεί τη γραπτή, συμβολική γλώσσα. Επομένως, η λογοτεχνία ως γλώσσα (γλωσσικό σύστημα/language) διαθέτει διπλή άρθρωση· φωνήματα ως ελάχιστες ενότητες ήχου και μορφήματα ως ελάχιστες ενότητες νοήματος. Τα γραφήματα και τα λευκά διαστήματα είναι το εκφραστικό υλικό της λογοτεχνικής αφήγησης και οι φράσεις, οι παράγραφοι, τα κεφάλαια και η κατανομή του υλικού η εκφραστική της μορφή (φόρμα). Ο κινηματογράφος εκφράζεται με την κινούμενη εικόνα – σε ελάχιστες περιπτώσεις με την ακίνητη φωτογραφία (το τεχνικό πλάνο καρέ φιλμ [στοπ καρέ]) –, το λόγο, τη μουσική, τους φυσικούς ή τεχνικά παραγόμενους ήχους/θορύβους και τα γραφιστικά σημεία, σύμβολα και δείκτες (τίτλοι, μεσοτίτλοι, γραπτά υλικά στο πλάνο, σκίτσα, σχέδια) – το εκφραστικό υλικό της κινηματογραφικής αφήγησης – και εκδηλώνεται διαμέσου του μοντάζ, τις σχέσεις εικόνας και ήχου (ομιλίας, μουσικής και φυσικών ή τεχνικά παραγόμενων ήχων), τη σύνθεση των σχημάτων, των όγκων και των χρωμάτων, την εναλλαγή στα μεγέθη των πλάνων (η εκφραστική μορφή της κινηματογραφικής αφήγησης). Ως οπτικοακουστική τέχνη, ο κινηματογράφος, κατά τον Christian Metz, δε διαθέτει διπλή άρθρωση: τα πλάνα στον κινηματογράφο (μονάδα δόμησης μιας ταινίας) είναι αντίστοιχα των μορφημάτων στη λογοτεχνία και όχι των φωνημάτων.¹ Ο κινηματογράφος είναι, επομένως, λεκτικό (καλλιτεχνική γλώσσα/langage) και όχι γλώσσα (langue).

Σε αντίθεση, όμως, με τη θέση του Metz, ο Pier Paolo Pasolini υποστηρίζει ότι ο κινηματογράφος σχηματίζει μια «γλώσσα της πραγματικότητας» με τη δική του διπλή άρθρωση, των σινημάτων (κατά αναλογία προς τα φωνήματα) και των εικονο-σημείων (κατά αναλογία προς τα μορφήματα). Τα σινήματα είναι τα ποικίλα σημαίνοντα αντικείμενα του πραγματικού κόσμου που απεικονίζονται σε ένα κινηματογραφικό πλάνο (δηλαδή, μια «ρητορική πραγμάτων»). Τα εικονο-σημεία είναι κατά τον Pasolini η «γραπτή γλώσσα της πραγματικότητας», δηλαδή η πραγματικότητα, η ρητορική πραγμάτων, την οποία ο κινηματογράφος μεταφράζει σε ρητορική εικόνων.²

Στο άρθρο του «Ο “ποιητικός κινηματογράφος”» (1965) ο Ιταλός δημιουργός γράφει για τη διπλή φύση των εικονο-σημείων:

[...] Τα γλωσσικά αρχέτυπα των εικονο-σημείων είναι οι εικόνες της μνήμης και του ονείρου, δηλαδή εικόνες «επικοινωνίας με τον εαυτό μας» (και μόνο έμμεσης επικοινωνίας με τους άλλους, στο βαθμό που η εικόνα ενός πράγματος, που έχει ένας άλλος, για το οποίο εγώ μιλάω, είναι μια κοινή αναφορά): εκείνα τα αρχέτυπα, θέτουν λοιπόν μια άμεση βάση «υποκειμενικότητας» στα εικονο-σημεία και γι' αυτό μια έντονη συγγένεια με τον κόσμο της ποίησης: έτσι ώστε η τάση της κινηματογραφικής γλώσσας, θα έπρεπε να είναι εκφραστικά υποκειμενικο-λυρική.

Αλλά τα εικονο-σημεία [...] έχουν και άλλα αρχέτυπα:

τη μιμητική ολοκλήρωση της ομιλίας και την πραγματικότητα όπως φαίνεται μέσα από τα μάτια, με τα χιλιάδες σηματοδοτικά σημεία της. Τέτοιου είδους αρχέτυπα είναι εντελώς διαφορετικά από εκείνα της μνήμης και των ονείρων: είναι δηλαδή εντελώς αντικειμενικά, ανήκουν σε έναν τύπο «επικοινωνίας με τους άλλους» κοινό όσο ποτέ σε όλους και στενά λειτουργικό. Έτσι ώστε η τάση που δίνουν στη γλώσσα των σημείων, είναι μια τάση μάλλον επίπεδη, αντικειμενική και πληροφορική.

[...] Γενικά ο κινηματογράφος ή η γλώσσα των εικονο-σημείων, έχει διπλή φύση: είναι εξαιρετικά υποκειμενικός και εξαιρετικά αντικειμενικός συγχρόνως (μέχρι το όριο ενός αξεπέραστου και μοιραίου νατουραλισμού). Οι δύο πλευρές μιας τέτοιας φύσης συνυπάρχουν στενά και δεν είναι δυνατό να διαχωριστούν ούτε στο εργαστήριο.³

Αλλά και ο Gianfranco Bettetini αναφέρεται σε διπλή άρθρωση βασισμένη από τη μια στην κινηματογραφική «πρόταση» και από την άλλη στις τεχνικές ενότητες (το κάδρο, το πλάνο). Κάνει λόγο για το «εικόνημα» ή «σίνημα», ως την πιο σημαντική μονάδα της κινηματογραφικής γλώσσας, η οποία αναλογεί στην πρόταση και όχι στη λέξη.⁴

2. ΟΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

Ανάμεσα στον κινηματογράφο και τη λογοτεχνία υπάρχει συγχρόνως κατάσταση συγγένειας (μορφές της αφήγησης) και ετερογένειας. Στη λογοτεχνία οι εικόνες είναι έμμεσες (η λογοτεχνική εικόνα απευθύνεται στη φαντασία). Σημαίνοντα και σημαίνόμενα δεν ταυτίζονται στο λογοτεχνικό κείμενο γιατί τα σημαίνόμενα αναζητούνται από τον αναγνώστη σε ένα νοητό χώρο, στη συνείδησή του, στην αντίληψή του, στη μνήμη του. Στον κινηματογράφο, όμως, όπου υπάρχει το ρεαλιστικό κατάλοιπο της εικόνας, το κινηματογραφικό σημαίνει (η εικόνα) ταυτίζεται με το σημαίνόμενο (το αντικείμενο).

Σχετικά με το θέμα της εικόνας στις δύο τέχνες, χαρακτηριστικές είναι οι απόψεις του πεζογράφου Joseph Conrad και του σκηνοθέτη David Wark Griffith. Γράφει ο Conrad το 1897:

Αυτό που προσπαθώ να κατορθώσω είναι, με τη δύναμη του γραπτού λόγου να σας κάνω να ακούσετε, να σας κάνω να νιώσετε – είναι, πριν απ' όλα, να σας κάνω να δείτε. Αυτό – και τίποτα παραπάνω, και είναι το παν.⁵

Αντίστοιχα, το 1913, ο Griffith τονίζει: «Αυτό που προσπαθώ να κατορθώσω είναι, πάνω απ' όλα, να σας κάνω να δείτε».⁶

Στον κινηματογράφο υπάρχει παραπέρα επεξεργασία των αφηγηματικών λογοτεχνικών τρόπων και πολλαπλασιασμός της έντασής τους με τη δύναμη της εικόνας. Η αυθεντικότητα και η λειτουργικότητα του κινηματογραφικού έργου συνδέεται με τη δυναμική που αποδεδειγμένα οι εικόνες του, τόσο οπτικά όσο και ηχητικά, ο ρυθμός του και οι ερμηνείες των ηθοποιών. Κατά το Jean Mitry «το μυθιστόρημα είναι μια αφήγηση που οργανώνεται σε κόσμο, η ταινία είναι ένας κόσμος που οργανώνεται σε αφήγηση».⁷

Η κυριαρχία της εικόνας στον κινηματογράφο

αναδεικνύει το χώρο ως το ζωτικό πλαίσιο της κινηματογραφικής αφήγησης. Ως εκ τούτου, ο χρόνος της αφήγησης είναι το σημαινόμενο ή αναφερόμενο του χώρου. Η έλλειψη του χώρου συνεπάγεται έλλειψη του χρόνου. Αντίθετα, η λογοτεχνική αφήγηση αναπτύσσεται στο χρόνο. Ο χώρος σε αυτήν είναι το αναφερόμενο του χρόνου και είναι νοντός, ρευστός και ασαφής.⁸ Ο Erwin Panofsky τονίζει ότι «οι μοναδικές και ιδιαίτερες δυνατότητες [του κινηματογράφου] αφορούν από τη μια, την απόδοση του χώρου ως στοιχείου *υπερδυναμικού* και ακολούθως, του χρόνου ως στοιχείου με *χωρική διάσταση*».⁹

Στη λογοτεχνία τα πρόσωπα και οι χώροι δίνονται μέσα από την αφήγηση και την περιγραφή (συνιστούν κατασκευές καθαρά λεκτικές), ενώ στον κινηματογράφο αυτά είναι απτά και συγκεκριμένα. Τα πρόσωπα στις ταινίες προσλαμβάνουν αισθητή ύπαρξη μέσα από τα σώματα των ηθοποιών. Η υποκριτική στον κινηματογράφο είναι πολυκωδική· είναι ένα σύστημα συμβολικών και ψυχολογικών εκφράσεων. Επίσης, πλάνο που απεικονίζουν είτε στατικά αντικείμενα είτε μη αφηγηματικά σημαντικές κινήσεις μπορούν να συνιστούν το κινηματογραφικό αντίστοιχο της περιγραφής.

3. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ

Ένα αφηγηματικό πεζογράφημα και η διασκευή του σε ταινία ανήκουν στην ομολογία (συμφωνία δομής ή/και λειτουργίας) και όχι στην αναλογία (συμφωνία μορφής). Τα μέρη τους δεν έχουν αντιστοιχία ένα προς ένα, γιατί ο κινηματογράφος χρησιμοποιεί επιπλέον εικόνες, ήχους, ηθοποιούς κ.ά. (τρόπος σύνθεσης, φωτισμού και σύνδεσης των πλάνων, σχέση οπτικού και ηχητικού μέρους τους, λεπτομέρειες της *mise en scene*¹⁰ [σκηνική, κοστούμια, μακιγιάζ, τοποθέτηση και κίνηση ηθοποιών]). Η συνέμφωση στην ταινία είναι η μορφή που παίρνει η καταδήλωσή της ως αφήγηση, είναι η εκφραστική της αξία (πλαστικότητα, ρυθμός). Κάθε ταινία αποκτά τη δική της μοναδική μορφή μέσα από την αλληλεπίδραση της δομής και του ύφους της. Κάθε μορφικό στοιχείο ή υφολογικό σχήμα λειτουργεί ανάλογα με τη θέση του μέσα σε αυτό το σύστημα.

Στον κινηματογράφο συνυφαίνονται κινηματογραφικοί κώδικες, δηλαδή κώδικες που εμφανίζονται μόνο σε αυτόν, με μη κινηματογραφικούς. Η κίνηση της κινηματογραφικής μηχανής (πανοραμική, βερτικάλη, τράβελινγκ, κίνηση της μηχανής με γερανό), η θέση της (ευθεία γωνία λήψεως, πλονζέ, κοντρ πλονζέ) και η απόστασή της (πολύ γενικά, γενικά, μεσαία γενικά ή αμερικέν, μεσαία, μεσαία κοντινά, κοντινά/γκρο πλάν, πολύ κοντινά πλάνο), τα οπτικά εφέ (φοντί, φοντί ανσενέ, βέργα, διπλοτυπία, αργή κίνηση), το μοντάζ (δραματικό/αναλυτικό μοντάζ: εναλλαγή πλάνων σύντομης διάρκειας, μεσαίων, κοντινών και πολύ κοντινών κυρίως – μοντάζ μέσα στο πλάνο/συνθετικό μοντάζ: μεγάλης διάρκειας πλάνο/πλάνο-σεκάνς και βάθος πεδίου – παράλληλο μοντάζ), οι σχέσεις εικόνας και ήχου και η φιλημική ρητορική αποτελούν τους κινηματογραφικούς κώδικες. Οι κώδικες αφήγησης, οι πολιτισμικοί κώδικες (κώδικες κοινωνικής σημασίας), οι κώδικες ταυτοποίησης και αναγνώρισης, οι κώδικες αντίληψης (χώρου, βάθους κ.ά.) ανήκουν στους μη κινηματογραφικούς κώδικες.

Η κίνηση, η θέση και η απόσταση της κινηματογραφικής μηχανής επιτελούν συχνά σαφείς αφηγηματικές λειτουργίες. Το κοντινό πλάνο του προσώπου ενός χαρακτήρα μιας ταινίας λειτουργεί ως περιγραφή της συνείδησης αυτού του χαρακτήρα και αντιστοιχεί στην ψυχολογία της ενδοσκόπησης. Ως υφολογικό σχήμα, το κοντινό πλάνο στον κινηματογράφο αποτελεί μια μορφή μετωνυμίας/συνεκδοχής.

Το μοντάζ δεν υπηρετεί απλώς την αφηγηματική εξέλιξη, αλλά είναι και ένα πρωταρχικό μέσο οργάνωσης της συνολικής μορφής της ταινίας. Στο μοντάζ υπάρχουν χωρικές, χρονικές, γραφιστικές (σχηματισμοί φωτός και σκιάς, γραμμών και σχημάτων, όγκων και βάθους, κίνησης και στάσης) και ρυθμικές σχέσεις (με συστατικά το μέτρο ή παλμό, το τέμπο ή βηματισμό και τον τονισμό). Ανάλογα με τη χρήση του, το μοντάζ αναπλάθει, τέμνει, συμπυκνώνει, εντατικοποιεί το χρόνο και το χώρο μέσα σε ένα φιλημικό κείμενο. Πετυχαίνει να δώσει τη δραματική ενότητα με τη διαλεκτική σύνδεση των πλάνων. Το δραματικό/αναλυτικό μοντάζ αντιστοιχεί στην ψυχολογία της ενδοσκόπησης, ενώ το μοντάζ μέσα στο πλάνο/συνθετικό μοντάζ αντιστοιχεί στην ψυχολογία της συμπεριφοράς. *Το μοντάζ των ατραξιόν* – αθισιδωτοί συσχετισμοί, που συνδέονται μέσα στη σκέψη των θεατών, για ένα συγκεκριμένο φαινόμενο – αποτελεί μια μορφή μεταφοράς. Η συσσώρευση των φοντί (είδος οπτικού εφέ) χαρακτηρίζει αυτό το μοντάζ. Στο φοντί ανσενέ, όμως, η μεταφορά και η μετωνυμία εμφανίζονται σε συνδυασμό.

Ο ήχος σε ένα κινηματογραφικό έργο μπορεί να είναι διηγητικός (μέσα στο χώρο της ιστορίας) ή μη διηγητικός (έξω από το χώρο της ιστορίας). Εάν είναι διηγητικός, μπορεί να είναι εντός κινηματογραφικού πεδίου ή εκτός κινηματογραφικού πεδίου και εσωτερικός (υποκειμενικός) ή εξωτερικός (αντικειμενικός). Αναλυτικότερα, διακρίνουμε τρεις βασικές περιπτώσεις σχέσεων:

α. Σχέση του ήχου με την εικόνα μέσα στον κινηματογραφικό χώρο: 1. *Παράλληλη σχέση*, όπου ο ήχος και η εικόνα εκφράζουν παράλληλες έννοιες (ήχος σύγχρονος και πραγματικός) και 2. *Αντιστιτική σχέση*, όπου ο ήχος και η εικόνα αντιδιαστέλλονται (ήχος ασύγχρονος και σχολιαστικός).

β. Σχέση του ήχου με τον κινηματογραφικό χώρο: 1. *Ήχος εντός πεδίου ή σύγχρονος*. Οπτική συνύπαρξη στο πλάνο ή στη σκηνή του ήχου και της πηγής του, 2. *Ήχος εκτός πεδίου*. Ο ήχος και η πηγή του δε συνυπάρχουν οπτικά στο πλάνο ή στη σκηνή και 3. *Ήχος απέξω ή από μακριά*. Ο ήχος έρχεται από μια πηγή αόρατη, τοποθετημένη σε έναν άλλο χρόνο και/ή σε έναν άλλο χώρο από εκείνον που δείχνεται στην εικόνα (π.χ. η μουσική της ταινίας, η φωνή off που αφηγείται γεγονότα από το παρελθόν). Η μουσική σε ένα κινηματογραφικό έργο μπορεί να είναι διηγητική ή μη διηγητική, αυτόνομη. Μπορεί, επίσης, να είναι πολυσημασιολογική, υποδηλωτική, υποβλητική, αλλά και πλεοναστική και κοινότοπη. Με το *λάιτ* – *μοτίβ* προσδίνεται δραματική ένταση στις κρίσιμες πράξεις του χαρακτήρα μιας ταινίας. Η φωνή off ενός αφηγητή συνδέει τα μέρη της αφήγησης. Διαφέρει από το σχόλιο σε ένα λογοτεχνικό έργο, διότι συνυπάρχει με την εικόνα και έτσι μπορεί να την τροποποιήσει ή και να τροποποιηθεί από αυτήν.

γ. Σχέση των ήχων μεταξύ τους (λόγου, μουσικής και φυσικών ή τεχνικά παραγόμενων ήχων/θορύβων).

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Bñ. Metz, 1968.
2. Pasolini, 1986: 195-204.
3. ό.π.: 203-204.
4. Bñ. Bettetini, 1971.
5. Conrad, x.x.: ix. Αναφέρεται στο Ζάννας, 1990: 217.
6. Jacobs, 1939: 119. Αναφέρεται στο Ζάννας, 1990: 217.
7. Mitry, 1965: 354. (Μετάφραση δική μου.)
8. Bñ. Metz, 1973 και Heath, 1976.
9. Panofsky, 2006: 16 και 1999: 281.
10. Ο όρος με την ευρύτερη έννοιά του σημαίνει την όλη οργάνωση και διεύθυνση του γυρίσματος. Είναι, όμως, συνώνυμος και της σκηνογραφίας.

ΤΟ ΦΙΛΜ ΝΟΥΑΡ ΩΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΞΙΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ

Του *Θανάση Τσακίρη*

Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΜ ΝΟΥΑΡ

«Φιλμ νουάρ» είναι το όνομα που δόθηκε σε μια σειρά ταινιών που παρήχθησαν στις ΗΠΑ από τις αρχές της δεκαετίας του 1940 ως τα τέλη της δεκαετίας του 1950. Οι «νονοί», όμως, αυτού του κινηματογραφικού είδους (genre) ήταν Γάλλοι¹. Μετά την απελευθέρωση της Γαλλίας από τη Ναζιστική κατοχή, την άνοιξη του 1946 δεκάδες ταινίες του Χόλυγουντ παίχτηκαν στους γαλλικούς κινηματογράφους μαζεμένες, καθώς το φιλοθεάμον κοινό διψούσε για αμερικανικές ταινίες που είχαν απαγορευτεί από τη λογοκρισία. Προβλήθηκαν οι ταινίες *To γεράκι της Μάλτας* (John Huston), *Λάουρα* (Otto Preminger), *Murder, My Sweet* (Edward Dmytryk), *Με Διπλή Ταυτότητα* (Billy Wilder) και *The Woman in the Window* (Fritz Lang). Οι Γάλλοι κριτικοί Nino Frank² και Jean-Pierre Chartier³ έγραψαν τα πρώτα δοκίμια όπου περιέγραφαν τη νέα εποχή του αμερικανικού κινηματογράφου, την εποχή του «φιλμ νουάρ». Στις ΗΠΑ δεν υιοθετήθηκε ο όρος παρά μόνο στις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Τα προβλήματα ορισμών που φουντώνουν τη συζήτηση στο χώρο του κινηματογράφου συχνά παραλληλίζονται με αυτά που αντιμετωπίζουμε στους χώρους της πολιτικής επιστήμης και της κοινωνιολογίας.

Έτσι και η κινηματογραφική θεωρία σε μεγάλο βαθμό ανταποκρίνεται σε αυτή τη στρουκτουραλιστική παραδοχή. Όταν μπαίνουμε στη σκοτεινή αίθουσα αντιλαμβανόμαστε την ταινία ως ένα σύστημα σχέσεων ανάμεσα στις ελάχιστες σημαντικές μονάδες σε διάφορα επίπεδα συνάρθρωσης. Χωρίς να θέλω να εμπλακώ στην ατέρμονη συζήτηση για το εύρος του είδους του φιλμ νουάρ, θα καταγράψω επιγραμματικά τις διαφορετικές απόψεις και θα στηρίξω τη δική μου άποψη μέσα από την αναφορά στην ελληνική περίπτωση.

Ως την εμφάνιση του φιλμ νουάρ στην Ευρώπη μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι φίλοι του κινηματογράφου είχαν δει αρκετές αστυνομικές ταινίες ή ταινίες μυστηρίου. Εκείνο που, πρωτίστως, ενδιέφερε τους σινεφίλ ήταν να καταλάβουν ποια είναι τα στοιχεία που θα τους δείξουν το δρόμο της ανακάλυψης του ενόχου («whodunit») και να εντυπωσιάσουν τους φίλους τους. Όμως, στο φιλμ-νουάρ αυτό το ερώτημα δεν ενδιαφέρει παρά δευτερευόντως. Στην κλασική αστυνομική ταινία κυριαρχούσε ο ορθολογιστικός τρόπος ατομικής σκέψης και δράσης. Στο φιλμ νουάρ, δεν υπάρχει «ήρωας»

με αυτή την έννοια. Καθώς τελείωνε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και η ανθρωπότητα έβγαινε από το σκοτεινότερο τούνελ της ιστορίας της, η διάθεση που υπήρχε δεν ήταν η καλύτερη δυνατή. Επικρατούσε απαισιοδοξία για τις δυνατότητες των ανθρώπων να παρεμβαίνουν θετικά για την κοινωνική αλλαγή προς το καλύτερο. Η διάδοση του «φιλμ νουάρ» απεικονίζει σε μεγάλο βαθμό αυτή την πραγματικότητα. Οι ταινίες είναι πεσιμιστικές, σκοτεινές και μουντές. Ξεπροβάλλει ένας «κόσμος σκοτεινιάς και βίας, με μια κεντρική φιγούρα που τα κίνητρά της είναι συνήθως η πλεονεξία, η λαγνεία, ο πόθος και η φιλοδοξία, που ο κόσμος της είναι κυριευμένος από φόβο». Όσον αφορά το γαλλικό νουάρ, ο (σοσιαλίζων) Nino Frank κατέγραψε ως βασικά χαρακτηριστικά του «την απόρριψη του "συναισθηματικού ανθρωπισμού" και τη δυναμική του βίαιου θανάτου» ενώ για το αμερικανικό φιλμ νουάρ τόνισε την τάση για επικράτηση της «εγκληματικής ψυχολογίας και του μισογυνισμού». Ο συντηρητικών τάσεων Jean-Pierre Chartier άσκησε σφοδρή κριτική στη λογική που διέπει τις ταινίες του είδους, δηλαδή τον «πεσιμισμό και την αποστροφή προς την ανθρωπότητα».

Για να μπορούμε να πούμε ότι μια ταινία εντάσσεται στον κύκλο ή γένος του φιλμ νουάρ θα πρέπει σ' αυτή να διακρίνονται κάποια ή όλα από τα παρακάτω απαραίτητα χαρακτηριστικά στοιχεία:

α. Η «μοιραία γυναίκα», δηλαδή μια γοητευτική, σαγηνευτική και δελεαστική γυναίκα, της οποίας τα θέληττρα προκαλούν στους εραστές της ακατανίκητη επιθυμία, οδηγώντας τους συχνά σε ενδοτικές, επικίνδυνες και ολέθριες καταστάσεις. Στη λογοτεχνία και στην τέχνη είναι αρχετυπικός χαρακτήρας.

β. Ένας «ηθικά συμβιβασμένος» ντετέκτιβ, δηλαδή ένας άνθρωπος που ναι μεν αγωνίζεται «εν ονόματι του νόμου», ο οποίος, όμως, συχνά έχει τους δικούς του ηθικούς νόμους που έρχονται συχνά σε αντίθεση με τον αστικό κώδικα και τον επίσημο νόμο, δείχνοντας πως ό,τι είναι νόμιμο δεν είναι αναγκαστικά και ηθικό.

γ. Ένα αστικό σκηνικό, δηλαδή η πόλη, οι φτωχογειτονιές και τα γκέτο, τα φωτισμένα με ταμπέλες νέον κτίρια.

δ. Αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο εκτός οθόνης (voice-r, φωνή off)

ε. Περίπλοκη, ελικοειδής δομή πλοκής
στ. Χαμηλών τόνων φωτισμός (chiaroscuro) ώστε να

επιτυγχάνεται αντίθεση.

z. Λοξό καθάρισμα (skewed framing), και ούτω καθεξής.

Οι ρίζες του φιλμ νουάρ βρίσκονται στη μεσοπολεμική περίοδο. Αντλούν τη θεματολογία τους σε πρώτη φάση από την αστυνομική λογοτεχνία και ειδικά από τα έργα των συγγραφέων Dashiell Hammett, Raymond Chandler, James M. Cain. Τα έργα αυτά χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα σκληρή και κυνική μορφή γραφής που αποτελεί ένα είδος πρώιμου ωμού ρεαλισμού ή νατουραλισμού και είναι καινοτομία για το αστυνομικό μυθιστόρημα. Διακρίνεται για τη ζωντανή περιγραφή της ερωτικής σεξουαλικής έλξης και της βίας, για τη χρήση των ζωντανών αλληλ φρικτών και αποκρουστικών αστικών τοπίων ως φόντο, το γρήγορο και «μάγκικο» διάλογο. Ο πρωτομάστορας του είδους είναι ο Ν. Χάμμετ που ανήκε αρχικά στην παναμερικανική εταιρία ιδιωτικών ντέτεκτιβ Πίνκερτονς αλλά αποχώρησε διαμαρτυρούμενος για την απεργοσπαστική τους δράση εναντίον των εργατικών αγώνων. «Επινόησε» ουσιαστικά το είδος με τις ιστορίες που δημοσίευε στο περιοδικό *Μάυρη μάσκα*, αρχής γενομένης με το διήγημα *Fly Paper* το 1929. Οι επιρροές του ήταν η εμπειρία του και τα ρεαλιστικά έργα των Έρνεστ Χεμινγκγουέι και Τζον Ντος Πάσσο. Το πρώτο μυθιστόρημά του ήταν ο *Κόκκινος θερισμός (Red Harvest)* το 1929. Το *γεράκι της Μάιλτας (1930)* θεωρείται το αριστούργημά του και το πιο επιτυχημένο κυκλοφοριακά ήταν το μυθιστόρημα *The Thin Man* (1934). Ο James M. Cain ενσωμάτωσε όλες τις καινοτομίες του Χάμμετ στα πρώιμα έργα του όπως *Ο ταχυδρόμος χτυπάει πάντα δυο φορές (The Postman Always Rings Twice)* το 1934 και *Διπλή Αποζημίωση (Double Indemnity)* το 1936. Εξίσου σημαντικός ήταν ο Ραϊνμντ Τσάντλερ που ασχολήθηκε με τη διαφθορά και τους νονούς-κοπιναδόρους της Νότιας Καλιφόρνια σε έργα όπως *Ο μεγάλος ύπνος (The Big Sleep, 1939)*, *Αντίο γλυκιά μου (Farewell, My Lovely, 1940)* κ.ά. Πολλοί ακόμη συγγραφείς έγραψαν σημαντικά έργα του είδους όπως Harmon Coxe, W.R. Burnett Mickey Spillane και άλλοι.

Η περίοδος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με το «παράλογο» αιματοκύλισμα της ανθρωπότητας με τις δεκάδες εκατομμύρια νεκρούς έκανε πολύ περισσότερους ανθρώπους να κυριαρχούνται από «μαύρες σκέψεις». Με τούτα και μ' εκείνα, το «Αμερικανικό Όνειρο» εξελίσσεται σιγά-σιγά σε «σκέτο επιδίλητο», μια κοινωνική διεργασία που με τη σειρά της θα διευκολύνει την κοινωνική ένταση προκαλώντας το χάσμα ανάμεσα στην κυρίαρχη κουλτούρα της αξιοποίησης από κάθε άνθρωπο των πάσης φύσεων ευκαιριών, της ελευθερίας και της ευημερίας από τη μια πλευρά και στην «πεζή» πραγματικότητα. Ο Robert Merton ανανεώνοντας το λειτούργισμο του Ντυρκέμ θα μιλήσει κι αυτός για «ανομία», υποδηλώνοντας, έτσι, τη διχοτομία ανάμεσα σε αυτό που προσδοκά η κοινωνία από τους πολίτες της και σε αυτό που μπορούν πράγματι να πετύχουν. Αν η «κοινωνική δομή των ευκαιριών» είναι άδικη και οι άνθρωποι δεν μπορούν να εκπληρώσουν τις προσδοκίες που έχουν ασπαστεί τότε ένα μεγάλο μέρος του θα προσπαθήσει να κατακτήσει τα αγαθά του Αμερικανικού Ονείρου δια της πηλαγίας οδού και δια παρανόμων μεθόδων, δηλαδή του εγκλήματος, ενώ ορισμένοι θα καταλήξουν στις υποκοιλιότητες του φρενοκομείου, της συμμορίας, των ναρκομανιών και των άνεργων μεθυσμένων άστεγων των μεγαλουπόλεων.

Το «υλικό από το οποίο φτιάχνονται τα όνειρα» όπως λέει ο ιδιωτικός ντέτεκτιβ Σαμ Σπέντ στον αστυνομικό επιθεωρητή (*Το γεράκι της Μάιλτας, 1941*) στην ερώτησή του για το ψεύτικο γεράκι που συμβολίζει τη διάψευση του Αμερικανικού Ονείρου, λίγο πριν η «μοιραία γυναίκα» βρεθεί πίσω από της «φυλακής τα σίδερα» υπό τη μορφή των κάγκελων της πόρτας του ασανσέρ.

Δεν είναι, όμως, το «εσωτερικό αμερικανικό όνειρο» που θολώνει αλλά και το όνειρο ενός ειρηνικού κόσμου μετά την απέραντη θάλασσα αίματος που χύθηκε στα πεδία των μαχών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η περίπτωση της χρήσης της ατομικής βόμβας στο βομβαρδισμό του Ναγκασάκι και της Χιροσίμα και η έναρξη του Ψυχρού Πολέμου δημιουργούν το φόβο της θερμής πυρηνικής σύγκρουσης.

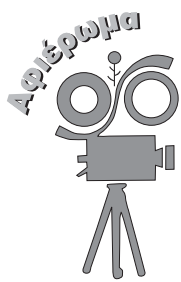
Αυτή η κατάσταση δε θα άφηνε αλώβητο τον κινηματογράφο και γενικότερα το χώρο των γραμμάτων και των τεχνών. Εδώ είναι που αρχίζουν να συναντιούνται οι χαρακτήρες του νουάρ. Αυτοί είναι «τα θύματα ενός εχθρικού κόσμου» και σε αυτό τον κόσμο πρέπει να ασκηθεί κριτική και να προωθηθεί μια μετριοπαθής ή ριζοσπαστική αλληλαγή. Οι ταινίες-νουάρ εκφράζουν όλη αυτή την κριτική χωρίς πολλές φορές να αναφέρονται άμεσα στο πολιτικό πλαίσιο και στην κοινωνική προέλευση των χαρακτήρων ή να προτείνουν διέξοδο. Εκτός από τη γενικότερη πολιτική σκηνή που αρχίζει μετά τον πόλεμο να γίνεται ολόένα και πιο αυταρχική υπάρχει και ο Κώδικας Παραγωγής (αθλητικός Κώδικας Χείρις) που επιβάλλει μια ισχυρή λογοκρισία στην έκφραση ιδεών μέσω της κινηματογραφικής ταινίας.

Οι τεχνотροπίες από τις οποίες άντλησε στοιχεία το φιλμ νουάρ είναι ο γερμανικός εξηρησιονισμός και ο γαλλικός ποιητικός ρεαλισμός. Ο γερμανικός εξηρησιονισμός του μεσοπολέμου χαρακτηρίζεται από τα ακόλουθα στοιχεία:

- α) πλάγια και λοξά αντικείμενα σε πρώτο πλάνο,
- β) μη ισορροπημένες συνθέσεις
- γ) ακανόνιστες χωρικές διαρρυθμίσεις
- δ) ασπρόμαυρος φωτισμός (chiaroscuro) με ιδιαίτερη έμφαση στο ιδιαίτερο παίξιμο με τις σκιές, χρήση έντονων χρωματικών αντιθέσεων με το chiaroscuro που αντιπαράθετει το εκτυφλωτικό φως στις βαθιά μαύρες σκιές, με έντονες γωνίες και καταμήσεις της εικόνας,
- ε) έμφαση στις λοξές και κάθετες γραμμές πάνω στις οριζόντιες,
- στ) πάθος για τις αντανakλάσεις και τις αντανakλαστικές επιφάνειες.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Raymond Borde et Etienne Chaumeton (1955) *Panorama du film noir américain 1941–1953*. Paris: Editions de Minuit [Αμερ. Έκδ. English as Borde, Raymond, and Etienne Chaumeton (2002) *A Panorama of American Film Noir, 1941–1953*. San Francisco: City Lights Books]
2. Nino Frank (1946) "Un nouveau genre 'policier': L'aventure criminelle," (« Ένα νέο αστυνομικό είδος: η εγκληματική περιπέτεια») *L'écran français*, August
3. Chartier Jean-Pierre (1945) "Les Américains aussi font des films' noirs" («Κάνουν και οι Αμερικανοί φιλμ-νουάρ») *Revue du cinema*. November. Αμερικάνικη έκδοχή: Chartier Jean-Pierre, (1996) "The Americans Are Making Dark Films Too", in R. Barton Palmer (ed), *Perspectives on Film Noir* (New York: G. K. Hall and Co.

Κινηματογραφικά βιβλία και περιοδικά

ΟΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ 2008

Του **Δημήτρη Καλαντίδη**

Κατά τη διάρκεια του 2008 κυκλοφόρησαν εκατόν δεκατέσσερα βιβλία για τον κινηματογράφο. Περίπου το 80% από αυτά, ενενήντα τρία, είναι βιβλία ιστορίας, κριτικής, θεωρίας, αισθητικής, τεχνικής και κοινωνιολογίας του κινηματογράφου (είκοσι επτά βιβλία Ελλήνων συγγραφέων, δώδεκα μεταφράσεις, σαράντα εννέα βιβλία κινηματογραφικών εκδηλώσεων και πέντε κινηματογραφικά ημερολόγια).

Α. ΒΙΒΛΙΑ

Ι. ΙΣΤΟΡΙΑ – ΚΡΙΤΙΚΗ – ΘΕΩΡΙΑ – ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ – ΤΕΧΝΙΚΗ – ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

α. Βιβλία Ελλήνων συγγραφέων

ΔΙΖΙΚΙΡΙΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ: *Λεξικό αισθητικών και τεχνικών όρων του κινηματογράφου* (2η έκδοση βελτιωμένη, Αιγόκερως, Αθήνα κ.χ. [2008], 444 σελ., 1η έκδοση: 1985).

ΗΛΙΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ Κ.: *Συμπλήρωμα στο βιβλίο «Κορυφαίες ταινίες ντοκιμαντέρ του παγκόσμιου, ελληνικού και κυπριακού κινηματογράφου που δεν πρέπει να χάσετε»* (Πρέβεζα 2008, 60 σελ.).

ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ ΣΤΕΛΙΟΣ: *Σχιζοφρένεια και νευρώσεις στον κινηματογράφο* (Αιγόκερως, Αθήνα 2007 [2008], 174 σελ.).

ΚΟΛΙΟΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ: *Κινηματολόγιο. Ένα γεγονός. Μια ταινία* (Οξύ, Αθήνα, 2008, 408 σελ.).

ΚΟΛΙΟΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ: *Η Ελλάδα μετά τα μεσάνυχτα. Το φανταστικό στον ελληνικό κινηματογράφο* (Αιγόκερως, Αθήνα 2007 [2008], 96 σελ.).

ΛΕΟΝΤΙΣ ISIDOR JOHN/ΛΕΟΝΤΗΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ: *Theo Angelopoulos. The Making of "Dust of Time"* (Κείμενα: Ισιδώρος Ιωάννης Λεοντής, Πέτρος Μάρκαρης, Γιώργος Μεντής, Mary Linda Mc Neely και Μαρία Μπυρμπίλη, Φωτογραφίες: Ισιδώρος Ιωάννης Λεοντής, Ηλίας Κοσίνδας, Χρήστος Αραμπατζής και Μάριος Πολυζωγόπουλος, Μετάφραση: Αλέξανδρος Ζαφειρίου, Μίητος, Αθήνα 2008, 248 σελ.).

ΜΥΛΩΝΑΚΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ: *«Δουλειές με φούντες!» Η ιστορία της επιχειρηματικότητας μέσα από τον ελληνικό κινηματογράφο (1950-1970)* (Πολιτιστική Εταιρεία Επιχειρηματιών Βορείου Ελλάδος, Θεσσαλονίκη 2008, 224 σελ. + DVD).

ΡΑΦΑΗΛΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ: *Φιλμοκατασκευή, Μια μέθοδος ανάγνωσης του φιλμ* (3η έκδοση βελτιωμένη, Αιγόκερως, Αθήνα κ.χ. [2008], 160 σελ., 1η έκδοση: 1984 [Φιλμοκατασκευή], 2η έκδοση βελτιωμένη: 1996 [Φιλμοκατασκευή. Μια μέθοδος ανάγνωσης του φιλμ]).

ΣΓΟΥΡΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ και ΣΓΟΥΡΑΚΗ ΗΡΩ: *Γιάννης Ρίτσος – Αυτοβιογραφία. Κινηματογραφική αυτοβιογραφία.*

Ντοκουμέντα της ζωής και του έργου του /Yiannis Ritsos – Autobiography. Documents on his Life and Work (Επιμέλεια: Αγγελική – Ειρήνη Μήτσου, Αρχείο Κρήτης, Αθήνα 2008, 198 σελ. + DVD [Γιάννης Ρίτσος – Αυτοβιογραφία του Κώστα Αριστόπουλου, Ελλάδα, 1984, 78']).

ΣΙΑΚΑΣ ΣΠΥΡΟΣ Θ.: *Animation με κούκλες. Από την ιδέα στο τελικό μοντάζ. Μεθοδολογία δημιουργίας παραδοσιακού τρισδιάστατου animation με κούκλες* (Νεανικό Πλάνο, Αθήνα 2008, 112 σελ.).

ΤΟΜΑΝΑΣ ΚΩΣΤΑΣ: *Οι κινηματογράφοι της παλιάς Θεσσαλονίκης, 1895 - 1944* (3η έκδοση, Επιμέλεια: Βασίλης Τομανάς, Νησίδες, Θεσσαλονίκη κ.χ. [2008], 192 σελ., 1η έκδοση: 1993 [Οι κινηματογράφοι της παλιάς Θεσσαλονίκης, Έκδοση των Κώστα Τομανά και Βασίλη Τομανά], 2η έκδοση βελτιωμένη: 1995 [Οι κινηματογράφοι της παλιάς Θεσσαλονίκης, 1895 -1944, Νησίδες]).

ΧΑΤΖΗΤΡΥΦΩΝ ΝΙΚΟΣ (Επιμέλεια): *Η ομοφυλοφιλία στον κινηματογράφο. Το φύλο και η συμπεριφορά του. Προσδοκίες & προσεγγίσεις (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ/ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ,* Κείμενα: Δέσποινα Μουζάκη, Οδυσσέας Αναστασόπουλος, Γιώργος Τσιτρίδης, Νίκος Χατζητρυφών, Αλέξης Δερμετζόγλου, Αχιλλέας Ψαλτόπουλος, Στράτος Κερσανίδης, Δήμητρα Κογκίδου και Ειρήνη Πετροπούλου, Συνεντεύξεις: Νότης Φόρσος, Άννα Θ. Μπλώση, Αλέξης Δερμετζόγλου, Χρήστος Δήμας και Πάνος Κούτρας, Σύμπραξη Κατά της Ομοφυλοφοβίας και Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2008, 126 σελ.).

Αφίσεις από τον ελληνικό κινηματογράφο. Αρχείο Παντελή Παλιεράκη (Επιμέλεια έκδοσης: Λύντη Γαλάτη, Επιμέλεια κειμένων: Αργύρης Παλούκας, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 2008, 216 σελ.).

Επίλογος 2008. Ετήσια Πολιτιστική Έκδοση («Κινηματογράφος»), ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, 17ος χρόνος, Ιδρυτής: Σπύρος Γαλαίος, Εκδότης: Σταύρος Κ. Γαλανάκης, Σύμβουλος έκδοσης: Κώστας Γεωργουσόπουλος, Διευθυντής έκδοσης: Τάκης Βλαστός, Αρχισυντάκτης: Γιάννης Ν. Μπασκόζος, Κείμενα για τον κινηματογράφο: Χρήστος Μήτσος, Επίλογος, Αθήνα 2008, σσ. 91 -116/564 σελ.).

Κινηματογράφος 2007 (Ετήσιος Οδηγός. Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2007. Κινηματογράφος – DVD – Βιβλία, ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Αρχισυνταξία: Θόδωρος Σούμας, Συνεργάστηκε: Κωνσταντίνος Μπλάθρας, Κείμενα: Ανδρέας Τύρος, Νίνος Φένεκ Μικελίδης, Δημήτρης Χαρίτος, Ιωάννα Παπαγεωργίου, Θόδωρος Σούμας, Δημήτρης Μπάμπας, Γιάννης Φραγκούλης, Ρόμπι Εκσιέι, Δημήτρης Καλαντίδης και Δημοσθένης Σιφιλίνος, Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου, Αθήνα 2008, 256 σελ.).

Όλα όσα θέλατε να μάθετε για το σεξ (στο σινεμά) και ντρεπόσαταν να ρωτήσετε (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Κείμενα: Θεοδωρής Δημητρόπουλος, Τάσος Θεοδωρόπουλος, Ηρακλής

Κορέλης, Σπήλιος Λαμπρόπουλος, Δέσποινα Παυλάκη, Κωνσταντίνος Σαμαράς και Μάρκος Φράγκος, περιοδικό Σινεμά, Αθήνα 2008, 68 σελ.).

Σαν σινεμά ... θα σου το πω. Σ'αγαπώ. Καρέ καρέ (Κείμενα - Επιμέλεια: Γιώργος Σιούρτης, Εκδόσεις Σιούρτης, 292 σελ.).

Στιγμιότυπα Ελληνικού Πολιτισμού/Greek Culture. Yearbook 07>08 («Κινηματογράφος», ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Διεύθυνση έκδοσης και σύνταξης: Ντίνα Πετροπούλου, Συντάκτρια για τον κινηματογράφο: Βούλα Παλαιοπόλου, Μετάφραση: Michael Elefteriou και Kate Donnelly, Φιλοθεάμων ΟΕ, Αθήνα χ.χ. [2008], σσ.390 – 443/578 σελ.).

Ταινίες μικρού μήκους 2008/Short Films 2008/Courts mitrages 2008 (Επιμέλεια: Εύη Λάζαρη, Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, Αθήνα 2008, 40 σελ.).

Το «Σινεμά» παρουσιάζει τις 200 καλύτερες ταινίες που έγιναν ποτέ (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Κείμενα: Λευτέρης Αδαμίδης, Γιάννης Ζουμπούλας, Πόλυ Λυκούργου, Ηλίας Νικολαΐδης, Ιωάννα Παπαγεωργίου, Θανάσης Πατσαβός, Δέσποινα Παυλάκη, Κωνσταντίνος Σαμαράς και Μάρκος Φράγκος, περιοδικό Σινεμά, Αθήνα 2008, 68 σελ.).

Cinema 2008 -2009. Όλες οι ταινίες της χρονιάς. «Αθηνόραμα» Magazine. Ετήσια έκδοση (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Αρχισυντάκτρια: Δέσποινα Ζευκιλή, Συντακτική Ομάδα: Χρήστος Μήτσος, Νίκος Βουλαΐδης, Ιλειαίνα Δημάδη, Χρήστος Καρράς, Δανάη Μολόχα, Δέσποινα Παυλάκη και Άντζελα Σταματιάδου, Αθηνόραμα Magazine/Cinema 2008-09, Αθήνα 2008, 114 σελ.).

Finos Film. Κλασικές στιγμές. Σειρά 8 (Επιμέλεια – Κείμενα: Ιάσων Τριανταφυλλίδης, Victory Media S.A., Αθήνα 2007 [2008], 64 σελ. + DVD).

Finos Film. Κλασικές στιγμές. Σειρά 9 (Επιμέλεια – Κείμενα: Ιάσων Τριανταφυλλίδης, Victory Media S.A., Αθήνα 2008, 64 σελ. + DVD).

Finos Film. Κλασικές στιγμές. Σειρά 10 (Επιμέλεια – Κείμενα: Ιάσων Τριανταφυλλίδης, Victory Media S.A., Αθήνα 2008, 64 σελ. + DVD).

Finos Film. Κλασικές στιγμές. Σειρά 13 (Επιμέλεια – Κείμενα: Ιάσων Τριανταφυλλίδης, Victory Media S.A., Αθήνα 2008, 64 σελ. + DVD).

Finos Film. Οι Κωμωδίες. Σειρά 11 (Επιμέλεια – Κείμενα: Ιάσων Τριανταφυλλίδης, Victory Media S.A., Αθήνα 2008, 64 σελ. + DVD).

Finos Film. Ταινίες για πάντα. Σειρά 14 (Επιμέλεια – Κείμενα: Ιάσων Τριανταφυλλίδης, Victory Media S.A., Αθήνα 2008, 64 σελ. + DVD).

β. Μεταφράσεις

ARNHEIM RUDOLF: Το φιλμ ως τέχνη. Οι θεμελιώδεις αρχές της τέχνης του κινηματογράφου. (Μετάφραση – Επιμέλεια: Μάκς Μωραΐτης, Καθρέφτης του Κινηματογράφου και της Τέχνης, Αθήνα 2008, 220 σελ., 1η έκδοση στα γερμανικά: 1932, 1η έκδοση στα αγγλικά 1933, 1η αναθεωρημένη έκδοση στα αγγλικά: 1958).

BADDELEY GAVIN: Η βίβλος της γοθικής κουλτούρας. Goth Chic (Κεφάλαιο II: «Συμφωνία σκιών. Η χρυσή εποχή του γοθικού κινηματογράφου»), Κεφάλαιο V: «Νοσηρότητα, σήψη και πόνος. Οι σύγχρονες ταινίες τρόμου», Μετάφραση: Ονούφριος Ντοβλέτης, Οξύ/Sonik, Αθήνα 2008, 304 σελ., 1η έκδοση στα αγγλικά: 2002).

BAZIN ANDRI: Τι είναι ο κινηματογράφος. 1. Οντολογία και γλώσσα (2η έκδοση βελτιωμένη, Μετάφραση: Κώστας Σφήκας, Πρόλογος: Σάββας Μιχαήλ, Αιγόκερως, Αθήνα

χ.χ. [2008], 192 σελ., 1η έκδοση: 1988, 1η έκδοση στα γαλλικά: 1958).

ΓΙΟΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (Επιμέλεια): Κινηματογράφος & '68. Οπλισμένες Κάμερες. Μανιφέστα, τρίτος κινηματογράφος, κινηματογραφικές κολληκτίβες, σινε-ακτιβισμός (ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, Κείμενα: Glauber Rocha, Fernando Solanas, Octavio Getino, Julio Garcia Espinosa, «Γενικές Τάξεις του Γαλλικού Κινηματογράφου», «Cahiers du Cinéma», John Hess, André Tourneur και Χασάν Αμπού Γκανίμα, Συνέντευξη του Σινζούκε Ογκάουα, Μετάφραση: Αδαμαντία Μπαμπούλα, Ευαγγελία Παππά και Ντίνα Κότσιφα, Εκδόσεις Α/συνέχεια, Αθήνα 2008, 160 σελ., 1η δημοσίευση των κειμένων: 1965, 1968, 1970, 1972, 1973, 1977 και 1979).

CHION MICHEL: Το μιούζικαλ (Μετάφραση: Μαρία Γαβαλά, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, 104 σελ., 1η έκδοση στα γαλλικά: 2003).

CORK JOHN και STUTZ COLLIN: James Bond. Εγκυκλοπαίδεια (Επιμέλεια: Αλεξάνδρα Λέτσα, Μετάφραση: Θανάσης Βέμπος, Anubis, Αθήνα 2008, 320 σελ., 1η έκδοση στα αγγλικά: 2007).

GARDINER PHILIP: Κώδικας Τζέιμς Μποντ. Ο μυστικός κόσμος του Ίαν Φλέμινγκ και του Πράκτορα 007 (Μετάφραση: Μαρία Λυσάνδρου, Έσοπτρον, Αθήνα 2008, 222 σελ., 1η έκδοση στα αγγλικά: 2008).

HUET ANNE: Το σενάριο (Μετάφραση: Ειρήνη Πυρπάσου, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, 104 σελ., 1η έκδοση στα γαλλικά: 2005).

ΚΟΥΛΕΣΟΦ ΛΕΒ: Η τέχνη του κινηματογράφου (2η έκδοση βελτιωμένη, Μετάφραση: Ίκαρος Μπαμπασάκης και Γιώργος Τσακνάκης, Πρόλογος – Σημειώσεις: Ronald Levaco, Μετάφραση: Δημήτρης Κολλιοδήμος, Αιγόκερως, Αθήνα χ.χ. [2008], 128 σελ., 1η έκδοση: 1982, 1η έκδοση στα ρωσικά: 1929).

STRAUSS FRIDIRIC και HUET ANNE: Η κατασκευή μιας ταινίας (Μετάφραση: Μαρία Γαβαλά, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, 104 σελ., 1η έκδοση στα γαλλικά: 2006).

VASSE CLAIRE: Ο διάλογος. Από το γραπτό κείμενο στην ταινία (Μετάφραση: Ειρήνη Πυρπάσου, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, 104 σελ., 1η έκδοση στα γαλλικά: 2006).

Χόλιγουντ και Σινεμά. Μεγάλοι φωτογράφοι του κόσμου. Ρόμπερτ Κάπα, Φίλιπ Χάλσμαν, Ιβ Άρνολντ, Νικολά Τιχομίροφ (ΣΥΛΛΟΓΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ, Φωτογραφίες των Robert Capa, Philippe Halsman, Eve Arnold και Nicolas Tikhomiroff, Συντονισμός – Επιμέλεια: Λάμπρος Γαλιάνης, Μετάφραση: Αφροδίτη Φούντα, εφημερίδα Ημερησία, Αθήνα 2008, 48 σελ., 1η έκδοση στα ισπανικά: 2008).

γ. Βιβλία κινηματογραφικών εκδηλώσεων

ΑΔΑΜΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ (Επιμέλεια): Ο ηθοποιός ανάμεσα στη σκηνή και στην οθόνη (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Συνέδριο των Τμημάτων Θεάτρου και Κινηματογράφου της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης [4-5/11/2007]: «Ο ηθοποιός ανάμεσα στη σκηνή και στην οθόνη», Κείμενα: Jacqueline Nacache, Γιάννης Λεοντάρης, Vincent Amiel, Cynthia Baron, Παντελής Μιχελάκης, Παναγιώτα Μήνη, Jonathan Bignell, Γιάννης Τζιομάκης, Henri Schoenmakers, Paul McDonald, Δέσποινα Κακλαμανίδου, Κωνσταντίνος Κυριακός, Λυδία Παπαδημητρίου, Όλγα Κουρέλου, Ανδρέας Δημητριάδης, Κωνσταντίνος Πρωτόπουλος, Μανώλης Σειραγάκης, Άννα Σταυρακοπούλου, Ιουλίτσα Πιπίνια, Ειρήνη Σταματοπούλου, Gilli Bush – Bailey, Philippe Tancelin,

Χριστίνα Kallas – Καθολεροπούλου, Gwinañlle Le Gras, Ιωάννα Αθανασάτου και Χριστίνα Αδάμου, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008, 368 σελ.).

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΛΙΛΥ Μ. και ΜΟΥΖΑΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ (Επιμέλεια): Διάσπαση & Ενότητα. Ο κινηματογράφος στη Μέση Ανατολή/Division & Unity. Cinema in the Middle East (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ/ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, Εισαγωγικά κείμενα: Lina Khatib, Viola Shafik και Μυροίνη Ζορμπά, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Οξύ, Αθήνα 2008, 80 σελ.).

ΡΑΦΑΗΛΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ: 12 μαθήματα για τον κινηματογράφο. Μια μέθοδος ανάγνωσης του φιλμ (Σεμινάριο του Καλλιτεχνικού Πνευματικού Κέντρου «Ωρα» [Οκτώβριος 1969]: «Η τέχνη και οι σύγχρονες τάσεις», 3η έκδοση βελτιωμένη, Αιγόκερως, Αθήνα κ.χ. [2008], 160σελ., 1η έκδοση: 1970 [12 μαθήματα για τον κινηματογράφο, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα»], 2η έκδοση βελτιωμένη: 1996 [12 μαθήματα για τον κινηματογράφο, Αιγόκερως]).

ΣΟΛΔΑΤΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (Επιμέλεια): Νίκος Κολλοβάς. Κείμενα για τον κινηματογράφο. Για τον ευρωπαϊκό κινηματογράφο (49ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Αιγόκερως, Αθήνα 2008, 72 σελ.).

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΙΚΟΣ: Ο Γκρέκο στη μεγάλη οθόνη (Διάλεξη στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης [26/11/2007]: «Ο Γκρέκο στη μεγάλη οθόνη», Άγρα, Αθήνα 2008, 62 σελ.).

03 International Science Film Festival. Athens 2008 (Centre of Applied Industrial Design [C.A.I.D.]/Με τη συνεργασία των Institut Frannais και Δήμου Αθηναίων/Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 96 σελ.).

1° Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Κορινθίας/1st Corinthian International Film Festival (Κείμενα: Ειρήνη Μιχαηλοπούλου και Πέτρα Τερζή, Πνευματικό – Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Κορίνθου, Κόρινθος, 2008, 32 σελ.).

10° Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης – Εικόνας του 21ου αιώνα/ 10th Thessaloniki Documentary Festival – Images of the 21st Century (Επιμέλεια: Μαίρη Κιτρορέφ, Συντονισμός: Μάνθη Μπότσιου, Συντάκτες: Μάνθη Μπότσιου και Ηλιάνα Λουκοπούλου, Κείμενο «10 χρόνια»: Έλενα Χρηστοπούλου, Μεταφράσεις: Ηλιάνα Λουκοπούλου και Μαίρη Κιτρορέφ, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης/Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 248 σελ.).

11° Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και Νέους 2008. 8η Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεανικής Οπτικοακουστικής Δημιουργίας/8th European Meeting of Young Peoples' Audiovisual Creation. Πύργος, Αμαλιάδα, Ζαχάρω και άλλες πόλεις του Νομού Ηλείας (Επιμέλεια: Θέμις Φραγκοδημητρόπουλος, Χρήστος Κωνσταντόπουλος και Νίκος Θεοδοσίου, Νεανικό Πλάνο, Υπουργείο Πολιτισμού και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηλείας, Αθήνα και Πύργος 2008, 142 σελ.).

11° Φεστιβάλ Μεσογειακού Ντοκιμαντέρ. Λαύριο 2008/11th Mediterranean Documentary Film Festival (Μετάφραση: Εύα Ευαγγελιάκου, Σωματείο Ελλήνων Σκηνοθετών – Παραγωγών Κινηματογράφου, Νομαρχία Ανατολικής Αττικής και Εταιρία Αξιοποίησης & Διαχείρισης Περιουσίας Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου/Με τη συνεργασία των Δήμου Λαυρεωτικής και Εταιρίας Μελετών Λαυρεωτικής, Αθήνα 2008, 48 σελ.).

14° Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Αθήνας – Νύχτες Πρεμιέρας/ 14th Athens International Film Festival (Σύνταξη: Παναγιώτης Λουκάς και Κωνσταντίνος Σαμαράς, Κείμενα: Κωνσταντίνος Αϊβαλιώτης, Νίνα Βελιγράδι, Φαίδρα

Βόκαλη, Θοδωρής Δημητρόπουλος, Μανώλης Κιλιμανής και Κωνσταντίνος Σαμαράς, Μετάφραση: Ρούλα Κοκολιού, περιοδικό Σινεμά και Πολιτισμικός Οργανισμός Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 2008, 148 σελ.).

16ο Μεσογειακό Φεστιβάλ Νέων Κινηματογραφιστών. Λάρισα 2008/16th Mediterranean Festival of New Filmmakers (Δήμος Λαρισαίων/Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Λαρισαίων, Υπουργείο Πολιτισμού και Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Λάρισα 2008, 36σελ.).

2° Διεθνές Φεστιβάλ. Ντοκιμαντέρ + Αναπηρία – Emotion Pictures/2nd International Festival. Documentary + Disability – Emotion Pictures (Επιμέλεια: Ιουλίττα Βαγενά, Μεταφράσεις: Βασιλική Βαγενά, Έλλη Πετρίδη, Ζωή Σιάπαντα και Πόλλα Σταράκη, Γενική Γραμματεία Επικοινωνιών – Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, Αθήνα, 2008, 48 σελ.).

2° Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ. Χαλκίδα 2008 (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ευβοίας και Αστική μη κερδοσκοπική εταιρία «Πορθμός», Αθήνα 2008, 64 σελ.).

21° Πανόραμα Ευρωπαϊκού Κινηματογράφου (Επιμέλεια κειμένων: Νίνος Φένεκ Μικελίδης, Επιμέλεια καταλόγου: Ορέστης Σχινάς, Αρχισυνταξία καταλόγου: Παναγιώτης Γιαννέλης, Κείμενα: Παναγιώτης Γιαννέλης, Γιάννης Κορρές, Γιώργος Κολύρας και Νίνος Φένεκ Μικελίδης, εφημερίδα Ελευθεροτυπία/Με την υποστήριξη των Υπουργείων Πολιτισμού, Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων και Πολιτισμικού Οργανισμού Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 2008, 64 σελ.).

3° Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Κύπρου/3rd Cyprus International Film Festival (Κείμενα: Ειρήνη Νικολοπούλου, Πέτρα Τερζή και Stuart Alson, περιοδικό Cine @ Art, Λευκωσία 2008, 32 σελ.).

3° Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Λεμεσού – Ντοκιμαντέρ 2008/3rd Lemesos International Documentary Festival (Επιμέλεια: Κώστας Παπαθανασίου, Μεταφράσεις: Κώστας Παπαθανασίου και Γιόθα Κλείτου, Brave New Culture, Λευκωσία 2008, 38 σελ.).

3° Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Επιστημονικής Φαντασίας & Φανταστικού/3rd International Science Fiction & Fantasy Short Film Festival. SFF-rated.Athens 2008 (Αθηναϊκή Λέσχη Επιστημονικής Φαντασίας/Με τη συνεργασία των Big Bang! και T-short, Αθήνα 2008, 16 σελ.).

3° Animfest 08 – Ευρωπαϊκό Φεστιβάλ Animation/3rd Athens Animfest (Ευρωπαϊκό Κέντρο Κινουμένων Σχεδίων/Με τη στήριξη του Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων/Υπό την αιγίδα των Υπουργείου Πολιτισμού και Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Αθήνα 2008, 64 σελ.).

3° Φεστιβάλ Σπουδαστικών και Νεανικών Ταινιών – Crash Fest. Θεσσαλονίκη 2008 (Επιμέλεια: Νίκος Γιαννόπουλος και Θωμάς Λινάρης, Τμήμα Κινηματογράφου της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης/Υπό την αιγίδα των Υπουργείου Πολιτισμού και Δήμου Θεσσαλονίκης – Αντιδημαρχία Πολιτισμού και Νεολαίας/ Με την υποστήριξη των Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων, Μακεδονίας-Θράκης και Νομαρχίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2008, 36 σελ.).

31° Φεστιβάλ Ελληνικών Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας. 14th International Short Film Festival in Drama. Digi 2008 (Επιμέλεια: Ελευθερία Καβάκα και Αντώνης Παπαδόπουλος, Μεταφράσεις: Χριστίνα Σιαμιδού, Αθηνά Χατζίκου και Τάνια Εξάρχου, Υπουργείο Πολιτισμού και Δήμος Δράμας, Δράμα 2008, 256 σελ.).

31° Φεστιβάη Ελληνικών Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας. 14th International Short Film Festival in Drama. Digi 2008. Το Φεστιβάη Δράμας ταξιδεύει... (Επιμέλεια: Ελευθερία Καβάκα, Υπουργείο Πολιτισμού και Δήμος Δράμας, Δράμα 2008, 24 σελ.).

49° Φεστιβάη Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης/49th Thessaloniki International Film Festival (Επιμέλεια: *Ελένη Ράμμου*, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 340 σελ.).

49° Φεστιβάη Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Ελληνικές ταινίες 2008/49th Thessaloniki International Film Festival. Greek Films 2008 (Επιμέλεια: *Ελένη Ράμμου*, Φεστιβάη Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, Αθήνα 2008, 128 σελ. + DVD).

49° Φεστιβάη Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Οι ταινίες από το Α ως το Ω/49th Thessaloniki International Film Festival. Program. The Films from A to Z (Επιμέλεια: *Ελένη Ράμμου*, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 104 σελ.).

49° Φεστιβάη Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Περιφερειακές εκδηλώσεις. Αλεξανδρούπολη, Γρεβενά, Δράμα, Έδεσσα, Ιωάννινα, Καβάλα, Καστοριά, Κιλκίς, Κοζάνη, Σέρρες, Φλώρινα (Επιμέλεια κειμένων: *Ιφιγένεια Ταξοπούλου*, Υπουργείο Πολιτισμού και Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης, Θεσσαλονίκη 2008, 58 σελ.).

5° Διεθνές Φεστιβάη Ταινιών Φιλμ & Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας/Naoussa Short Film & Video International Festival (Artion/Υπό την αιγίδα των Υπουργείου Πολιτισμού, Υπουργείου Μακεδονίας – Θράκης, Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, Σχολής Καλών Τεχνών Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας, Νάουσα 2008, 168 σελ.).

5° Φεστιβάη Πρωτοποριακού Κινηματογράφου/5th Avant-garde Film Festival (Υπεύθυνη: *Μαρία Κομνηνού*, Συντονισμός – Επιμέλεια: *Μαρήνα Πολιτοπούλου*, Κείμενα-Μεταφράσεις: *Νίνα Βελιγράδη, Ούρσουλα Κασσαβέτη, Βλάσος Κομνηνός, Ιουλίτσα Μέρμηγκα, Φαίδρα Παπαδοπούλου και Χρυσάνθη Σουρμπάτη*, Ταινιοθήκη της Ελλάδος και Πολιτισμικός Οργανισμός Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 2008, 88 σελ.).

7° Φεστιβάη Ντοκιμαντέρ και Κινουμένων Σχεδίων Υπαιθρου – Όψεις του Κόσμου/Countryside Documentary & Animated Film Festival – Views of the World (Συντονισμός ύλης: *Δέσποινα Παυλάκη*, Όψεις του Κόσμου και Σχολή-Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή, Λευκωσία 2008, 36 σελ.).

9° Φεστιβάη Γαλλόφωνου Κινηματογράφου/9e Festival du Film Francophone (Μετάφραση-Επιμέλεια: *Κώστας Τσιταράκης*, République Française, Institut Français d'Athènes και Institut Français de Thessalonique, Αθήνα 2008, 64 σελ.).

«Αγών» - 7η Διεθνής Συνάντηση Αρχαιολογικής Ταινίας του Μεσογειακού Χώρου (Επιμέλεια: *Μαρία Παλάτου*, Μετάφραση: *Μαργαρίτα Παπαζέκου*, περιοδικό Αρχαιολογία και Τέχνες/Υπό την αιγίδα των Υπουργείων Πολιτισμού και Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Αθήνα 2008, 68 σελ.).

Δημοτικός Κινηματογράφος «Κήπος». Καλοκαίρι 2008 (ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, Επιλογή και επιμέλεια κειμένων, φωτογραφιών, μοντάζ: Λεωνίδα Κακάρου, Δημοτική Πολιτιστική Επιχείρηση Χανίων, Χανιά 2008, 192 σελ.).

Εικόνες και Όψεις του Εναλλακτικού Κινηματογράφου 2008/ Images and Views of Alternative Cinema (Συντονισμός: *Γιάγκος Χατζηγιάννης*, Κείμενα: *Αντρέας Παγουλάτος, Mike Wood, Alla Kovgan* και *Χριστίνα Γαλανοπούλου*,

Μεταφράσεις: *Γιόλα Κλείτου, Αναστασία Επαμεινώνδα και Γιάννης Σούλης*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Θέατρο Ένα και Brave New Culture, Λευκωσία 2008, 78 σελ.).

Κινηματογραφικές Μέρες – Κύπρος 2008/Cyprus Film Days (Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Φεστιβάη: *Νίνος Φένεκ Μικελίδης*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού – Πολιτιστικές Υπηρεσίες και Θέατρο Ριάλτο/Σε συνεργασία με τον Όμιλο Φίλων Κινηματογράφου, Λεμεσός και Λευκωσία 2008, 32 σελ.).

Κινηματογράφος & Θέατρο (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, 21° Συνέδριο της Ομοσπονδίας Κινηματογραφικών Λεσχών Ελλάδας [Πρέβεζα, 25-27/5/2007]: «Κινηματογράφος & Θέατρο», Κείμενα: *Βασίλης Βαφέας, Στάθης Βαλοούκος, Στέλιος Μάινας, Σταύρος Ιωάννου, Κωνσταντίνος Κυριακός και Κώστας Μουρσελιάς* [«Κινηματογράφος & Θέατρο»], *Νίκος Παναγιωτόπουλος, Τάσος Αλεξάκης και Ανδρέας Τύρος* [Εκδήλωση προς τιμήν της «Πανελληνίας Ένωσης Κριτικών Κινηματογράφου»], *Δήμητρα Αργυρού, Σταύρος Μπένος, Μιχάλης Ταμήλος και Μιητιάδης Κλάπας* [«Δημοτικοί Κινηματογράφοι»], Ομοσπονδία Κινηματογραφικών Λεσχών Ελλάδας, Κινηματογραφική Λέσχη Πρέβεζας και Δήμος Πρέβεζας/Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 110 σελ.).

Κινηματογράφος & Πραγματικότητα/Cinema et Realiti. 21η περίοδος. Μια εκδήλωση αφιερωμένη στο Ντοκιμαντέρ (Κείμενα: *Αντρέας Παγουλάτος, Rose Lallier* και *Λευτέρης Ξανθόπουλος*, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων και Γαλλική Πρεσβεία στην Ελλάδα – Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών/Με τη συνεργασία των Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Πρεσβείας της Βραζιλίας στην Ελλάδα και MedWet, Αθήνα 2008, 40 σελ.).

Κυριακάτικα απογεύματα στο Κιπέ – Φιλίπ. 6° έτος. 25 προβολές με αριστουργηματικές ταινίες για παιδιά και νέους. Κλασικές, σύγχρονες, κινούμενα σχέδια (Επιμέλεια: *Χρήστος Κωνσταντόπουλος*, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς / Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Νεανικό Πλάνο και Διεθνές Φεστιβάη Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και Νέους, Αθήνα 2008, 64 σελ.).

Οι επτά ημέρες του ντοκιμαντέρ. Όταν κλείνει ο κόσμος τον ανοίγει η αλήθεια (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Εκδήλωση της Πανελληνίας Ένωσης Κριτικών Κινηματογράφου [3-9/4/2008]: «Οι επτά ημέρες του ντοκιμαντέρ», Επιμέλεια: *Ανδρέας Τύρος, Ρόμπι Εκσιέη* και *Κωνσταντίνος Μπλάθρας*, Κείμενα: *Ανδρέας Τύρος, Αλέξης Δερμεντζόγλου, Νίνος Φένεκ Μικελίδης, Δημήτρης Χαρίτος, Κωνσταντίνος Μπλάθρας, Ρόμπι Εκσιέη, Βασίλης Κεχαγιάς, Δημήτρης Καθαντίδης, Λευτέρης Αδαμίδης* και *Ηλίας Κανέλλης*, Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου, Αθήνα 2008, 28 σελ.).

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι .../All human beings are born free and equal ... (Υπουργείο Πολιτισμού, Δήμος Δράμας, Φεστιβάη Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας, Goethe-Institut Griechenland και Stiftung «Erinnerung, Verantwortung und Zukunft», Δράμα 2008, 32 σελ.).

Πλατφόρμα Βίντεο '08 – Διεθνές Φεστιβάη Ψηφιακού Κινηματογράφου / Platforma Video – International Digital Film Festival (Επιμέλεια: *Ανθή Αργυρούδη*, Πλατφόρμα – Εταιρία Αστικού Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 184 σελ.).

Ρόδος Ecofilms '08 – Διεθνές Φεστιβάη Κινηματογράφου & Εικαστικών Τεχνών. Ecolids – Προφεστιβαλίκες εκδηλώσεις για τους μαθητές (Κείμενα – Εκπαιδευτικός σχεδιασμός: *Μένης Θεοδωρίδης*, Σκίτσα: *Δημήτρης Παπαδόπουλος*, Δήμος Ροδίων, Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Ροδίων

και Ecofilms-Rodos International Films + Visual Arts Festival, Αθήνα 2008, 36 σελ.).

Σινεμά στο πιάτο. 14 chef μεταφράζουν γευστικά την ατμόσφαιρα 8 ταινιών (Διοργάνωση: Σάκης Παπακωνσταντίνου και Δημήτρης Αντωνόπουλος/Υπό την αιγίδα του Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 2008, 64 σελ.).

Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Λευκωσίας 2008 – Όψεις του Κόσμου/Nicosia Documentary Film Festival – Views of the World (Συντονισμός ύλης: Δέσποινα Παυλάκη, Όψεις του Κόσμου και Δήμος Λευκωσίας, Λευκωσία 2008, 36 σελ.).

Athens Video Art Festival 08 (Multitrab Productions/Με την υποστήριξη των Πολιτισμικού Οργανισμού Δήμου Αθηναίων, Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς και Υπουργείου Πολιτισμού/Υπό την αιγίδα των Δήμου Αθηναίων και Υπουργείου Μεταφορών, Αθήνα 2008, 224 σελ.).

Camera Zizanio 2008 – 8η Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεανικής Οπτικοακουστικής Δημιουργίας/8th European Meeting of Young Peoples' Audiovisual Creation (Επιμέλεια: Νίκος Θεοδοσίου, Νεανικό Πλάνο, Υπουργείο Πολιτισμού και Νομαρχία Ηλείας, Αθήνα και Πύργος 2008, 166 σελ.).

Cine – TV. «Αυτό το κομμάτι του κινηματογράφου που λέγεται τηλεόραση» (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, 20ο Συνέδριο της Ομοσπονδίας Κινηματογραφικών Λεσχών Ελλάδος [Αβδέλλα Γρεβενών, 23 – 25/6/2006]: «Cine – TV. "Αυτό το κομμάτι του κινηματογράφου που λέγεται τηλεόραση"», Κείμενα: Νότης Φόρσος, Θανάσης Ρεντζής, Κώστας Κουσομύτης, Χρυσάνθη Σωτηροπούλου, Διαμάντης Λεβεντάκος, Λευτέρης Χαρωνίτης και Ηλίας Κανέλλης, Ομοσπονδία Κινηματογραφικών Λεσχών Ελλάδας και Κινηματογραφική Λέσχη Γρεβενών/Υπό την αιγίδα των Υπουργείου Πολιτισμού, Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Γρεβενών και Κοινότητας Αβδέλλας, Αθήνα 2008, 50 σελ.).

Ecocinema – 7ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου. Πειραιάς 2008/7th International Film Festival (Επιμέλεια: Μαρίνα Γιώτη, Κείμενα: Brigitte Berg, Παναγιώτης Γιαννέλης, Ελίζα Δημοπούλου και Μαρίνα Γιώτη, Μεταφράσεις: Ιωάννα Ταχτιζή, Παναγιώτης Γιαννέλης, Ελένη Γιώτη και Ελίζα Δημοπούλου, Δήμος Πειραιά, Πειραιάς 2008, 120 σελ.).

Forum Experimental (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Επιμέλεια: Βασίλης Μπούρικας, Κείμενα: Sebestyen Kodolanyi, Miklos Peternak και Claus Löser, Συνεντεύξεις: Laszlo Beke, Miklos Erhardt και Ivan Ladislav Galeta, Μεταφράσεις: Γιάννης Αθανασιάδης, Ηλιάνα Λουκοπούλου, Μαίρη Κιτρούφα, John Batki, Φιλίππο Στρουγκάφ και Jim Tucker, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Αθήνα 2008, 32 σελ.).

Rodos Ecofilms '08 – Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου & Εικαστικών Τεχνών/International Film & Visual Arts Festival (Σύνταξη-Συντονισμός ύλης-Μεταφράσεις: Στέφανος Τσαγκαράκης, Κείμενα: Αντρέας Παγουλιάτος και Στέλιος Ποδιχρονάκης, Δήμος Ροδίων, Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Ροδίων και Εταιρεία «Εικόνα και Περιβάλλον»/Υπό την αιγίδα των Υπουργείου Πολιτισμού και Γενικής Γραμματείας Επικοινωνίας – Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης/Με τη συνεργασία των Κινηματογραφικής Λέσχης Ρόδου, Μουσείου Νεοελληνικής Τέχνης Δήμου Ροδίων, Μεσογειακού Ινστιτούτου Κινηματογράφου και Υδροβιολογικού Σταθμού Ρόδου, Αθήνα 2008, 168 σελ.).

δ. Κινηματογραφικά Ημερολόγια

2009. Όλο το χρόνο σινεμά (Όλες οι ταινίες της χρονιάς, οι μεγάλοι σταρ, κορυφαίες ατάκες και τα σημαντικότερα

γεγονότα στην ιστορία της 7ης τέχνης, Επιμέλεια: Γρηγόρης Παπαδογιάννης, Εμπειρία Εκδοτική, Αθήνα 2008, 346 σελ.).

Ημερολόγιο 2009. Ένας και ένας ρόλοι και ατάκες από τον ελληνικό κινηματογράφο (50+2 ρόλοι και ατάκες που έγραψαν ιστορία, Φωτογραφίες αρχείου: Εκδόσεις Σιούρτης και Χρήστος Σταθακόπουλος, Εκδόσεις Σιούρτης, Αθήνα 2008, 236 σελ.).

Ημερολόγιο 2009. Κωμωδίες από τον ελληνικό κινηματογράφο (Αρχείο Παντελή Παλιεράκη, Επιμέλεια: Αργύρης Παθούκας, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 2008, 136 σελ.).

Ρε, που πάμε ρε... που πάμε; Ημερολόγιο 2009 (Εκδόσεις Σιούρτης, Αθήνα 2008, 28 σελ.).

«Media». **Ημερολόγιο 2009** (Media Desk Hellas, Αθήνα 2008, 28 σελ.).

II. ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

α. Βιβλία Ελλήνων συγγραφέων

ΔΕΛΛΑΠΟΡΤΑΣ ΜΑΚΗΣ: Άννα Καλουτά. «Η Κυρία Επιθεώρηση» (Ορφείας, Αθήνα κ.κ. [2008], 308 σελ. + DVD).

ΜΠΟΥΝΙΑΣ ΑΛΚΙΝΟΟΣ: Η Αθήνη και οι ... άηλοι (2 τόμοι, 2η έκδοση, εφημερίδα Espresso της Κυριακής, Αθήνα 2008, 240 σελ., 1η έκδοση: 1984, Ευρωπρές).

ΜΩΡΑΪΤΗΣ ΜΑΚΗΣ: Βασίλης Λογοθετίδης. Ο μέγιστος των κωμικών (Εκδόσεις Οδός Πανός, Αθήνα 2008, 136 σελ.).

ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΓΙΑΝΝΗΣ: Έχω ένα μυστικό (Επιμέλεια: Νίκος Νικόηλιζας και Βασιλεία Ζερβού, Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2008, 464 σελ.).

ΦΛΕΣΣΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ: Μαρία Μοντέζ. Η Βασιλίτσα του Τεχνικόλοφ (Αιγόκερως, Αθήνα 2008, 64 σελ.).

Ίνγκμαρ Μπέργκμαν. Σειρά 1 (Κείμενα: Δέσποινα Παυλάκη και Κωνσταντίνος Σαμαράς. Περιοδικό Σινεμά, Αθήνα 2008, 36 σελ.).

Ίνγκμαρ Μπέργκμαν. Σειρά 2 (Κείμενα: Κωνσταντίνος Σαμαράς, περιοδικό Σινεμά, Αθήνα 2008, 36 σελ.).

β. Μεταφράσεις

ANTONIONI MICHELANGELO: Κείμενα και συνεντεύξεις (2η έκδοση βελτιωμένη, Επιλογή – Μετάφραση: Βασίλης Μωυσίδης, Αιγόκερως, Αθήνα κ.κ. [2008], 192 σελ., 1η έκδοση: 1988).

GODARD JEAN – LUC: Κείμενα και συνεντεύξεις (2 τόμοι, 2η έκδοση βελτιωμένη, Μετάφραση [Α' τόμος]: Μάριος Μωυσίδης και Σώτη Τριανταφύλλου, Μετάφραση [Β' τόμος]: Θάλεια Σκανδάμη και Νέλλη Τραγουστή, Επιμέλεια: Μπάμπης Ακτσόγλου και Χρυσάνθη Παπαλά, Αιγόκερως, Αθήνα κ.κ. [2008], 826 σελ., 1η έκδοση [Α' τόμος]: 1988, 1η έκδοση [Β' τόμος]: 1992).

PLANTAGENET ANNE: Μέριλιν Μονρόε (Μετάφραση: Πόπη Ζαχαριάδου, Κασταλία, Αθήνα 2007 [2008], 342 σελ., 1η έκδοση στα γαλλικά: 2007).

γ. Βιβλία κινηματογραφικών εκδηλώσεων

ΑΔΑΜΙΔΗΣ ΛΕΥΤΕΡΗΣ/ADAMIDIS LEFTERIS (Επιμέλεια/Editor): Terence Davies (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Κείμενα: Λευτέρης Αδαμίδης, Geoff Andrew, Olivia Stewart, Λευτέρης Χαρίτος, Ηλίας Φραγκούλης, Θωμάς Λιναράς, Rag Pride,

Ρόμπι Εκσιέλ και David Robinson, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Οξύ, Αθήνα 2008, 48 σελ.).

ΜΠΡΑΜΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ/BRAMOS GIORGOS (Επιμέλεια/Editor): Μάνος Ζαχαρίας. Ο ταξιδιώτης της μνήμης/Manos Zakharias. The Traveller of Memory (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Κείμενα: Άλκη Ζέη, Κωνσταντίνος Αθαβάνας, Ναούμ Αρντάσκινοβ, Γκαλίνα Σέργκοβα, Γιάννης Μπακογιαννόπουλος, Γιώργος Μπράμος, Φώτος Λαμπρινός, Χρυσάνθη Σωτηροπούλου, Αντρέας Πάντζης, Πέτρος Σεβαστίκογλου, Δημήτρης Κουτσιμπασάκος και Λευτέρης Ξανθόπουλος, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Αιγόκερως, Αθήνα 2008, 104 σελ.).

ΣΑΒΒΑΤΗΣ ΝΙΚΟΣ/SAVVATIS NIKOS (Επιμέλεια/Editor): Ousmane Sembene (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ/ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, Εισαγωγικά κείμενα: Λευτέρης Αδαμίδης, Νίκος Σαββάτης, Σάμπα Γκατζίγκο, Δημήτρης Κερκινός και Richard Porton, 49ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Οξύ, Αθήνα 2008, 206 σελ.).

ΣΑΡΡΗ ΓΙΑΝΝΑ/SARRI YIANNNA και ΜΟΥΖΑΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ/ΜΟΥΖΑΚΙ DESPINA (Επιμέλεια/Editors): Jean-Pierre & Luc Dardenne (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ/ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, Εισαγωγικά κείμενα: Louis Héliot, Martin O' Shaughnessy, Nathalie Flamant, Παύλος Πανταζής, Αφροδίτη Νικολαΐδου και Dick Tomasovic, 49ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Οξύ, Αθήνα 2008, 216 σελ.).

Σωτήρης Δανέζης. «Εμπολέμη ζώνη»/Sotiris Danezis. «War Zone» (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Επιμέλεια: Δημήτρης Κερκινός, Εισαγωγικά κείμενα: Ορέστης Ανδρεαδάκης, Πόπη Διαμαντάκου και Δημήτρης Μπότσος, Συνέντευξη του Σωτήρη Δανέζη στο Δημήτρη Κερκινό, Μεταφράσεις: Τίνα Σιδέρη και Μαίρη Κιτρούφα, 10ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης – Εικόνες του 21ου αιώνα / Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης/Υπουργείο Πολιτισμού και Δήμος Θεσσαλονίκης/ Αντιδημαρχία Πολιτισμού και Νεολαίας, Αθήνα 2008, 48 σελ.).

Arto Halonen (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Επιμέλεια: Laurien ten Houten, Κείμενα: Peter Wintonick, Eero Tammi και Λίλυ Μ. Παπαγιάννη, Συνέντευξη του Arto Halonen στη Δέσποινα Παυλάκη, Μεταφράσεις: Λίλυ Παπαγιάννη, 10ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης – Εικόνες του 21ου αιώνα/ Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης/Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 32 σελ.).

Greece. Generation Next (Επιμέλεια κειμένων: Ελένη Ανδρουτσοπούλου, Τζωρτίνα Σερπιέρη και Μαρία Δημητροπούλου, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Αθήνα 2008, 32 σελ.).

Helke Sander (Κείμενα: Michael Tøpfer και Helke Sander, Μεταφράσεις: Πελαγία Τσιβάρη και Goethe – Institut Athen, Goethe – Institut Athen, Ταινιοθήκη της Ελλάδος, Πάντειο Πανεπιστήμιο/Σπουδές Φύλου και Ισότητας και Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών/Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Αθήνα 2008, 40 σελ.).

Joe Berlinger. Bruce Sinofsky (ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ/ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, Επιμέλεια: Δημήτρης Κερκινός, Κείμενα: Δημήτρης Κερκινός, Λευτέρης Αδαμίδης, Andy Opel, Νίκος Σαββάτης και Λίλυ Μ. Παπαγιάννη, 10ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης – Εικόνες του 21ου αιώνα/ Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης/Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 2008, 40 σελ.).

δ. Κινηματογραφικά Ημερολόγια

2009. Η τρελή 40άρα κι ο ασιίδας (Η τρελή 40άρα κι ο ασιίδας. Ημερολόγιο 2009, Κείμενο – Επιμέλεια: Βασίλης Σπηλιόπουλος, Συνεργασία: Αγάπη Παπαδοπούλου, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008, 136 σελ.).

Ημερολόγιο 2009. Κορίτσια για φίλημα. 11+1 ωραίες στον ελληνικό κινηματογράφο (Εκδόσεις Σιούρτς, Αθήνα 2008, 28 σελ.).

Β. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΔΙΑΓΩΓΗ ΜΗΔΕΝ (Περιοδική έκδοση για τον κινηματογράφο και όχι μόνο...).

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ (Διμηνιαία έκδοση του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου).

ΕΞΩΣΤΗΣ (Εβδομαδιαία Επιθεώρηση Κινηματογράφου – Λοιπών Θεαμάτων & Ποιότητας Ζωής της Θεσσαλονίκης).

ZIZANIO (Έκδοση του Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και Νέους, Γ' περίοδος, Πύργος).

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ, www.cinema-greece.gr (Τρίμηνη έκδοση θεώρησης και κριτικής – Θέατρο, Κινηματογράφος, Φωτογραφία, Επικοινωνία, Λογοτεχνία).

KAPE - KAPE (Περιοδική έκδοση της Κινηματογραφικής Λέσχης).

ΜΕΣΑΠΟΕΙΚΟΝΕΣ (Τριμηνιαία έκδοση του Συνδέσμου Ανεξαρτήτων Παραγωγών Οπτικοακουστικών Έργων).

ΜΟΤΕΡ (Διμηνιαία έκδοση για τον ελληνικό κινηματογράφο του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου).

ΟΛΥΜΠΙΟΝ – ΠΡΩΤΟ ΠΛΑΝΟ (Έκδοση του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης / Μηνιαία εφημερίδα του ΟΛΥΜΠΙΟΝ Renault).

ΠΡΟΣΕΧΩΣ (Περιοδική έκδοση της Κινηματογραφικής Λέσχης Ηλιούπολης).

ΠΡΩΤΟ ΠΛΑΝΟ (Έκδοση του 48ου Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης).

ΣΙΝΕΜΑ (Μηνιαίο κινηματογραφικό περιοδικό).

ΥΠΟΠΤΛΟΙ (Έκδοση του Φεστιβάλ Ταμιών Μικρού Μήκους Δράμας).

ABOUT CINEMA 2007 – 2008 (Ετήσια έκδοση του εβδομαδιαίου περιοδικού About Θεσσαλονίκη).

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ (Επιθεώρηση Κινηματογράφου, Θεαμάτων, Πολιτισμού & Ποιότητας Ζωής, Λάρισα).

CINEART- THE VIDEORAMA (Μηνιαίο περιοδικό για τον κινηματογράφο και το DVD της αλυσίδας Video-Club The Videorama).

CINERHILE EN ΔΡΑΣΕΙ (Περιοδική ενημερωτική έκδοση της New Star για τον κινηματογράφο).

MEDIA (Τριμηνιαία ενημερωτική έκδοση του MEDIA DESK HELLAS / Ευρωπαϊκή Επιτροπή / Γ. Γ. Επικοινωνίας - Γ. Γ. Ενημέρωσης).

PARALLAXI. Εκεί που το σινεμά συναντά τη ζωή (Μηνιαίο περιοδικό πόλης και σινεμά – Ιδέες, ιστορίες, τάσεις, άνθρωποι, πόλη, Θεσσαλονίκη).

SEVEN 82 (Μηνιαίο περιοδικό, All about films and games, Θεσσαλονίκη).

SHOWBIZ (Μηνιαίο περιοδικό των κινηματογράφων ODEON).